

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΦΛΩΡΙΝΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:

**Συγκριτική προσέγγιση των πρακτικών του Δημοτικού Συμβουλίου
Φλώρινας (1944-1950): «Εθνικόφρονες και αριστεροί στην υπηρεσία
του Δημόσιου Λόγου»**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΟΥ ΣΟΛΑΚΙΔΗ ΓΙΩΡΓΟΥ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΚΤΗΣΗ ΤΟΥ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΤΙΤΛΟΥ

**Στις «Επιστήμες της Αγωγής: Θεωρητικές, Ερευνητικές και
Διδακτικές Προσεγγίσεις στην Ιστορία και στην Τοπική Ιστορία»**

ΕΠΟΠΤΡΙΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΣΟΦΙΑ ΗΛΙΑΔΟΥ-ΤΑΧΟΥ

ΦΛΩΡΙΝΑ 2021

Στην Εβελίνα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εν λόγω εργασία αποτελεί μια διατριβή της τοπικής ιστορίας της Φλώρινας. Ειδικότερα, η παρούσα εργασία παρουσιάζει το δίπολο κομμουνισμός-αντικομμουνισμός, όπως προκύπτει από τις συνεδριάσεις του Δημοτικού Συμβουλίου Φλώρινας την περίοδο 1944-1950. Στο πρώτο κεφάλαιο αναφέρονται εισαγωγικές πληροφορίες, όπου περιλαμβάνονται ο σκοπός και οι επιμέρους στόχοι της εργασίας, η περιγραφή των πηγών, καθώς και η μεθοδολογία της έρευνας. Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται το ιστορικό πλαίσιο της περιόδου. Πιο συγκριμένα, αναλύεται το γενικό ιστορικό πλαίσιο, καθώς επίσης και αυτό της τοπικής ιστορίας της ευρύτερης περιοχής της Φλώρινας. Στο κεφάλαιο, γίνεται επίσης αναφορά στο φαινόμενο του αντικομμουνισμού, ως ιδεολογικό ρεύμα στην Ελλάδα. Το τρίτο κεφάλαιο αποτελεί το ερευνητικό κομμάτι της παρούσας εργασίας, στο οποίο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας με τη χρήση της ανάλυσης περιεχομένου, σύμφωνα με την ποιοτική και ποσοτική ανάλυση. Πραγματοποιείται η κατηγοριοποίηση και υποκατηγοριοποίηση του υλικού, με βάση τα δεδομένα της έρευνας. Τέλος στο τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο της εργασίας, αναφέρονται οι διαπιστώσεις στις οποίες κατέληξε ο ερευνητής.

Λέξεις κλειδιά: κομμουνισμός, αντικομμουνισμός, Φλώρινα, Εμφύλιος πόλεμος, ανάλυση περιεχομένου

ABSTRACT

The present work is a research on the local history of Florina. In particular, the work presents the bipolar communism-anti-communism, as it results from the meetings of the Municipal Council of Florina in the period 1944-1950. The first chapter contains introductory information, which includes the purpose and sub-objectives of the work, the description of the historical sources, as well as the research methodology. The second chapter presents the historical context of the period. More specifically, the general historical context is analyzed, as well as the local history of the wider area of Florina. In the chapter, is also stated the phenomenon of anti-communism, as an ideological current in Greece. The third chapter is the research part of the present work, in which the results of the research are presented using the content analysis, according to the qualitative and quantitative analysis. The material is categorized and subcategorized, based on the research data. Finally, in the fourth and last chapter of the work, are reported the research findings on which the researcher concluded.

Keywords: communism, anti-communism, Florina, Civil War, content analysis

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	- 2 -
ABSTRACT	- 3 -
ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	- 5 -
Κεφάλαιο 1°	- 6 -
1.1 Εισαγωγή	- 6 -
1.2 Σκοπός και Επιμέρους στόχοι.....	- 7 -
1.3 Περιγραφή πηγών	- 8 -
1.4 Μεθοδολογία της έρευνας.....	- 8 -
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2°	- 13 -
2.1 Οι ιστορικές συνθήκες στην Ελλάδα την περίοδο1944-1945	- 13 -
Οι Άγγλοι	- 14 -
Η Ελληνική Κυβέρνηση.....	- 14 -
Ο αντιΕΑΜικός πολιτικός κόσμος	- 15 -
Το ΕΑΜ/ΕΛΑΣ	- 15 -
Τα Δεκεμβριανά	- 16 -
Η Συμφωνία της Βάρκιζας	- 18 -
Η Λευκή Τρομοκρατία	- 19 -
Τα γεγονότα του 1946: ΕΚΛΟΓΕΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑ.....	- 22 -
Η πορεία προς την ολομέτωπη σύγκρουση	- 25 -
Ο ΞΕΝΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ	- 27 -
Ο βασιλιάς- το παλάτι	- 32 -
2.2. Η εαμοκρατία στην Φλώρινα	- 34 -
2.3 Αντικομμουνισμός	- 49 -
2.3.1 Εθνικοφροσύνη	- 70 -
3° ΚΕΦΑΛΑΙΟ	- 75 -
3.1 Ποσοτική ανάλυση	- 75 -
3.1.1 Θεματική κατηγορία «Κομμουνισμός».....	- 76 -
3.1.2 Θεματική κατηγορία αντικομμουνισμός.....	- 79 -
3.2 Ποιοτική ανάλυση	- 87 -
3.2.1 Θεματική Ενότητα Κομμουνισμός.....	- 87 -
3.2.2 Θεματική ενότητα αντικομμουνισμός.....	- 95 -
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	- 125 -
Βιβλιογραφία	- 128 -

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα εργασία συντάχθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών «Επιστήμες της Αγωγής: Θεωρητικές, ερευνητικές και διδακτικές προσεγγίσεις στην Ιστορία και στην Τοπική Ιστορία», του τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας.

Για την ολοκλήρωση αυτής της εργασίας καθοριστικής σημασίας ήταν η συμβολή της καθηγήτριάς μου κ. Ηλιάδου-Τάχου Σοφίας. Για το λόγο αυτό την ευχαριστώ τόσο για την επιστημονική καθοδήγησή της όσο και για τη συμβολή της, σε όλα τα στάδια που οδήγησαν στην διεκπεραίωση της εργασίας, αλλά και τις πολύτιμες συμβουλές της.

Μεγάλο ευχαριστώ οφείλω και στον κύριο Καρατζά, που με την συμβολή του, κατάφερα να μελετήσω το πρωτογενές υλικό, καθώς και στους υπόλοιπους εργαζόμενους στα Γενικά Αρχεία του Κράτους που με μεγάλη υπομονή και κατανόηση με βοήθησαν σε ό,τι χρειαζόμουν, το διάστημα που έκανα την έρευνά μου εκεί.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια μου και τους φίλους μου που ήταν δίπλα μου σε όλο αυτό το εγχείρημα!

Γιώργος Σολακίδης

Κεφάλαιο 1^ο

1.1 Εισαγωγή

Τα χρόνια του Εμφυλίου, αποτελούν μια σκοτεινή σελίδα της Ελληνικής ιστορίας, μιας σελίδας που, χρονικά, ξεκινά από την Απελευθέρωση, το 1944 και εκτείνεται μέχρι το 1950.

Η έρευνα με την οποία ασχολείται η παρούσα εργασία, αφορά την πόλη της Φλώρινας, μια περιοχή η οποία έπαιξε καθοριστικό ρόλο κατά την πορεία των χρόνων του Εμφυλίου. Ειδικότερα, αφορά τις συνεδριάσεις του Δημοτικού Συμβουλίου της Φλώρινας, κατά το χρονικό διάστημα 1944-1950. Ο σκοπός της συγκεκριμένης έρευνας είναι η διερεύνηση του δημόσιου λόγου μέσα από έναν δημόσιο φορέα, και πιο συγκριμένα τον τρόπο αντιμετώπισης του κομμουνισμού και του αντικομμουνισμού αντίστοιχα, και, ειδικότερα, τα μέσα τα οποία χρησιμοποιήθηκαν σε κάθε μία από τις δύο περιόδους, οι οποίες θα ερευνηθούν.

Οι περίοδοι οι οποίες θα μελετηθούν, είναι δύο: η πρώτη, καλύπτει τα χρόνια από τον Νοέμβριο του 1944, ημερομηνία κατά την οποία εκλέγεται «δια βοής» το πρώτο «Προσωρινό Δημοτικό Συμβούλιο» μέχρι τον Μάρτιο του 1945, όταν φτάνουν στη Φλώρινα οι δυνάμεις της Αγγλίας και οι κυβερνητικές δυνάμεις. Η δεύτερη περίοδος, καλύπτει το χρονικό διάστημα από τον Μάρτιο του 1945 μέχρι το 1950, και τις συνεδριάσεις του νέου Δημοτικού Συμβουλίου.

Για τους σκοπούς της εργασίας, μελετήθηκε διεξοδικά το αρχειακό υλικό στο σύνολο του, ενώ στη συνέχεια, αποδελτιώθηκαν οι σχετικές αναφορές που περιείχονταν στα πρακτικά του Δημοτικού Συμβουλίου, τα οποία αποτέλεσαν και το ερευνητικό υλικό. Οι χρονικές περίοδοι που αναφέρθηκαν παραπάνω, χωρίστηκαν, ανάλογα με τις αναφορές τους, σε δύο θεματικές, κομμουνισμός και αντικομμουνισμός, και, τέλος, οι παραπάνω θεματικές χωρίστηκαν με τη σειρά τους σε κατηγορίες και υποκατηγορίες, ανάλογα με το περιεχόμενό τους.

Για την επίτευξη του παραπάνω στόχου η εργασία δομήθηκε σε δύο μέρη. Το πρώτο μέρος είναι το θεωρητικό, που περιλαμβάνει την ιστορική τεκμηρίωση της έρευνας. Πιο συγκεκριμένα, στο μέρος αυτό επιχειρείται η ιστορική τεκμηρίωση της έρευνας με την παράθεση του ιστορικού και κοινωνικού συγκείμενου. Γίνεται

αναφορά στα ιστορικά γεγονότα της περιόδου 1944-1950. Τα γεγονότα της συγκεκριμένης περιόδου παρουσιάζονται τόσο σε Γενική «Γενική Ιστορία» όσο και σε Τοπική κλίμακα «Τοπική Ιστορία». Στην συνέχεια γίνεται εκτενής ιστορική αναδρομή της έννοιας «αντικομμουνισμός» ενώ εστιάζουμε ιδιαίτερα στην χρονική περίοδο 1944-1950.

Το δεύτερο μέρος της εργασίας είναι ερευνητικό. Στο μέρος αυτό παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας «ποιοτικά» και «ποσοτικά». Επειδή η έρευνα είχε να κάνει με αρχαιακό υλικό, επιλέχθηκε ως μέθοδος η ποιοτική ανάλυση λόγου και προτιμήθηκε, καθώς το κυρίως αντικείμενο της ιστορικής έρευνας αποτελείται σε μεγάλο βαθμό από λεκτικό και άλλο συμβολικό υλικό που πηγάζει από το παρελθόν. Για την επεξεργασία του υλικού χρησιμοποιήθηκε η ανάλυση περιεχομένου, αφού πρώτα ταξινομήθηκε σε κατηγορίες και υποκατηγορίες.

Η εργασία κλείνει με την παράθεση των συμπερασμάτων στα οποία κατέληξε η έρευνα.

1.2 Σκοπός και Επιμέρους στόχοι

Η επιλογή του συγκριμένου θέματος, οφείλεται στο γεγονός ότι την περίοδο, μετά την λήξη της Κατοχής, το φαινόμενο της δίωξης των κομμουνιστών είχε μεγάλη έξαρση. Οι αντιστασιακές οργανώσεις οι οποίες προωθήθηκαν από την μεριά της αριστεράς, απολάμβαναν μεγάλη δημοτικότητα κατά την διάρκεια και κατά την αυγή της Κατοχής. Τα μέλη τους αυξάνονταν με δραματικούς ρυθμούς. Οπότε, τα αστικά κόμματα αρχίζουν να αναδιοργανώνονται με κοινό εχθρό τον κομμουνισμό. Υποκινούμενα κυρίως από τον ξένο παράγοντα, στην αρχή την Αγγλία και τις έπειτα ΗΠΑ. Η δίωξη λοιπόν αυτή των κομμουνιστών, αποτέλεσε το ερέθισμα μου ώστε να μελετήσω το φαινόμενο, στην προκειμένη περίπτωση σε τοπικό επίπεδο.

Η παραπάνω έρευνα σκοπό έχει να παρουσιάσει τις εκφάνσεις του κομμουνισμού και αντικομμουνισμού μέσα από το δημόσιο λόγο. Στην προκειμένη περίπτωση στην τοπική αυτοδιοίκηση (την περίοδο από 2 Νοεμβρίου 1944 μέχρι και μετά το τέλος του εμφυλίου πολέμου.) Στόχος της έρευνας είναι να παρουσιαστούν μέσα από τις αποφάσεις που λαμβάνει το Δημοτικό συμβούλιο της Φλώρινας την περίοδο που ερευνάμε, οι αναφορές οι οποίες είναι προκειμένες του κομμουνισμού ή του αντικομμουνισμού.

Πιο συγκριμένα, σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η παρουσίαση του αντικομμουνιστικού λόγου μέσα από ένα δημόσιο φορέα. Την διερεύνηση, των μέσων που χρησιμοποιούσε το Δημοτικό Συμβούλιο για την αντιμετώπιση και την καταπολέμηση του κομμουνισμού.

Επίσης, μέσα από την συγκεκριμένη έρευνα, επιχειρείται και η παρουσίαση του κομμουνιστικού λόγου. Πιο αναλυτικά, η επιλογή της συγκεκριμένης περιόδου ως αφετηρίας, οφείλεται στο γεγονός ότι η συγκεκριμένη ημερομηνία αφορά σε μια από τις πρώτες συνεδριάσεις του Δημοτικού Συμβουλίου αμέσως μετά την Απελευθέρωση της Φλώρινας. Είναι η περίοδος, κατά την οποία το ΕΑΜ – ΕΛΑΣ είχε μεγάλη επιρροή στον κόσμο, οπότε και το Δημοτικό Συμβούλιο δεν έμεινε ανεπηρέαστο.

1.3 Περιγραφή πηγών

Το αρχειακό υλικό της έρευνας είναι οι συνεδριάσεις του Δημοτικού Συμβουλίου Φλώρινας την περίοδο 1944-1950. Τα δεδομένα της έρευνας τα αντλήσαμε, ύστερα από την μελέτη των Συνεδριάσεων από τις ημερομηνίες 3η Νοεμβρίου 1944 μέχρι και 31 Δεκεμβρίου 1950. Πρόκειται για 12 βιβλία, συνολικά 2780 σελίδες, 122 συνεδριάσεις, 2373 αποφάσεις και 3 Ψηφίσματα.

1.4 Μεθοδολογία της έρευνας

Η μέθοδος που εφαρμόστηκε στη συγκεκριμένη έρευνα, μία από τις πιο γνωστές και καταξιωμένες, είναι η Ανάλυση Περιεχομένου, η οποία χρησιμοποιεί αποκλειστικά ή σε συνδυασμό ποσοτικές (ποσοτική ανάλυση περιεχομένου) και ποιοτικές μεθόδους έρευνας (ποιοτική ανάλυση περιεχομένου).

Ένας πιο συγκεκριμένος ορισμός αυτής της ερευνητικής μεθόδου είναι ο εξής: «Ανάλυση περιεχομένου είναι η ερευνητική μέθοδος, η οποία με σαφείς στόχους και κατεύθυνση ανάλυσης και μέσω συστηματικών τεχνικών και υποδειγμάτων ανάλυσης

που διασφαλίζουν την διυποκειμενικότητα, ανιχνεύει, ερμηνεύει και αξιολογεί τόσο το ρητό, όσο και το λανθάνον περιεχόμενο του μηνύματος της επικοινωνίας».¹

Ειδικότερα, ως ανάλυση περιεχομένου ορίζεται η επιστημονική ανάλυση, ταξινόμηση και κωδικοποίηση του υλικού το οποίο αποτελεί αντικείμενο έρευνας και το οποίο μπορεί να είναι είτε γραπτής μορφής όπως κείμενα, είτε προφορικής εφόσον έχει ηχογραφηθεί όπως στην περίπτωση συνεντεύξεων, ή ακόμη και εικονικό υλικό. Η ανάλυση περιεχομένου επιδιώκει την καταγραφή και μελέτη όλων των θεμάτων που αποτυπώνονται στο ερευνώμενο υλικό, οποιασδήποτε μορφής και αν είναι αυτό, με σκοπό την ανάλυση του μηνύματος το οποίο μεταφέρει το περιεχόμενό του.²

Με τη μέθοδο αυτήν μπορεί να διερευνηθεί ένα ευρύ φάσμα δεδομένων, «στη διερεύνηση των οποίων το περιεχόμενο της επικοινωνίας χρησιμεύει ως βάση για εξαγωγή συμπερασμάτων και μπορεί να περιέχει από καταμέτρηση λέξεων (ποσοτικά) μέχρι και κατηγοριοποίηση (ποιοτικά) ενώ με το συνδυασμό των δύο επιτυγχάνεται η «μεθοδολογική τριγωνοποίηση» των ερευνητικών μεθόδων που οδηγεί σε πιο αξιόπιστα και έγκυρα ερευνητικά δεδομένα.³ Με βάση τα παραπάνω, στην παρούσα έρευνα επιλέχθηκε η Ανάλυση Περιεχομένου ως μέθοδος συλλογής των δεδομένων και μάλιστα ο συνδυασμός της ποσοτικής και ποιοτικής προσέγγισης, δηλαδή η ποσοτική και η ποιοτική ανάλυση περιεχομένου. Η ποιοτική ανάλυση χρησιμοποιήθηκε στην περιγραφική αναπαράσταση του υπό έρευνα υλικού και στην παρουσίαση αντιπροσωπευτικών αναφορών, ενώ η ποσοτική ανάλυση αφορούσε την κωδικοποίηση των δεδομένων και την παρουσίαση της συχνότητας εμφάνισής τους στο ερευνητικό υλικό.

Οι προσεγγίσεις στην Ανάλυση Περιεχομένου επιδιώκουν να εντοπίσουν κατάλληλες κατηγορίες και μονάδες ανάλυσης, οι οποίες θα αντικατοπτρίζουν την φύση των αναλυόμενων εγγράφων και τους ερευνητικούς σκοπούς, ενώ οι κατηγορίες «καθορίζονται μετά την αρχική θεώρηση του εγγράφου και καλύπτουν τις βασικές περιοχές του περιεχομένου».⁴

Στη συγκεκριμένη έρευνα, με την προσεκτική μελέτη ολόκληρου του υλικού (τις συνεδριάσεις του Δημοτικού Συμβουλίου Φλώρινας την περίοδο 1944-1950),

¹Γκόλια, Π. (2003). *Η εκπαίδευση των Ελλήνων μαθητών στην Ε.Σ.Σ.Δ. (1917-1938)*. Εκδοτικός οίκος Αντ. Σταμούλη, 88-89/139.

² Βάμβουκας, Μ. Ι. (2007). *Εισαγωγή στην ψυχοπαιδαγωγική έρευνα και μεθοδολογία*, Η' έκδ. Αθήνα: Εκδ. Γρηγόρης, σ. 264-65.

³Cohen, M., Manion, L. & Morrison, K. (2008). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*. Αθήνα: Μεταίχμιο, σ. 282.

⁴ Cohen, M., Manion, L. & Morrison, K. (2008).ό.π., σ. 282.

εντοπίστηκαν οι χρονικές περίοδοι που θα αποτελούσαν το σώμα της έρευνας. Ακολούθησε ξεχωριστή μελέτη αυτών των χρονικών περιόδων προς ανίχνευση των επί μέρους θεματικών και σχηματίστηκαν οι θεματικές κατηγορίες, ενώ έπειτα κι από μελέτη τους για ακόμη μια φορά σχηματίστηκαν κι οι υποκατηγορίες της ανάλυσης περιεχομένου.

Όσον αφορά την ποσοτική ανάλυση περιεχομένου, όπως προαναφέρθηκε, ως μονάδες δειγματοληψίας ορίστηκαν οι αποφάσεις του Δημοτικού Συμβουλίου της Φλώρινας τη χρονική περίοδο 1944-1950, ενώ ως μονάδα καταγραφής επιλέχθηκε το θέμα, ήτοι οι εκφάνσεις του κομμουνισμού και του αντικομμουνισμού μέσα από τον δημόσιο λόγο.

Η διαδικασία πραγματοποιήθηκε από τον ίδιο τον ερευνητή, καθώς δεν επρόκειτο να γίνει στατιστική ανάλυση των αριθμητικών δεδομένων της έρευνας (επιμέρους διακυμάνσεις, συσχετίσεις κ.λπ.), παρά μόνο να εξαχθούν ορισμένες διαπιστώσεις σχετικά με το πλήθος των αναφορών, στα πλαίσια της απλής περιγραφικής στατιστικής.

Όπως αναφέρει η κα Γκόλια (2003:89) «οι θεματικές κατηγορίες συνιστούν τους λειτουργικούς ορισμούς των μεταβλητών που ερευνώνται, κι επιδιώκουν να ανταποκρίνονται επαρκώς τόσο στους σκοπούς της έρευνας όσο και στις ερευνητικές υποθέσεις, να εντάσσονται σ' αυτές όλες οι σχετικές με το αντικείμενο της έρευνας αναφορές και να πληρούνται όλες οι κατηγορίες του συστήματος». Επίσης, «η βασική θεματική κατηγορία πρέπει να διαιρείται σε κατηγορίες και υποκατηγορίες (παραγωγική εξήγηση), ενώ τα δεδομένα που αφορούν στις κατηγορίες και υποκατηγορίες πρέπει να συμβάλλουν στην ακριβή γνώση και διασάφηση της βασικής κατηγορίας (επαγωγική εξήγηση)». Με αυτόν τον τρόπο (την παραγωγική και επαγωγική εξήγηση) επιτυγχάνεται η εγκυρότητα των θεματικών κατηγοριών, δηλαδή οι θεματικές κατηγορίες μετρούν αυτό που επιδιώκουν να μετρήσουν.⁵

Η δημιουργία ενός συστήματος κατηγοριών είναι επίσης σημαντική. Με τον όρο «κατηγορία» δηλώνεται η ομάδα αντικειμένων, πραγμάτων, καταστάσεων τα οποία έχουν έναν ορισμένο αριθμό κοινών χαρακτηριστικών ή ιδιοτήτων, τα οποία την διαφοροποιούν από τις άλλες ομάδες με ποιοτικά κριτήρια. Η διάκριση σε κατηγορίες αποτελεί την πεμπτουσία της ανάλυσης περιεχομένου, καθώς το σύστημα των κατηγοριών χρησιμεύει ως πλαίσιο για την διαλογή του αναλυτέου υλικού. «Η

⁵ Γκόλια, Π. (2003), ό.π., σ.89-90

αυστηρότητα των αποτελεσμάτων της διερεύνησης εξαρτάται από την αξία της ανάλυσης που χρησιμοποιείται ως βάση, δηλαδή από την ακρίβεια ταξινόμησης, που με τη σειρά της εξαρτάται από την αξία των κατηγοριών». ⁶ Οι ταξινομικές κατηγορίες λοιπόν κάνοντας διακριτή την ανάλυση προσδίδουν εγκυρότητα στην έρευνα. Η δυσκολία ως προς τον προσδιορισμό των σημασιολογικών κατηγοριών οφείλεται κυρίως στην πολυσημία και αμφισημία λέξεων και εκφράσεων, αλλά μπορεί να ξεπεραστεί από την στιγμή που θα αποκρυσταλλωθεί σε αυτές η κοινή σημασιολογική τους χροιά. Πέραν της αυστηρότητας, η εγκυρότητα και αποτελεσματικότητα της κατηγοριοποίησης διασφαλίζονται μέσω της εφαρμογής των κανόνων της αντικειμενικότητας, εξαντλητικότητας, καταλληλότητας και του αμοιβαίου αποκλεισμού. ⁷

Η διατύπωση των κατηγοριών από τον ερευνητή αποτελεί και το πιο σημαντικό στάδιο της ανάλυσης του περιεχομένου. Ο Berelson γράφει χαρακτηριστικά σε ένα εγχειρίδιό του: «Η ανάλυση του περιεχομένου επιτυγχάνει η αποτυγχάνει ανάλογα με τις κατηγορίες του». Πραγματικά η επεξεργασία του διαλεγμένου υλικού του κειμένου έχει δευτερεύουσα σημασία μπροστά στη διατύπωση των κατηγοριών, οι οποίες χρησιμεύουν ως πλαίσιο για αυτή τη διαλογή. ⁸

Στη συγκεκριμένη έρευνα, κατά τη μελέτη του πρωτογενούς υλικού, οι βασικές θεματικές κατηγορίες διαιρέθηκαν σε κατηγορίες και υποκατηγορίες (παραγωγική εξήγηση), η κατανομή της συχνότητας των οποίων επιδιώχθηκε να συνεισφέρει στη διασάφηση της βασικής κατηγορίας (επαγωγική εξήγηση). Οι θεματικές κατηγορίες, τέλος, πληρούν όλες τις βασικές αρχές που αναφέρθηκαν παραπάνω, και πέραν αυτών, είναι έγκυρες, αφορούν δηλαδή αυτό που ισχυρίζονται ότι αφορούν, παραγωγικές, προσφέρονται δηλαδή για εξαγωγή βασικών συμπερασμάτων και, τέλος, μπορούν να αποτελέσουν έναυσμα για τη διατύπωση περαιτέρω υποθέσεων και ερωτημάτων, προκειμένου να ερευνηθεί το υλικό με τέτοιο τρόπο, ώστε να προκύψουν νέα θέματα για συζήτηση.

⁶Βάμβουκας, Μ. Ι. (2007), ό.π., σ.275-281

⁷Βάμβουκας, Μ. Ι. (2007), ό.π., σ.280

⁸Βάμβουκας, Μ. Ι. (2007), ό.π., σ.275-281

Α΄ ΜΕΡΟΣ: ΘΩΡΗΤΙΚΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

2.1 Οι ιστορικές συνθήκες στην Ελλάδα την περίοδο 1944-1945

Στο τέλος του καλοκαιριού του 1944, οι γερμανικές κατοχικές δυνάμεις άρχισαν, σταδιακά, να αποσύρονται από διάφορες περιοχές της Ελλάδας. Ωστόσο η απελευθέρωση από την εχθρική κατοχή (12 Οκτωβρίου 1944) δεν έφερε μαζί της και την αποκατάσταση του αποτελεσματικού ελέγχου της ελληνικής κυβέρνησης πάνω στις εσωτερικές υποθέσεις και τις διεθνείς σχέσεις της χώρας. Αντιθέτως, η ταυτόχρονη ύπαρξη δύο άκαμπτων εκφάνσεων της πραγματικότητας οδήγησε στην υπονόμηση των κυρίαρχων εξουσιών του έθνους –τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό–, και στη δημιουργία μίας κατάσταση διάλυσης και παράλυσης.⁹

Η πρώτη από αυτές τις εκφάνσεις της πραγματικότητας ήταν μια βαθύτατη εσωτερική κρίση, η οποία προήλθε από την κατάρρευση των παραδοσιακών πολιτικών θεσμών και διαδικασιών, και την εμφάνιση μιας σειράς αγεφύρωτων κοινωνικών χασμάτων και μαζικής βίας.¹⁰

Στη μία πλευρά, υπήρχαν οι ηγέτες των προπολεμικών αστικών κομμάτων. Αβέβαιοι για την δύναμη τους, διαιρεμένοι από αμοιβαία δυσπιστία, και τρομαγμένοι από την προοπτική ριζοσπαστικών αλλαγών που θα μπορούσαν να τους στερήσουν την εξουσία, υπεραμύνονταν της κοινωνικής τους τάξης, αποκηρύσσοντας τους αντιπάλους τους ως αντεθνικά σκεφτόμενους, και όργανα των «Σλαβοκομμουνιστών».¹¹

Στην άλλη πλευρά, υπήρχε μία μαχητική, αριστερή συμμαχία. Χειραγωγούμενη από το Κομμουνιστικό Κόμμα, οραματίζονταν ένα αόριστο πρόγραμμα κοινωνικών μεταρρυθμίσεων και, συνεπαρμένη από την καινούργια δύναμη την οποία μόλις πρόσφατα απέκτησε, τρομοκρατούσε τους αρνητές της αλλά και το μεγαλύτερο μέρος του έθνους με το φάσμα ενός καθεστώτος μπολσεβικικού τύπου που θα εγκαθιδρυόταν με τη βία.¹²

⁹ Βουρνάς, Τ. (1999). *Ιστορία της Νεότερης και Σύγχρονης Ελλάδας. Εμφύλιος*. Τόμος Δ'. (3η εκδ.) Αθήνα: Πατάκη, σ.98

¹⁰ Γρηγοριάδης, Σ. (2010). *Ιστορία της Σύγχρονης Ελλάδας 1941-1974. Εμφύλιος- Ανένδοτος 1945-1967*(τ. Β'). Αθήνα: POLARIS, σ.23

¹¹ Μαρκεζίνης, Σ. (1994) *Σύγχρονη πολιτική ιστορία της Ελλάδος (1936-1975)*, τ. Γ', (1952-1975), Αθήνα

¹² Ριζάς, Σ. (2012). *Η Συμφωνία της Βάρκιζας. Το πρελούδιο του εμφυλίου*. Ελλήνων Ιστορικά, 7, 8-31.

Η εσωτερική κρίση αυτή, είχε καταστήσει την Ελλάδα πολύ ευεπίφορη σε εξωτερικές επιρροές, καθώς οι περισσότεροι Έλληνες επιθυμούσαν διακαώς να εξασφαλίσουν πλεονεκτήματα απέναντι στους αντιπάλους τους, εξασφαλίζοντας ταυτόχρονα ευλογίες και υποστήριξη από το εξωτερικό.¹³

Λίγες ημέρες μετά την Απελευθέρωση (12 Οκτωβρίου 1944), την 18η Οκτωβρίου 1944, η Αθήνα υποδέχεται πανηγυρικά την εξόριστη ελληνική κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας υπό τον Γεώργιο Παπανδρέου, και με τον τρόπο αυτό πραγματοποιείται η τυπική αποκατάσταση του ελληνικού κράτους. Ωστόσο, τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή, υπήρχαν τέσσερεις δυνάμεις οι οποίες κατείχαν την εξουσία:

Οι Άγγλοι

Η Βρετανία είχε κερδίσει το δικαίωμα να προΐσταται ενεργά στο θέμα της αποκατάστασης της νομιμότητας στην μεταπολεμική Αθήνα και να βοηθά στην παγίωση της δημόσιας τάξης. Ο Πρωθυπουργός της Μεγάλης Βρετανίας Τσώρτσιλ, ήταν αποφασισμένος να βάλει κάτω από τον έλεγχο του την Ελλάδα, στην οποία θα εγκαθιστούσε ένα καθεστώς δεξιό, αντιεαμικό, και αγγλόφιλο.¹⁴ Για την εφαρμογή της πολιτικής αυτής χρησιμοποιούσε ως τοποτηρητές, τον στρατηγό Ρόναλντ Σκόμπι, και τον πρεσβευτή στην Αθήνα, Λήμπερ. Φυσικά, προϋπόθεση για την εφαρμογή της πολιτικής του Τσώρτσιλ, ήταν η διάλυση ή συντριβή του ΕΑΜ/ΕΛΑΣ.¹⁵

Η Ελληνική Κυβέρνηση

Η εξουσία της κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας του Γεωργίου Παπανδρέου ήταν σκιώδης έξω από την πρωτεύουσα, εκτός από την περιοχή του στρατηγού Ζέρβα στην Ήπειρο, του Τσαούς Αντών στην Ανατολική Μακεδονία, και ορισμένων νησιών του Αιγαίου και Ιονίου πελάγους. Σε κάθε περίπτωση, ωστόσο, η δυνατότητα να εδραιωθεί και να επιβληθεί στη χώρα, εξαρτιόταν άμεσα από τη συνοχή της, δηλαδή από την παραμονή ή όχι στους κόλπους της, των 6 υπουργών η οποίοι ανήκαν στην

¹³Μαργαρίτης, Γ.(2001).*Ιστορία του Ελληνικού Εμφυλίου πολέμου*. Αθήνα:Βιβλιόραμα, τμ. 1, σ. 189-203

¹⁴Γιανουλόπουλος,Γ. (1992) *Ο μεταπολεμικός κόσμος Ελληνική και ευρωπαϊκή ιστορία 1945-1965*, Αθήνα: Παπαζήση , σ.198

¹⁵ Γρηγοριάδη,Σόλωνα, Ν.(1984), *Δεκέμβρης- Εμφύλιος 1944-1949 ,Συνοπτική Ιστορία*, Κ. Καπόπουλος, Αθήνα, σ.56-57 και Richter, Η.(2003)*Η επέμβαση των Άγγλων στην Ελλάδα*, Αθήνα:Εστία, σ.12-20

ΕΑΜική παράταξη. Η παραμονή αυτή, εξαρτιόταν με τη σειρά της, από την γενική πολιτική της αριστεράς.¹⁶

Ο αντιΕΑΜικός πολιτικός κόσμος

Σε αυτόν, ανήκαν κόμματα και παράγοντες που συγκροτούσαν τον χώρο της δεξιάς και του κέντρου. Εκτός, όμως από τα παραπάνω, προσκολλούνταν στον συγκεκριμένο κόσμο, αυτόματα, οργανώσεις και ξεχωριστά άτομα, είτε σαν ένοπλα σώματα που είχαν εξαπλωθεί και, κατά κανόνα, διοικούνταν από τους κατακτητές, όπως τα τάγματα ασφαλείας, καθώς και πολλές άλλες ομάδες. Εδώ, ανήκαν επίσης οι αντιΕΑΜικές αντάρτικες δυνάμεις και διάφορες οργανώσεις, όπως ο ΕΔΕΣ (Εθνικός Δημοκρατικός Ελληνικός Σύνδεσμος), και η Οργάνωση «Χ», με τοποθέτηση δεξιά και αγγλόφιλη. Και φυσικά, εδώ ανήκαν το σύνολο της μεγαλοαστικής τάξης, το μεγαλύτερο μέρος της αστικής τάξης και ορισμένα τμήματα των μικροαστών και αγροτών, μαζί με λίγες ομάδες εργατικής τάξης και άλλων λαϊκών στρωμάτων. Για όλους τους παραπάνω, αυτό που είχε πρωταρχική σημασία ήταν να αντιμετωπισθεί και να καταπνιγεί η μαζική λαϊκή επανάσταση του ΕΑΜ/ΕΛΑΣ, η οποία είχε σφυρηλατηθεί ήδη μέσα στο καμίνι της Αντίστασης.¹⁷

Το ΕΑΜ/ΕΛΑΣ

Στα τέλη του 1944, ο συνασπισμός των μικρών φιλοαριστερών κομμάτων με κυρίαρχο το ΚΚΕ, ήταν η πλέον μαζική πολιτική οργάνωση στη χώρα. Οποσδήποτε, στη φάση των δύο πρώτων μηνών μετά την απελευθέρωση, το ΚΚΕ δεν είχε παρά ένα σταθερό σκοπό και αυτός ήταν να διασφαλισθεί η ομαλότητα, ώστε στην Ελλάδα να διεξαχθούν το ταχύτερο δυνατόν ελεύθερες εκλογές και δημοψήφισμα και να λυθεί έτσι το δίδυμο πρόβλημα του πολιτεύματος και της κοινοβουλευτικής διακυβέρνησης. Ωστόσο, από αυτή τη διαδικασία, το ΚΚΕ και γενικότερα η ΕΑΜική παράταξη είχε και ειδικό κομματικό συμφέρον. Κι αυτό, επειδή, εφόσον η πλειοψηφία του λαού κατά τεκμήριο ακολουθούσε το ΕΑΜ, η εξασφάλιση της ελεύθερης προτίμησής του στις κάλπες σήμαινε πως το ΕΑΜ θα αποκτούσε κατά νόμιμο τρόπο –ή, έστω, θα διεκδικούσε αποφασιστικά– την εξουσία. Συνεπώς, το

¹⁶Close, David H. (2000). *Ο Ελληνικός Εμφύλιος Πόλεμος 1943-1950. Μελέτες για την πόλωση*. Αθήνα: Φιλίστωρ, σ. 185-186

¹⁷ Γρηγοριάδη, Σόλων, Ν. (1984), ό.π., σ. 60-61

σχέδιο του ΚΚΕ –όπως και των σύμμαχων κομμάτων μέσα στην παράταξη– ήταν να διατηρηθεί η ομαλότητα, για να αποφευχθεί μια δυναμική, ένοπλη αναμέτρηση.¹⁸

Τις πρώτες κιόλας μέρες μετά την απελευθέρωση, πρωτοφανείς, γιγαντιαίες κινητοποιήσεις –συλλαλητήρια, διαδηλώσεις, ξεσηκωμοί μικροί ή μεγάλοι– πραγματοποιήθηκαν από το ΕΑΜ. Ήταν κάτι μοναδικό σε μαζικότητα, πάθος και οργάνωση. Οι κινητοποιήσεις, διέλυαν την αυταπάτη της αντιαμικής παράταξης, ότι δήθεν διέθετε την πλειοψηφία του λαού η οποία δεν μπορούσε να εκδηλωθεί λόγω της τρομοκρατίας του ΕΑΜ. Το ΕΑΜ διακήρυττε το μεγαλείο της Αντίστασης, την εποποιία του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα και τους μεταπελευθερωτικούς πόθους του λαού. Έτσι, οι φορείς της αντεπανάστασης μαζί με την συμπαράσταση των Βρετανών, συνειδητοποιούσαν πως δεν υπήρχε άλλη εναλλακτική λύση για να αντιμετωπισθούν οι κινητοποιήσεις αυτές, εκτός από τη χρήση βίας. Μια λύση η οποία είχε ως καίριο και πρωταρχικό στόχο της, τον ΕΛΑΣ. Μόνο εάν ο ΕΛΑΣ διαλυόταν με κάποια συμφωνία ή συντριβόταν στη μάχη, θα άφηνε ανοιχτές τις πύλες της χώρας στη θύελλα της αντιαμικής και αγγλικής κυριαρχίας.¹⁹

Τα Δεκεμβριανά

Ο όρος «Δεκεμβριανά», αναφέρεται σε μία σειρά ένοπλων συγκρούσεων που έλαβαν χώρα στην Αθήνα το χρονικό διάστημα ανάμεσα στον Δεκέμβριο του 1944 και τον Ιανουάριο του 1945, ανάμεσα στις δυνάμεις του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ και τις Βρετανικές και Κυβερνητικές δυνάμεις, οι οποίες, όπως είδαμε παραπάνω, ανήκαν σε ένα ευρύ πολιτικό φάσμα, από την σοσιαλδημοκρατία έως τη φιλομοναρχική δεξιά.²⁰

Ύστερα από μακρές διαβουλεύσεις, ο Γεώργιος Παπανδρέου και ο στρατηγός Σκόμπι χάραξαν ένα γενικό πλαίσιο, κεντρικό σημείο του οποίου αποτελούσε ο όρος να αποστρατευτούν ο ΕΛΑΣ και ο ΕΔΕΣ και να ιδρυθεί νέος εθνικός στρατός, στον οποίο θα εντάσσονταν οι αξιωματικοί των δύο αντιστασιακών οργανώσεων. Η διαφωνία του ΕΑΜ με την κυβέρνηση του Γεωργίου Παπανδρέου, σχετικά με την συγκρότηση του μελλοντικού στρατού, οδήγησε στην οριστική παραίτηση των 6 υπουργών του ΕΑΜ που ανήκαν στο σώμα της κυβέρνησης. Σε τελεσίγραφο της

¹⁸ Ρίζας, Σ. (2011) *Απ'την Απελευθέρωση στον Εμφύλιο*, Αθήνα: Καστανιώτη, σ.37-39

¹⁹ Γρηγοριάδη, Σόλων Ν (1984), *ό.π.*, σ.77,98,120,164-170

²⁰ Κωφός, (2000), *Σύγχρονος Ελληνισμός από το 1941 έως το τέλος του αιώνα*, Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών, σ. 97

κυβέρνησης Παπανδρέου, δόθηκε προθεσμία ως τις 10 Δεκεμβρίου για να αφοπλισθούν όλες οι ένοπλες δυνάμεις πλην μικρών τμημάτων του ΕΛΑΣ και του ΕΔΕΣ, ενώ εξαιρέθηκαν από τον αφοπλισμό η Τρίτη Ορεινή Ταξιαρχία και ο Ιερός Λόχος.²¹

Η τελική όμως ρήξη ανάμεσα στο ΕΑΜ και την κυβέρνηση ήρθε στις 3 Δεκεμβρίου 1943 όταν το ΕΑΜ οργάνωσε Παλλαϊκό συλλαλητήριο στην πλατεία Συντάγματος σε ένδειξη διαμαρτυρίας για την στάση της κυβέρνησης και των Άγγλων. Το συλλαλητήριο κηρύχθηκε από την κυβέρνηση παράνομο. Ο Γιώργος (Γιώργης) Σιάντος, γραμματέας του ΚΚΕ την περίοδο εκείνη, δήλωσε ρητά στην Κ.Ε του ΕΑΜ ότι το συλλαλητήριο θα ήταν άοπλο και θα απέβλεπε στην άσκηση διαπραγματευτικής πίεσης. Η συμμετοχή στο συλλαλητήριο ήταν μεγάλη με πάνω από 100.000 πολίτες. Το συλλαλητήριο διαλύθηκε βιαίως από τις δυνάμεις ασφαλείας που άνοιξαν πυρ με πραγματικά πυρά σκοτώνοντας 30 ανθρώπους και τραυματίζοντας άλλους 148. Παράλληλα, ο στρατηγός Σκόμπι προέβη σε διάγγελμα, ενώ άμεσες προσπάθειες για πολιτική λύση απαγορεύτηκαν από τον Τσώρτσιλ. Το ΕΑΜ τότε κινητοποίησε τον εφεδρικό ΕΛΑΣ και τις μονάδες που βρίσκονταν κοντά στην Αθήνα με αποτέλεσμα η σύγκρουση να γενικευτεί. Εν τω μεταξύ, το βράδυ της 3ης Δεκεμβρίου ο πρωθυπουργός της Ελλάδας Γ. Παπανδρέου, ειδοποίησε ξαφνικά τον Βρετανό πρεσβευτή Λήμπερ, ότι είχε την πρόθεση να παραιτηθεί, υποδεικνύοντας ως διάδοχο του τον Θεμιστοκλή Σοφούλη. Η παραίτησή του δεν έγινε δεκτή από τους Άγγλους. Στις 5 Δεκεμβρίου, ο στρατός και η αεροπορία του Σκόμπι ανέλαβαν επιθετική πρωτοβουλία κατά του ΕΛΑΣ.

Μετά την επίσκεψη του Τσώρτσιλ στην Ελλάδα, στις 25 Δεκεμβρίου, ο βασιλιάς, στις 30 Δεκεμβρίου 1944, διόρισε τον Αρχιεπίσκοπο Δαμασκηνό ως αντιβασιλέα.

Στις 3 Ιανουαρίου του 1945 ο Γεώργιος Παπανδρέου παραιτήθηκε από την πρωθυπουργία και τη θέση του πήρε ο Νικόλαος Πλαστήρας χωρίς τη συμμετοχή των ΕΑΜιτών υπουργών.²²

Η κυβέρνηση είχε την πολύτιμη στρατιωτική βοήθεια της Μεγάλης Βρετανίας, και, τελικά, μετά από σκληρές μάχες ενός μήνα και παραπάνω που πραγματοποιήθηκαν στην πρωτεύουσα αλλά και σε άλλα μέρη του ελλαδικού χώρου, οι αντιστασιακές ομάδες υποχρεώθηκαν να αποσυρθούν στις 5 Ιανουαρίου του

²¹Ιατρίδης, Ι.Ο.,(2013)*Εξέγερση στην Αθήνα*, Αθήνα:Λιβάνη, σ.123-126

²²Γρηγοριάδη, Σόλωνια Ν,(1984),ό.π., σ.174-180

1945.²³Ο ΕΛΑΣ εγκατέλειψε την Αθήνα καθώς οι απώλειές του δεν του επέτρεψαν την συνέχιση του αγώνα έναντι στις βρετανικές και εγχώριες μη κομμουνιστικές δυνάμεις.²⁴

Στις 11 Ιανουαρίου 1945, υπογράφηκε στην Αθήνα ανακωχή, με την οποία ο ΕΛΑΣ υποχρεωνόταν να αποσύρει τα στρατεύματά του από τις περιοχές που έλεγχε. Η ηγεσία του λαϊκού κινήματος δέχτηκε τη σύναψη ειρήνης. Στις 12 Φεβρουαρίου υπογράφηκε η Συμφωνία της Βάρκιζας, η οποία επέβαλε στον ΕΛΑΣ να διαλυθεί και να παραδώσει μέρος του οπλισμού του. Λόγω της πλημμελούς εφαρμογής των όρων της συμφωνίας, οι εχθροπραξίες συνεχίστηκαν, οδηγώντας τελικά σε εμφύλιο πόλεμο (1946-1949).²⁵

Η Συμφωνία της Βάρκιζας

Στις 12 Φεβρουαρίου 1945, υπογράφηκε η τελευταία πράξη των «Δεκεμβριανών», η συμφωνία της Βάρκιζας. Επικεφαλής της αντιπροσωπείας του ΕΑΜ ήταν ο Γιώργος (Γιώργης) Σιάντος και επικεφαλής της κυβέρνησης Πλαστήρα ο υπουργός εξωτερικών Ιωάννης Σοφιανόπουλος. Η συμφωνία αποτελούνταν από 9 άρθρα και, εν ολίγοις, όριζε ότι ο ΕΛΑΣ θα διαλυόταν και οι άνδρες του θα παρέδιδαν τον οπλισμό τους. Η κυβέρνηση από την πλευρά της δεσμευόταν να εξασφαλίσει και να διατηρήσει τα συνταγματικά δικαιώματα για τις ατομικές ελευθέριες όλων των πολιτών της, να «καθαρίσει» τον κρατικό μηχανισμό από όργανα της μεταξικής δικτατορίας και από τους συνεργάτες των Γερμανών, να προχωρήσει στην διενέργεια δημοψηφίσματος για να λυθεί το πολιτειακό ζήτημα, και να προκηρύξει εκλογές. Τέλος προβλεπόταν η αμνηστία των πολιτικών αδικημάτων που είχαν διαπραχθεί κατά τα Δεκεμβριανά, εκτός από τα «κοινά αδικήματα» («τα οποία δεν ήταν απαραίτητως αναγκαία δια την επιτυχία του πολιτικού αδικήματος»)²⁶.

Ο παραπάνω όρος, έδωσε τη δυνατότητα στην αντιδραστική δεξιά, με την αστυνομική τρομοκρατία και τον μηχανισμό των δικαστηρίων να αρχίσει έναν φοβερό διωγμό των αγωνιστών της εθνικής αντίστασης αλλά και κάθε πολίτη που θα

²³Χαραλαμπίδης, Μ. (2014). *Δεκεμβριανά 1944, η μάχη της Αθήνας*. Εκδ. Αλεξάνδρεια, σ.120-124.

²⁴ Κωστόπουλος, Τ. (2016)*Κόκκινος Δεκέμβρης: Το ζήτημα της επαναστατικής βίας*, Αθήνα:Βιβλιόραμα, σελ. 168

²⁵Λυμπεράτος, Μ. (2006) *Στα πρόθυρα του Εμφυλίου Πολέμου: Από τα Δεκεμβριανά στις εκλογές του 1946*, Αθήνα: Βιβλιόραμα, σελ. 95. και Γρηγοριάδη, Σόλων Ν,(1984),ό.π., σ.183-185

²⁶Βουρνάς, Τάσος.(1999). *Ιστορία της Νεότερης και Σύγχρονης Ελλάδας. Εμφύλιος*. Τόμος Δ'.(3η εκδ.) Αθήνα: Εκδ. Πατάκη, σ.137-142.

τολμούσε να εξωτερικεύσει τα δημοκρατικά του φρονήματα. Ήταν αρκετό να μιλήσει κάποιος για δημοκρατία, για να θεωρηθεί «εκτελεστής» ή «ηθικός αυτουργός», να δικαστεί με φρικτούς ψευδομάρτυρες και να κλειστεί στη φυλακή. Η συμφωνία της Βάρκιζας προκάλεσε μεγάλη ανησυχία και πικρία στον λαό, ενώ οι μαχητές του ΕΛΑΣ τη χαρακτήρισαν προδοτική. Το ΕΑΜ, από την πλευρά του, την τήρησε μόνο εν μέρει. Με εντολή του κουμμουνιστικού κόμματος, ένα μεγάλο μέρος του οπλισμού του ΕΛΑΣ αποκρύφτηκε.²⁷

Θα πρέπει να σημειωθεί εδώ, πως η συμφωνία δεν εφαρμόστηκε ποτέ, καθώς οι οπαδοί της αριστεράς δεν αποπλίστηκαν ολοκληρωτικά και οι κυβερνήσεις δεν προχώρησαν ποτέ σε γενική αμνηστία, αφού η αμνηστία των πολιτικών αλλά όχι των ποινικών αδικημάτων, οδήγησε, μοιραία, σε σύγχυση.

Τα ηθελημένα κενά και οι ασάφειες κατέστησαν τη Συμφωνία της Βάρκιζας, από την αρχή, παντελώς διάτρητη απέναντι στις αυθαίρετες ερμηνείες της από τις νέες καθεστωτικές δυνάμεις, και από την άλλη πλευρά, δεσμευτική για την ηττημένη αριστερά. Παρότι η αριστερά φρόντισε, τον πρώτο καιρό τουλάχιστον, να σεβαστεί καταρχήν τις υποχρεώσεις της, οι κυβερνήσεις της Αθήνας που διαδέχονταν η μία την άλλη κατά την περίοδο 1945-1946, απέφυγαν συνειδητά να εκπληρώσουν τις δικές τους. Οι κεντρώες κυβερνήσεις της περιόδου επέλεξαν την οικοδόμηση ενός αυταρχικού κράτους που θα εγγυόταν την κοινωνική ιεραρχία και, σε αγαστή συνεργασία με τον βρετανικό παράγοντα –για τον οποίο η εξόντωση της αριστεράς ήταν ζωτικής σημασίας για την υλοποίηση των στρατηγικών του σχεδίων–, εξαπέλυσαν μια άμεση επίθεση με σκοπό τη συντριβή του ΕΑΜικού κινήματος, μια συντριβή όχι μόνο πολιτική, αλλά που έφτανε στη φυσική εξόντωση των στελεχών του.²⁸

Η Λευκή Τρομοκρατία

Την επαύριον της υπογραφής της Συμφωνίας της Βάρκιζας και του αφοπλισμού των δυνάμεων του ΕΛΑΣ, το πρόβλημα που απέμενε να λυθεί, από την πλευρά των νικητών της δεκεμβριανής σύγκρουσης, ήταν η ανασυγκρότηση των θεσμών και του κρατικού μηχανισμού.

²⁷Κέντρος, Ν. (2011). *Ο Εμφύλιος στη Φλώρινα*. Αθήνα: Βιβλιόραμα, σ.84-90.

²⁸Μαρκέτος, Σ., «*Η ελληνική άκρα δεξιά τη δεκαετία του 1940*» στο Χρήστος Χατζηιωσήφ (επιμ.), *Ιστορία της Ελλάδας του 20ού αιώνα*. Ανασυγκρότηση, εμφύλιος, παλινόρθωση 1945-1952, σ. 302

Στη δεδομένη συγκυρία, η Συμφωνία της Βάρκιζας ήταν το μόνο επίσημο κείμενο που συγκέντρωνε τα χαρακτηριστικά ενός προσωρινού συντάγματος, το μόνο κείμενο γενικής αποδοχής μετά τη σύγκρουση του Δεκεμβρίου και δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.²⁹ Το γεγονός αυτό, ωστόσο, ελάχιστα πράγματα μπορούσε να διασφαλίσει. Στην πραγματικότητα, ουσιαστικά, εγγυητής της εφαρμογής της συμφωνίας και αρμόδια για την ερμηνεία των επιμέρους θεμάτων ήταν η ελληνική κυβέρνηση, δηλαδή το ένα από τα δύο συμβαλλόμενα μέρη της συμφωνίας.³⁰

Στόχος των κυβερνήσεων μετά τη Συμφωνία της Βάρκιζας ήταν η διάλυση της αριστεράς και των παράλληλων δομών εξουσίας που είχε εγκαθιδρύσει το ΕΑΜ την περίοδο της Κατοχής, η αποκατάσταση του κρατικού μηχανισμού και η σταδιακή δόμηση μιας νέας εξουσίας. Για αρκετούς μήνες μετά τη Συμφωνία της Βάρκιζας, ο μοναδικός λειτουργικός θεσμός του κράτους ήταν οι μηχανισμοί καταστολής. Έτσι, η παράδοση της εξουσίας από το ΕΑΜ, σύμφωνα με τα πρωτόκολλα που συνόδευαν τη Συμφωνία, γινόταν στις μονάδες της Εθνοφυλακής, οι οποίες προωθούνταν με τη συνοδεία βρετανικών στρατευμάτων, και στις νέες Αρχές, οι οποίες ακολουθούσαν τις στρατιωτικές δυνάμεις.³¹

Οι νέες Αρχές ξήλωναν τους ΕΑΜικούς θεσμούς και σύντομα περνούσαν στο στάδιο της καταδίωξης των μελών και υποστηρικτών του ΕΑΜ καθώς και στη διάλυση της υποδομής των οργανώσεων. Στις επαρχιακές πόλεις και τα χωριά, οι διοικητικές θέσεις καλύπτονταν από τα πρόσωπα που είχε αναδείξει η Μεταξική περίοδος, ή πρόσωπα που είχαν αποκτήσει οικονομική επιφάνεια και άλλου είδους προνόμια στην Κατοχή. Στην ουσία, η αποκατάσταση του κρατικού μηχανισμού πήρε το χαρακτήρα μικρών τοπικών πραξικοπημάτων. Εκεί όπου έφταναν οι δυνάμεις της Εθνοφυλακής ξεκινούσε αμέσως μια διαδικασία ανατροπής όλων όσα κληροδότησε η περίοδος της Αντίστασης.³²

Στο πλαίσιο της «αποΕΑΜοποίησης» της ελληνικής κοινωνίας, ξεκίνησε μια εκστρατεία βίας και διώξεων εναντίον όσων είχαν συμμετάσχει στο κίνημα της ΕΑΜικής αντίστασης. Οι κυβερνητικές δυνάμεις στηριζόμενες στο άρθρο 3 της Συμφωνίας της Βάρκιζας, σχετικά με τα πολιτικά αδικήματα, εξαπέλυσαν κύματα

²⁹ Αλιβιζάτος, Ν. (1995). *Οι πολιτικοί θεσμοί σε κρίση 1922-1974, Όψεις της ελληνικής εμπειρίας*, μτφρ. Βενετία Σταυροπούλου, Θεμέλιο, Αθήνα, σ. 156-157.

³⁰ Μαργαρίτης, Γ. (2002). *Ιστορία του Ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου 1946-1949*. Βιβλιόραμα, τ. 1, σ. 79.

³¹ Μαργαρίτης, Γ. (2002), ό.π., σ. 87-88

³² Μαργαρίτης, Γ. (2002), ό.π., σ. 92

διώξεων και συλλήψεων για εγκλήματα που είχαν διαπραχθεί κατά τη διάρκεια των Δεκεμβριανών.³³ Ο ανολοκλήρωτος αποπλισμός της υπαίθρου και η παράταση της δράσης παραστρατιωτικών οργανώσεων, βασιλοφρόνων συμμοριών, φανατισμένων στελεχών της Χωροφυλακής κι Εθνοφυλακής και άτακτων ομάδων δοσίλογων τρομοκρατών σε βάρος πιστών αριστερών και ύποπτων απόστρατων του ΕΛΑΣ, γέννησαν μια περίοδο ανηλεών διώξεων συμμόρφωσης, φυλακίσεων, εξοριών, εγκλημάτων, λιποταξιών και φυγής των αριστερών, που συνολικά ονομάστηκαν «Λευκή Τρομοκρατία».³⁴ Έως τον Μάιο του 1945, η Εθνοφυλακή είχε εγκατασταθεί σε όλες τις περιοχές. Επειδή αριθμητικά οι δυνάμεις της Εθνοφυλακής δεν επαρκούσαν και η Χωροφυλακή ήταν ακόμα αποδεκατισμένη από τη σύγκρουση του Δεκεμβρίου, τον κύριο ρόλο στην διατήρηση της τάξης και την καταδίωξη της αριστεράς ανέλαβαν ένοπλες άτακτες παρακρατικές ομάδες της άκρας δεξιάς, με προεξάρχουσα την οργάνωση «Χ», του συνταγματάρχη Γεώργιου Γρίβα. Μάλιστα, σε μερικές περιοχές, όπως η Κρήτη, η νότια Πελοπόννησος και η Θεσσαλία, οι αντικομμουνιστικές συμμορίες –μέχρι το τέλος του 1946 ή και αργότερα– ήταν μεγαλύτερες από τις επίσημες δυνάμεις ασφαλείας.³⁵

Η δράση παρακρατικών οργανώσεων στην ύπαιθρο, όπου ακόμη ίσχυε ο στρατιωτικός νόμος, συνεχίστηκε εναντίον πρώην μελών του ΕΛΑΣ, αρχικά, και, αργότερα, εναντίον αντιπάλων της μοναρχίας. Ειδικότερα στην ύπαιθρο, ιδιαίτερα, η Εθνοφυλακή αρχικά και η Χωροφυλακή στη συνέχεια, σε συνεργασία με δεξιές παραστρατιωτικές ομάδες, εξαπέλυσε μια εκστρατεία βίας κατά των αριστερών στα χωριά. Σύμφωνα με το ΕΑΜ, περίπου 1.500 αριστεροί δολοφονήθηκαν, 6.500 τραυματίστηκαν ή βασανίστηκαν, και 700 γραφεία και τυπογραφεία του ΕΑΜ καταστράφηκαν. Στο ίδιο πλαίσιο οργανώθηκε μια τεράστια επιχείρηση συλλήψεων και φυλακίσεων. Ένας σημαντικός αριθμός διωκόμενων αριστερών καταφεύγει στα βουνά και κάποιοι περνούν στη Γιουγκοσλαβία, οι οποίοι συγκεντρώνονται στο στρατόπεδο του Μπούλκες. Παρά ταύτα η γραμμή του ΚΚΕ δεν αλλάζει ούτε μετά την άφιξη στην Ελλάδα του γενικού γραμματέα του ΚΚΕ Νίκου Ζαχαριάδη, ο οποίος στα χρόνια της κατοχής ήταν έγκλειστος στο Νταχάου. Αντίθετα επιβεβαιώνεται με

³³ Τσουκαλάς,Κ.(2006) «Η ιδεολογική επίδραση του Εμφυλίου Πολέμου», στο Γιάννης Ο. Ιατρίδης (επιμ.) *Η Ελλάδα στη δεκαετία του 1940-1950. Ένα έθνος σε κρίση*, μτφρ. Μαργαρίτα Δρίτσα Αμαλία Λυκιαρδοπούλου, Θεμέλιο: 2006, σ. 571

³⁴ Βόγλης, Π. (2004). *Η εμπειρία της φυλακής και της εξορίας. Οι πολιτικοί κρατούμενοι στον εμφύλιο πόλεμο*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια, σ. 92-93

³⁵ Close, David H. (2000). *Ο Ελληνικός Εμφύλιος Πόλεμος 1943-1950. Μελέτες για την πόλωση*. Αθήνα: Φιλίστωρ, σ. 206

την αποκήρυξη του Άρη Βελουχιώτη, ο οποίος προσπαθεί να συγκροτήσει ένοπλες ομάδες παρά την αντίθεση του κόμματος.³⁶

Παράλληλα, άρχισαν διώξεις κατά των μελών του ΕΑΜ/ΕΛΑΣ για εγκλήματα που είχαν διαπράξει την περίοδο της Κατοχής, την ίδια στιγμή που οι δωσίλογοι αντιμετώπιζονταν με πρωτοφανή επιείκεια. Τον Δεκέμβριο του 1945, υπήρχαν 17.984 φυλακισμένοι, οι περισσότεροι από τους οποίους ήταν πολιτικοί κρατούμενοι και εκκρεμούσαν οι συλλήψεις 48.956 ατόμων που διώκονταν με δικαστικό ένταλμα εξαιτίας της δραστηριότητάς τους στους κόλπους του ΕΑΜ/ΕΛΑΣ.³⁷

Γενικότερα, για μια σημαντική μερίδα του ελληνικού πληθυσμού ο ένοπλος αγώνας κατέληξε να αντιπροσωπεύει, όχι ρήξη με την καθημερινή ομαλότητα, αλλά μοναδική διαθέσιμη διέξοδο από μία κατάσταση απομόνωσης.³⁸ Πολλοί αριστεροί βγήκαν στο βουνό και άρχισαν με τη σειρά τους να επιτίθενται στα δίκτυα του εχθρού, με αποτέλεσμα ως τον Σεπτέμβριο του 1946 να έχουν εξουδετερώσει τους σταθμούς της Χωροφυλακής σε όλη την ύπαιθρο της Θεσσαλίας και της βόρειας Ελλάδας.³⁹

Τα γεγονότα του 1946: ΕΚΛΟΓΕΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑ

Η Συμφωνία της Βάρκιζας προέβλεπε δημοψήφισμα για τη λύση του πολιτειακού ζητήματος, το οποίο θα ακολουθούσαν εκλογές για την ανάδειξη Συντακτικής Βουλής. Ο όρος αυτός ήταν σύμφωνος με το πνεύμα της Διακήρυξης της Απελευθερωμένης Ευρώπης που είχαν μόλις συντάξει οι τρεις Σύμμαχοι στη Γιάλτα. Στην πραγματικότητα, οι ελπίδες για δίκαιες εκλογές ήταν μάταιες, με δεδομένη την τρομοκρατία του παρακράτους, το οποίο νόθευε τους εκλογικούς καταλόγους και εκφόβιζε τους εκλογείς. Η εγγραφή στους εκλογικούς καταλόγους αποδείχθηκε μια εξαιρετικά δύσκολη διαδικασία, εν μέρει επειδή οι υπάρχοντες εκλογικοί κατάλογοι είχαν συνταχθεί προ δεκαετίας και ο νόμος απαιτούσε οι εκλογείς να ψηφίζουν στον τόπο όπου κατοικούσαν στην προηγούμενη απογραφή του 1940, τη στιγμή που από τότε είχαν σημειωθεί μαζικές μετακινήσεις πληθυσμών. Η

³⁶ Κέντρος, Ν. (2011), ό.π, σ.30

³⁷ Αλιβιζάτος, Ν. (1995), ό.π, σ.445

³⁸ Μαυρογορδάτος Γ.Θ. (2006) «Οι εκλογές και το δημοψήφισμα του 1946 προοίμιο του Εμφυλίου Πολέμου», στο Γιάννης Ο. Ιατρίδης (επιμ.), Η Ελλάδα στη δεκαετία του 1940-1950. Ένα έθνος σε κρίση, μτφρ. Μαργαρίτα Δρίτσα Αμαλία Λυκιαρδοπούλου, Θεμέλιο: 2006, σ.312.

³⁹ Σπύρος Μαρκέτος, (2002) «Η ελληνική Άκρα Δεξιά τη δεκαετία του 1940», στο Χρήστος Χατζηιωσήφ (επιμ.) Ιστορία της Ελλάδας του 20ού αιώνα, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2002.σ. 318.

συνήθης διαδικασία εγγραφής σε εκλογικούς καταλόγους ήταν περίπλοκη και εναπόκειτο στα χέρια της Χωροφυλακής και των τοπικών αρχών, οι οποίοι μεροληπτούσαν έντονα υπέρ της Δεξιάς. Συνεπώς, οι Βρετανοί, ο αντιβασιλέας και οι διαδοχικές ελληνικές κυβερνήσεις αναγκάστηκαν στην πορεία αυτού του χρόνου να υποχωρήσουν από τους στόχους που είχαν τεθεί από τη Συμφωνία της Βάρκιζας. Αποφάσισαν ότι ένα δημοψήφισμα θα όξυνε το κλίμα πόλωσης στη χώρα, γιατί η Δεξιά θα πραγματοποιούσε νοθείες προκειμένου να αποκαταστήσει την μοναρχία, κι έτσι συμφώνησαν να το αναβάλουν για μετά τις εκλογές. Ως ημερομηνία των εκλογών ορίστηκε η 31 Μαρτίου 1946. Για διάφορους λόγους, οι ελπίδες των Βρετανών ότι θα απέτρεπαν τη διαστρέβλωση των εκλογικών αποτελεσμάτων ήταν μάταιες. Ήταν απίθανο να διαμορφωθούν συνθήκες δίκαιων εκλογών, επειδή οι Δυνάμεις Ασφαλείας (αξιωματικοί του Στρατού, Εθνοφυλακή, Χωροφυλακή, Αστυνομία Πόλεων) αποτελούνταν στη συντριπτική τους πλειοψηφία από δεξιούς, και σε κάθε περίπτωση οι δεξιές συμμορίες υπερτερούσαν σαφώς αριθμητικά.⁴⁰

Από την πλευρά του ΚΚΕ, ο Νίκος Ζαχαριάδης, ο οποίος είχε φθάσει στην Ελλάδα στις 29 Μαρτίου 1945, είδε τις εκλογές με μεγάλο σκεπτικισμό. Δήλωνε ότι, με την τρομοκρατία του παρακράτους, θα ήταν αδύνατο να διεξαχθούν κατά τρόπο που θα επέτρεπε έστω και στοιχειωδώς στον λαό να ψηφίσει κάπως ελεύθερα. Και, γρήγορα, κατέληξε στην απόφαση: Να απέχει, η αριστερά, από τις εκλογές.⁴¹ Με την αποχή, που ήταν πραγματικά καθοριστικό λάθος της ηγεσίας του ΚΚΕ, δόθηκε η δυνατότητα στο Αγγλοδεξιό κατεστημένο να αποκτήσει κοινοβουλευτικό μανδύα για να οικοδομήσει άνετα το κράτος της Δεξιάς. Η απόφαση του ΚΚΕ για αποχή θεωρείται έκτοτε ένα από τα πλέον σημαντικά βήματα της διολίσθησης προς την ένοπλη αναμέτρηση. γεγονός που τεκμηριώθηκε συμβολικά με μια εντυπωσιακή κίνηση: την επίθεση τμήματος αριστερών ενόπλων εναντίον της φρουράς του Λιτόχωρου Πιερίας. Η ενέργεια αυτή, που πραγματοποιήθηκε την ίδια μέρα με τις εκλογές, συνιστούσε ένα προειδοποιητικό χτύπημα που υπενθύμιζε στο αντικομμουνιστικό στρατόπεδο την πραγματικότητα της ύπαρξης ενόπλων που αμφισβητούσαν εμπράκτως την κρατική εξουσία στην επαρχία. Σημαντικό ρόλο στην προετοιμασία μιας ενδεχόμενης αναμέτρησης διαδραμάτιζε και η ύπαρξη του

⁴⁰ Close, David H. (2003). *Οι ρίζες του εμφυλίου πολέμου στην Ελλάδα*. Αθήνα: Φιλίστωρ, σ235-255.

⁴¹ Γρηγοριάδη, Σόλωνια Ν,(1984),ό.π., σ.195-197

στρατοπέδου πρώην στελεχών του ΕΛΑΣ στο Μπούλκες της Γιουγκοσλαβίας, αν και η όλη λειτουργία του αντανάκλούσε περισσότερο εσωκομματικές προτεραιότητες.⁴²

Στις εκλογές που διεξήχθησαν στις 31 Μαρτίου 1946, υπό την επίβλεψη εκατό εκπροσώπων του ΟΗΕ, το 55,12% των ψηφοφόρων τάχθηκε με το πλευρό του φιλοβασιλικού συνασπισμού, ενώ το 25% υπολογίστηκε ότι απείχε. Έτσι, οι προετοιμασίες επανόδου του Γεώργιου Β' ξεκίνησαν γοργά. Από τα αποτελέσματα των εκλογών, μία συντριπτική πλειοψηφία ψήφων και εδρών κατέληξαν σε κόμματα αποφασισμένα να ακολουθήσουν μια εκδικητική πολιτική σε βάρος της Αριστεράς. Οι μελέτες του Μαυρογορδάτου και Ηλία Νικολακόπουλου δείχνουν ότι τα εκλογικά αποτελέσματα αποτελούσαν μία χυδαία διαστρέβλωση της κοινής γνώμης. Εκείνο για το οποίο μπορούμε να είμαστε σίγουροι είναι ότι οι ψήφοι της Δεξιάς διογκώθηκαν με τη νοθεία στους εκλογικούς καταλόγους και τον εκφοβισμό. Στις αγροτικές περιοχές ήταν επικίνδυνο να απέχεις από τις εκλογές, όπως και να ψηφίζεις κόμματα εκτός των δεξιών, επειδή τα εκλογικά αποτελέσματα διαιρούνταν σε πολύ μικρές περιοχές, και στις μικρές κοινότητες δεν ήταν δύσκολο για την Αστυνομία να βρει ποιοι έριξαν τις αποκλίνουσες ψήφους. Έτσι, τα δεξιά κόμματα, που πιθανότατα αντιπροσώπευαν λιγότερο από το μισό του πληθυσμού, έλαβαν μία συντριπτική πλειοψηφία εδρών.⁴³

Μετά από τη δεκαήμερη μεταβατική κυβέρνηση του Παναγιώτη Πουλίτσα, το Λαϊκό Κόμμα με τον Κωνσταντίνο Τσαλδάρη ανέλαβε, στις 14 Απριλίου του 1946, τα ηνία της χώρας. Στις 18 Ιουνίου του 1946, η Δ' Αναθεωρητική Βουλή, ψήφισε το Γ' Ψήφισμα για την αναγκαία επιβολή «επιπρόσθετων μέτρων προστασίας» από την αριστερή τρομοκρατία. Το ψήφισμα αυτό, «περί εκτάκτων μέτρων κατά των επιβουλευομένων την δημόσιαν τάξιν και την ακεραιότητα του κράτους» υπήρξε ο θεμέλιος λίθος των δραστικών και αμείλικτων νομοθετημάτων που εφάρμοσε το καθεστώς στη διάρκεια της πολεμικής τριετίας 1946-1949.⁴⁴ Με το ψήφισμα αυτό: α) καταργήθηκε και το τελευταίο ίχνος δημοκρατικών ελευθεριών, β) απαγορεύτηκαν οι απεργίες και οι συγκεντρώσεις, γ) καταργήθηκε το οικογενειακό άσυλο, δ) καταργήθηκε η ελευθεροτυπία και, ε) αντικαταστάθηκαν τα τακτικά δικαστήρια με τα έκτακτα στρατοδικεία. Επίσης, τέθηκαν εκτός νόμου διάφορες

⁴² Ιατρίδης, Γ.Ο. (2003) «Το διεθνές πλαίσιο του Ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου» στο Η. Νικολακόπουλος Α. Ρήγος-Γρ. Ψαλίδας (επιμ.), Ο Εμφύλιος Πόλεμος. Από τη Βάρκιζα στο Γράμμο. Φεβρουάριος 1945-Αύγουστος 1949. Θεμέλιο: 2003, σ.47.

⁴³ Close, David H. (2003). ό.π., σ.273-278

⁴⁴ Γρηγοριάδη, Σόλωνα Ν,(1984), ό.π., σ.162-170

«ανατρεπτικές δραστηριότητες», τις οποίες, όσοι τις διέπρατταν θα δικάζονταν από ειδικά στρατοδικεία στη βόρεια Ελλάδα. Τέλος, η αστυνομία απέκτησε το δικαίωμα να κάνει έρευνες σε σπίτια για όπλα, να επιβάλλει απαγόρευση της κυκλοφορίας και να ζητάει να ενημερώνεται από πριν για απεργίες και διαδηλώσεις. Όλη η Ελλάδα έγινε ένα στρατόπεδο συγκέντρωσης. Τα περίφημα «έκτακτα στρατοδικεία» έστελναν καθημερινά δεκάδες πολίτες στη φυλακή ή –ακόμη χειρότερα– στα εκτελεστικά αποσπάσματα. Μετά την ψήφιση του ψηφίσματος αυτού, όλες οι αντιστασιακές οργανώσεις των πόλεων της Δυτικής Μακεδονίας δέχθηκαν καταλυτικά χτυπήματα από την Ασφάλεια. Μετά τις εκλογές, όλα έδειχναν ότι η χώρα κινούνταν προς δυναμικές συγκρούσεις.⁴⁵

Την 1η Σεπτεμβρίου 1946 πραγματοποιήθηκε η διεξαγωγή του δημοψηφίσματος για το πολιτειακό ζήτημα, αφού προηγήθηκε ένα νέο κύμα τρομοκρατίας. Τη φορά αυτή, η αριστερά δεν απείχε, μολονότι τώρα η βία και η νοθεία που εφαρμόστηκαν υπήρξαν πολύ μεγαλύτερες από τις εκλογές του Μαρτίου. Η ψήφος για τον βασιλεία ήταν συνυφασμένη με την επιστροφή του Γεωργίου στον θρόνο. Έτσι, στις 28 Σεπτεμβρίου 1946, ο Γεώργιος επέστρεψε στην Ελλάδα, μετά από απουσία 4 ετών. Επέστρεψε πανίσχυρος, αδιαμφισβήτητος αρχηγός όλων των εθνοφρόνων, απολαμβάνοντας την απεριόριστη εμπιστοσύνη των Άγγλων.

Η πορεία προς την ολομέτωπη σύγκρουση

Μια από τις ορατές συνέπειες της στρατιωτικής ήττας της Αριστεράς ήταν ο ουσιαστικός εξοβελισμός των αξιωματικών που είχαν στελεχώσει τον ΕΛΑΣ από την Εθνοφυλακή, το στρατιωτικό σώμα που επρόκειτο, υπό την βρετανική επίβλεψη, να αποτελέσει τον πυρήνα του ανασυγκροτούμενου ελληνικού στρατού. Οι μόνιμοι αξιωματικοί που είχαν ενταχθεί στον ΕΛΑΣ κατά τη διάρκεια της Κατοχής δεν αξιοποιήθηκαν, όπως ήταν αναμενόμενο, στις διαδικασίες συγκρότησης του νέου στρατού αλλά στελέχωσαν τον περίφημο Β΄ Πίνακα, την κατηγορία δηλαδή αμφιβόλου «εθνικής και πατριωτικής δράσεως». Επιτροπές θα αποφαινόταν για την καταλληλότητα ή μη της ενσωμάτωσης των στελεχών αυτών στον νέο στρατιωτικό

⁴⁵ Κέντρος, Ν. (2011), ό.π, σ.30

μηχανισμό. Η εξέλιξη ήταν η αναμενόμενη και πολλοί από αυτούς τέθηκαν στο περιθώριο, ενώ άλλοι βρέθηκαν στις φυλακές και τις εξορίες.⁴⁶

Από την άλλη πλευρά, οι αξιωματικοί της Μέσης Ανατολής και τα στελέχη που παρέμεναν ανενεργά στις πόλεις ή είχαν στελεχώσει τις μη ΕΑΜικές αντιστασιακές οργανώσεις δεν δυσκολεύθηκαν να επανενταχθούν στις νέες αυτές δομές. Αναμενόμενη ήταν και η ενσωμάτωση των πρώην στελεχών των Ταγμάτων Ασφαλείας στον υπό δημιουργία στρατό, καθώς θεωρήθηκε ότι είχαν συνεισφέρει σοβαρές υπηρεσίες στον αντικομμουνιστικό αγώνα που είχε διεξαχθεί κατά τη «στάση του Δεκεμβρίου».⁴⁷

Μεγαλύτερο πρόβλημα αποτελούσε ο πολιτικός προσανατολισμός των στρατευσίμων, αρκετοί από τους οποίους ήταν «αμφίβολου εθνικού προσανατολισμού». Η εμπέδωση της πολιτικής κυριαρχίας του αντικομμουνιστικού στρατοπέδου πάνω στην κοινωνία, περνούσε αναγκαστικά από τη συμμόρφωση των στρατευσίμων με τις γενικές αρχές της νέας αντιπαράθεσης, και το νέο σκηνικό που δημιουργούσαν τα προανακρούσματα του Ψυχρού Πολέμου σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο. Για τον σκοπό αυτό, ενεργοποιήθηκαν, σε πρώτη φάση, οι πρακτικές αποκλεισμού των «υπόπτων» καθώς και όλα τα δίκτυα παρακολούθησης των «πολιτικών φρονημάτων» και πληροφόρησης σχετικά με την προγενέστερη δράση τους στην Κατοχή. Το σύστημα αυτό λειτουργούσε αρκετά ικανοποιητικά προς την κατεύθυνση «φίλτραρίσματος» των εν δυνάμει στρατιωτών, καθώς ο πολιτικός έλεγχος του στρατεύματος είχε καταστεί θέμα κομβικής σημασίας για τους κυβερνώντες. Ο καθολικός όμως έλεγχος ήταν δύσκολος και πυρήνες του ΚΚΕ στο εσωτερικό του στρατού εξακολουθούσαν να λειτουργούν, αν και με την πάροδο του χρόνου η θέση τους γινόταν όλο και δυσχερέστερη. Η αμφιταλάντευση της ηγεσίας του ΚΚΕ την περίοδο αυτή ως προς την πολιτική που θα ακολουθούσε, έθετε σοβαρά ζητήματα και για τους στρατιώτες αυτής της κατηγορίας.⁴⁸

Η συγκρότηση του λεγόμενου Εθνικού Στρατού δεν ήταν λοιπόν εύκολη υπόθεση. Η προηγούμενη εμπειρία της συγκρότησης της Εθνοφυλακής είχε εμπεδώσει στη συνείδηση της ελληνικής στρατιωτικής ηγεσίας αλλά και της Βρετανικής αποστολής, που εξακολουθούσε να παίζει ενεργό ρόλο στα ελληνικά πράγματα, την εικόνα ότι ο νέος στρατός έπρεπε μεν να είναι αρκετά ισχυρός για να

⁴⁶ Ριζάς, Σ., (2011). *Απ'την απελευθέρωση στον Εμφύλιο*, Αθήνα, Καστανιώτης, σ.159-162

⁴⁷ Γρηγοριάδη, Σόλων, Ν. (1984), *ό.π.*, σ.175-180

⁴⁸ Ριζάς, Σ., (2011). *ό.π.*, 165-169

μπορεί να ανταπεξέλθει στα καθήκοντα του, όχι όμως σε όχι τέτοιο βαθμό ώστε να γείρονται αξιώσεις για την αξιοποίηση του σε επιχειρήσεις εναντίον των βορείων γειτόνων. Την ίδια περίοδο εξακολουθούσαν να υπάρχουν βρετανικές μονάδες στη χώρα, αν και η άλλοτε κραταιά Βρετανική Αυτοκρατορία είχε ήδη προειδοποιήσει για την απεμπλοκή της από τα ελληνικά πράγματα, γεγονός που τοποθετούνταν χρονικά την άνοιξη του 1947.⁴⁹

Σε κάθε περίπτωση, το καλοκαίρι του 1946 ήταν κρίσιμης σημασίας ως προς τον αναπροσανατολισμό της δράσης των αριστερών ενόπλων. Σταδιακά, οι ομάδες αυτές άρχισαν να πολλαπλασιάζονται, ιδίως στις περιοχές στις οποίες κυριαρχούσε προγενέστερα ο ΕΛΑΣ. Το καλοκαίρι αυτό, οι συγκεκριμένες ομάδες άρχισαν να κάνουν πιο εμφανή την παρουσία τους. Η ένταση των διώξεων και η ευκολία επισιτισμού λόγω της καλοκαιρινής σοδειάς, σε συνδυασμό με την περιθωριοποίηση των τοπικών κομματικών οργανώσεων του ΚΚΕ, έθεταν το πλαίσιο ανάπτυξης των ομάδων αυτών. Σε αντίθεση με τα συμβαίνοντα επί Κατοχής, οι απαρχές του «δεύτερου αντάρτικου» ανευρίσκονταν στις ενέργειες αυτών ακριβώς των ομάδων, εξέλιξη που εκπροσωπούσε ακριβώς την αδυναμία των πολιτικών οργανώσεων να προφυλάξουν τα μέλη τους και να επιμείνουν στην πολιτική της «αυτοσυγκράτησης». Από την άλλη πλευρά, οι εκτιμήσεις του κράτους, αλλά και ο κυρίαρχος λόγος στη δημόσια σφαίρα, έκαναν λόγο για «επιβουλή εναντίον της Ελλάδος, η οποία ήταν οργανωμένη από τους Σλάβους», για την οποία χρησιμοποιούνταν τα βόρεια σύνορα της χώρας. Στις 28 Οκτωβρίου 1946 ιδρύθηκε το Γενικό Αρχηγείο του ΔΣΕ (Δημοκρατικός Στρατός της Ελλάδας). Αρχηγός του, ορίστηκε ο Μάρκος Βαφειάδης. Τον χειμώνα του 1946-1947 ο ΔΣΕ άρχισε να κυριαρχεί σε τμήματα της ορεινής ενδοχώρας και να εφαρμόζει με επιτυχία τις τακτικές του ανταρτοπολέμου.⁵⁰

Ο ΞΕΝΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ

Ο ρόλος της Βρετανίας

Ο κυρίαρχος ρόλος της Βρετανίας στην ελληνική οικονομία και ασφάλεια, κατά την διάρκεια της δεκαετίας του 1930 και κατά τον ελληνο-ιταλικό πόλεμο του 1940-1941, είχε δώσει στην αγγλική κυβέρνηση μια μοναδική ευκαιρία να επηρεάσει τις μελλοντικές εξελίξεις στην Ελλάδα. Η Βρετανία είχε κερδίσει το δικαίωμα να

⁴⁹ Ριζάς, Σ., (2011).ό.π., 171

⁵⁰ Ριζάς, Σ., (2011).ό.π., 201-215

προϊσταται ενεργά στο θέμα της αποκατάστασης της νομιμότητας στην μεταπολεμική Αθήνα και να βοηθά στην παγίωση της δημόσιας τάξης. Ως αποτέλεσμα, οι πρώτες μεταπελευθερωτικές κυβερνήσεις της Ελλάδας ήταν σχεδόν απλά βρετανικά δημιουργήματα που χρειάζονταν τις ευλογίες και τη συνεχή υποστήριξη του Λονδίνου για να επιζήσουν μπροστά στους εσωτερικούς αντιπάλους, εκπροσώπους είτε της μαχητικής Δεξιάς, είτε της μαχητικής Αριστεράς, είτε και των δύο.

Η Βρετανική πολιτική στην Ελλάδα, ήταν βαθύτατα επηρεασμένη από τον αυξανόμενο σοβιετικό επεκτατισμό στα Βαλκάνια, τη Μέση Ανατολή, και προς την κατεύθυνση του Περσικού Κόλπου. Ωστόσο, δεν υπήρχε κάποια χειροπιαστή απόδειξη ότι η Μόσχα ενδιαφερόταν για την Ελλάδα. Ήδη, τον Οκτώβριο του 1944, ο Τσώρτσιλ είχε ενημερώσει τον Στάλιν ότι, μετά τον πόλεμο, η Βρετανία θα διεκδικούσε ξανά την κυριαρχία της στην Μεσόγειο και, κατά συνέπεια η Ελλάδα έπρεπε να παραμείνει στη βρετανική σφαίρα επιρροής. Ο φόβος των Άγγλων αξιωματικών ήταν ότι μία πιθανή νίκη της υπό κομμουνιστικό έλεγχο Αριστεράς στην Ελλάδα, θα δημιουργούσε ευνοϊκές συνθήκες για την Σοβιετική Ένωση, και θα παρακινούσαν τον Στάλιν να ενδιαφερθεί ενεργά και γι' αυτή τη βαλκανική χώρα. Ένα κομμουνιστικό καθεστώς στην Αθήνα, θα εξασφάλιζε στη Μόσχα απευθείας πρόσβαση στη Μεσόγειο και θα εκμηδένιζε την αξία των Στενών ως φραγμού στο σοβιετικό ναυτικό. Για να εμποδίσει μία τέτοια εξέλιξη, η βρετανική κυβέρνηση έπρεπε να εξουδετερώσει του Έλληνες κομμουνιστές, για τους οποίους δεν είχε καμία ελπίδα ότι θα μπορούσε να τους θέσει υπό τον έλεγχο της. Επιπροσθέτως, για να αποθαρρύνει οποιοδήποτε όψιμο ενδιαφέρον των Σοβιετικών σχετικά με τις ελληνικές υποθέσεις –κάτι που δεν μπορούσε να επιτύχει μόνη της–, έπρεπε να εξασφαλίσει την υποστήριξη της Ουάσιγκτον.⁵¹

Την ώρα της απελευθέρωσης, οι Άγγλοι είχαν εμπιστευτεί την επιτυχία των σχεδίων τους στην πολιτική δεξιοτεχνία του Γεωργίου Παπανδρέου, ο οποίος συνδύαζε τα εξαιρετικά πιστοποιητικά του ως Φιλελεύθερος, με μία απειλητική εχθρότητα για τους κομμουνιστές.

Όμως, η εξέγερση στην Αθήνα τον Δεκέμβριο του 1944, που την κατέστειλαν τα αγγλικά στρατεύματα ύστερα από σκληρές μάχες, τερμάτισε απότομα την αποτελεσματικότητα του Παπανδρέου, και μετέτρεψε ένα σοβαρό πολιτικό διχασμό

⁵¹ Close, David H. (2003). ό.π.,σ.253-256

σε εχθρική βεντέτα την οποία ούτε ένας Έλληνας πολιτικός έδειχνε ικανός να χειριστεί.

Οι Άγγλοι στράφηκαν στον αρχιεπίσκοπο Δαμασκηνό που, από τη θέση του αντιβασιλέα, έγινε το κεντρικό πρόσωπο του απελπιστικά διασπασμένου κόσμου της ελληνικής πολιτικής. Ισχυρές βρετανικές πιέσεις ανάγκασαν τις ελληνικές φατρίες, καθώς και τον βασιλιά που βρισκόταν ακόμα στο Λονδίνο, να αποδεχτούν την ηγεσία του Δαμασκηνού και να καταλήξουν στη Συμφωνία της Βάρκιζας η οποία θα ήταν η βάση για την επίλυση των κρίσιμων προβλημάτων του έθνους, συμπεριλαμβανομένων του μέλλοντος της μοναρχίας, της παροχής αμνηστίας, της εκκαθάρισης των δοσίλογων της Κατοχής και την διεξαγωγή εκλογών.⁵²

Οι Βρετανοί, αναμφίβολα, ήθελαν να διεξαχθούν δίκαιες και έννομες εκλογές για χάρη της πολιτικής σταθερότητας και για να ικανοποιήσουν όσους τους έκαναν κριτική στη χώρα τους αλλά και διεθνώς. Ένδειξη της επιθυμίας αυτής ήταν η μεταφορά Ζαχαριάδη από τη Γερμανία στην Ελλάδα με βρετανικό πολεμικό αεροσκάφος το Μάιο του 1945. Ωστόσο, αν οι συνθήκες ήταν πραγματικά ελευθερίες, θα υπήρχε η πιθανότητα να νικήσουν οι κομμουνιστές, ενδεχόμενο που σίγουρα οι Βρετανοί δεν θεωρούσαν ότι θα ήταν ευνοϊκό για τα συμφέροντα τους, επειδή η Ελλάδα θα γινόταν δορυφόρος των Σοβιετικών. Θεωρητικά, οι Βρετανοί είχαν την εξουσία να κάνουν τους Έλληνες να σεβαστούν τον νόμο. Ωστόσο, επί δύο χρόνια μετά την Συμφωνία της Βάρκιζας, ο ελληνικός Στρατός και η Αστυνομία χρηματοδοτούνταν κι εκπαιδούνταν από τους Βρετανούς. Η Ελληνική Κυβέρνηση, κατά τη διάρκεια του 1945 και λίγο καιρό στη συνέχεια, ήταν εξαρτημένη από τη βρετανική οικονομική βοήθεια. Για περίπου τρεις μήνες μετά τη Συμφωνία της Βάρκιζας, τα βρετανικά στρατεύματα επέβλεπαν την ανάληψη εξουσίας σε τοπικό επίπεδο από την Εθνοφυλακή και για αρκετούς μήνες αργότερα στη συνέχεια τους βοήθησαν να ψάξουν για όπλα.⁵³

Οι Βρετανοί στρατιώτες και η Αστυνομία ήταν ελάχιστοι για να περιορίσουν τη Λευκή Τρομοκρατία. Ακόμη και όταν οι Βρετανοί αξιωματικοί αντιλαμβάνονταν τρομοκρατικές ενέργειες, μπορούσαν να επιβάλλουν εντυπωσιακά λίγες κυρώσεις. Δεν μπορούσαν να αναλάβουν τη διοίκηση των ελληνικών στρατευμάτων γιατί δεν μιλούσαν ελληνικά και ο σκοπός της παρουσίας τους στην Ελλάδα ήταν να εκπαιδεύσουν τους Έλληνες ώστε να είναι αυτόρχεις. Δεν μπόρεσαν να

⁵² Γρηγοριάδη, Σόλωνα, Ν. (1984),ό.π., σ.395-398

⁵³ Close, David H. (2003). ό.π.,σ.256-261

πειθαρχήσουν την Ελληνική Κυβέρνηση, όπως το έκαναν οι εκπρόσωποι των ΗΠΑ αργότερα, με όρους που συναρτούσαν από ένα μακροπρόθεσμο πρόγραμμα βοήθεια, γιατί η βοήθεια τους ήταν περιορισμένη και οι αξιωματικοί τους δεν είχαν την απαιτούμενη δύναμη ώστε να επιβλέπουν την τήρηση των διαταγών τους. Οι βασικές αδυναμίες των Βρετανών ήταν ότι δεν είχαν τις δυνατότητες και ότι οι κηδεμονευόμενοι τους στην Ελλάδα ήταν ανοργάνωτοι. Ως αποτέλεσμα, η βρετανική επιρροή στην Ελλάδα έμοιαζε να κινδυνεύει.⁵⁴

Εκτός από το ότι επέβλεπαν όλους τους βασικούς πολιτικούς διακανονισμούς, οι Άγγλοι επιχείρησαν να προικίσουν τις αρχές της Αθήνας με τα πιο βασικά μέσα για την επίτευξη σταθερότητας και ανάκαμψης. Άγγλοι ειδικοί αγωνίζονταν να επιβάλουν νομισματικούς ελέγχους, να διαχειριστούν προγράμματα βοήθειας και να παράσχουν συμβουλές σε οικονομοτεχνικά προβλήματα. Επιπλέον, μία Βρετανική Αστυνομική Αποστολή με πάρα πολύ εκτεταμένες αρμοδιότητες, στάλθηκε να επιβλέψει τη δημιουργία και την εκπαίδευση μιας νέας αστυνομίας και χωροφυλακής, με την ελπίδα ότι η τάξη και η εμπιστοσύνη στο κράτος θα μπορούσαν να αποκατασταθούν σε όλη τη χώρα. Όμως, παρότι η επιρροή τους ήταν αισθητή σε κάθε τμήμα του κρατικού μηχανισμού, οι Άγγλοι εξακολουθούσαν να αντιμετωπίζουν το ρόλο τους στην Ελλάδα ως ουσιαστικά προσωρινό και επικουρικό. Περιμέναν από τις ελληνικές αρχές να αναλάβουν αυτές την ευθύνη όλων των τομέων της εσωτερικής διοίκησης, αμέσως μόλις θα υπήρχε μία εκλεγμένη κυβέρνηση.⁵⁵

Ο ρόλος της Αμερικής

Μετά το 1946, η άλλοτε κραταιά Βρετανική Αυτοκρατορία δεν μπορούσε πλέον να υποστηρίξει την ενεργό ανάμειξή της στην ελληνική πολιτική ζωή, καθώς οι οικονομικές πιέσεις ήταν αμείλικτες. Είχε έρθει η ώρα των Αμερικανών και του δόγματος Τρούμαν, το οποίο εξήγγειλε ο αμερικανός πρόεδρος στις 12 Μαρτίου 1947, στο Κογκρέσο των ΗΠΑ. Επρόκειτο για πρόγραμμα οικονομικής στήριξης των χωρών που θεωρείτο ότι απειλούνταν από τον κομμουνισμό, ουσιαστικά στη φάση αυτή της Ελλάδας και της Τουρκίας. Το ελληνικό κράτος θα λάμβανε τριακόσια εκατομμύρια δολάρια, ποσό που ήταν εντυπωσιακό από κάθε άποψη. Τα οικονομικά ποσά που θα συνέρρεαν στη χώρα ήταν κολοσσιαία για τα δεδομένα της εποχής. Φυσικά το μεγαλύτερο μέρος της βοήθειας θα κατευθύνονταν προς το στρατιωτικό

⁵⁴ Ριζάς, Σ., (2011). ό.π., 276

⁵⁵ Close, David H. (2003). ό.π., σ.260-265

πεδίο.⁵⁶ Αμέσως μετά την υπογραφή του δόγματος Τρούμαν, στις 22 Μαΐου, στις ΗΠΑ, η αμερικανική εγκατάσταση στην Ελλάδα ξεκίνησε να πραγματοποιείται με επιτυχημένο ρυθμό. Την 20 Ιουνίου 1947 ο αντιπρόεδρος της Ελληνικής Κυβέρνησης Κωνσταντίνος Τσαλδάρης και ο Αμερικανός πρεσβευτής Μακ Βη υπέγραψαν την ελληνοαμερικανική συμφωνία βοήθειας. Από τις αρχές του 1948, όταν συμπληρώθηκε ο εξοπλισμός του κυβερνητικού στρατού με τα αμερικανικά όπλα, η Αμερικανική στρατιωτική αποστολή απέκτησε τον πρώτο λόγο στην Ελλάδα. Η παρέμβαση των Ηνωμένων Πολιτειών στην Ελλάδα με ραγδαίους ρυθμούς επεκτεινόταν σε όλους τους τομείς και σε αυξανόμενο βαθμό.⁵⁷

Βασικός, όρος για την υλοποίηση των αμερικανικών προοπτικών για την Ελλάδα, ήταν ότι το λαϊκό εαμικό κίνημα έπρεπε να αποδιοργανωθεί, να καταστεί ακίνδυνο. Και πρώτα π όλα να συντριβούν οι αντάρτες από τα αμερικανικά όπλα.

Στην ολόπλευρή αυτή επέμβαση των ΗΠΑ, προσέφερε τη συνεργασία της ή την ανοχή της όλη η ελληνική δεξιά.

Οι Αμερικανοί επιζητούσαν πρωταγωνιστικό ρόλο τόσο στον σχεδιασμό και την επίβλεψη των στρατιωτικών επιχειρήσεων όσο και στο πολιτικό και οικονομικό πεδίο. Για τον λόγο αυτό, συγκροτήθηκαν διάφορες Αποστολές, πολυπληθείς ως επί το πλείστον, οι οποίες και απεστάλησαν στην Ελλάδα προκειμένου να εξασφαλισθεί στο μέγιστο δυνατό βαθμό η επιτυχία της επέμβασης. Τον βασικότερο ρόλο διαδραμάτιζε η AMAG (American Mission for Aid to Greece)-η Αμερικανική Αποστολή για την παροχή βοήθειας προς την Ελλάδα. Η αποστολή αυτή θα είχε τη βασική ευθύνη διαχείρισης της αμερικανικής βοήθειας, και επικεφαλής της ορίστηκε ο Dwight Griswold. Η επιτροπή λειτούργησε μέχρι την άνοιξη του 1948, οπότε και αντικαταστάθηκε από διευρυμένο όργανο που ανέλαβε τη διαχείριση του σχεδίου Μάρσαλ, του πανευρωπαϊκού δηλαδή προγράμματος αμερικανικής οικονομικής βοήθειας.⁵⁸

Στόχος της Ουάσιγκτον ήταν να προστατέψει την Ελλάδα ενάντια στην εξωτερική και εσωτερική κομμουνιστική επιθετικότητα. Αντίθετα από τους Άγγλους, που είχαν προσπαθήσει να καθοδηγήσουν τις εξελίξεις στην Ελλάδα περιορίζοντας τις πιέσεις τους στην κυβέρνηση, ο Αμερικανός ήταν διατηρημένος να αποκτήσουν τον άμεσο έλεγχο νευραλγικών τομέων της κρατικής γραφειοκρατίας, για να

⁵⁶ Ριζάς,Σ. ,(2011). ό.π.,322

⁵⁷ Σωτηρόπουλος,Δ,Π (2002). *Η πολιτική εξουσία στην Ελλάδα 1946-1967*, Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή , Αθήνα-Κέρκυρα, σ.121-125 (ανακτήθηκε 12-02-2020)

⁵⁸ Γρηγοριάδη ,Σόλωνα, Ν. (1984),ό.π., σ.428-429

εξασφαλίσουν τη σωστή λειτουργία τους σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές των ανώτατων κλιμακίων. Ο στόχος αυτός επιτεύχθηκε μέσα από έναν αριθμό επίσημων συμφωνιών ανάμεσα στην Ελλάδα και ΗΠΑ, και με την προσεκτική κατανομή αρμοδιοτήτων ανάμεσα στον πρεσβευτή των ΗΠΑ και τον επικεφαλής της Αμερικάνικης Αποβολής Βοήθειας για την Ελλάδα (AMAG), η οποία αναφέρθηκε παραπάνω.⁵⁹

Πέρα από τις επίσημες δομές του ελληνικού κράτους, αφιερώθηκε ιδιαίτερη προσοχή στις συνδικαλιστικές οργανώσεις οι οποίες, αν και παραδοσιακά υπόκεινταν στην χειραγώγηση του κράτους παρέμεναν, όπως ήταν φυσικό, ευάλωτες στον ακτιβισμό της Αριστεράς και κατά συνέπεια ικανές να παρεμποδίζουν τις προσπάθειες της αμερικάνικης και ελληνικής κυβέρνησης για σταθεροποίηση και ενίσχυση της οικονομίας.

Στην απόφαση τους να επέμβουν στις ελληνικές υποθέσεις, η Αγγλία και οι ΗΠΑ σπρώχτηκαν από δικά τους στρατηγικά συμφέροντα, και κυρίως από το φόβο σοβιετικής επέκτασης στην ανατολική Μεσόγειο και τη Μέση Ανατολή.

Οι περισσότεροι Έλληνες πολιτικοί καλοδέχτηκαν την αγγλοαμερικάνικη επέμβαση όχι μόνο έφερε μαζί της υλική βοήθεια, αλλά και σαν συμπαγή απόδειξη ότι η Ελλάδα παρέμενε σημαντικός παράγοντας για τις δύο παραδοσιακά φιλικές δυνάμεις που βρίσκονταν τώρα επικεφαλής του Δυτικού Κόσμου. Κι ακόμα, εκτός από την άκρα αριστερά, οι Έλληνες πολιτικοί ηγέτες επιδίωκαν να γίνει πιο βαθιά η αγγλοαμερικανική ανάμιξη στη χώρα τους, και την εκμεταλλεύονταν προς όφελος των κομματικών συμφερόντων τους, αν και τα προγράμματα για την οικονομική ανόρθωση και την ανοικοδόμηση περνούσαν σε δεύτερη μοίρα μπροστά στην πολεμική προσπάθεια κατά των ανταρτών.⁶⁰

Η αμερικανική επέμβαση στα ελληνικά πράγματα αποτέλεσε ένα γεγονός αποφασιστικής σημασίας ως προς την τελική έκβαση του Εμφυλίου Πολέμου.⁶¹

Ο βασιλιάς- το παλάτι

Ο Θρόνος βρίσκεται από την πρώτη στιγμή της επαναφοράς του θεσμού στην μεταπολεμική Ελλάδα, τον Σεπτέμβριο του 1946, στην κορυφή του εξουσιαστικού

⁵⁹ Close, David H. (2003). ό.π.,σ.271-276

⁶⁰ Γρηγοριάδη ,Σόλωνα, Ν. (1984),ό.π., σ.437-439

⁶¹ Ριζάς,Σ. (2008). *Η ελληνική πολιτική μετά τον εμφύλιο πόλεμο: κοινοβουλευτισμός και δικτατορία*, Αθήνα: Καστανιώτης, σ.50-67.

Νικολακόπουλος,Η.(2001). *Η καχεκτική δημοκρατία-κόμματα και εκλογές 1946-1967*, Αθήνα: Πατάκης

οικοδομήματος. Για την ακρίβεια είναι ο βασικότερος διαμορφωτής του, ο κυριότερος υπεύθυνος για τη μορφή που θα πάρει αργότερα, στην οκταετία 1955 - 1963.

Το 1946, ο βασιλιάς Γεώργιος, επανήλθε, μετά από μακρόχρονη παραμονή στην Αγγλία, κατά τη διάρκεια όλης της κρίσιμης περιόδου της Κατοχής, και σχεδόν επιβλήθηκε από τον αγγλικό παράγοντα (έχοντας την αμέριστη υποστήριξη κυρίως του Ουίνστον Τσώρτσιλ).⁶²

Το Στέμμα αυτοπαρουσιαζόταν ως ο αρχηγέτης στον αγώνα κατά της κομμουνιστικής «απειλής», ενώ οι πολιτικές του επιδιώξεις καλύπτονταν από ένα ηθικό επικάλυμμα κάτι που δικαιολογούσε και τη μεγάλη προσοχή που δινόταν στη φιλανθρωπική δράση, κυρίως από τη μεριά της Βασίλισσας. Ωστόσο, η απήχηση του στην κοινωνία, όπως είδαμε, κινούνταν σε χαμηλά επίπεδα, γεγονός που ενισχυόταν και από την σπάταλη και πολυτελή ζωή που διείγε.

Βασική επιδίωξη του Παλατιού ήταν να εδραιώσει την επισφαλή θέση του στην κορυφή της παράταξης και να αδρανοποιήσει το σύστημα. Από τη στιγμή της επανεγκατάστασης του θεσμού στην Ελλάδα το 1946, και ως το 1955, βασικός του στόχος, εντός αυτής της ρευστής, όσον αφορά την κατανομή της εξουσίας, πολιτικής δομής, ήταν να επιτύχει την πλήρη επικράτηση.⁶³

⁶² Γρηγοριάδη, Σόλων, Ν. (1984), ό.π., σ.440-441

⁶³ Σωτηρόπουλος, Δ, Π (2002). *Η πολιτική εξουσία στην Ελλάδα 1946-1967*, Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή, Αθήνα-Κέρκυρα, σ.119-121 (ανακτήθηκε 12-02-2020)

2.2. Η εαμοκρατία στην Φλώρινα.

Στις 10 Μαρτίου 1944, σχηματίστηκε, με πρωτοβουλία του ΕΑΜ και του ΚΚΕ, και με τη συμμετοχή ανεξάρτητων προσωπικοτήτων, η «Πολιτική Επιτροπή Εθνικής Απελευθέρωσης». (ΠΕΕΑ). Στις 23 Οκτωβρίου, μετά την απελευθέρωση των Αθηνών, ορίστηκε ενώπιον του Πρωθυπουργού Γ. Παπανδρέου η νέα κυβέρνηση, η λεγόμενη κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας, που συμπεριλάμβανε και μέλη της ΠΕΕΑ. Η κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας αποτελούσε μια προσπάθεια πολιτικής αναδιοργάνωσης της Ελεύθερης Ελλάδας, με σκοπό τον συντονισμό και την καθοδήγηση του αγώνα κατά του κατακτητή. Με τους συμμάχους στο πλευρό της, είχε ως στόχο την εθνική ανεξαρτησία, την ακεραιότητα της χώρας και τη μετάβαση της σε έναν ομαλό πολιτικό βίο.⁶⁴ Η κατεύθυνσή της ήταν η εξασφάλιση των κυρίαρχων δικαιωμάτων του ελληνικού λαού και η καταπολέμηση κάθε προσπάθειας για λύσεις πραξικοπηματικές, δικτατορικές και σε κάθε περίπτωση, αντίθετες προς την ελεύθερη θέληση του ελληνικού λαού από οπουδήποτε και οποιουσδήποτε και αν προερχόταν.⁶⁵

Από την άνοιξη του 1944, η περιοχή της Φλώρινας θεωρούνταν «ελεύθερη» περιοχή, καθώς, εκτός από την περιοχή της Φλώρινας και το Αμύνταιο, όπου είχαν περιοριστεί τμήματα του κατοχικού στρατού, σε όλα τα άλλα χωριά ο κόσμος κυκλοφορούσε ελεύθερος.⁶⁶ Σε όλα τα χωριά έγιναν εκλογές και συγκροτήθηκαν Λαϊκά Συμβούλια και Λαϊκά Δικαστήρια, ενώ στα κεφαλοχώρια της υπαίθρου δημιουργήθηκαν τμήματα της Εθνικής Πολιτοφυλακής. Εκατό αντιπρόσωποι των Λαϊκών Συμβουλίων μαζεύτηκαν στο χωριό Κορυφή και εξέλεξαν τον Ιούνιο του 1944 το πρώτο Λαϊκό Επαρχιακό Συμβούλιο Φλώρινας.⁶⁷

Τον Απρίλιο του 1944 η Περιφερειακή Επιτροπή Φλώρινας του ΚΚΕ είχε 73 κομματικές οργανώσεις. Τον Αύγουστο του ίδιου έτους, το ΚΚΕ διπλασίασε σχεδόν τη δύναμη του. Στη διάρκεια του 1944 το ΕΑΜ και το ΚΚΕ της περιοχής Φλώρινας προσπάθησαν να ανατρέψουν κάθε κίνηση εκ μέρους των «αντιφρονούντων» ή

⁶⁴ Σκαλιδάκης,Γ.(2014). *Η Ελεύθερη Ελλάδα. Η εξουσία του ΕΑΜ στα χρόνια της κατοχής "1943-1944"*,Αθήνα: Ασίνη, σ. 165-319.

⁶⁵ Αλιβιζάτος,Ν.(1995). *Οι πολιτικοί θεσμοί σε κρίση 1922-1974. Όψεις της ελληνικής εμπειρίας*, Αθήνα :Θεμέλιο, 3η έκδ., σ.147

⁶⁶Κωστόπουλος,Σ.(1981) *Η Εθνική Αντίσταση στη Δυτική Μακεδονία*, αδημοσίευτο δακτυλογραφημένο κείμενο, χ.ε., Σόφια 1981, σ.141.

⁶⁷Γιαγγιώργος,Κ.(1990). *Σκιαγράφηση της Εθνικής Αντίστασης στη Φλώρινα*, Αθήνα: Σμυρنيωτάκης,σ.32.

«αντιδραστικών», όσων δηλαδή θεωρούνταν ως συνεργάτες των γερμανικών ή των ελληνικών-αντιΕΑΜικών κατοχικών αρχών.⁶⁸

Το βράδυ της 31ης Οκτωβρίου 1944, ξεκίνησε η επιχείρηση ολοκληρωτικής απελευθέρωσης της Φλώρινας. Τμήμα ανταρτών του ΕΛΑΣ με πολιτική περιβολή μπήκε στην πόλη και κάλυψε επίκαιρες θέσεις κυρίως πίσω από τα γερμανικά πολυβολεία.⁶⁹

Την 1η Νοεμβρίου 1944, η Φλώρινα απελευθερώθηκε από τους Γερμανούς κατακτητές. Εγκαταστάθηκε εκεί, άμεσα, μία ΕΑΜικη διοίκηση, η οποία διατήρησε την εξουσία της μέχρι τα μέσα Μαρτίου 1945. Από την άλλη πλευρά, στη Φλώρινα πλέον, εκτός από τις στρατιωτικές μονάδες, την Υποδιεύθυνση Χωροφυλακής και το 165ο Τάγμα Εθνοφυλακής, υπήρχε Διοίκηση των Βρετανικών Δυνάμεων και Στρατιωτική Αντιπροσωπεία των ΗΠΑ.⁷⁰

Ειδικότερα, με την απελευθέρωση της Φλώρινας ο τοπικός ΕΛΑΣ και η Εθνική Πολιτοφυλακή παρέμειναν στις θέσεις τους και οι τοπικές οργανώσεις του ΕΑΜ και του ΚΚΕ ανέλαβαν, σύμφωνα με τις σχετικές οδηγίες των καθοδηγητών τους οργάνων, να συστήσουν, στο όνομα της Εθνικής Κυβέρνησης νέες διοικητικές δομές, στρατιωτικές αρχές και υπηρεσίες ασφαλείας, αντικαθιστώντας τις αντίστοιχες δομές και υπηρεσίες, που υπηρέτησαν τις ελληνικές κατοχικές κυβερνήσεις, και θεωρούνταν, τουλάχιστον από το ΕΑΜ και το ΚΚΕ, ύποπτες συνεργασίας με τον κατακτητή. Οι νέες διοικητικές αρχές, εντέλλονταν να εξασφαλίσουν την τάξη, να προστατέψουν τη ζωή και την ελευθερία των πολιτών, και να συλλάβουν χωρίς να προβούν σε αυτοδικίες τους συνεργάτες των κατακτητών, οι οποίοι θα κρίνονταν από την κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας. Όφειλαν να συνεργαστούν με τους συμμάχους και να πειθαρχήσουν στην κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας, ώστε η τελευταία να υλοποιήσει το πρόγραμμα της, για το οποίο υπήρχε συμφωνία όλων των μερών. Πρωταρχικός βέβαια στόχος οριζόταν η ανακούφιση του λαού της πόλης και της υπαίθρου και η κάλυψη των άμεσων αναγκών του.⁷¹

⁶⁸ Αθανασιάδης,Α.(2017).ό.π,38

⁶⁹ Αθανασιάδης,Α.(2017).ό.π., 57

⁷⁰ Αθανασιάδης,Α Γρούιος, Η (2016). *Το «Λεύκωμα Εκπαιδευτικών Φλωρίνης 1945-1947» και ο ιδιότυπος «εμφύλιος» των εθνικοφρόνων Φλωρίνης κατά την περίοδο του εμφυλίου*, μεταπτυχιακή (δευτερεύουσα) εργασία, ΠΔΜ, Φλώρινα 2016 Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Ανακτήθηκε στις 12 Δεκεμβρίου 2019, από https://www.academia.edu/Ανδρέας_Αθανασιάδης_Ηλίας_Γρούιος_Το_Λεύκωμα_Εκπαιδευτικών_Φλωρίνης_19451947_και_ο_ιδιότυπος_εμφύλιος_των_εθνικοφρόνων_Φλωρίνης_κατά_την_περίοδο_του_εμφυλίου_μεταπτυχιακή_εργασία.2016

⁷¹ Αθανασιάδης,Α.(2017).ό.π., 61

Στις 2 Νοεμβρίου εκλέχτηκε –«δια βοής υπό του Λαού της πόλης κατά την παλλαϊκή συγκέντρωση της απελευθέρωσης»- «Προσωρινό Δημοτικό Συμβούλιο Φλώρινης- ΠΔΣΦ» με μέλη γηγενείς και πρόσφυγες,διανοούμενους, επαγγελματίες, εργάτες, ενώ –για πρώτη φορά ως μέλη Δημοτικού Συμβουλίου– συμμετείχαν και τρεις γυναίκες.⁷²

«Την Παρασκευή 3 Νοεμβρίου 1944 και ώρα 4.00 μμ», πραγματοποιήθηκε η πρώτη συνεδρίαση, και το Συμβούλιο συγκροτήθηκε σε σώμα.⁷³

Την μέρα που οι ΕΑΜίτες/ΕΛΑΣίτες εισήλθαν στη Φλώρινα, συνελήφθη η ηγεσία της χωροφυλακής και το ένα μεγάλο πλήθος των ανδρών της. Από τις πρώτες αποφάσεις του Προσωρινού Δημοτικού Συμβουλίου Φλώρινας, κατά τη δεύτερη συνεδρίαση του, ήταν η αποστολή χαιρετιστήριου τηλεγραφήματος προς την Ενιαία Εθνική Κυβέρνηση για την απελευθέρωση της χώρας, στο οποίο δηλωνόταν η πίστη του Συμβουλίου προς την κυβέρνηση. Στο τηλεγράφημα ζητούσαν οδηγίες «για την ολοκλήρωση της αποκατάστασής της χώρας ύστερα από το διώξιμο του βαρβάρου και μισητού κατακτητή» και μέριμνα εκ μέρους της κυβέρνησης για αποστολή ειδών διατροφής για ανεφοδιασμό της πόλης «διότι η πείνα και εξαθλίωση μπορεί να οδηγήσει τον λαό σε έκτροπα». Στην ίδια συνεδρίαση του προσωρινού Συμβουλίου και για την εύρυθμη λειτουργία του δήμου καταρτίστηκαν πέντε επιτροπές. Είχαν ως πρόεδρο ένα μέλος του ΠΔΣ-Φ, εκπροσωπούνταν ανάλογα η Επαρχεία, η Εθνική Αλληλεγγύη (ΕΑ) ή η Επιμελητεία του Αντάρτη (ΕΤΑ), ενώ απαρτιζόνταν από αντιπροσώπους των αντίστοιχων επαγγελματικών φορέων και οργανώσεων της πόλης.⁷⁴

Στη δεύτερη εκείνη συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου, ο δήμαρχος ζήτησε από τους συμβούλους να καταθέσουν τις προτάσεις τους για το θέμα της εξεύρεσης πόρων «προς αντιμετώπιση των αναγκών του Δήμου αλλά και ειδικότερα για να μπορέσει ο Δήμος να συνδράμει τις άπορες τάξεις του Λαού της πόλης». Η πρόταση του δημάρχου ήταν να επιβληθεί φορολογία στους εύπορους κατοίκους «και συγκεκριμένα εις εκείνους που λόγω της καταστάσεως εκέρδισαν εις βάρος του λαού». Ο δήμαρχος υπενθύμισε στους συμβούλους του ότι «ενεργούμεν σύμφωνα με τις εντολές της Κυβέρνησης σχετικά με την επιβίωση του λαού μας.». Τελικά αποφασίστηκε η κατάρτιση «ερανικού καταλόγου» και ο καθορισμός των ποσών που

⁷² Αθανασιάδης,Α.(2017).ό.π., 62

⁷³ Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, ΣΑΕ 44, 3.11.1944,ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

⁷⁴ Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, ΣΑΕ 44, 10.11.1944,ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

ο καθένας θα συνεισέφερε «υπό τύπον υποχρεωτικής εισφοράς». Ο καθορισμός των χρηματικών ποσών που θα αντιστοιχούσαν με την οικονομική δύναμη του καθενός εκ του καταλόγου.⁷⁵

Στο πεδίο της πολιτικής, από τις αρχές Νοεμβρίου φαινόταν ότι ενισχυόταν η θέση του ΕΑΜικού κινήματος στον στρατό, ενώ η προστασία της υπαίθρου αποτελούσε ευθύνη της Εθνικής Πολιτοφυλακής.

Στο μεταξύ, το γεγονός ότι οι συγκρούσεις στην Αθήνα εντεινόταν, με τη συμμετοχή όλο και περισσότερων βρετανικών στρατευμάτων που σε τακτικά διαστήματα αποβιβάζονταν στην πρωτεύουσα, δεν άφησε ανεπηρέαστο το Προσωρινό Δημοτικό Συμβούλιο Φλώρινας. Στα μέσα του μήνα το ΠΔΣ-Φ αποφάσισε την συμμετοχή του στην εικοσιτετράωρη απεργία και το συλλαλητήριο της 15ης Δεκεμβρίου, το οποίο οργάνωσε το ΕΑΜ Φλώρινας μαζί με σωματεία και οργανώσεις της πόλης «για να διαδηλώσουν την αποδοκιμασίαν των προς τα Αγγλικά Στρατεύματα που ευρίσκονται στο Ελληνικό έδαφος» και «για να εκφράσουν την απάντησή τους να αποσυρθούν αυτά και να αφήσουν τον Ελληνικό Λαό να λύσει μόνος του τα εσωτερικά ζητήματα. Το συλλαλητήριο, σύμφωνα με τους οργανωτές του, συγκέντρωσε πλήθος κόσμου.⁷⁶

Λίγες μέρες μετά το συλλαλητήριο, ο δήμαρχος ενημέρωσε τα μέλη του Δημοτικού Συμβουλίου ότι «λόγω των διεξαγομένων πολεμικών επιχειρήσεων εις τας Αθήνας και τον Πειραιά και του γενομένου αποκλεισμού υπό των Άγγλων, οι κάτοικοι των Αθηνών και του Πειραιά ευρίσκονται σε απόγνωση από την έλλειψη τροφίμων» και καθώς γινόταν έρανος για την περίθαλψη των παραπάνω κατοίκων, ο δήμαρχος πρότεινε «όπως και ο Δήμος Φλώρινας έλθει αρωγός προς τους δεινοπαθούντες οι οποίοι αγωνίζονται για την ελευθερία της Ελλάδας». Έτσι αποφασίστηκε ομόφωνα «όπως ο Δήμος καταβάλη στην επιτροπή εράνου για την περίθαλψη των δεινοπαθούντων λόγω των πολεμικών επιχειρήσεων και αποκλεισμού κατοίκων Αθηνών και Πειραιώς, δέκα χρυσά εικοσόφραγκα».⁷⁷

Στις 3 Ιανουαρίου 1945 το ΠΔΣ-Φ αποφάσισε την κατάρτιση νέου καταλόγου ερανικής εισφοράς, με 83 άτομα, από τα οποία 63 όφειλαν το 1/3 της προηγούμενης υποχρέωσης τους και 21 άτομα όφειλαν, ως οι πλέον εύποροι της πόλης, να συνδράμουν με νέα ποσά (απαλλασσόμενοι αυτοί του υπολοίπου 1/3 της

⁷⁵ Αθανασιάδης,Α.(2017).ό.π., 94

⁷⁶ Αθανασιάδης,Α.(2017).ό.π., 98

⁷⁷ Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, ΣΑΕ 44, 20.12.1944,ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

προηγούμενης οφειλής τους). Το Συμβούλιο επικαλούνταν επιπρόσθετες ανάγκες που προέκυπταν από αιτήματα επιχορήγησης των λαϊκών συσσιτίων, του δημοτικού νοσοκομείου, από ανάγκες των σχολείων σε καύσιμη ύλη και τοποθέτηση υαλοπινάκων, για την καταβολή αποδοχών σε δημοτικούς υπαλλήλους και άλλα απρόβλεπτα έξοδα. Ουσιαστικά στο νέο αυτό κατάλογο καλούνταν να φορολογηθούν επιπρόσθετα –σύμφωνα με τον δήμαρχο Γυμνόπουλο– μόνο «οι έμποροι οι οποίοι εκέρδισαν καθ'ολον το διάστημα της εμπόλεμης καταστάσεως» και κανένας «μικροεπαγγελματίας».⁷⁸ Καθώς το Δημοτικό Συμβούλιο επιχορηγούσε με μεγάλα ποσά τα Λαϊκά Συσσίτια, αποφασίστηκε, το πρώτο δεκαήμερο του Ιανουαρίου, «όπως οριστεί Επιτροπή Λαϊκών Συσσιτίων» με πρόεδρο τον δήμαρχο και μέλη, κάποια από τα μέλη του συμβουλίου. Η Επιτροπή δεν λειτούργησε, καθώς τα περισσότερα μέλη της δεν προσέρχονταν στις προγραμματισμένες συσκέψεις της. Έτσι ορίστηκε νέα Επιτροπή αποτελούμενη από τον Έπαρχο, τον Δήμαρχο, και μέλη του Δημοτικού Συμβουλίου και της Εθνικής Αλληλεγγύης. Στις 5 Ιανουαρίου, είχαν ήδη επικρατήσει στην πρωτεύουσα οι βρετανικές και κυβερνητικές δυνάμεις και είχε σχηματιστεί κυβέρνηση υπό τον στρατηγό Νικόλαο Πλαστήρα. Λίγες μέρες μετά, στις 11 Ιανουαρίου, υπογράφηκε ανακωχή μεταξύ του ΕΛΑΣ και των Βρετανών.⁷⁹

Στις 2 Φεβρουαρίου 1945, ξεκίνησαν, στην Αθήνα, υπό την επιτήρηση των Βρετανών, οι διαπραγματεύσεις των αντιπάλων πολιτικών παρατάξεων οι οποίες στις 12 του ίδιου μήνα κατέληξαν στην υπογραφή της Συμφωνία της Βάρκιζας. Με τη Συμφωνία της Βάρκιζας τερματίζονταν οι πολεμικές επιχειρήσεις ανάμεσα στα τμήματα του ΕΛΑΣ και στα Βρετανικά στρατεύματα.⁸⁰

Η ηγεσία του κινήματος (ΚΚΕ, ΕΜΑ, ΕΛΑΣ) δέχτηκε να υπογράψει τη Συμφωνία της Βάρκιζας που οριστικοποιούσε τον τερματισμό της ένοπλης αναμέτρησης και υποσχόταν, όπως έλεγε το 4ο άρθρο, πλήρη δημοκρατική ισοτιμία. Ωστόσο, στο ζήτημα της αμνηστίας εξαιρούνταν, όπως είχε διατυπωθεί στην Συμφωνία, «τα εγκλήματα κοινού δικαίου κατά της ζωής και της περιουσίας που δεν ήταν απόλυτα αναγκαία δια την πραγματοποίηση του σχετικού πολιτικού αδικήματος. Ο όρος αυτός έδωσε τη δυνατότητα στην αντιδραστική Δεξιά, με την αστυνομική τρομοκρατία και το μηχανισμό των δικαστηρίων, να αρχίσει ένα φοβερό διωγμό των αγωνιστών της Εθνικής Αντίστασης αλλά και κάθε πολίτη που τολμούσε να

⁷⁸ Αθανασιάδης, Α. (2017). ό.π., 100

⁷⁹ Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, ΣΑΕ 45, 5.2.1945, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

⁸⁰ Κέντρος, Ν. (2011), ό.π, σ.20

εξωτερικεύσει τα δημοκρατικά του φρονήματα. Ήταν αρκετό να μιλήσει κανείς για δημοκρατία, για να θεωρηθεί «εκτελεστής» ή «ηθικός αυτουργός», να δικαστεί με τους φρικτούς εκείνους ψευδομάρτυρες και να κλειστεί στην φυλακή. Η αναγγελία της Συμφωνίας της Βάρκιζας προκάλεσε μεγάλη ανησυχία και πίκρα στον λαό. Ο αφοπλισμός του ΕΛΑΣ, έκανε τον λαό να αισθάνεται ότι αφοπλίζεται ο ίδιος, μένοντας έτσι εκτεθειμένος μπροστά σε νέους κινδύνους που ήταν ενδεχομένως να προκύψουν. Την εποχή εκείνη αποτελούσε κοινή πεποίθηση σε όλους τους πολίτες ότι πίσω από τις πράξεις των κυβερνητικών δυνάμεων και τις ενέργειες των τραμπούκων του παρακράτους, βρίσκονταν ο ξένος παράγοντας. Αυτός στρατολογούσε, μέσω των άφθονων ανθρώπων που διέθετε στον κρατικό μηχανισμό, τους διάφορους τρομοκράτες. Αυτός όπλιζε τις συμμορίες, και σε πολλές περιπτώσεις με όπλα που παρέδωσαν οι μαχητές του ΕΛΑΣ.⁸¹

Μετά τη Συμφωνία της Βάρκιζας πολλά μέλη του Προσωρινού Δημοτικού Συμβουλίου Φλώρινας έπαψαν να προσέρχονται στις συνεδριάσεις. Ο δήμαρχος, αναφερόμενος στο παραπάνω θέμα, υπενθύμισε στους απόντες συμβούλους πως και μετά την Συμφωνία της Βάρκιζας «παραμένει ως τοπική Αρχή το Δημοτικό Συμβούλιο και οι άλλαι αρχαί», που «πρέπει να λαμβάνουν μέτρα ασφαλείας» έως ότου «αι λοιπές οργανώσεις ως πολιτικά και κομματικά, ουδεμίαν ευθύνην φέρουν δι' οιονδήποτε έκτροπον και αν συμβή στην πόλιν».⁸² Στις 14 Μαρτίου 1945 έφτασαν τα πρώτα τμήματα των Άγγλων στη Φλώρινα. Την επόμενη, το ΕΑΜ Φλώρινας πραγματοποίησε επαρχιακό συλλαλητήριο κατά της αφίξεως των βρετανικών στρατευμάτων. Στη συνέχεια, έφτασαν στη Φλώρινα και τα πρώτα τμήματα της Εθνοφυλακής.⁸³ Με την εμφάνιση τους, άρχισαν να ανασυγκροτούνται οι κυβερνητικές αρχές και να προωθούνται στην ύπαιθρο. Έτσι, στην πόλη της Φλώρινας, τα αγγλικά στρατεύματα, μαζί με τα κυβερνητικά, κατέλαβαν τα γραφεία της Περιφερειακής Επιτροπής της Κομματικής Οργάνωσης του ΚΚΕ και εγκατέστησαν εκεί το φρουραρχείο τους.⁸⁴

Στις 17 Μαρτίου 1945, συνήλθαν «άπαντες οι Εθνικόφρονες φοιτηταί πόλεως Φλώρινας» και αποφάσισαν ομοφώνως τη ίδρυση στην πόλη παραρτήματος της Μορφωτικής Ένωσης Εθνικοφρόνων Φοιτητών (ΜΕΕΦ). Δύο μέρες μετά, επανακυκλοφόρησε η τοπική εφημερίδα ΈΘΝΟΣ (που είχε διακόψει την έκδοση της

⁸¹ Κέντρος, Ν. (2011), ό.π, σ.21,32,35

⁸² Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, ΣΑΕ 45, 20.2.1945,ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

⁸³ Αθανασιάδης,Α.(2017).ό.π., 104-105

⁸⁴ Κέντρος, Ν. (2011) ό.π, σ.29-30

τον Αύγουστο του 1944) η οποίας το πρώτο φύλλο της αναφέρθηκε εκτενώς στην είσοδο των βρετανικών στρατευμάτων στη Φλώρινα, σημειώνοντας ότι αυτά έτυχαν «αποθεωτικής υποδοχής» από τον λαό της πόλης και «διετράνωσε την ευγνωμοσύνη του προς τα στρατεύματα της Μεγάλης μας Συμμάχου που μας απήλλαξαν από τον εφιάλτην του Εαμοκομμουνισμού».⁸⁵

Στις 20 Μαρτίου 1945, πραγματοποιήθηκε η τελευταία συνεδρίαση του Προσωρινού Δημοτικού Συμβουλίου Φλώρινας. Πρώτο θέμα που απασχόλησε το Συμβούλιο ήταν ο εορτασμός της 25ης Μαρτίου. Πρόταση του δημάρχου ήταν να ληφθεί απόφαση για εορτασμό, και να καθοριστεί ο τρόπος εορτασμού, ενώ κάλεσε τα μέλη να εκφράσουν τις απόψεις τους. Ο Σαπουτζής θεωρούσε ότι δεν έπρεπε να γίνει τελετή «καθόσον λόγω της εξάψεως των πνευμάτων των αντιμαχομένων παρατάξεων, θα δημιουργηθούν έκτροπα και επεισόδια». Τελικά, το Συμβούλιο αφού έλαβε υπ' όψη του την επικείμενη έλευση του νομάρχη, τις προτάσεις του δημάρχου, των συμβούλων και των προέδρων των συλλόγων, ανέβαλε «το ζήτημα της λήψεως αποφάσεως για τον εορτασμό της Εθνικής Εορτής», σε μεταγενέστερο χρόνο. Ωστόσο, ο κύκλος του Προσωρινού Δημοτικού Συμβουλίου Φλώρινας είχε πλέον ολοκληρωθεί καθώς είχαν ήδη εγκατασταθεί στην πόλη βρετανικά στρατεύματα, ενώ λίγο αργότερα κατέφθασε ο νομάρχης και αναμένονταν και οι υπόλοιπες κυβερνητικές αρχές, στις οποίες έπρεπε να μεταβιβαστεί η διοίκηση της περιοχής. Πιο συγκεκριμένα, στις 23 Μαρτίου 1945, έφτασε στη Φλώρινα ο νέος νομάρχης Α. Μαυρίδης. Τον υποδέχτηκε η «Δ. Επιτροπή του ΕΔΕΣ, οι προϊστάμενοι διαφόρων υπηρεσιών και σύμπας ο λαός της Φλώρινας» Ο νομάρχης ανέθεσε τα καθήκοντα του δημάρχου στον Ανέστη Καντζά. Έτσι, «ο Νομάρχης απεκατέστησε το παραβιασθέν επί ΕΑΜοκρατίας δίκαιο».⁸⁶

Πιο συγκεκριμένα, λίγες μέρες μετά την άφιξη τους εθνοφυλακής στη Φλώρινα ο Φίλιππος Δραγούμης, τοπικός αντιμοναρχικός πολιτευτής κατά τον μεσοπόλεμο, που ποτέ δεν είχε έδρα τη Φλώρινα, αλλά εκλεγόταν στην περιοχή και διαδραμάτιζε ενίοτε σημαίνοντα ρόλο στην κεντρική πολιτική σκηνή, ως στέλεχος τώρα των βασιλοφρόνων και των κύριων συνομιλητών του βασιλιά, ανέλαβε να συστήσει στην κοινή γνώμη της επικράτειας το διαχρονικό ποιόν των τοπικών

⁸⁵ Αθανασιάδης, Α. (2017). ό.π., 106

⁸⁶ Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, ΣΑΕ 45, 20.3.1945, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

κομμουνιστών, αυτών δηλαδή που ανέλαβαν τα ηνία της εξουσίας για ένα σύντομο διάστημα στην περιοχή της Φλώρινας.⁸⁷

Το τελευταίο δεκαήμερο του Μαρτίου πραγματοποιήθηκε η αλλαγή εξουσίας, η παράδοση δηλαδή της εξουσίας από το ΕΑΜ στις κυβερνητικές αρχές. Η εξουσία των κυβερνητικών αυτών αρχών θα στηριχθεί για ένα βραχύβιο χρονικό διάστημα, αποκλειστικά στον βρετανικό στρατό.⁸⁸

Μετά την εγκαθίδρυση των ελληνικών κυβερνητικών και αστυνομικών αρχών και της εθνοφυλακής στη Φλώρινα, και με τη συνδρομή τους, τα βρετανικά στρατεύματα, κατέλαβαν τα γραφεία της ΠΕ της ΚΟ του ΚΚΕ Φλώρινας και εγκατέστησαν εκεί το φρουραρχείο τους.⁸⁹

Από το δεύτερο δεκαπενθήμερο του Μαρτίου του 1945, στη Φλώρινα οργανώνονται ή επαναδραστηριοποιούνται σύλλογοι, σύνδεσμοι ή παραρτήματα παρατάξεων που είχαν ένα κοινό χαρακτήρα. Απαρτίζονταν από ακραιφνή εθνικόφρονα στοιχεία και συνέτειναν στην ανοικοδόμηση του «κόσμου της εθνοφροσύνης». Έτσι, στις 17 Μαρτίου 1945 ιδρύεται η «Μορφωτική Ένωσις Εθνοφρόνων Φοιτητών» ενώ τέλη Μαρτίου ενημερώνονται οι έφεδροι αξιωματικοί Φλώρινας πως συστήθηκε, με έδρα τη Φλώρινα «Σύνδεσμος Εφέδρων Εθνοφρόνων Αξιωματικών». Στις 26 Απριλίου ανακοινώνεται στο λαό της Φλώρινας ότι ιδρύθηκε «Εθνικός Σύνδεσμος Εθνοφρόνων Υπαξιωματικών»⁹⁰

Στις 2 Μαΐου 1945, πραγματοποιείται σύσκεψη των δασκάλων της περιφέρειας Φλώρινας με σκοπό την ίδρυση συλλόγου. Μοναδικό ζήτημα διαφωνίας ήταν αν θα έπρεπε το σωματείο να ονομαστεί «Σύλλογος Εθνοφρόνων Διδασκάλων». Θεωρήθηκε ότι η λέξη «Εθνικόφρων» ήταν περιττή, καθώς οι περισσότεροι δάσκαλοι ήταν εθνικόφρονες, ενώ δεν υπήρχε και δεν μπορούσε να υπάρξει σύλλογος με εθνικόφρωνων δασκάλων, που θα δικαιολογούσε τη διακριτή προσωινία του συλλόγου.⁹¹

Στις 8 Μαΐου 1945, γίνονται οι αρχαιρεσίες ανάδειξης νέου ΔΣ του παραρτήματος της «Παράταξης Εθνοφρόνων 'Βασιλεύς Γεώργιος Β΄» και την επόμενη ημέρα πραγματοποιείται η Γενική Συνέλευση του «ενταύθα Συνδέσμου Μοναστηριωτών και πέριξ 'Η Ελπίς'». Είχαν προηγηθεί, στις αρχές Απριλίου, οι

⁸⁷ Αθανασιάδης,Α.(2017).ό.π., 110-111

⁸⁸ Αθανασιάδης,Α.(2017).ό.π., 115

⁸⁹ Κέντρος, Ν. (2011). ό.π, σ.30

⁹⁰ Αθανασιάδης,Α.(2017).ό.π., 115

⁹¹ Αθανασιάδης,Α.(2017).ό.π., 116

αρχαιρεσίες για την ανάδειξη νέου ΔΣ του «Φιλεκπαιδευτικού Συλλόγου «Αριστοτέλης», ενώ στα μέσα Ιουλίου είχε εκλεγεί και το ΔΣ της «Εθνικής Οργάνωσης ‘Παύλος Μελάς’». Οι έφεδροι πολεμιστές του αλβανικού μετώπου κλήθηκαν να γραφούν στα μητρώα του «Εθνικού Συνδέσμου Εφέδρων Πολεμιστών 1940-1941», ενώ τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους πραγματοποιήθηκαν και οι αρχαιρεσίες του «Συνδέσμου Φίλων του Στρατού». Με την συμμετοχή του στις παραπάνω οργανώσεις καλούνταν ο «εθνικόφρων κόσμος» της Φλώρινας να αποδείξει τα εθνικά του εχέγγυα και να διαχωρίσει τη θέση του από τον «βουλγαρόφιλο» ή «εαμοκομμουνιστή» συντοπίτη του. Τα «εθνικόφρονα» σωματεία Φλώρινας αρχίζουν να οργανώνουν τη δράση τους. Στην κοινή προσπάθεια των Οργανώσεων, πρωταγωνιστικό ρόλο θα διαδραματίσουν κυρίως τα στελέχη της Παράταξης Εθνικοφρώνων «Βασιλεύς Γεώργιος Β΄». Σύντομα θα υπάρξουν προστριβές, καθώς πολιτευτές και πολιτικές παρατάξεις πίεζαν και διεκδικούσαν τον έλεγχο στις νεοδιοριζόμενες διοικητικές δομές και σωματεία. Η αντιπαράθεση ανάμεσα στα στελέχη της «Παράταξης Εθνικοφρώνων «Βασιλεύς Γεώργιος Β΄» και τους αντιμοναρχικούς διανοούμενους της Φλώρινας, ιδιαίτερα με όσους συμμετείχαν στις εαμικές διαδικασίες το τελευταίο διάστημα της κατοχής, θα οδηγήσει σε ανταλλαγή επιστολών που συνοδεύονταν από σκληρούς χαρακτηρισμούς.⁹²

Μία πρώτη αφορμή δόθηκε όταν διορίστηκε ως δήμαρχος ο Τέγος Σαπουντζής. Στον διορισμό, αντέδρασε άμεσα το Παράρτημα Εθνικοφρώνων Βασιλεύς Γεώργιος Β΄. Ο πρόεδρος του Γεώργιος Αργυρόπουλος, φαρμακοποιός Φλώρινας, έστειλε επιστολή διαμαρτυρίας προς τον υπουργό Βορείου Ελλάδος, η οποία δημοσιεύθηκε στην τοπική εφημερίδα Ελληνική Φωνή στις 27 Μαΐου 1945. Ο Αργυρόπουλος, ανάμεσα στα άλλα, κατήγγειλε τον Σαπουντζή πως συμμετείχε στο ΕΑΜικό δημοτικό συμβούλιο της πόλης και συνυπέγραψε ψήφισμα του δήμου κατά των Άγγλων. Νέα αφορμή για σύγκρουση δόθηκε κατά την διαδικασία αρχαιρεσιών ανάδειξης διοικητικού συμβουλίου του Δικηγορικού Συλλόγου Φλώρινας, στην οποία διαφαινόταν η ανάδειξη δικηγόρων οι οποίοι, επί κατοχής, είχαν συνεργαστεί με το ΕΑΜ. Από τα παραπάνω, καταλαβαίνουμε ότι ο κόσμος της εθνοφροσύνης θα έπρεπε να έχει ένα ξεκάθαρο –αντιΕΑΜικό– παρελθόν, και πως οι φιλίες του παρελθόντος δεν θα μπορούσαν ποτέ να σβήσουν τις όποιες αντεθνικές κηλίδες.

⁹² Αθανασιάδης,Α.(2017).ό.π., 116-120

Η εφημερίδα «Εκπαιδευτικός Ακρίτας», θα αναλάβει να «αποκαθάρει» τον χώρο των εκπαιδευτικών, καθώς, από το πρώτο κίόλας δημόσιο φύλλο της, αποκάλυπτε λεπτομέρειες από το «συνέδριο της Τριανταφυλλιάς» και ονομάτιζε τους δασκάλους εκείνους που έδρασαν αντιεθνικά, μετέχοντας στην διαδικασία ίδρυσης «σλαβομακεδονικών» σχολείων στην περιοχή. Οι αποκαλύψεις του Εκπαιδευτικού Ακρίτα κατά των εκπαιδευτικών που είχαν ανάμειξη στις διαδικασίες ιδρύσεως «σλαβομακεδονικών σκολειών» θα συμβάλουν στο να στοιχειοθετηθούν κατηγορίες εναντίον τους και οι περισσότεροι από αυτούς θα συλληφθούν το επόμενο διάστημα.⁹³

Ωστόσο, ήδη από τις αρχές Απριλίου είχαν αρχίσει γενικότερες συλλήψεις στην περιοχή. Οι συλλήψεις που ξεκίνησαν στη Φλώρινα με τον ερχομό των κυβερνητικών και βρετανικών δυνάμεων, εμπειρείχαν μέσα τους συγκεκριμένα στοιχεία. Οι συλληφθέντες, δοσίλογοι, «εκτεθέντες» βουλβαρόφιλοι, ΕΑΜίτες, ΕΛΑΣίτες, κομμουνιστές αλλά και «ουδέτεροι» πολίτες, κατηγορούνταν συλλήβδην –γηγενείς και πρόσφυγες– για «βουλγαρισμό» ή «αυτονομισμό». Κύρια κατηγορία αυτή της «εσχάτης παράδοσης», ή πιο αναλυτικά ότι οι συλληφθέντες «συνώμοσαν εντός του Κράτους δια την αυτονομίαν της Μακεδονίας και μετέσχον εις προδοτικάς ενώσεις έχουσας τον αυτόν σκοπό» πράξεις που συντελέστηκαν κυρίως κατά τα έτη 1941-1945. Άλλοι κατηγορούνταν ότι ήταν μέλη της «Οχράνα» ή συνεργάζονταν με αυτήν, ότι προπαγάνδιζαν υπέρ «της αυτονομίσεως της Μακεδονίας», καταφέρονταν κατά της Ελλάδας και υπέρ ξένου κράτους, κατέδωσαν Έλληνες ή ότι προέβησαν σε άλλες αντεθνικές πράξεις.⁹⁴

Ανάμεσα στους πρώτους συλληφθέντες ήταν και τα ΕΑΜικά μέλη του Προσωρινού Δημοτικού Συμβουλίου Φλώρινας. Στην εφημερίδα Έθνος δημοσιεύεται μια πρώτη κατάσταση συλληφθέντων από την αστυνομία και την εθνοφυλακή στην περιφέρεια Φλώρινας. Τα «δελτία εγκλημάτων και συμβάντων» της Ελληνικής Βασιλικής Χωροφυλακής, βρίθουν από συλλήψεις «επικίνδυνων κακοποιών» κυρίως για πράξεις τους επί κατοχής ή και νωρίτερα. Σύμφωνα με αναφορά του τοπικού κλιμακίου Στρατιωτικής Αντιπροσωπείας των ΗΠΑ, ο διοικητής εθνοφυλακής Φλώρινας, αντισυνταγματάρχης Κούβελης, επαίρετο ότι επέτυχε τη σύλληψη 240 ατόμων από 10 Μαΐου έως και 15 Ιουνίου. Ομάδα πολιτών της Φλώρινας, παρατηρεί

⁹³ Αθανασιάδης,Α.(2017).ό.π., 123

⁹⁴ Αθανασιάδης,Α.(2017).ό.π., 121-125

ότι από τους καταλόγους των συλληφθέντων λείπει η κατηγορία των δοσιλόγων, η οποία περιλαμβάνει τους «συνεργάτες των Γερμανών». ⁹⁵

Στη Φλώρινα, εκτός από τις στρατιωτικές μονάδες, την Υποδιεύθυνση Χωροφυλακής και το 165ο Τάγμα Εθνοφυλακής, υπήρχε Στρατιωτική Αντιπροσωπεία των Ηνωμένων Πολιτειών, Διοίκηση των Βρετανικών Δυνάμεων και Αγγλοελληνική Υπηρεσία Πληροφοριών με υπεύθυνο τον Βρετανό λοχαγό Έβανς. Το πλαίσιο της εμφανούς και παρασημιακής οργάνωσης της εθνοπροσύνης στην πόλη, το οποίο περιλάμβανε τα σώματα ασφαλείας, τις παραστρατιωτικές ομάδες, τις διορισμένες διοικητικές αρχές και ένα σύνολο από πολίτες που συνειδητά τοποθετήθηκαν με τον ισχυρό, τον διαχειριστή του μεταπολεμικού κράτους, αλλά και ένα σύνολο πολιτών οι οποίοι, νιώθοντας αδύναμοι μπροστά στην ισχύ των κρατούντων, είχαν επιλέξει συνειδητά, τη σιωπή και την υποταγή. ⁹⁶

Όπως γράφει ο Γιώργος Μαυρογορδάτος, μετά την Βάρκιζα και τον επακόλουθο αποπλισμό του ΕΛΑΣ, ένα κύμα συλλήψεων και τρομοκρατίας σάρωνε τη Ελλάδα και ιδίως την επαρχία. Σύμφωνα με τον ίδιο, φορείς της τρομοκρατίας ήταν άτακτες ομάδες φανατικών βασιλοφρόνων, που συμμετείχαν σε δράση κατά των μελών και υποστηρικτών του ΕΑΜ και γενικότερα εναντίον δημοκρατικών πολιτών. Η ανοχή, η προστασία και ενθάρρυνση των δεξιών παρακρατικών από τη χωροφυλακή και τη νεοσύστατη εθνοφυλακή, η σύμπραξη δηλαδή κρατικών αρχών με τη τρομοκρατική αυτή δράση, οδήγησε, κατά τα έτη 1945 κι έως τουλάχιστον το δημοψήφισμα του 1946, σε ένα «μονομερή εμφύλιο της μοναρχικής Δεξιάς εναντίον των ανυπεράσπιστων αντιπάλων της- ουσιαστικά κάθε πολιτικής απόχρωσης». ⁹⁷ Οι Λαϊκοί δικαιολογούσαν ανοιχτά τους άνδρες της εθνοφυλακής που τρομοκρατούσαν τους αριστερούς, ενώ παρά το όσα αποφασίστηκαν στη Βάρκιζα, η συμμετοχή στο ΕΑΜ κατά την περίοδο της κατοχής θεωρούνταν έγκλημα καθοσίωσης. ⁹⁸

Στο μεταξύ, στα τέλη Απριλίου 1945 συστάθηκε στα Σκόπια το ΝΟΦ (Λαϊκό Απελευθερωτικό Μέτωπο). Η Βάση του ΝΟΦ, σύμφωνα με τον Ραϋμόνδο Αλβανό, αποτελούνταν από σλαβόφωνους –πρώην μέλη του ΚΚΕ, του ΣΝΟΦ και του Τάγματος Γκότσε–, οι οποίοι είχαν καταφύγει στην Γιουγκοσλαβία κυνηγημένοι από

⁹⁵ Βόγλης, Π. (2014). *Η αδύνατη επανάσταση. Η κοινωνική δυναμική του εμφυλίου πολέμου*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα: Αλεξάνδρεια, σ.116

⁹⁶ Αθανασιάδης, Α. (2017). ό.π., 127

⁹⁷ Γ. Θ. Μαυρογορδάτος, Γ. Θ. (2005). «Οι εκλογές και το δημοψήφισμα του 1946 προοίμιο του *Εμφυλίου Πολέμου*», στο Γιάννης Ο. Ιατρίδης (επιμ.), *Η Ελλάδα στη δεκαετία του 1940-1950. Ένα έθνος σε κρίση*, μτφρ. Μαργαρίτα Δρίτσα Αμαλία Λυκιαρδοπούλου, Θεμέλιο: 2006, σ.308-309.

⁹⁸ Αθανασιάδης, Α. (2017). ό.π., 130-133

τον ΕΛΑΣ, τον Οκτώβριο του 1944. Η εμφάνιση των ΝΟΦικών ομάδων ήταν μία ευκαιρία στοχοποίησης του ΚΚΕ.⁹⁹ Σύμφωνα με τον Νίκο Κέντρο, «η παρουσία τους δημιουργούσε σοβαρά επιχειρήματα στην ακροδεξιά αντίδραση, προξενώντας τεράστια ζημιά στο κίνημα. Ωστόσο, οι ΝΟΦικές ομάδες συνέχισαν τη δράση τους, λέγοντας ότι «υπερασπίζονται τους σλαβομακεδόνες από την τρομοκρατία της δεξιάς» και έτσι, με τις «εξτρεμιστικές τους ενέργειες» έθεταν σε κίνδυνο όλο τον πληθυσμό του νομού, ενώ με τις «αντεθνικές προβοκάτσιες που στήναν», έφεραν σε πολύ δύσκολη θέση την ΚΟ του ΚΚΕ και το ΕΑΜ Φλώρινας.¹⁰⁰ Η δράση του ΝΟΦ είχε ως συνέπεια την ένταση των συλλήψεων στελεχών ή μελών των ΕΑΜικών ή κομμουνιστικών οργανώσεων της περιοχής, ενώ πολλοί θα είναι εκείνοι που καταδιωκόμενοι θα βρεθούν στο Βίτσι. Ήδη το ΝΟΦ εισέπραττε τη συμπάθεια όλο και μεγαλύτερου μέρους του σλαβόφωνου πληθυσμού, οριζόμενο ως υπερασπιστής του. Οι διενέξεις ανάμεσα στο ΝΟΦ και το ΚΚΕ ήταν συνεχείς. Το ΝΟΦ, προσπαθώντας να ιδρύσει ξεχωριστές κομματικές οργανώσεις, συνδικάτα και συνεταιρισμούς, θα αντισταθεί στο ΕΑΜ και το ΚΚΕ. Εν τω μεταξύ στις αρχές Ιουνίου, ο ίδιος ο Τίτο κατηγορήσε την ελληνική κυβέρνηση για άσκηση τρομοκρατίας σε βάρος του σλαβόφωνου πληθυσμού.¹⁰¹

Από τις αρχές Αυγούστου, η εθνικόφρων τοπική εφημερίδα Ελληνική Φωνή ανέλαβε να υπενθυμίσει στους αναγνώστες της τα δεινά της εαμοκρατίας και τους πρωταγωνιστές αυτών των δεινών. Μέσα σε απτά συνέχειες, που είχαν τον τίτλο «Λαϊκή Δημοκρατία», αποκάλυπτε η παραπάνω εφημερίδα όλη τη δράση της «συμμορίας των κουκουέδων», που ανέλαβε «να διοικήσει το δύσμοιρο αυτό Νομό» και «τάκαμε κυριολεκτικώς γυαλιά-καρφιά». Η Ελληνική Φωνή εστίαζε ιδιαίτερα στα πρόσωπα της «συμμορίας», που επί εαμοκρατίας «έδειξαν των εσωτερικό τους υπόκοσμο και τα ληστρικά ένστικτα από τα οποία εβεφορούντο», καθώς αποτελούσαν το αλάθητο- για την εφημερίδα- τεκμήριο της κατάληξης μίας διοίκησης στα χέρια παράνομων ανθρώπων.¹⁰²

⁹⁹ Αλβανός, Ρ. (2011) «Το Μακεδονικό ως πολιτικό και "εθνικό" ζήτημα κατά τη δεκαετία του 1940», στο Ψηρομηλίγκος, Α. Λάζο, Β. (επιμ.), Μακεδονικό. Η περιπέτεια ενός ονόματος από το 1850 έως σήμερα, e-Ιστορία, Ελευθεροτυπία, Φεβρουάριος 2011, σ. 114

¹⁰⁰ Κέντρος, Ν. (2011), ό.π., σ. 49, 89

¹⁰¹ Καλλιανιώτης, Θ. (2009) «Η "λευκή τρομοκρατία" στη Δυτική Μακεδονία, 1945-46», στο Βασίλης Γούναρης (επιμ.), Έθνος, κράτος και πολιτική. Μελέτες Νεοελληνικής Ιστορίας αφιερωμένες στον Γιάννη Σ. Κολιόπουλο, Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη 2009, σ. 129-130.

¹⁰² Αθανασιάδης, Α. (2017). ό.π., 140

Με την είσοδο του Οκτωβρίου, το κλίμα στην περιοχή της Φλώρινας, όσον αφορά τη δράση των ένοπλων ομάδων, διαφοροποιείται. Οι πληροφορίες της Διοίκησης Χωροφυλακής ήταν πως οι ένοπλες συμμορίες της περιοχής Αμυνταίου διαλύθηκαν, της περιοχής Φλώρινας έχουν αποσυρθεί και στην περιφέρεια της Βεύης δεν σημειώθηκε καμία κίνηση. Μόνο στην περιοχή των Πρεσπών διατηρούνταν μία μικρή ομάδα.¹⁰³

Η βία κατά του ΕΑΜικού πληθυσμού θα συνεχιστεί και το 1946. Οι ΕΑΜίτες και οι κομμουνιστές συλλαμβάνονταν με το νόμο «περί ληστείας» ενώ άρχισαν και οι εξορίες, μετά την ενεργοποίηση, από τις αρχές Μαΐου 1946, της Επιτροπής Ασφαλείας Φλωρίνης. Από τα μέσα του Ιουνίου η κατασταλτική πολιτική είχε το κάλυμμα του Γ' Ψηφίσματος, «περί έκτακτων μέτρων αφορώντων την δημόσιαν τάξιν και ασφάλειαν» και λίγο αργότερα, προς εφαρμογή του Γ' Ψηφίσματος, ιδρύθηκε και άρχισε να λειτουργεί το Έκτακτο Στρατοδικείο Φλωρίνης. Οι σλαβόφωνοι γενικότερα και μέχρι το Γ' Ψήφισμα αντιμετωπίζονταν με την κατηγορία του δοσίλογου και οι ομάδες τους –ανά κοινότητα– παραπέμπονταν σε δίκες που πραγματοποιούνταν από το Ειδικό Δικαστήριο Φλωρίνης του αναγκαστικού νόμου 533/45 (ΣΠ 1/44 και ΣΠ 6/45). Η απόφαση αφενός του ΚΚΕ να απέχει από τις εκλογές του Μαρτίου του 1946, να προχωρήσει στην οργάνωση και τον εξοπλισμό των καταδιωκόμενων, να ιδρύσει τον ΔΣΕ και να ενσωματώσει σε αυτόν το ΝΟΦ και η αποφασιστικότητα αφετέρου των ελληνικών κυβερνήσεων και των συμμάχων τους να οργανώσουν έναν συγκεκριμένο κρατικό και παρακρατικό μηχανισμό, προσαρμοσμένο αποκλειστικά στο πλαίσιο ολοσχερούς υποταγής ή και εκμηδένιση του αντιπάλου τους, που τοπικά τον αντιπροσώπευε ο «ΕΑΜοβούλγαρος κομμουνιστής» ή απλά «Βούλγαρος» θα προσθέσουν δεδομένα στο ενυπάρχον πολωτικό σχήμα και προοπτικά η χώρα θα οδηγηθεί σε έναν εμφύλιο πόλεμο, ένα από τα κύρια θέρετρα του οποίου θα είναι η περιοχή της Φλώρινας.¹⁰⁴

Αμέσως μετά τις εκλογές του Μαρτίου 1946, το λαϊκό δημοκρατικό κίνημα δέχτηκε νέες, πολύ φοβερές τρομοκρατικές επιθέσεις, νέες μαζικές συλλήψεις, κυνηγητά και φυλακίσεις. Τον Μάιο του 1946 ήλθε εντολή στην Επιτροπή Πόλης Φλώρινας από το Μακεδονικό Γραφείο ΚΚΕ να φτιαχτεί ένοπλη ομάδα ανταρτών από τους καταδιωκόμενους πολίτες. Η εντολή έλεγε ρητά: «Από την Οργάνωση, δεν

¹⁰³ Αθανασιάδης,Α.(2017).ό.π., 146

¹⁰⁴ Γούναρης,Β,(2005).*Εγνωσμένων Κοινωνικών Φρονημάτων Κοινωνικές και άλλες όψεις του αντικομμουνισμού στη Μακεδονία του Εμφυλίου Πολέμου*, Θεσσαλονίκη :Επίκεντρο, σ.115-120

θα βγει κανείς στο Βουνό, πολύ περισσότερο στέλεχος της. Η γραμμή του κόμματος παραμένει ομαλότητα, συμφιλίωση και πάλη για την νομιμότητα». Με βάση την εντολή αυτή, η επιτροπή Πόλης συγκράτησε την πρώτη ένοπλη ομάδα στο Βίτσι. Στην περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας και ιδιαίτερα στους νομούς Φλώρινας και Καστοριάς, η κατάσταση ήταν πολύ πιο σύνθετη. Οι στενοί δεσμοί της νεοσύστατης Λαϊκής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβικής Μακεδονίας με ένα τμήμα της σλαβομακεδονικής μειονότητας της περιοχής και τα κληροδοτημένα από την σύγκρουση του 1944 προβλήματα όξυναν τις αντιπαραθέσεις και καθιστούσαν την θέση των κομμουνιστών ιδιαίτερα ευαίσθητη. Η Επιτροπή Πόλης Φλώρινας έπρεπε να αντιμετωπίσει πλην του ζητήματος των καταδιωκόμενων, και τα προβλήματα που δημιουργούσε η παρουσία των ένοπλων ομάδων του ΝΟΦ.

Το καλοκαίρι του 1946, οι δυνάμεις της Χωροφυλακής και του στρατού άρχισαν τις πρώτες εκκαθαριστικές επιχειρήσεις στο Βίτσι. Οι επιχειρήσεις αυτές δεν πέτυχαν το σκοπό τους, δηλαδή την εξόντωση των ένοπλων καταδιωκόμενων και την τελειωτική διάλυση των οργανώσεων, όπως ήθελε η κυβέρνηση. Στις 31 Ιουνίου 1946, για πρώτη φορά, συνήλθε το Έκτακτο Στρατοδικείο Φλώρινας και δίκασε τέσσερις υποθέσεις.¹⁰⁵

Στις 15 Οκτωβρίου 1946, υπογράφηκε το συμφωνητικό ενότητας όλων των αντάρτικων ομάδων. Με τη συμφωνία της ενότητας, το ΝΟΦ αποδέχτηκε τη θέση του ΚΚΕ για την Μακεδονικό «την εθνική ισοτιμία των σλαβομακεδόνων στα πλαίσια του ελληνικού κράτους» και μπήκε πιά κάτω από την καθοδήγηση του ΚΚΕ. Έτσι με την ενότητα των ένοπλων ομάδων, η δύναμη των ανταρτών του Βίτσι αποκτούσε άλλη διάσταση.¹⁰⁶

Στις 26 Οκτωβρίου 1946, ανακοινώθηκε η συγκρότηση του Γενικού Αρχηγείου των ένοπλων καταδιωκόμενων. Το ΓΑ είχε, στην αρχή, σύνδεση με μερικά Αρχηγεία των ανταρτών. Τα ΓΑ αποφάσισε να ενοποιήσει τις ένοπλες ομάδες των καταδιωκόμενων και να συγκροτήσει στρατιωτικά τμήματα. Η ίδρυση δε του κοινού Αρχηγείου στο Βίτσι, αποτέλεσε σοβαρή στροφή προς την τη μαζικοποίηση των τμημάτων αυτών αλλά και των πολιτικών οργανώσεων. Στα τέλη του Δεκεμβρίου 1946, οι ομάδες αυτές συγκροτούνται σε στρατό, τον Δημοκρατικό Στρατό Ελλάδας (ΔΣΕ).¹⁰⁷

¹⁰⁵ Κέντρος, Ν. (2011), ό.π, σ.82-87

¹⁰⁶ Κέντρος, Ν. (2011), ό.π, σ.139-142

¹⁰⁷ Κέντρος, Ν. (2011), ό.π, σ.114

Στις 12 Μαρτίου 1947, ο πρόεδρος των ΗΠΑ Χάρι Τρούμαν ζήτησε από το Κογκρέσο να εγκρίνει το ποσό των 400 εκατομμυρίων δολαρίων για την παροχή βοήθειας στην Ελλάδα και την Τουρκία. Η ελληνική κυβέρνηση και τα κόμματα πανηγύρισαν το γεγονός της εξαγγελίας του Δόγματος Τρούμαν –βοήθεια η οποία κατέφθασε στην Ελλάδα τον Αύγουστο του 1947–, επειδή ήξεραν καλά ότι μόνοι τους ήταν αδύνατον να εξουδετερώσουν το λαϊκό δημοκρατικό κίνημα. Το Δόγμα Τρούμαν που συνεχίστηκε με το Σχέδιο Μάρσαλ, το οποίο υπογράφηκε τον Ιούλιο του 1948, συνδέθηκε με την αποστολή στρατιωτικών συμβούλων, την αναδιοργάνωση του ελληνικού στρατού, τον εφοδιασμό του με απεριόριστες ποσότητες πολεμικού υλικού, την οικονομική βοήθεια, ακόμα και με επεμβάσεις στις εσωτερικές πολιτικές υποθέσεις της Ελλάδας και έπαιξε καταλυτικό ρόλο στη ροή των εξελίξεων.¹⁰⁸

¹⁰⁸ Κέντρος, Ν. (2011), ό.π, σ.187

2.3 Αντικομμουνισμός

Ο αντικομμουνισμός, παρουσιάστηκε διεθνώς με χαρακτηριστικά πολιτικής νοοτροπίας περισσότερο και όχι τόσο ως ευδιάκριτη ιδεολογία με φιλοσοφικές αρχές και ιδεώδεις στόχους. Έχει υποστηριχθεί η άποψη ότι είναι ορθότερη η χρήση του όρου αντικομμουνισμός στον πληθυντικό εφόσον πρόκειται για ένα σύνθετο φαινόμενο. Στην πραγματικότητα, αυτό που συνέβαινε συχνά είναι ότι ο αντικομμουνισμός λειτουργούσε ως ο μοναδικός συνεκτικός δεσμός απόλυτα ετερόκλητων στοιχείων. Ο αστικός πολιτικός κόσμος, διάφορα θρησκευτικά δόγματα καθώς και ένα σημαντικό τμήμα της διανοήσης, υιοθέτησαν απέναντι στον κομμουνισμό μια στάση που κυμαινόταν από την επιφύλαξη έως τη σφοδρή πολεμική. Χρονικά, η απαρχές του εντοπίζονται πριν από την Οκτωβριανή επανάσταση και χαρακτηρίζονται από την αντίθεσή τους στις ιδέες του Μαρξ αλλά και σε κάθε μορφή κοινωνικής επανάστασης. Γεωγραφικά, επικεντρώθηκε αρχικά στην Ευρώπη, η οποία υπήρξε άλλωστε και η κοιτίδα της αριστερής ιδεολογίας. Πολύ σύντομα όμως πέρασε τα όρια του Ατλαντικού και οι Ηνωμένες Πολιτείες βίωσαν έντονα την εποχή του «κόκκινου φόβου».¹⁰⁹

Στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου, ο αντικομμουνισμός βρήκε γόνιμο έδαφος. Ταυτίστηκε εξ αρχής τόσο με το εργατικό κίνημα όσο και με τον σλαβικό κίνδυνο. Λειτουργήσε ως ομπρέλα κάτω από την οποία βρήκαν θέση βενιζελικοί, βασιλικοί, αντικοινοβουλευτικοί, σοσιαλιστές. Στον ανταγωνισμό βενιζελικών – βασιλικών για την άνοδο στην εξουσία, ο κομμουνιστικός κίνδυνος υπήρξε το άλλοθι που και οι δύο πλευρές χρησιμοποιούσαν για να ανέλθουν, συχνά πραξικοπηματικά, στην εξουσία, θέλοντας, με τον τρόπο αυτό, να δώσουν στις πράξεις τους επίφαση νομιμότητας. Επιπλέον, στο ιδεολογικό κενό που δημιουργήθηκε μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή και την περιθωριοποίηση της Μεγάλης Ιδέας, ο αντικομμουνισμός αναδείχθηκε ως ο νέος νοηματοδότης της πορείας του έθνους.¹¹⁰

Σε αντίθεση με την εγχώρια Μεγάλη Ιδέα, ο αντικομμουνισμός υπήρξε μια κοινή πανευρωπαϊκή αντίληψη. Η ιδιαιτερότητα του ελληνικού αντικομμουνισμού έγκειται στα ζητήματα εθνικής ολοκλήρωσης της χώρας, στη γεωγραφική της θέση

¹⁰⁹Boll, H., Kopelew L., Vormweg H.(1990)*Αντικομμουνισμός Σ'Ανατολή και Δύση*, Αθήνα: Δωρικός,σ.23

¹¹⁰ Mazower, M.,(1991)*«Η Συγκρότηση Του Αντικομμουνιστικού Κράτους»*, 'Ιστωρ τεύχος 3 , σ.68-70

και στην αξιοποίηση από μέρους των αντιπάλων του Κ.Κ.Ε. του συνθήματος του για την αυτονομία της Μακεδονίας.¹¹¹

Σλαβοφοβία και αντικομμουνισμός συνέκλιναν και ενίσχυσαν τη σημασία του μακραιώνου από βορρά κινδύνου. Ο αντικομμουνισμός, ως ρητορεία και ως πρακτική, έβαλε στο στόχαστρό του όχι μόνο τους οπαδούς του κομμουνισμού αλλά ενέπλεξε το σύνολο της κοινωνίας σε μια διαδικασία αξιολόγησης του αντικομμουνιστικού φρονήματος. Όσοι βρέθηκαν να υπολείπονται σε αυτή την αξιολόγηση κρίθηκαν ύποπτοι και κλήθηκαν να απολογηθούν.¹¹²

Οι πολιτικές διώξεις στον Ελληνικό χώρο σχετίζονται άμεσα με την ιστορία του ελληνικού κομμουνιστικού, και, ευρύτερα, αριστερού κινήματος και καταγράφονται σχηματικά σε τέσσερις περιόδους: Τον Μεσοπόλεμο, την Κατοχή, τα μεταπολεμικά χρόνια και τη δικτατορία των συνταγματαρχών. Στην εποχή του Μεσοπολέμου, οι διώξεις ξεκίνησαν από τη δικτατορία του Πάγκαλου (1925-1926). Με βάση ειδικό διάταγμα που εκδόθηκε το 1926, οι αρμοδιότητες των Επιτροπών Ασφαλείας διευθύνθηκαν, ασκώντας διώξεις κατά υπόπτων για αντικαθεστωτική δράση.¹¹³ Έπειτα, το περίφημο «ιδιώνυμο» (αδίκημα), το οποίο ψηφίστηκε από την κυβέρνηση Βενιζέλου (1929) –όρος ο οποίος σήμαινε ένα έγκλημα για το οποίο προβλέπονται ιδιαίτερες ποινές και έκτοτε απέκτησε πολιτική σημασία– ποινικοποιούσε πλέον και όσους εξέφραζαν «ανατρεπτικές» και ριζοσπαστικές ιδέες, με το σκεπτικό ότι, οι συγκεκριμένοι, θα κατέτειναν σε αντικαθεστωτικές ενέργειες.¹¹⁴ Για τον λόγο αυτό, η ψήφισή του αποτέλεσε σημείο τομής, καθώς με αφετηρία «το ιδιώνυμο», ξεκίνησε η επίσημη δίωξη της κομμουνιστικής ιδεολογίας. Οι σχετικές διώξεις εντάθηκαν κατά τη μεταξική δικτατορία (1936-1940), με την οργάνωση ενός βαθιά αστυνομοκρατούμενου κράτους και την επανασύσταση των Επιτροπών Ασφαλείας. Την περίοδο της Κατοχής (1941-1944), οι διώξεις αυξήθηκαν

¹¹¹ Close, David H. (2003). ό.π.,σ.73

¹¹² Μητσοπούλου,Α,(2013). *Ο ελληνικός αντικομμουνισμός στο «σύντομο 20ο αιώνα»: Όψεις του δημόσιου λόγου στην πολιτική, στην εκπαίδευση και στη λογοτεχνία*, Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, σ.310-315, Δημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή ανακτήθηκε στις 2 Νοεμβρίου 2019, από <https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/29059>

¹¹³ Κούνδουρος, Σ Ρούσσος ,(1976) *Η ασφάλεια του καθεστώτος Πολιτικοί κρατούμενοι- Εκποτίσεις και τάξεις στην Ελλάδα 1924-1974*, Αθήνα: Καστανιώτη, σ.118-119

¹¹⁴ Κερα,Μ,(2004) *Η κοινωνική οργάνωση της εξορίας: Πολιτικοί κρατούμενοι στον μεσοπόλεμο* (μτφρ. Γιάννης Καστανάρας), Αθήνα:Αλεξάνδρεια, σ. 34

κατακόρυφα. Την ίδια περίοδο, διώξεις ασκήθηκαν όχι μόνο από τις κατοχικές, αλλά και από τις συμμαχικές δυνάμεις.¹¹⁵

Η προδοσία και η συνεργασία με τον εχθρό υπήρξε η περισσότερο διαδεδομένη κατηγορία που οι δύο αντίπαλοι εκτόξευαν εκατέρωθεν. Το ζήτημα του δωσιλογισμού προκάλεσε πάθη στην εποχή του και διχάζει τους σύγχρονους μελετητές. Στο δίπολο εθνικοφροσύνη – κομμουνισμός οι κομμουνιστές αντέτειναν το δίπολο αντίσταση – συνεργασία. Οι αντίπαλοι του Ε.Α.Μ. αμφισβητούσαν την εθνική συνείδηση και τον πατριωτισμό των κομμουνιστών και κατ' επέκταση και του Ε.Α.Μ.. Από την άλλη, το Ε.Α.Μ. δεν αποδεχόταν την ειλικρίνεια κανενός αντιστασιακού πυρήνα που αρνούσαν να συμπεριληφθεί στους κόλπους του. Μετά την ηθική απαξίωση του εχθρού η βιολογική του εξόντωση δεν φάνταζε μόνο λιγότερο επώδυνη αλλά επιτακτική και νόμιμη. Τοποθετώντας όλο τον ΕΑΜικό κόσμο εκτός έθνους, ήταν φανερό πως διαταρασσόταν η συνοχή της ελληνικής κοινωνίας. Κρίθηκε λοιπόν αναγκαία η διάκριση ανάμεσα στα «μιάσματα» και τους «παρασυρμένους». Οι όροι αυτοί είχαν ήδη κάνει την εμφάνισή τους στην αντικομμουνιστική ρητορεία από το Μεσοπόλεμο.¹¹⁶

Ο κομμουνισμός ως ουτοπία και όχι ως ρεαλιστική πρόταση θεωρήθηκε ότι ενδεχομένως θα έπιανε στην παγίδα του αφελείς, ουτοπιστές, ρομαντικούς, καλοπροαίρετους, ανθρώπους ανιδιοτελείς με ευγενή κίνητρα. Όλοι αυτοί δεν έπρεπε να αντιμετωπιστούν ως απόκληροι της κοινωνίας και του έθνους αλλά να τους δοθεί η ευκαιρία να ανανήψουν και να επανέλθουν στους κόλπους του. Στην κατεστραμμένη Ελλάδα που βίωνε τον εμφύλιο, η αντικομμουνιστική ρητορεία δεχόταν πολλαπλές επιρροές: από την αντίστοιχη ρητορεία του Μεσοπολέμου, από το διεθνή, και ιδιαίτερα τον αμερικανικό, αντικομμουνισμό, και κυρίως από τη ζώσα πραγματικότητα του ένοπλου αγώνα. Σε μεγάλο βαθμό η επιχειρηματολογία του Μεσοπολέμου αναβίωνε αυτούσια με τη διαφορά ότι τώρα είχαν απέναντί τους ένα δρώντα και όχι εν δυνάμει κίνδυνο. Επιπλέον έπαψε η ταύτιση αντικομμουνισμού και αντισιωνισμού, ταύτιση που η πολιτική ηγεσία του Μεσοπολέμου ήταν πολύ προσεκτική να εκφράσει δημόσια, ήταν όμως ευρύτατα διατυπωμένη στον Τύπο.¹¹⁷

¹¹⁵ Διαφωνίδης,Κ, (1994) «Στρατόπεδα και φυλακές, στοιχείο της νεότερης ελληνικής ιστορίας», στον τόμο Κώστας Διαφωνίδης – Λουίζα Γρηγοράκου – Ρένα Λευκαδίτου (επιμ.), Μακρόνησος: Ιστορικός πολιτιστικός τόπος, Ο Πολίτης, Αθήνα, σ. 152.

¹¹⁶ Πασχαλούδη,Ε., (2010) Ένας πόλεμος χωρίς τέλος: Η Δεκαετία του 1940 στον πολιτικό λόγο, 1950-1967,Θεσσαλονίκη :Επίκεντρο,σ.143-146

¹¹⁷ Μητσοπούλου,Α,(2013). ό.π., σ.245-246

Βέβαια, η ένταση του ρητορικού αγώνα ακολουθούσε τις διακυμάνσεις που είχαν οι πολιτικές εξελίξεις και η πορεία του ένοπλου αγώνα. Μέσα στη δίνη του εμφυλίου πολέμου η επικράτηση εναντίον των κομμουνιστών ήταν η πρώτη προτεραιότητα του πολιτικού κόσμου. Σε όλη την περίοδο προκρίθηκε η λύση για κυβερνήσεις εθνικής ενότητας και μετά τις εκλογές του Μαρτίου 1946 δεν υπήρχαν εκλογικές αναμετρήσεις. Ο πολιτικός κόσμος κήρυξε ανακωχή για να αντιμετωπίσει τον κοινό εχθρό. Η επιλογή της ηγεσίας του κοινού αγώνα δεν ήταν τυχαία.¹¹⁸

Τα αίτια των πολιτικών διώξεων στα εμφυλιακά και μετεμφυλιακά χρόνια ήταν ποικίλα. Ειδικότερα, ο εθνικοαπελευθερωτικός και βαθύτατα κοινωνικός χαρακτήρας του αντιστασιακού κινήματος από κοινού με τη μαζικότητα και την ευρεία αποδοχή του θορύβησαν ιδιαίτερα τις αστικές δυνάμεις. Η ανησυχία αυτή εκφράστηκε έμπρακτα με τις διώξεις που εξαπέλυσαν, προκειμένου να αναστείλουν οριστικά οποιαδήποτε μελλοντική επικράτηση του Ε.Α.Μ., υπό την καθοδήγηση του Κ.Κ.Ε. Επομένως, η συμμετοχή στην Εθνική Αντίσταση αποτελούσε εκ προοιμίου μια αιτία εκτοπισμού. Επιπλέον, οι διώξεις υπαγορεύονταν σε τέτοιο βαθμό από τον γενικευμένο και σφοδρό αντικομμουνισμό της μεταπολεμικής περιόδου, που ακόμα και η υπόνοια για κομμουνιστική δράση διωκόταν. Άλλωστε, το πολωτικό και διχαστικό κλίμα που επικράτησε στην Ελλάδα είναι ανάλογο της διπολικής λογικής του ψυχρού πολέμου που κυριάρχησε στη διεθνή μεταπολεμική πραγματικότητα μεταξύ Η.Π.Α. και Ε.Σ.Σ.Δ.¹¹⁹

Πέρα όμως από τα αμιγώς πολιτικά αίτια, οι διώξεις τροφοδοτήθηκαν και από θυμικούς παράγοντες. Οι κομμουνιστές προσέδιδαν στην πατρίδα ιστορικές συνδηλώσεις και συμπεριλάμβαναν σε αυτήν τα λαϊκά στρώματα, ιδίως τους αγωνιστές της Εθνικής Αντίστασης, ενώ απέκλειαν τους εθνικόφρονες. Οι εθνικόφρονες, από τη μεριά τους, επιδίωκαν την απαγκίστρωση της πατρίδας από τις ιστορικές διαστάσεις της, κατασκευάζοντας την αντίληψη της καθαρής, διαχρονικής και μεταφυσικής πατρίδας. Σε αυτήν την αντίληψη εμπερικλείονταν το ελληνικό έθνος, αλλά αποκλείονταν οι κομμουνιστές. Συνεπώς, η νίκη των εθνικοφρόνων στον Εμφύλιο συνεπαγόταν και την κατίσχυση της δικής τους αντίληψης περί πατρίδας, με τις συνακόλουθες διώξεις αυτών τους οποίους απέκλειαν, δηλαδή των κομμουνιστών. Σε άμεση συνάφεια με την προηγούμενη αιτία βρίσκεται και η πρακτική της

¹¹⁸ Αλιβιζάτος, Ν. (1995), ό.π., σ. 340

¹¹⁹ Fleischer, Η. (2003). *Η Ελλάδα 36-49: Από τη δικτατορία στον εμφύλιο. Τομές και συνέχειες*, Αθήνα: Καστανιώτη, σ. 136.

«δαιμονοποίησης» του αντιπάλου, η οποία προκαλούσε –και, εν μέρει, δικαιολογούσε– οποιοδήποτε είδους μεταχείρισή του. Για τον λόγο αυτό, η μειωτική θεώρηση των κομμουνιστών από τους νικητές ως «συμμοριτών», «εαμοβούλγαρων» και «σλαβόφιλων» νομιμοποιούσε τις διώξεις εναντίον τους, αφού με την παραδοχή αυτήν ταυτίζονταν με παραδοσιακά εθνικούς εχθρούς.¹²⁰

Αναλυτικότερα, κατά τα Δεκεμβριανά (Δεκέμβριος 1944 - Ιανουάριος 1945), οι βρετανικές αρχές συνέλαβαν και εκτόπισαν όχι μόνο κομμουνιστές και αριστερούς, αλλά και άλλους, οι οποίοι βρίσκονταν στη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική, οι οποίοι θεωρήθηκαν ύποπτοι ως ευνοϊκά διακείμενοι στην Αριστερά.¹²¹

Σε αντίθεση με τις μεσοπολεμικές διώξεις, οι διώξεις κατά τα Δεκεμβριανά δεν στηρίχθηκαν σε κάποια ειδική νομοθεσία, αλλά πραγματοποιήθηκαν αυθαίρετα. Οι εκτοπίσεις αυτές ήταν σχετικά βραχύβιες, με αποτέλεσμα μετά από μερικούς μήνες οι εξόριστοι να επιστρέψουν, για να εκτοπιστούν εκ νέου την περίοδο του Εμφυλίου (1946-1949) και των μετεμφυλιακών χρόνων, από το κράτος που οργάνωσε και εμπέδωσε η νικήτρια Δεξιά παράταξη.¹²²

Τα Δεκεμβριανά είναι η καμπή και η πηγή του ελληνικού αντικομμουνισμού. Το λουτρό αίματος και οι ακρότητες που διεπράχθησαν την περίοδο των Δεκεμβριανών είχαν ως αποτέλεσμα, όπως έχει επισημανθεί: «το μεγαλύτερο μέρος του φάσματος των φιλελεύθερων δυνάμεων της χώρας πέρασε θεληματικά ή άθελα στο λεγόμενο εθνικόφρον στρατόπεδο». Έτσι, τα γεγονότα που ακολούθησαν, η Συμφωνία της Βάρκιζας, οι εκλογές της 31ης Μαρτίου 1946 και το δημοψήφισμα αντί να οδηγήσουν σε εξομάλυνση την πολιτική κατάσταση είχαν αντίθετο αποτέλεσμα.¹²³

Αναλυτικότερα, η τακτική της ρήξης που επέλεξε το Κ.Κ.Ε. με την αποχή από τις εκλογές τον Μάρτιο του 1946 και τη συγκρότηση του Δ.Σ.Ε. τον Οκτώβριο του 1946, έδωσε την αφορμή στην ελληνική κυβέρνηση να εντείνει τα κατασταλτικά μέτρα εναντίον της Αριστεράς.¹²⁴ Επιπλέον, μετά τη λήξη του Εμφυλίου, η κεντρική κομματική γραμμή του Κ.Κ.Ε. συνοψίστηκε στη συνθηματική φράση του Γενικού Γραμματέα της Κεντρικής Επιτροπής Νίκου Ζαχαριάδη «Το όπλο παρά πόδα». Η

¹²⁰ Fleischer, Η, (2003).ό.π., σ.126-129

¹²¹ Fleischer, Η, (2003).ό.π., σ.116

¹²² Κούνδουρος, Σ Ρούσσοσ ,(1976). ό.π., σ.128

¹²³ Τζεργιάς, Π,(1991). «Οι φιλελεύθεροι στην Ελλάδα και ο εμφύλιος πόλεμος: Ανάμεσα στα μέτωπα» στο Ο Φιλελευθερισμός στην Ελλάδα, Φιλελεύθερη Θεωρία και Πρακτική στην Πολιτική και στην Κοινωνία της Ελλάδος, Εστία, Αθήνα 1991, σ. 97

¹²⁴ Mazower, Μ.(2004).ό.π.,σ.88

φράση αυτή δικαίωσε κατά κάποιον τρόπο την έως τότε ατεκμηρίωτη και ασθενή κυβερνητική θέση του «διαρκούς Εμφυλίου» και της «συνεχιζόμενης ανταρσίας». Η θεμελίωση αυτής της θέσης επέτρεπε τη συντήρηση των διώξεων και μετά το πέρας του Εμφυλίου.¹²⁵

Στη διάρκεια του εμφυλίου, αλλά και αργότερα, μέχρι να διαμορφωθεί ένα αξιόπιστο αντικομμουνιστικό πολιτικό σύστημα, ο στρατός ανέλαβε το ρόλο του ιδεολογικού διαμορφωτή. Επιχείρησε την αποεαμοποίηση του πληθυσμού, οργάνωσε την αντικομμουνιστική προπαγάνδα.

Η συγκρότηση ενός πολυπληθούς και αποτελεσματικού στρατού γύρω από τον οποίο θα μπορούσε να ανασυγκροτηθεί ο κρατικός μηχανισμός αποτέλεσε κύριο μέλημα των πρώτων μετακατοχικών κυβερνήσεων και της ηγεσίας του στρατού. Το ζήτημα της ανασυγκρότησης των ενόπλων δυνάμεων της χώρας είχε από την αρχή σύνθετο πολιτικό χαρακτήρα. Ο στρατός θα υποχρεωνόταν να επιβάλει την κεντρική εξουσία σε κοινωνικούς και γεωγραφικούς χώρους, όπου η τελευταία ήταν ελάχιστα αποδεκτή, λειτουργώντας περισσότερο ως μηχανισμός άσκησης εσωτερικής πολιτικής, και μάλιστα κατασταλτικής, παρά ως στρατός που θα αναλάμβανε να υπερασπιστεί τα εθνικά σύνορα. Επομένως, σκοπός των δημιουργιών του έπρεπε να είναι η συγκρότηση ενός στρατού πολιτικά αξιόπιστου και πρόθυμου να στραφεί εναντίον τμημάτων της ελληνικής κοινωνίας. Καθοριστικό ρόλο στην υπόθεση της ανασυγκρότησης των ενόπλων δυνάμεων στην κατεύθυνση της «εσωτερικής χρήσης» διαδραμάτισε ο ΙΔΕΑ (Ιερός Δεσμός Ελλήνων Αξιωματικών) διεκδικώντας τη θέση του συντονιστή του πολιτικού ρόλου του στρατού.¹²⁶

Στην πράξη, μετά την υπογραφή της Συμφωνίας της Βάρκιζας, ξεκινά ένα μεγάλο κύμα τρομοκρατίας σε ολόκληρη την ύπαιθρο, αλλά και μέσα στις πόλεις, από παρακρατικές συμμορίες –και με την αρωγή, πολλές φορές, των κρατικών οργάνων– εναντίον κομμουνιστών αλλά και ανθρώπων που είναι απλά δημοκρατικοί πολίτες, οι οποίοι μπορεί να μην έχουν καμία σχέση με το ΕΑΜ-ΚΚΕ. Η περίοδος αυτή έχει μείνει στην ιστορία ως αυτή της «Λευκής Τρομοκρατίας», η οποία ονομάστηκε έτσι λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της. Ωστόσο, στηρίζεται σε μία άλλη μορφή Τρομοκρατίας, η οποία ασκείται σε πολιτικό επίπεδο από τους πολιτικούς εκφραστές της αστικής τάξης της χώρας, με την ανοχή των Βρετανών. Πρόκειται για τις κατάφορες παραβιάσεις που γίνονται όσον αφορά στην εφαρμογή

¹²⁵ Αλιβιζάτος, Ν. (1995), ό.π., σ.521-523, 582-587

¹²⁶ Μαργαρίτης, Γ. (2002), ό.π., σ.217-18

της Συμφωνίας της Βάρκιζας εκ μέρους της επίσημης εξουσίας σε βάρος των υποστηριχτών του ΕΑΜ-ΚΚΕ και του συνόλου του δημοκρατικού κόσμου της χώρας. Οι παραβιάσεις αυτές σε όλα τα σημεία που καθόριζε η Συμφωνία της Βάρκιζας αποτελούν μια ύπουλη μορφή τρομοκρατίας –με επίσημη έγκριση και υποκίνηση–, καθώς κατά την άσκησή της δε χύνεται αίμα, δεν ασκείται δηλαδή ανοιχτά κάποια κλασική μορφή τρομοκρατίας, που έχει να κάνει με την άσκηση σωματικής βίας, δολοφονίας, κλπ. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο, η Τρομοκρατία αυτή που ασκείται σε πολιτικό επίπεδο ονομάστηκε «Λευκή». Βέβαια, μπορεί να χαρακτηρίζεται ως «Λευκή Τρομοκρατία» και να μη σχετίζεται με τη σωματική βία, ωστόσο η άσκησή της είναι τελικά πολύ ύπουλη και, συνεπώς, τα αποτελέσματά της ακόμη πιο σοβαρά, λόγω του ότι καθιερώνει ένα κλίμα ανοιχτών ή υποχθόνιων εκβιασμών, συνεχούς εκφοβισμού των λαϊκών μαζών και τρομοκράτησής τους ανοίγοντας, παράλληλα, το δρόμο για την ανοιχτή άσκηση τρομοκρατίας, με φυσικούς αυτουργούς διάφορες παρακρατικές συμμορίες, δοσιλογικές οργανώσεις της περιόδου της Κατοχής που έμειναν ατιμώρητες, κοινούς εγκληματίες, που, χάρη στο αντιΕΑΜικό τους μένος, αξιοποιήθηκαν από παρακρατικούς και κρατικούς φορείς στην αντικομμουνιστική σταυροφορία τους. Η ένταση, μάλιστα, της Τρομοκρατίας συνεχώς μεγεθύνεται όσο περνούν οι μήνες μετά τη Βάρκιζα, γεγονός που οφείλεται στην όλο και μεγαλύτερη αποφασιστικότητα που δείχνει ο αστικός κόσμος να αποδυναμώσει το ΕΑΜικό κίνημα.¹²⁷

Η «Λευκή Τρομοκρατία» κορυφώνεται στις 31 Μάρτη 1946, όταν οι –ίσως πιο σημαντικές της μεταπολεμικής ιστορίας– εκλογές που πραγματοποιούνται, υπό πολύ ιδιαίτερες, συνθήκες χαρίζουν στις δυνάμεις της Εθνικοφροσύνης την κοινοβουλευτική αυτοδυναμία, που χρειάζονταν, προκειμένου αναδειχθούν στον κυριότερο ρυθμιστή των πολιτικών εξελίξεων στη χώρα, που θα νομιμοποιούσε με τη στάση του τη μέχρι τότε επικρατούσα κατάσταση. Όλο αυτό το σκηνικό σε πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο στήνεται με πολύ προσοχή και μελετημένα από τους Βρετανούς «συμμάχους» και το σύνολο του παλαιού πολιτικού κόσμου με σκοπό την πολιτική τους επικράτηση και πάλι, μετά τις εκτροπές που επέφεραν στο αστικές πολιτικές δομές της χώρας η δικτατορία του Μεταξά και η Κατοχή. Πέρα, όμως, από

¹²⁷ Ραζάκος, Θ. (2008). *Η Λευκή Τρομοκρατία στην Ελλάδα (1945-1946): Ο κόσμος της Εθνικοφροσύνης και η αντιμετώπιση του «Ερυθρού Κινδύνου»*. Αδημοσίευτη μεταπτυχιακή εργασία. Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών. Ανακτήθηκε στις 12 Φεβρουαρίου 2020 από <http://pandemos.panteion.gr/index.php?lang=el&op=record&type=&q=&page=0&pid=iid:3952> σ. 11-12.

την άσκηση οποιασδήποτε μορφής τρομοκρατίας, που θα μπορούσε να μειώσει τη δύναμη του νέου ισχυρού πολιτικού πόλου, του ΕΑΜ, έμενε ένας τελευταίος σκοπός του αστικού κόσμου ανεκπλήρωτος προκειμένου να επιτευχθεί αυτή η τελική του επικράτηση. Αυτός ο σκοπός έχει να κάνει με την ανάγκη ιδεολογικής συνοχής των φορέων που συγκροτούν το αστικό μπλοκ, η οποία θα χάριζε στο τελευταίο ένα ιδεολογικό υπόβαθρο πάνω στο οποίο θα συσπειρώνονταν όλες οι ανήκουσες σ' αυτό πολιτικές και κοινωνικές δυνάμεις.¹²⁸

Μετά από πολλές προσπάθειες –με την καίρια πάντα και επίμονη συνδρομή των Άγγλων– από τον καιρό της Κατοχής ακόμη, το ιδεολογικό αυτό υπόβαθρο συγκροτείται μέσα στα πλαίσια της λεγόμενης ιδεολογίας της Εθνικοφροσύνης, βάση της οποίας αποτελεί ο ακραίος αντικομμουνισμός, που εκφράζεται –σε πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο– μέσω του αποκλεισμού μέρους του ενεργού πληθυσμού της Ελλάδας από το σύνολο της κοινωνίας κατατάσσοντάς το στην κατηγορία του «άλλου», του «ξένου» προς τα «εθνικά ιδανικά», του «εχθρού του Έθνους». Πρόκειται, σε τελική ανάλυση, για την ιδεολογία πάνω στην οποία θα στηριχτεί η μεταπολεμική «αναγέννηση» του αστικού κόσμου και αναβίωση των πολιτικοοικονομικών δομών της Ελλάδας, μέσω, μάλιστα, της αναγωγής της συγκεκριμένης ιδεολογίας σε επίσημη ιδεολογία του Κράτους μέχρι τουλάχιστον την πτώση της Χούντας των Συνταγματαρχών, το 1974, η βάση πάνω στην οποία στηρίζεται η σταδιακή πολιτική επικράτηση των αστικών δυνάμεων στη μεταπολεμική Ελλάδα. Η βάση αυτή δεν είναι άλλη από τις παραβιάσεις της Συμφωνίας της Βάρκιζας σε μια σειρά από νευραλγικούς τομείς του συστήματος. Πρόκειται για παραβιάσεις σε ζητήματα όπως η εκκαθάριση του Στρατού, των Σωμάτων Ασφαλείας και της Δημόσιας Διοίκησης από τα δοσιλογικά στοιχεία, η τιμωρία των συνεργασθέντων με τον κατακτητή επί Κατοχής και η υπεράσπιση των δημοκρατικών αρχών και ελευθεριών.¹²⁹

Παράλληλα με το κύμα τρομοκρατίας που εξαπολύεται από τις παρακρατικές συμμορίες σε βάρος των μελών και οπαδών του ΕΑΜ-ΚΚΕ και άλλων δημοκρατικών πολιτών, αμέσως μετά την υπογραφή της Συμφωνίας της Βάρκιζας, το ΕΑΜικό κίνημα βρίσκεται υπό διωγμό και από επίσημους, κρατικούς, παράγοντες. Μέσα στην έκρυθμη αυτή κατάσταση που διαμορφώνεται μετά τη Βάρκιζα, η δικαστική εξουσία παίζει το δικό της πολύ σημαντικό ρόλο ωθώντας τα πολιτικά πράγματα της χώρας

¹²⁸ Ραζάκος, Θ. (2008).ό.π., σ.15

¹²⁹ Ραζάκος, Θ. (2008).ό.π., σ.20-25

στα άκρα. Οι ποινικές διώξεις μελών και οπαδών του ΕΑΜ-ΚΚΕ μετά τη Βάρκιζα αγγίζουν πρωτοφανείς -αν όχι εξωπραγματικούς- αριθμούς. Όπως υποστηρίζει ο Χάινζ Ρίχτερ, μόνο μέσα στο 1945, σύμφωνα με τη Βρετανική νομική αποστολή, οι συλλήψεις έφτασαν τα 80000 άτομα.¹³⁰

Από την άλλη, μία –ακόμη και επιφανειακή– σύγκριση της αντιμετώπισης των κατηγορουμένων φίλων ή μελών του ΕΑΜ σε σχέση αυτή των δοσίλογων κατά τη διαδικασία των δικών, μπορεί να αποδείξει περίτρανα τη μεροληψία υπέρ των δευτέρων. Όσον αφορά την τιμωρία των δοσίλογων, οι διαδικασίες προχωρούσαν (εκτός ελαχίστων περιπτώσεων) με πολύ αργούς ρυθμούς, τις περισσότερες των περιπτώσεων δεν επιβάλλονταν οι ποινές που έπρεπε να επιβληθούν, ενώ στις περιπτώσεις που αυτές επιβάλλονταν, καθυστερούσε η εκτέλεσή τους. Αντιθέτως, στις περιπτώσεις των αριστερών κατηγορουμένων οι ποινές ήταν πάντα πολύ αυστηρές και η εκτέλεσή τους, μάλιστα, πραγματοποιούνταν μέσα σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα. Σύμφωνα με τις μαρτυρίες του Π. Δελαπόρτα, εισαγγελέα της εποχής, που παραθέτει ο Κλόουζ, τέτοια ήταν η βιασύνη των δικαστών και η προκατάληψή τους κατά της Αριστεράς, που συχνά επέβαλλαν ποινές εξωφρενικής αυστηρότητας.¹³¹

Η επίθεση εναντίον των δυνάμεων του ΕΑΜ-ΚΚΕ εντείνεται και κατά τα διαδικασία αναδιοργάνωσης του Στρατού, όπως και κατά τη διαδικασία της εκκαθάρισης των Σωμάτων Ασφαλείας και της δημόσιας διοίκησης από τους συνεργασθέντες, όπως ακριβώς όριζε η Συμφωνία της Βάρκιζας. Σχετικά με την αναδιοργάνωση του Στρατού, δεν εφαρμόστηκε ούτε στο ελάχιστο η σχετική διάταξη της Συμφωνίας της Βάρκιζας. Από την πρώτη κιόλας στιγμή της εφαρμογής της ακολουθείται από την Κυβέρνηση –και με την καθοδήγηση των Βρετανών– μία ακραιφνώς αντικομμουνιστική πολιτική. Κατά τη διαδικασία της εκκαθάρισης και αναδιοργάνωσης του στρατεύματος, σε όλους τους κλάδους του, ακολουθείται μία και μόνο λογική: η πλήρης εκκαθάρισή του από τα αριστερά ή ακόμα και απλώς δημοκρατικά στοιχεία. Έτσι, η στρατολογία γίνεται με καθαρά πολιτικά κριτήρια με αποτέλεσμα τον αποκλεισμό από το στράτευμα της συντριπτικής πλειοψηφίας των ανηκόντων στις λεγόμενες κληθείσες κλάσεις που είχαν σχέση με τον ΕΛΑΣ (ενεργό συμμετοχή στις γραμμές του κατά την Αντίσταση ή υποστηρικτές του) καθώς και

¹³⁰ Ρίχτερ Χάινζ, «Η Συμφωνία της Βάρκιζας και τα αίτια του Εμφυλίου πολέμου», στο Ιατρίδης Γιάννης (επιμ.),ό.π., σελ.292

¹³¹ Close,David H. (2000).ό.π., σ.208-209

άτομα με αντιμοναρχικά ή απλώς δημοκρατικά φρονήματα. Σα να μη φτάνει, όμως, ο αποκλεισμός των ΕΑΜικών και άλλων δημοκρατικών στοιχείων από τη στρατολογία, την ίδια στιγμή ολόκληρο το στράτευμα και κυρίως το Σώμα των αξιωματικών πλαισιώνεται, συστηματικά και με πολύ γοργούς ρυθμούς, από ακραία φιλομοναρχικά και δοσιλογικά στοιχεία. Η ίδια ακριβώς πολιτική ακολουθείται και κατά την εκκαθάριση της Χωροφυλακής, όπως και κατά τη συγκρότηση του Σώματος της Εθνοφυλακής, που, κατά κάποιο τρόπο, αναδείχτηκε σταδιακά στον ισχυρότερο παράγοντα των δυνάμεων Ασφαλείας, που είχε άμεση σχέση με το Στρατό, δεδομένου ότι στη διοίκησή του βρίσκονταν αξιωματικοί του Στρατού.

Το σώμα της Εθνοφυλακής, μέσα σε λίγους μόλις μήνες μετά την υπογραφή της Συμφωνίας της Βάρκιζας, αριθμούσε 60000 άνδρες και ακολουθούσε στην επαρχία το βρετανικό στρατό.¹³²

Επίσης, η πλήρης απομάκρυνση των δημοκρατικών στοιχείων από τη νεοσύστατη Εθνοφυλακή ή, ακόμα καλύτερα, η έντονη απροθυμία Βρετανών-ελληνικής κυβέρνησης-ηγεσίας Στρατού να εισχωρήσουν αυτά τα στοιχεία στο σώμα οδήγησε στην απόλυτη «φασιστικοποίησή» του με αποτέλεσμα μέσα σε λίγους μήνες η Εθνοφυλακή να δρα, πολλές φορές, εντελώς ανεξέλεγκτα, πέρα από τις διαταγές των Βρετανών, προβαίνοντας σε βίαιες πράξεις αντεκδίκησης εναντίον κάθε αριστερού και δημοκρατικού πολίτη, σε λεηλασίες και καταστροφές τυπογραφείων του ΕΑΜικού Τύπου, σε βασανισμούς πολιτών και άλλες παρόμοιες ενέργειες, γεγονός που προξενούσε εντύπωση ακόμη και στους ίδιους τους δημιουργούς του Σώματος, τους Βρετανούς, που αναγκάζονταν, κάποιες φορές, να επέμβουν για να μετριάσουν την αντικομμουνιστική αυτή υστερία των Εθνοφυλάκων.¹³³

Η Συμφωνία της Βάρκιζας, όπως έχουμε ήδη αναφέρει, θα έθετε τις βάσεις για να «ομαλοποιηθεί» η πολιτική ζωή της χώρας, με βασικές αρχές, τον αφοπλισμό του ΕΛΑΣ, την εκκαθάριση των Σωμάτων Ασφαλείας, του Στρατού και της δημόσιας διοίκησης από τα δοσιλογικά στοιχεία και, γενικά, την εξασφάλιση εγγυήσεων ώστε να προχωρήσει η ανασύνταξη των εκλογικών καταλόγων προκειμένου να διεξαχθούν γνήσιες, δημοκρατικές, εκλογές για την ανάδειξη νέας κυβέρνησης –μετά από 10 περίπου χρόνια– και δημοψήφισμα που θα καθόριζε το πολιτειακό καθεστώς της χώρας. Αυτές ακριβώς ήταν οι υποχρεώσεις που θα αναλάμβανε η υπηρεσιακή

¹³² Σακκάς, Ι. (2000) «Η Βία της Εξουσίας. Το Κράτος, και η Λευκή Τρομοκρατία στην Ευρυτανία, 1946-1949», στο Κουτσούκης Κλεομένης, Σακκάς Ιωάννης (επιμ.), Πτυχές του Εμφυλίου πολέμου, 1946-1949, Αθήνα: Φιλίστωρ, σελ 165-172.

¹³³ Ραζάκος, Θ. (2008).ό.π., σ.62

κυβέρνηση του Πλαστήρα, όπως και οι κυβερνήσεις που θα τη διαδέχονταν. Η στάση των επίσημων φορέων του κόσμου της Εθνικοφροσύνης (Κυβερνήσεις, αστικά κόμματα, δικαστική εξουσία, ηγεσίες Στρατού και Σωμάτων Ασφαλείας) είναι, στο μέγιστο βαθμό, αυτή που προκαλεί και συμβάλλει σταθερά στην όλο και μεγαλύτερη εξάπλωση της τρομοκρατίας σε ολόκληρη τη χώρα, που πηγή της αποτελεί η έξαρση του αντικομμουνισμού μέσα στην μεταπολεμική ελληνική κοινωνία. Έτσι, από τη στιγμή που οι πολιτικές δυνάμεις του μπλοκ της Εθνικοφροσύνης ανοίγουν τον δρόμο για την έξαρση της τρομοκρατίας στη μεταβαρκιζιανή Ελλάδα, τη «σκυτάλη» παίρνουν οι δυνάμεις του αστικού στρατοπέδου που δρουν μέσα στην κοινωνία. Εξαπολύεται ένα τεράστιο κύμα τρομοκρατίας σε βάρος των αριστερών και δημοκρατικών πολιτών, με πρωταγωνιστές διάφορες παρακρατικές οργανώσεις, που με την ανοχή του επίσημου κράτους –πολλές φορές δε, και με την αρωγή του, μέσω της συμμετοχής οργάνων της χωροφυλακής και διαφόρων τοπικών παραγόντων σε τέτοιου είδους ενέργειες– δρουν ανεξέλεγκτες, κυρίως στην ύπαιθρο, και επιβάλλουν τον «νόμο» τους.¹³⁴

Ο αντικομμουνισμός, όπως εκφράζεται καθημερινά μέσα στην κοινωνία, εντείνεται ακόμη περισσότερο, αν λάβουμε υπόψη την κατάσταση που επικρατεί σε πολιτικό επίπεδο, και πιο συγκεκριμένα, αν υπολογίσουμε τους σκοπούς των μεταπολεμικών κυβερνήσεων και τις επιδιώξεις γενικότερα του αστικού κόσμου σε συνδυασμό, πάντοτε, με τις προθέσεις των Βρετανών. Το κύριο μέλημα Βρετανών και αστικών κομμάτων είναι να ανασυγκροτήσουν τις προπολεμικές πολιτικοοικονομικές δομές, να ανακτήσουν τη δύναμη που κατείχαν και, τελικά, να κυριαρχήσουν στη μεταπολεμική πολιτική ζωή της χώρας. Το δυσκολότερο εμπόδιο που έχει να αντιμετωπίσει ο αστικός κόσμος είναι ο νέος πολιτικός παράγοντας, το ΕΑΜ, που αναδείχθηκε μέσα από την εποποιία της Αντίστασης. η τεράστια επιρροή του στα λαϊκά και μικρομεσαία στρώματα αποτελεί το μεγαλύτερο «αγκάθι» για τους στόχους των αστικών δυνάμεων. Έτσι, η πολιτική των τελευταίων καθορίζεται με βάση έναν ξεκάθαρο σκοπό: το χτύπημα -με κάθε δυνατό τρόπο- του ΕΑΜ, την απομόνωσή του από το πολιτικό σκηνικό και την τελική του περιθωριοποίηση από την πολιτική ζωή του τόπου.¹³⁵

Η έξαρση της Τρομοκρατίας στις πόλεις και την ύπαιθρο κατά την περίοδο αυτή που μελετάμε είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τα πολιτικοοικονομικά

¹³⁴ Αλιβιζάτος, Ν. (1995), ό.π., σ.563-564

¹³⁵ Ραζάκος, Θ. (2008), ό.π., σ.32, 67

συμφέροντα της άρχουσας τάξης της Ελλάδας μεταπολεμικά. Την ίδια στιγμή που στο πρόσωπο της πλειοψηφίας των πολιτευτών που απαρτίζουν τον λεγόμενο παλαιό πολιτικό κόσμο, η αστική τάξη της χώρας βρίσκει τον πολιτικό εκφραστή της για την εξυπηρέτηση των μεταπολεμικών της συμφερόντων, από την άλλη, αδυνατεί να βρει ισχυρά στηρίγματα στη βάση της κοινωνίας. Μπορεί, βέβαια, φαινομενικά να βρίσκει τα πολιτικά στηρίγματα που τόσο απαραίτητα της είναι προκειμένου να επαναφέρει τις προπολεμικές οικονομικές και πολιτικές δομές και να κυριαρχήσει στη μεταπολεμική ελληνική κοινωνία ως ο κύριος ρυθμιστής της πολιτικής κατάστασης, ωστόσο είναι φανερό οι δυσκολίες για την επίτευξη αυτού του σκοπού. Οι δυσκολίες αυτές οφείλονται στο γεγονός ότι παρόλο που τα αστικά κόμματα έχουν κάθε διάθεση να προωθήσουν τα συμφέροντα της τάξης που εκπροσωπούν, η πολύ μικρή απήχηση που έχουν συνολικά στη βάση της κοινωνίας εμποδίζει το «άπλωμα» αυτού του κυρίαρχου σκοπού. Έτσι, η αδυναμία των κομμάτων αυτών να συνδεθούν στενά με τη βάση της κοινωνίας, γεγονός που, από τη μια, οφείλεται στις συνεχείς κρίσεις στις οποίες τα τελευταία χρόνια υπόκειντο λόγω της έλλειψης συγκροτημένης οργάνωσης και, από την άλλη, στη μεταπολεμικά τεράστια απήχηση του ΕΑΜ στα λαϊκά και μικρομεσαία στρώματα, οδηγεί μεγάλο μέρος του παραδοσιακού πολιτικού κόσμου σε εξεύρεση άλλων λύσεων ώστε να επιτευχθεί η τελική επικράτηση των αστικών πολιτικών δυνάμεων στο πολιτικό σκηνικό. Η πιο «εύκολη» απ' αυτές είναι η σταθερή ενίσχυση της παρουσίας των άλλων πόλων της πολιτικής εξουσίας, στους οποίους ανήκουν, ασφαλώς, Στρατός και Σώματα Ασφαλείας και, κατ' επέκταση, η ανοχή της επίσημης εξουσίας απέναντι στα φαινόμενα βίας και τρομοκρατίας σε ολόκληρη τη χώρα, ή ακόμα και η πρόκληση τέτοιων φαινομένων από την ίδια και η με κάθε τρόπο συμμετοχή της σ' αυτά. Με αυτόν τον τρόπο πίστευε, λοιπόν, ένα μεγάλο μέρος των εκπροσώπων του αστικού πολιτικού κόσμου ότι θα μπορούσε να μειωθεί η δύναμη του ΕΑΜικού κινήματος, μέσω, δηλαδή, μιας γενικευμένης επίθεσης εναντίον μελών και οπαδών του ΕΑΜ ή ακόμη και συμπαθούντων το τελευταίο και της εδραίωσης ενός κλίματος συνεχούς εκφοβισμού των πολιτών, το οποίο θα οδηγούσε, παράλληλα, στην ισχυροποίηση του μετώπου της Εθνοπροσύνης.¹³⁶

Με την έμμεση ή άμεση, λοιπόν, υποστήριξη της επίσημης εξουσίας, εξαπολύεται ένα τρομακτικό σε διαστάσεις κύμα Τρομοκρατίας σε κάθε γωνιά της

¹³⁶ Ραζάκος, Θ. (2008).ό.π., σ.42,100

Ελλάδας. Δεκάδες συμμορίες σε ολόκληρη τη χώρα, με αρχηγούς στοιχεία που, με την αντικομμουνιστική τους δράση, διέπρεψαν κατά τη διάρκεια της Κατοχής ως συνεργάτες των Αρχών Κατοχής και δοσίλογοι αναλαμβάνουν τώρα το έργο της «εκκαθάρισης» του Έθνους από τα «αντεθνικά» στοιχεία, τα οποία με την ξένη προς τα προαιώνια «εθνικά» ιδανικά (Πατρίς-Θρησκεία-Οικογένεια) ιδεολογία τους επιδιώκουν την εξαφάνιση του Ελληνισμού. Οι «παρακρατικές» αυτές ομάδες δρουν ανεξέλεγκτα εναντίον των κομμουνιστών και, γενικά, των δημοκρατικών πολιτών, εκφοβίζοντας αυτούς και τις οικογένειές τους, αρπάζοντας περιουσίες, δολοφονώντας, κλπ. Ανεξέλεγκτα, χάρη στην ανοχή, ακόμα και τη συμμετοχή του επίσημου κράτους.¹³⁷

Η Τρομοκρατία που ασκείται εναντίον του μεγάλου μέρους του λαού δεν έχει παντού τα ίδια χαρακτηριστικά. Διαφέρει ως προς την ένταση και τις μορφές της ανά περιοχές, αλλά πολύ περισσότερο έχει άλλα χαρακτηριστικά μέσα στις πόλεις και άλλα στην ύπαιθρο. Η κατάσταση στις μεγάλες πόλεις είναι πολύ διαφορετική σε σχέση με αυτήν που επικρατεί στις μικρές πόλεις ή τα χωριά της επικράτειας.¹³⁸

Οι πλέον συνηθισμένες πρακτικές των παρακρατικών συμμοριών στις πόλεις είναι οι επιθέσεις τους εναντίον μεμονωμένων ατόμων ή και ομάδων υποστηρικτών του στους δρόμους, οι επιθέσεις σε γραφεία τοπικών οργανώσεων του ΕΑΜ στις συνοικίες, αλλά και οι επιθέσεις εναντίον απλών εφημεριδοπωλών που πουλούσαν αριστερές εφημερίδες. Επίσης, σε πόλεις εκτός Αθήνας-Θεσσαλονίκης οι συμμορίες, με την ανοχή και συμμετοχή οργάνων της Εθνοφυλακής και Χωροφυλακής, ή ακόμα και όργανα των τελευταίων από μόνα τους, δε διστάζουν να επιτεθούν εναντίον διαδηλωτών σε ανοιχτές συγκεντρώσεις του ΕΑΜ ή ακόμα και σε προεκλογικές περιοδείες πολιτευτών του Κέντρου.¹³⁹

Η Εθνοφυλακή, είχε την κύρια ευθύνη για την Λευκή Τρομοκρατία. Τα μέλη της, έκαναν μαζικές συλλήψεις αριστερών και τους έβαζαν σε κοντινές φυλακές και κρατητήρια, όπου τους χτυπούσαν και τους κρατούσαν υπό άσχημες συνθήκες. Φαίνεται ότι όλοι όσοι έλαβαν ενεργά μέρος στον ΕΛΑΣ ή την πολιτοφυλακή του ήταν ο στόχος αντίποινων, πιθανόν με την εξαίρεση εκείνων οι οποίοι είχαν προστάτες με επιρροή, όπως ανώτερα στελέχη του ΚΚΕ και αξιωματικοί του

¹³⁷ Λυμπεράτος, Μ.(2005) «Οι οργανώσεις της Αντίστασης», στο Χατζηιωσήφ Χρήστος-ΠαπαστράτηςΠροκόπης (επιμ.), Ιστορία της Ελλάδας του 20ού αιώνα. Β' Παγκόσμιος Πόλεμος. Κατοχή-Αντίσταση 1940-1945, Γ' τόμος (μέρος 2ο), Βιβλιόραμα, Αθήνα 2007, σ.386

¹³⁸ Στο Λυμπεράτος, Μ,ό.π., σ.388

¹³⁹ Στο ίδιο, σ.388

στρατού. Οι εθνοφύλακες, διέλυσαν τα γραφεία του ΕΑΜ και τις πρέσες εκτύπωσης. Συνεργάστηκαν με ληστρικές συμμορίες, στις οποίες διοχέτευαν όπλα σε μεγάλους αριθμούς και μία κύρια πηγή προμηθειών ήταν αυτά που παρέδιδε ή έκρυβε ο ΕΛΑΣ. Αντικατέστησε τις τοπικές διοικήσεις του ΕΑΜ με Σώματα πιστά προς την Κυβέρνηση. Ωστόσο, επειδή, με τις πράξεις της εξωθούσε τους αριστερούς στα βουνά, η Κυβέρνηση μετέθεσε την εξουσία της όσο πιο σύντομα μπορούσε προς την Χωροφυλακή, και ενσωμάτωσε την Εθνοφυλακή στον αυξανόμενο στρατό.¹⁴⁰

Παρόλα αυτά, η προκλητική συμπεριφορά των εθνοφυλάκων συνεχίστηκε από ανεπίσημες συμμορίες, οι οποίες εμφανίστηκαν αμέσως μετά την αποστράτευση του ΕΛΑΣ, και λειτούργησαν από τότε και μετά στις περισσότερες περιοχές της χώρας, ήταν όμως ιδιαίτερα πολυάριθμες στην Νότια Πελοπόννησο, την Ήπειρο και την Νότια Θεσσαλία. Ποικίλες οργανώσεις εκδικητικού χαρακτήρα, όπως η Εθνική Δράση ή η ομάδα «Χ», οι οποίες είχαν δημιουργηθεί πριν από την Απελευθέρωση, συνεργάζονταν με την Αστυνομία στις περιπόλους στους δρόμους και στην αναζήτηση υπόπτων, με μεθόδους που χρησιμοποιούσαν οι συνεργάτες των Γερμανών κατά την διάρκεια της Κατοχής, όπως για παράδειγμα τυχαίους ελέγχους στοιχείων και μπλόκα σε γειτονιές, όπου πραγματοποιούσαν έρευνες για υπόπτους. Στην ύπαιθρο, οι δεξιές συμμορίες ήταν συνήθως σχετικά μικρές και εξαρτιόνταν από συγκεκριμένα χωριά και πόλεις, ενώ ταυτίζονταν με κάποιον αρχηγό ο οποίος σε πολλές, αν όχι σε όλες, τις περιπτώσεις είχε αντικομμουνιστική δράση ή ήταν μέλος κάποιας αντικομμουνιστικής ομάδας κατά την διάρκεια της Κατοχής. Το κυρίαρχο ήθος της Χωροφυλακής και της Αστυνομίας Πόλεων ήταν τόσο έντονα αντικομμουνιστικό, που φαίνεται ότι σχεδόν κανείς δεν μπορούσε να παραμείνει στην ενεργό υπηρεσία αν απέκλινε από αυτό. Στην περίπτωση της Χωροφυλακής, η προκατάληψη συνδυαζόταν με ένα, γενικά, χαμηλό επίπεδο επαγγελματικής κατάκτησης. Η Χωροφυλακή είχε διαταραχθεί πολύ κατά την διάρκεια της Κατοχής και των Δεκεμβριανών. Καθώς είχε διαλυθεί έξω από την πρωτεύουσα και είχε υποστεί πολλές απώλειες στις μάχες, είχε μειωθεί σε ένα μικρό Σώμα με πολύ χαμηλό ηθικό. Άρα χρειαζόταν χρόνος για μεγαλώσει αριθμητικά η Χωροφυλακή ώστε να γίνει μια επαρκής και πειθαρχημένη δύναμη, ικανή να επιβάλλει τον αμερόληπτο σεβασμό του νόμου. Χρόνος όμως δεν υπήρχε, καθώς η Κυβέρνηση χρειαζόταν επειγόντως να επιβάλει και πάλι την εξουσία της στην επαρχία, ενώ οι Βρετανοί

¹⁴⁰ Close, David H. (2003),ό.π.,σ.235-255.

ήθελαν να αποσύρουν τα στρατεύματα τους όσο πιο σύντομα μπορούσαν, κι επομένως χρειάζονταν συνθήκες επαρκούς τάξης ώστε να διεξαχθούν βουλευτικές εκλογές που θα αναδείκνυαν μία κυβέρνηση με ανεξάρτητη εξουσία. Στην βιασύνη της να φτιάξει την Αστυνομία, η βρετανική αποστολή επέσπευσε ή κατήργησε τελείως τα επιτροχάδην εκπαιδευτικά προγράμματα, με αποτέλεσμα, οι αξιωματικοί να μην έχουν την απαραίτητη κατάρτιση, ενώ οι κατώτεροι στην ιεραρχία δεν είχαν σχεδόν καθόλου εκπαίδευση. Από την αρχή του 1945, η Αστυνομία άρχισε να αναλαμβάνει ευθύνη για την επίβλεψη της τάξης. Σε όλες σχεδόν τις αγροτικές περιοχές και τις εμπορικές πόλεις, η Αστυνομία μαζί με την Εθνοφυλακή και ομάδες εθνικοφρόνων, περιόριζαν σοβαρά τη νόμιμη οργάνωση του ΚΚΕ και του ΕΑΜ συλλαμβάνοντας τα μέλη τους, διαλύοντας τα γραφεία τους και τα τυπογραφικά τους μηχανήματα, και παρεμποδίζοντας την κυκλοφορία των εφημερίδων τους. Οι διώξεις ήταν τόσο γενικευμένες που η Κυβέρνηση ανέφερε τον Δεκέμβριο ότι διώκονταν πάνω από 80.000 άνθρωποι, και η βρετανική αποστολή υπολόγισε ότι περίπου 19.000 από αυτούς, βρίσκονταν στη φυλακή. Πολλοί αναζητούσαν καταφύγιο στις μεγάλες πόλεις, οι οποίες στα μέσα του 1946 πρέπει να ήταν τα μόνα μέρη όπου ακόμη λειτουργούσαν ανοιχτά οι οργανώσεις του Κομμουνιστικού Κόμματος και του ΕΑΜ.¹⁴¹

Η Λευκή Τρομοκρατία διεξήχθη λοιπόν, από μία άτυπη συμμαχία αξιωματικών του στρατού, εθνοφυλάκων, αστυνομικών, ένοπλων δολοφόνων και πολιτικών οργανώσεων, τους οποίους στήριζε ένας τεράστιος αριθμός ανθρώπων που μισούσαν το ΕΑΜ. Όλοι τους, ήταν αποφασισμένοι να καταστρέψουν τις οργανώσεις του ΕΑΜ και των κομμουνιστών. Η μεγάλη πλειοψηφία τους ήταν επιπλέον αποφασισμένη να προετοιμάσει το έδαφος για ένα νόθο δημοψήφισμα και εκλογές οι οποίες θα οδηγούσαν στην επιστροφή του βασιλιά –στόχος ο οποίος, τελικά, επιτεύχθηκε. Υπήρχαν μυριάδες προσωπικοί δεσμοί μεταξύ των οργανώσεων: πολλοί αστυνομικοί και στρατιωτικοί ήταν στρατολογημένοι από τις αντικομμουνιστικές ομάδες. Οι τοπικές δεξιές οργανώσεις συνέταξαν μάλιστα λίστες ανθρώπων οι οποίοι θα συλλαμβάνονταν σε περίπτωση πραξικοπήματος.¹⁴² Αυτό το αντικομμουνιστικό δίκτυο έγινε γνωστό από τους αντιπάλους του ως το «παρακράτος», δηλαδή συμμορίες άτακτων και αντικομμουνιστικές οργανώσεις. Σε μερικές περιοχές, όπως στη Θεσσαλία και στη νότια Πελοπόννησο. Μέχρι τα τέλη του 1946 ή και αργότερα

¹⁴¹ Close, David H. (2003),ό.π.,σ.235-255.

¹⁴² Ραζάκος, Θ. (2008).ό.π., σ.54

ακόμα, οι συμμορίες άτακτων ήταν περισσότερες από τις δυνάμεις ασφαλείας. Μεταξύ των κρατικών και παρακρατικών δυνάμεων υπήρχαν φιλικές και συνεργατικές σχέσεις. Στην Ήπειρο την εθνοφυλακή αποτελούσαν μέλη του ΕΔΕΣ και στην Πελοπόννησο πολλοί τρομοκράτες, ως έφεδροι του στρατού που ήταν, κατατάχθηκαν στην εθνοφυλακή και αργότερα στη χωροφυλακή ή τις Μονάδες Ασφαλείας Υπαίθρου (ΜΑΥ). Το παρακράτος, και οι διαδοχικές μορφές που πήρε τα επόμενα είκοσι περίπου χρόνια, ασκούσε σημαντική εξουσία πίσω από το προσώπιο μιας κοινοβουλευτικής δημοκρατίας. Στη διάρκεια του 1945, έγιναν προσπάθειες, σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο, να συντονιστεί η δίωξη των κομμουνιστών. Πολλές συμμορίες παροτρύνονταν από πολιτικούς ή αξιωματικούς του στρατού ή της Χωροφυλακής, οι οποίοι έτσι απέφευγαν την άμεση ευθύνη για τις πράξεις τους. Ένα μεγάλο μέρος των παρανομιών, έκαναν οι «χίτες» του Γεωργίου Γρίβα.¹⁴³

Η περιβόητη ομάδα «Χ», η πιο σημαντική και φανατική αντικομμουνιστική οργάνωση, τα μέλη της οποίας, ήταν φανατικοί εθνικόφρονες: πρώην ταγματасφαλίτες, ΕΔΕΣίτες, αστυνομικοί και διάφορα κακοποιά στοιχεία των πόλεων και της υπαίθρου. Από τον Μάιο του 1945, έστειλε πράκτορες στις επαρχίες για να στρατολογήσουν μέλη, και μέσα σε λίγους μήνες, δημιούργησε σχέσεις με πολλές τοπικές μοναρχικές και πατριωτικές οργανώσεις.¹⁴⁴

Η ομάδα Χ, συνεργαζόταν στενά με το Γενικό Επιτελείο, και με στελέχη του Λαϊκού Κόμματος και ορισμένες φορές μαζί με ληστοσυμμορίες και χωροφύλακες πρωτοστατούσε στο κυνήγι κεφαλών πρώην ανταρτών του ΕΛΑΣ.¹⁴⁵

Η ενίσχυση της Δεξιάς βασιζόταν κυρίως στο ότι μονοπωλούσε τις Ένοπλες Δυνάμεις και στο ότι είχε τον έλεγχο στη διανομή της ανθρωπιστικής βοήθειας του ΟΗΕ, η οποία φαίνεται ότι διανεμόταν σε όλη τη χώρα, αλλά τουλάχιστον στις αγροτικές περιοχές, συνήθως με κομματικό τρόπο. Οι εφημερίδες και οι επαγγελματίες ομιλητές χρηματοδοτούνταν από ορισμένους πλούσιους επιχειρηματίες, από κάποιους στην Αίγυπτο που ήθελαν ένα ασφαλές καταφύγιο για τα κεφάλαια τους στην Ελλάδα, και από κάποιους στην Ελλάδα που είχαν πλουτίσει στην Κατοχή ή υπέφεραν από ένα μέτρο της Κυβέρνησης του Παπανδρέου που της έδινε το δικαίωμα να αρνηθεί την αποπληρωμή χρεών σε υποτιμημένο νόμισμα. Άλλος χρηματικός υποστηρικτής ήταν ο πλούσιος γαιοκτήμονας και επικεφαλής

¹⁴³ Σακκάς,Ι., (2000),ό.π.,290.

¹⁴⁴ Στο ίδιο, σ.290

¹⁴⁵ Στο ίδιο,σ.291

πολιτικός του Λαϊκού Κόμματος Πέτρος Μαυρομιχάλης, ο οποίος προσέφερε σημαντικά ποσά.¹⁴⁶

Από τη μεριά τους, οι υπουργοί της Κυβέρνησης πήραν άμεσα μέρος στη βεντέτα κατά της Αριστεράς. Σύμφωνα με έναν μεταξικό νόμο που έδινε το δικαίωμα απόλυσης στον υπουργό, αλλά κατά παράβαση της Συμφωνίας της Βάρκιζας, πολλές εκατοντάδες δημόσιοι υπάλληλοι απολύθηκαν, μετατέθηκαν ή τέθηκαν σε διαθεσιμότητα επειδή ήταν ύποπτοι για συμμετοχή στο ΕΑΜ. Η Κυβέρνηση Πλαστήρα αντικατέστησε αυθαίρετα τους εαμίτες από την ΓΣΕΕ και τους αγροτικούς συνεταιρισμούς με εκείνους που κατείχαν τις θέσεις αυτές κατά τη διάρκεια της Κατοχής ή του μεταξικού καθεστώτος. Έτσι, άρχισε μια διαδικασία που ολοκληρώθηκε μετά τρία χρόνια, κατά την οποία τα σωματεία και οι συνεταιρισμοί τέθηκαν και πάλι υπό τον κυβερνητικό έλεγχο, που επιβλήθηκε με την παρέμβαση της Αστυνομίας στις εκλογές του.¹⁴⁷

Τον φόβο του κομμουνισμού στην Ελλάδα τον τροφοδοτούσε η πορεία προς την εξουσία των κομμουνιστικών κομμάτων σε όλες τις άλλες βαλκανικές χώρες. Στην Αλβανία και την Γιουγκοσλαβία, τα κομμουνιστικά κόμματα στη διάρκεια της κατοχής από τον Άξονα είχαν οικοδομήσει μετωπικές οργανώσεις ακόμη πιο ισχυρές από αυτή του ΕΑΜ στην Ελλάδα. Τον Φεβρουάριο του 1945, οι κυβερνήσεις όλων των βαλκανικών χωρών, εκτός της ελληνικής, ήταν στα χέρια μετωπικών οργανώσεων όπου κυριάρχησαν οι κομμουνιστές, οι οποίοι εδίωκαν τους αντιπάλους τους και παρενοχλούσαν ή διέλυαν τα αντίπαλα κόμματα. Ήταν φυσικό επομένως για τους αντιπάλους του κομμουνισμού να υποθέσουν ότι το ΚΚΕ θα φερόταν όπως τα ομόλογα του κόμματα στα Βαλκάνια αν ερχόταν στην εξουσία. Οι μη κομμουνιστές στην Ελλάδα, έχοντας επίγνωση της συντριπτικής στρατιωτικής κυριαρχίας των δορυφόρων τω Σοβιετικών στα Βαλκάνια, είχαν επίσης άγχος για την ασφάλεια της Ελλάδας.¹⁴⁸

Στο μεταξύ, η κατάσταση στα βόρεια σύνορα της Ελλάδας εντάθηκε. Κατά τη διάρκεια του 1945, οι Αλβανοί άρχισαν διώξεις σε βάρος της μεγάλης μειονότητας των Ελλήνων που ζούσαν εκεί, αναγκάζοντας πολλούς απ αυτούς να διαφύγουν στην Ελλάδα. Η Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση της Γιουγκοσλαβίας και η Κυβέρνηση της Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας προασπίζονταν τα συμφέροντα των

¹⁴⁶ Ραζάκος, Θ. (2008).ό.π., σ.56

¹⁴⁷ Close, David H. (2003),ό.π.,σ.235-255.

¹⁴⁸ Στο ίδιο, σ.235-255.

Ελλήνων σλαβόφωνων στη Μακεδονία ή αυτό που αποκαλούσαν «Μακεδονία του Αιγαίου». Οι Βούλγαροι διεκδικούσαν τα ελληνικά εδάφη που είχαν καταλάβει το 1941-42. Από την ελληνική πλευρά των συνόρων, οι κυβερνητικές δυνάμεις το Μάρτιο- Μάιο 1945, προκάλεσαν ένταση του κλίματος με τις βίαιες διώξεις των αλβανόφωνων μουσουλμάνων, των Τσάμηδων στην Ήπειρο και των σλαβόφωνων στη Δυτική Μακεδονία.¹⁴⁹

Ένα ακόμη συστατικό στοιχείο της δεξιάς προπαγάνδας ήταν η παλιά κατηγορία ότι οι κομμουνιστές απειλούσαν τις παραδοσιακές αξίες: την οικογένεια (εννοώντας, βέβαια, την πατριαρχική οικογένεια), την ατομική ιδιοκτησία, την παραδοσιακή ηθική, τη θρησκεία και τις ατομικές ελευθερίες. Ο αντίπαλος τους ταυτιζόταν με την εξωτερική επιβολή από το σλαβικό βορά («σλαβοκομμουνισταί», «εαμοβούλγαροι», ξενοκίνητοι προδότες», «μίσθαρνον σλάβόδουλων ΚΚΕ») Η εμφύλια σύρραξη μεταγλωττίστηκε ως πάλη της ελληνικής φυλής με αλλόφυλους, άθεους και δόλιους, που επιβουλεύονταν τα πεπρωμένα του έθνους δια της κομμουνιστικής διάβρωσης των συνειδήσεων. Έτσι ο «αντισυμμοριακός αγών» πήρε τη μορφή του αγώνα των «γνήσιων Ελλήνων» ενάντια στην κακοποιό φύση και «αιμοδιψή» εγκληματική δράση των κομμουνιστών.¹⁵⁰

Σε γενικότερο επίπεδο, η σύγκρουση μεταξύ σοσιαλισμού και ελεύθερης οικονομίας αποτελούσε μέρος του πολέμου της προπαγάνδας. Υπήρχαν πολλοί επιχειρηματίες, μεγάλοι ή μικροί, που είχαν λόγους να φοβούνται τις απαλλοτριώσεις από κυβέρνηση κομμουνιστών ως τιμωρία για την συνεργασία τους με τους Γερμανούς ή την κερδοσκοπία τους κατά τη διάρκεια της Κατοχής. Υπήρχαν ακόμη περισσότεροι που είχαν λόγους να φοβούνται τους άμεσους φόρους, τους οποίους είχε επιβάλει σε πολλά μέρη το ΕΑΜ λόγω εξωφρενικών κερδών που σημείωναν πουλώντας σπάνια αγαθά κατά την διάρκεια της Κατοχής. Θεωρείται ότι για τους λόγους αυτούς τα δεξιά κόμματα και οι εφημερίδες ωφελήθηκαν πολύ από τη στήριξη των πλουσίων επιχειρήσεων.¹⁵¹

Σημαντικό ρόλο στην πολεμική εναντίον του κομμουνισμού έπαιξε η ανασυγκρότηση του στρατού η οποία άρχισε να πραγματοποιείται τον Απρίλιο του 1945 και έλαβε καθαρά αντικομμουνιστικό χαρακτήρα. Η αντίληψη ότι ο στρατός, ως θεματοφύλακας του καθεστώτος έπρεπε να μείνει απόρθητος από τις αριστερές

¹⁴⁹ Close, David H. (2003),ό.π.,σ.235-255.

¹⁵⁰ Σακκάς,Ι., (2000),ό.π.,402

¹⁵¹ Close, David H. (2003),ό.π.,σ.235-255.

δυνάμεις συγκέντρωσε μεγάλη πολιτική υποστήριξη και αποτελούσε βαθιά πεποίθηση μεταξύ των ισχυρών προσώπων και ομάδων στο εσωτερικό του. Εκτός του νέου στρατού έμειναν τα στελέχη της αριστεράς, χωρίς την παραμικρή κεφαλαιοποίηση της αντιστασιακής τους δράσης και χωρίς τη δυνατότητα επιρροής στο εσωτερικό του νέου στρατιωτικού μηχανισμού. Οι έφεδροι αξιωματικοί παρέμειναν αυτομάτως εκτός του νέου στρατεύματος, ενώ οι μόνιμοι αξιωματικοί του προπολεμικού στρατού που δραστηριοποιήθηκαν στον ΕΛΑΣ τέθηκαν μαζί με το σύνολο των υπόλοιπων αξιωματικών που παρέμειναν στην Ελλάδα κατά την Κατοχή, στην κρίση συμβουλίων που θα αποφαινόταν για την επαγγελματική κατάρτιση, το ήθος και την πατριωτική τους επάρκεια.¹⁵² Στην πορεία της συγκεκριμένης διαδικασίας κρίσεων, διαμορφώθηκαν τρεις πίνακες, στους οποίους κατατάχθηκαν οι εν ενεργεία αξιωματικοί. Στον πρώτο πίνακα συμπεριλήφθηκαν οι αξιωματικοί που θα στελέχωναν τον νέο ελληνικό στρατό, στο δεύτερο, οι αξιωματικοί που θα αποστρατεύονταν για λόγους υγείας, αυξημένης ηλικίας και επαγγελματικής ανεπάρκειας, και στον τρίτο πίνακα, οι αξιωματικοί που θα αποτάσσονταν από το στρατό ως συνεργάτες των κατοχικών δυνάμεων ή όσοι στη διάρκεια της κατοχής είχαν τηρήσει στάση ανάξια του αξιωματικού. Οι μόνιμοι αξιωματικοί του ΕΛΑΣ εντάχθηκαν στον δεύτερο πίνακα. Η πρόθεση απομάκρυνσής τους, που υπήρχε εξαρχής, ολοκληρώθηκε με την εξέλιξη των πολιτικών πραγμάτων, η οποία τους οδήγησε στην οριστική απόταξη, ενώ ταυτόχρονα οδήγησε τους αξιωματικούς των ταγμάτων ασφαλείας σε θέση εν ενεργεία αξιωματικών. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να σημειώσουμε τον σημαντικό ρόλο που έπαιξε ο ΙΔΕΑ (Ιερός Δεσμός Ελλήνων Αξιωματικών) μία μυστική οργάνωση αξιωματικών του Ελληνικού Στρατού, η οποία αναμίχθηκε στα πολιτικά πράγματα της χώρας, ειδικότερα μετά την απελευθέρωση, με αποκλειστικό σκοπό την αντιμετώπιση «τυχόν επαπειλούμενου κομμουνιστικού κινδύνου» η οποία δημιουργήθηκε από αξιωματικούς με συντηρητικό και φιλοβασιλικό προσανατολισμό. Μετά την άνοδο στην εξουσία του Λαϊκού Κόμματος, με τις εκλογές του Μαρτίου του 1946, οι περισσότερες θέσεις-κλειδιά στο Επιτελείο Στρατού, στο Υπουργείο Στρατιωτικών ή στα Επιτελεία μεγάλων μονάδων πέρασαν στα χέρια αξιωματικών του ΙΔΕΑ, όταν ο βαθμός τους το επέτρεπε, ή στα χέρια αξιωματικών υποστηριζόμενων από τον ΙΔΕΑ. Η κυβέρνηση Τσαλδάρη

¹⁵² Σακελλαρόπουλος,Τ.(2007) «Το σώμα των Ελλήνων αξιωματικών στον πόλεμο και την πολιτική», στο Χρήστος Χατζηιωσήφ (επιμ.), *Ιστορία της Ελλάδας του 20ού αιώνα. Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, Κατοχή-Αντίσταση 1940-1945*, Αθήνα:2007, Βιβλιόραμα, σ.365

συνεργάστηκε με τον ΙΔΕΑ, για να διασφαλιστούν η προαγωγές και ο διορισμός εθνικοφρόνων αξιωματικών και να εμποδιστεί η εξέλιξη των δημοκρατικών. Η κυβέρνηση απομάκρυνε από τον στρατό όλους τους αξιωματικούς για τους οποίους υπήρχαν υποψίες ότι ήταν δημοκρατικοί ή αντιμοναρχικοί, ενώ ως το τέλος του 1946 περίπου 1.500 αξιωματικοί των ταγμάτων ασφαλείας και άλλων ακροδεξιών οργανώσεων επανήλθαν στο στρατό.¹⁵³

Παράλληλα με την αναδιοργάνωση του στρατού και την εξέλιξή του σε αντικομμουνιστικό όπλο, η κυβέρνηση του Λαϊκού Κόμματος προσάρμοσε κατάλληλα και το νομοθετικό πλαίσιο εγκαταλείποντας τα τελευταία προσχήματα δημοκρατικότητας. Καθώς άρχισαν να εμφανίζονται οι πρώτες ομάδες ανταρτών την άνοιξη του 1946, η κυβέρνηση αποφάσισε να υιοθετήσει αδιάλλακτη πολιτική απέναντι στην αριστερά με την θέσπιση του Γ΄ Ψηφίσματος, που ποινικοποιούσε το αριστερό φρόνημα και αποτέλεσε τον ακρογωνιαίο λίθο του νομικού πλέγματος που χαρακτηρίστηκε ως «Παρασύνταγμα». Το Γ΄ Ψήφισμα έθετε ουσιαστικά την αριστερά στο περιθώριο και προέβλεπε αφενός τη γενικευμένη εφαρμογή του θεσμού της διοικητικής εκτόπισης και αφετέρου τη θανατική καταδίκη για μια σειρά αδικημάτων, η διασταλτική ερμηνεία των οποίων έγινε αμέσως κανόνας. Τέλος, προέβλεπε την ίδρυση στρατοδικείων στην κεντρική και βόρεια Ελλάδα, αρμόδιων να εκδικάζουν τις παραβιάσεις του Γ' Ψηφίσματος, τα οποία επεκτάθηκαν σταδιακά σε όλη τη χώρα. Από τα μέσα Ιουλίου άρχισαν οι ομαδικές θανατικές καταδίκες και εκτελέσεις, οι οποίες συνδυάστηκαν και με τις πρώτες μετά το Λιτόχωρο σημαντικές επιχειρήσεις ανταρτών. Αυτές αφορούσαν πλέον άμεσα τον Εθνικό Στρατό, ο οποίος και ανέλαβε από τα τέλη Ιουνίου του 1946, την τήρηση της τάξης.¹⁵⁴

Από τα τέλη του 1946 μέχρι τα μέσα του 1948 υιοθετήθηκαν μια σειρά από ψηφίσματα που προέβλεπαν την αμνήστευση των ανταρτών που παραδίδονταν και παρείχαν πληροφορίες για τον ΔΣΕ, την απαγόρευση κυκλοφορίας αριστερών εντύπων, τη στέρηση της ιθαγένειας σε όσους δρούσαν «αντεθνικά», την απαγόρευση των απεργιών, τη δήμευση των περιουσιών των συμμετεχόντων στον «συμμοριακό» αγώνα, την απόταξη των ύποπτων για αριστερά φρονήματα στρατιωτικών και τη δημιουργία του Οργανισμού Αναμορφωτηρίων Μακρονήσου.¹⁵⁵

¹⁵³ Γεροζήσης, Τ. (1996), *Το σώμα των αξιωματικών και η θέση τους στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία 1821-1975*, τ. 2-3, Αθήνα-Γιάννινα : Δωδώνη, 827-828

¹⁵⁴ Μαργαρίτης, Γ. (2002), ό.π., 158-160

¹⁵⁵ Αλιβιζάτος, Ν. (1995), ό.π., 511

Σε αυτό το πλαίσιο διώξεων και καταστολής εντάσσεται και η ίδρυση του στρατοπέδου της Μακρονήσου στα μέσα του 1947. Καθώς ο πόλεμος εξελισσόταν και ο στρατός είχε αναλάβει την αντιμετώπιση του Δημοκρατικού Στρατού, η στρατιωτική ηγεσία ήθελε να εξασφαλίσει την πολιτική αξιοπιστία του στρατεύματος και την νομιμοφροσύνη των στρατιωτών.¹⁵⁶ Το στρατόπεδο συγκέντρωσης της Μακρονήσου, το οποίο αποτέλεσε το πρώτο στρατόπεδο συγκέντρωσης στη δυτική Ευρώπη της μεταπολεμικής εποχής προοριζόταν, αρχικά, αποκλειστικά για φαντάρους ύποπτους αριστερών φρονημάτων και από το 1948 και μετά, χρησιμοποιούνταν και για πολιτικούς εξόριστους. Οι εξόριστοι κατοικούσαν στη δυτική, ομαλή πλευρά του νησιού, κατανεμημένοι σε έξι στρατόπεδα.

Ο διαχωρισμός των εξόριστων στα παραπάνω στρατόπεδα δεν γίνονταν άναρχα, αλλά βασιζόνταν στην ιδιότητά τους, δηλαδή στο αν ήταν στρατιώτες ή πολίτες και για τους στρατιώτες ειδικότερα στην ανταπόκρισή τους στο πρόγραμμα «αναμόρφωσης».¹⁵⁷ Κεντρικός στόχος των αρχών υπήρξε η ιδεολογική μεταστροφή των εκτοπισμένων, η οποία επικυρωνόταν με την υπογραφή δήλωσης μετανοίας. Στην απόφαση αυτήν, οι εκτοπισμένοι κατέφευγαν τις περισσότερες φορές αναγκαστικά, εξαιτίας των ακραίων βασανιστηρίων στα οποία υποβάλλονταν και των σωματικών και ψυχολογικών πιέσεων που δέχονταν. Η δήλωση μετανοίας αντιπροσώπευε το πρώτο στάδιο ενός οργανωμένου και αυστηρά τυποποιημένου σχεδίου για την εκμηδένιση της προσωπικότητας, που συνοδεύονταν από αντίστοιχες επιστολές στον Τύπο, ανάγνωση της δήλωσης από τον παπά στην ενορία του εξόριστου ή από τον δάσκαλο της περιοχής του, ομιλίες αυτού που είχε υπογράψει δήλωση στους υπόλοιπους εξόριστους, κατάδοση άλλων συντρόφων του και στη Μακρόνησο έφτανε έως την άσκηση βασανιστηρίων από τον «ανανήψαντα» στους εξόριστους που παρέμεναν ανυποχώρητοι· μάλιστα για τους φαντάρους της Μακρονήσου κατά την περίοδο του Εμφυλίου, η διαδικασία της αναμόρφωσης ολοκληρώνονταν με τη στελέχωση του Εθνικού Στρατού.¹⁵⁸

¹⁵⁶ Στρατής Μπουρνάζος, «Το κράτος των εθνοφρόνων: αντικομμουνιστικός λόγος και πρακτικές», στο Χρήστος Χατζηιωσήφ (επιμ.), Ιστορία της Ελλάδας του 20ού αιώνα Ανασυγκρότηση – Εμφύλιος – Παλινόρθωση 1945-1952, Αθήνα:2009 Βιβλιόραμα, σ.14

¹⁵⁷ Λαμπροπούλου,Δ.,(1999), *Γράφοντας από τη φυλακή: Όψεις της υποκειμενικότητας των πολιτικών κρατουμένων 1947-1960*, Αθήνα: Νεφέλη ,σ. 37

¹⁵⁸ Λαμπροπούλου,Δ.,(1999),ό.π.,σ.38

2.3.1 Εθνικοφροσύνη

Όπως αναφέρει ο Άγγελος Ελεφάντης, η εθνικοφροσύνη είναι η ιδεολογία που αναδεικνύεται στα μεταπολεμικά χρόνια και συγκροτεί την δεξιά παράταξη στον αντίποδα της ηττημένης Αριστεράς. Το σύνολο των αστικών δυνάμεων στρέφεται εναντίον ενός κοινού εχθρού, του εσωτερικού, δηλαδή των αριστερών και των ιδεολογικών τους πεποιθήσεων.¹⁵⁹

Ο όρος «εθνικόφρονες» χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά για τον προσδιορισμό ενός κομματικού σχηματισμού από τον Δ. Γούναρη τις παραμονές τις πρώτης εκδήλωσης του Εθνικού Διχασμού το 1915, και ήταν άρρηκτα συνυφασμένος με το θεσμό της βασιλείας. Το δόγμα της εθνικοφροσύνης λειτούργησε ενωτικά και ταυτόχρονα διχαστικά, τέμνοντας κάθετα την ελληνική κοινωνία σε ανήκοντες και μη ανήκοντες στο έθνος.¹⁶⁰ Η εθνικοφροσύνη προκάλεσε το διαχωρισμό των πολιτών σε δύο κατηγορίες. Από την μια πλευρά, η κατηγορία των «εθνικοφρόνων» που κοινό τους παρονομαστή αποτελούσε η προσήλωση στις υπερβατικές αξίες του «ελληνισμού» και στις εθνικές αξίες μιας παραδοσιακής Ελλάδας που θα αποτελούσε προπύργιο του «ελεύθερου κόσμου» της Δύσης απέναντι στη «σλαβοκομμουνιστική απειλή». Από την άλλη πλευρά, στην κατηγορία των «μη εθνικοφρόνων» εντάχθηκε το σύνολο του ευρύτερου δημοκρατικού χώρου από την κομμουνιστική αριστερά μέχρι πολιτικούς από τον χώρο του κέντρου.¹⁶¹ Στην κατηγορία των «μη εθνικοφρόνων» εντάχθηκαν όλοι εκείνοι που, ειδικά μετά την εαμική εμπειρία, αμφισβήτησαν την παλινόρθωση της μοναρχίας και τη διατήρηση του προπολεμικού πολιτικού και κοινωνικού καθεστώτος. Η πόλωση εθνικοφρόνων και μη εθνικοφρόνων αντιπαρέθετε το έθνος ως σύνολο προς τους εχθρούς του. Μια πόλωση καθαρά πολιτική, στερημένη από κάθε κοινωνική και ταξική χροιά.¹⁶² Ο χωρισμός των πολιτών σε «εθνικόφρονες» και «μη εθνικόφρονες» αποτέλεσε τον ακρογωνιαίο

¹⁵⁹ Άγγελος Ελεφάντης, «Εθνικοφροσύνη: Η ιδεολογία του τρόμου και της ενοχοποίησης», Γιάννης Ψυχάρης (επιμ.), Η ελληνική κοινωνία κατά την πρώτη μεταπολεμική περίοδο (1945-1967), τόμ. Α', 4ο Επιστημονικό Συνέδριο, Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, Πάντειο Πανεπιστήμιο 1993, σ 645-647.

¹⁶⁰ Παπαδημητρίου, Δ. (2006). Από το λαό των νομιμοφρόνων στο έθνος των εθνικοφρόνων. Η συντηρητική σκέψη στην Ελλάδα 1922-1967. Αθήνα: Σαββάλας. σ.145

¹⁶¹ Σελεμίδου, Σ. (2017). Ο θεσμός του επιθεωρητή δημοτικής εκπαίδευσης ως μηχανισμός εκπαιδευτικής αξιολόγησης και κοινωνικού ελέγχου: Η περίπτωση του επιθεωρητή Κ. Μπεντά (1950-1951), Αδημοσίευτη μεταπτυχιακή εργασία. Φλώρινα: Πανεπιστήμιο Δ. Μακεδονίας, σ.14

¹⁶² Νικολακόπουλος, Η. (2001). ό.π., σ.35

λίθο της διαμόρφωσης του νομικού πλαισίου δίωξης και καταστολής του κομμουνισμού που οικοδομήθηκε μετά τη νίκη των ακροδεξιών συντηρητικών δυνάμεων στις εκλογές του Μαρτίου του 1946 και ενισχύθηκε κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου. Τα «έκτακτα μέτρα», όπως ονομάστηκαν, απαγόρευαν τη λειτουργία του ΚΚΕ και των οργανώσεων του, προέβλεπαν διώξεις και θέσπιζαν τη θανατική ποινή ενάντια σε αριστερούς πολίτες για μια πληθώρα αδικημάτων, και ρύθμιζαν την ίδρυση στρατοπέδων συγκέντρωσης για τον αποκλεισμό των διαφωνούντων από το «ακέραιο» και «υγιές» εθνικό σώμα.¹⁶³

Η εθνικοφροσύνη υπήρξε ιδεολογία συνοχής αλλά και διαίρεσης και ελέγχου ταυτόχρονα. Συνένωνε τον αστικό πολιτικό κόσμο, που την επόμενη δεκαετία οργανώθηκε στο δίπολο Δεξιά – Κέντρο, και ήταν μέσο ελέγχου της Αριστεράς και των συνοδοιπόρων της. Τα διαπιστευτήρια της εθνικοφροσύνης ήταν απαραίτητα για οποιαδήποτε συναλλαγή του πολίτη με την επίσημη πολιτεία. Επιπλέον, η πολιτεία με τους θεσμούς της, τη δημόσια διοίκηση, το στρατό, την εκπαίδευση ανατροφοδοτούσε την εθνικοφροσύνη και πριμοδοτούσε όσους διακρίνονταν στην εμπέδωσή της. Η εθνικοφροσύνη έχει χαρακτηριστεί από τον Κ. Τσουκαλά ως ένα νέο είδος εθνικισμού, διαφορετικού όμως από εκείνου του 19ου αιώνα εφόσον: «Αντίθετα από εκείνον, [...] ο νέος εθνικισμός δεν εντασσόταν σε ένα γενικό και σφαιρικό αλυτρωτικό πρόγραμμα, αλλά ήταν αμυντικός, οπισθοδρομικός και εσωστρεφής. Μοιραία, αναβίωσε αδιάκριτα και ολόκληρο το αντιδραστικό οπλοστάσιο των εθνικιστικών θεμάτων. Τα αξιώματα της δικτατορίας του Μεταξά πρόσφεραν ένα σύνολο καλό δοκιμασμένων συνθημάτων: οι όροι έθνος, στρατός, οικογένεια, θρησκεία, ελληνικότητα και παράδοση, γλώσσα και αγνότητα αποκαταστάθηκαν και αξιοποιήθηκαν».¹⁶⁴

Μελετώντας την ιδεολογία της Εθνικοφροσύνης, μπορούμε να ξεχωρίσουμε δύο βασικά χαρακτηριστικά που την καθιστούν ως την ιδεολογία που, τελικά, σηματοδεύει τη μεταπολεμική πολιτική και κοινωνική ζωή του τόπου. Το βασικότερο χαρακτηριστικό είναι, ασφαλώς, το γεγονός ότι η άρχουσα τάξη της χώρας προσπαθεί –και τελικά το καταφέρνει– να ανάγει τη συγκεκριμένη ιδεολογία σε επίσημη

¹⁶³ Τσουκαλάς,Κ.,«Η ιδεολογική επίδραση του Εμφυλίου Πολέμου», στο Γιάννης Ο. Ιατρίδης (επιμ.), Η Ελλάδα στη δεκαετία του 1940-1950. Ένα έθνος σε κρίση, μτφρ. Μαργαρίτα Δρίτσα Αμαλία Λυκιαρδοπούλου, Θεμέλιο: 2006, σ. 571, Βόγλης, Π. (2004). Η εμπειρία της φυλακής και της εξορίας. Οι πολιτικοί κρατούμενοι στον εμφύλιο πόλεμο. Αθήνα: Αλεξάνδρεια, σ. 575-576

¹⁶⁴ Γούναρης,Β,(2005).ό.π., σ.25-30

αντίληψη ενός ολόκληρου κράτους, αποκλειστικά βάσει της οποίας, σε τελική ανάλυση, κινούνται όλοι οι τομείς της δράσης του.¹⁶⁵ Το δεύτερο, άμεσα συνδεδεμένο με τα παραπάνω, στοιχείο σχετίζεται με το τι σημαίνει πρακτικά αυτός ο αντικομμουνισμός, που αποτελεί, το κύριο χαρακτηριστικό της συγκεκριμένης ιδεολογίας. Ο ακραίος αντικομμουνισμός των απανταχού εθνικοφρόνων καθιστά απολύτως φυσιολογική γι' αυτούς την αντίληψη ότι όποιος δεν είναι «εθνικόφρων» τάσσεται αυτομάτως στην κατηγορία του «εχθρού του Έθνους». Επομένως, δημιουργείται ένα πρωτοφανές ιδεολόγημα, περί της ανάγκης «αποκλεισμού» όχι απλά μεμονωμένων ατόμων, τα οποία δεν υποστηρίζουν αυτή την ιδεολογική γραμμή, αλλά ακόμη και ολόκληρων κοινωνικών ομάδων από την ολότητα του «Έθνους». Με βάση αυτόν τον «αποκλεισμό», θεωρείται ευνόητος, πλέον, ο διαχωρισμός των ίδιων των υπηκόων της χώρας σε Έλληνες και «μη Έλληνες»! Αν λάβουμε υπόψη μας ότι η άρχουσα τάξη της χώρας έκρινε ως τον κύριο εχθρό του Έθνους τον κομμουνισμό, ως ιδεολογία και πρακτική, τότε είναι ευνόητο εναντίον ποιων κοινωνικών ομάδων στράφηκε αυτός ο «αποκλεισμός». ¹⁶⁶

Εκτός, όμως, από ιδεολογία του αποκλεισμού, του εξοβελισμού των κομμουνιστών από το εθνικό σώμα, η εθνικοφροσύνη χρησιμοποιήθηκε και ως μέσο χειραγώγησης συντηρητικών στρωμάτων και ιδεολογικού πειθαναγκασμού ευρύτερων μαζών οι οποίες είχαν κινητοποιηθεί κατά τη διάρκεια της αντίστασης. Παράλληλα, η εθνικοφροσύνη λειτούργησε ενοποιητικά για τον κατακερματισμένο χώρο της δεξιάς. Εκφραστές και κοινωνοί της εθνικοφροσύνης έγιναν διανοούμενοι, πολιτικά κόμματα και οργανώσεις που προέρχονταν από τη φασιστική και συντηρητική άκρα δεξιά, την παραδοσιακή δεξιά και ακόμα από τον παλαιοβενιζελικό και φιλελεύθερο χώρο. ¹⁶⁷

Στο στόχαστρο της Εθνικοφροσύνης μπήκαν, πρώτα και κύρια, τα μέλη και οι οπαδοί του ΕΑΜ-ΚΚΕ, όπως και πολίτες που δεν συντάχθηκαν απόλυτα με το πνεύμα της ελληνικής κοινωνίας. Οι πολίτες αυτοί, αντιμετωπίστηκαν, τελικά, ως οι «άλλοι», αφού πρέσβευαν μια ιδεολογία ξένη προς τις αρχές του «Ελληνισμού», γεγονός που απέκλειε την ένταξή τους στους κόλπους του «Έθνους». Από τη στιγμή,

¹⁶⁵ Άγγελος Ελεφάντης, «Εθνικοφροσύνη: Η ιδεολογία του τρόμου και της ενοχοποίησης», Γιάννης Ψυχάρης (επιμ.), Η ελληνική κοινωνία κατά την πρώτη μεταπολεμική περίοδο (1945-1967), τόμ. Α', 4ο Επιστημονικό Συνέδριο, Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, Πάντειο Πανεπιστήμιο 1993, σσ. 645-647.

¹⁶⁶ Στο Μαυρογορδάτος, Γ., «Εκλογές και δημοψήφισμα του 1946», στο Ιατρίδης Γιάννης (επιμ.), ό.π., σελ. 319.

¹⁶⁷ Αλιβιζάτος, Ν. (1995), ό.π., 426

λοιπόν, που μέσα στην ελληνική κοινωνία υψώθηκε το δίπολο «Κομμουνισμός – Ελληνισμός», καθένας που πρέσβευε -ή πίστευαν ότι πρέσβευε– το πρώτο σκέλος αυτού του διπολικού σχήματος δεν μπορούσε παρά να θεωρηθεί «μη Έλληνας», επειδή: α) οι αρχές του ήταν εκ διαμέτρου αντίθετες προς τα ιδανικά του Ελληνισμού, επομένως επιδίωκε τον διχασμό του, και β) με βάση την ιδεολογία του, υπονόμει τα συμφέροντα της Ελλάδας, άρα ήταν εχθρός του «Έθνους», « Σλαύος», κλπ, δηλαδή άτομο άκρως επικίνδυνο για την κοινωνία, πάντα έτοιμο να διαταράξει την ασφάλεια και ακεραιότητα του κράτους.¹⁶⁸

¹⁶⁸Καλογρηάς Βάιος, «Η πολιτικο-ιδεολογική ταυτότητα της εθνοφροσύνης στην ταραγμένη δεκαετία του '40» ανακοίνωση στα πλαίσια του 4ου Πανευρωπαϊκού Συνεδρίου Νεοελληνικών Σπουδών (Γρανάδα 9-12 Σεπτεμβρίου 2010) ανάκτηση από https://www.eens.org/?page_id=1834 28-12-2020

Β΄ ΜΕΡΟΣ : ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ

3^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

3.1 Ποσοτική ανάλυση

Θεματικές κατηγορίες

Από τα Πρακτικά του Δημοτικού Συμβουλίου Φλώρινας, της περιόδου 1944-1950, αποδελτιώθηκαν 655 αναφορές, εκ των οποίων οι 327 αφορούσαν τον κομμουνισμό και οι 328 τον αντικομμουνισμό (Πίνακας 1 & Διάγραμμα 1)

Θεματική	Αναφορές	Σύνολο
A Κομμουνισμός	327	
B Αντικομμουνισμός	329	655

Πίνακας 1 Κατανομή των αναφορών ανά θεματική κατηγορία

Διάγραμμα 1 Η κατανομή των αναφορών ανά θεματική

3.1.1 Θεματική κατηγορία «Κομμουνισμός»

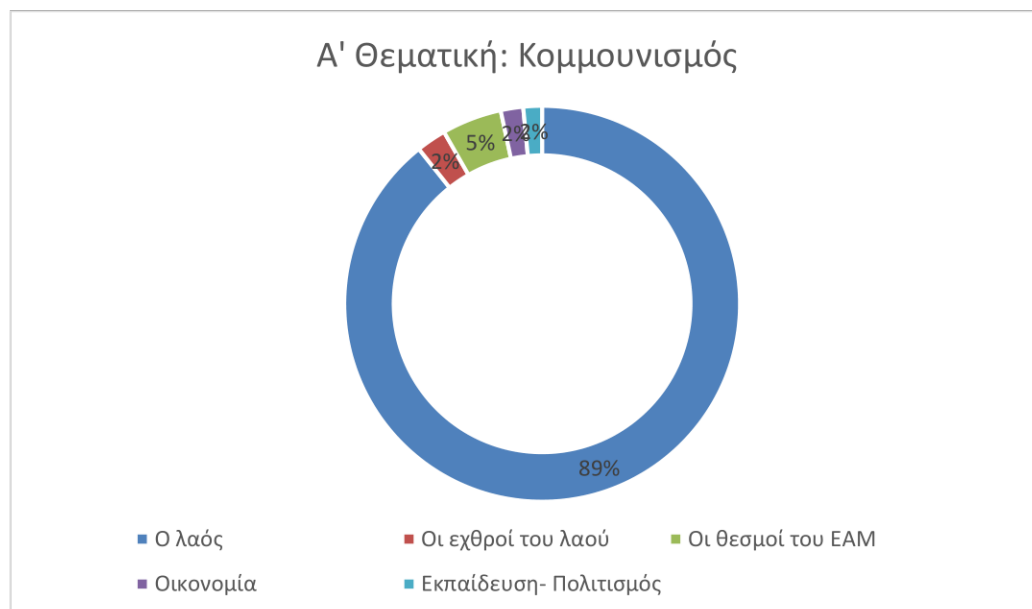
Στην θεματική κατηγορία «Κομμουνισμός», όπως αναφέρθηκε παραπάνω, εντοπίζονται 327 αναφορές. Οι αναφορές ταξινομούνται σε πέντε κατηγορίες, έχοντας ενδεικτικό τίτλο της θεματολογίας: α) «Ο λαός», β) «Οι εχθροί του λαού», γ) «Οι θεσμοί του ΕΑΜ» δ) «Οικονομία» και ε) «Εκπαίδευση – Πολιτισμός» (Πίνακας 2)

Θεματική	Α' Κομμουνισμός										
Κατηγορία	Ο λαός		Οι εχθροί του λαού			Οι θεσμοί του ΕΑΜ			Οικονομία	Εκπαίδευση	Πολιτισμός
Σύνολο	292		8			16			6	5	5
Υποκατηγορία	Γενικά ο Λαός	Οι συναγωνιστές	Οι άποροι	Οι μαυραγορίτες	Οι ξένοι	Δικαστήρια	Λαϊκά	Συσσίτια	Οργανώσεις		
Σύνολο	4	274	14	5	3	8	3	5	6	5	

Πίνακας 2 Κατανομή των αναφορών Α' Θεματικής (κομμουνισμός) σε κατηγορίες και υποκατηγορίες

Διαβάζοντας προσεκτικά τον παραπάνω πίνακα και το ακόλουθο διάγραμμα (Πίνακας 2 & Διάγραμμα 2.1), παρατηρούμε ότι η κατηγορία «Ο λαός» συγκεντρώνει τις περισσότερες αναφορές, με 292 (89%). Δεύτερη σε αναφορές έρχεται η κατηγορία «Οι θεσμοί του ΕΑΜ», με 16 αναφορές και ποσοστό (5%). Έπονται, με αρκετές

λιγότερες αναφορές, οι κατηγορίες «Οι εχθροί του λαού» 8 (2%), «Οικονομία» 6 (2%) και «Εκπαίδευση- Πολιτισμός» 5 (2%).

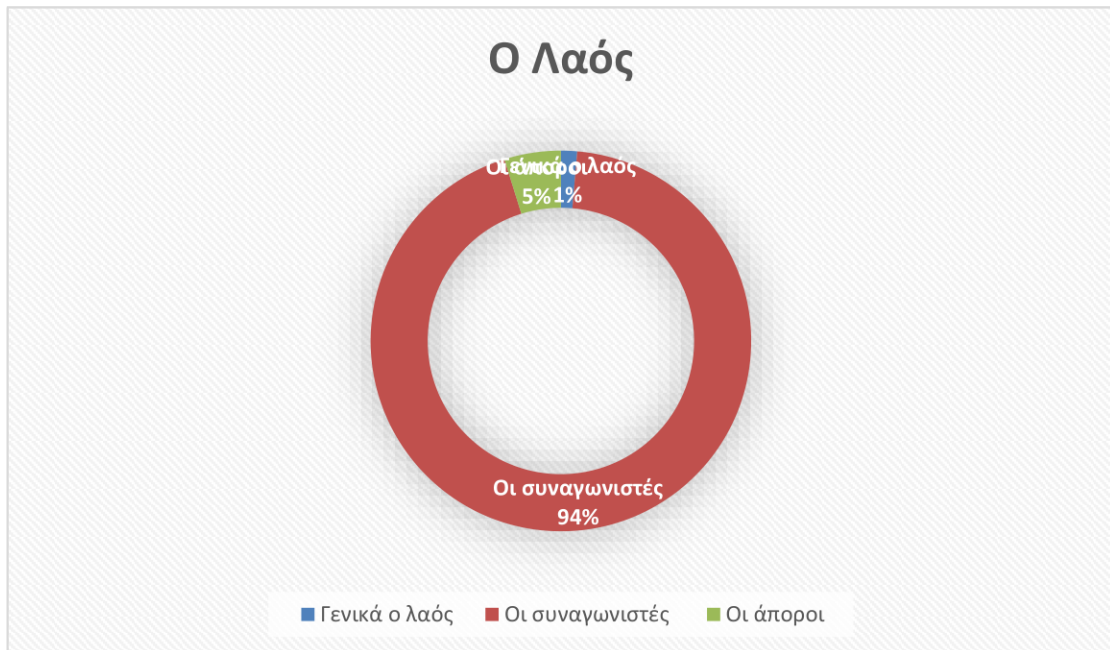

Διάγραμμα 2.1 Κατανομή των αναφορών Α' Θεματικής (κομμουνισμός) σε κατηγορίες και υποκατηγορίες με ποσοστά

Οι παραπάνω κατηγορίες αντίστοιχα, διακρίνονται σε υποκατηγορίες. Πιο συγκεκριμένα, η κατηγορία «Ο Λαός» χωρίζεται σε α) «Γενικά ο λαός», β) «Οι συναγωνιστές και γ) «Οι άποροι». Εδώ παρατηρούμε ότι η υποκατηγορία «Οι συναγωνιστές» προηγείται κατά πολύ με 274 αναφορές και ποσοστό (94 %), ενώ έπονται οι υποκατηγορίας «Οι άποροι» με 14 αναφορές (5%) και «Γενικά ο λαός» με 4 αναφορές (1%)(Πίνακας 2 & Διάγραμμα 2.2).

Η κατηγορία «Οι εχθροί του λαού» διακρίνεται: α) «Οι μαυραγορίτες» με 5 αναφορές (62%) και β) «Οι ξένοι» με 3 αναφορές (38%) (Πίνακας 2 & Διάγραμμα 2.3).

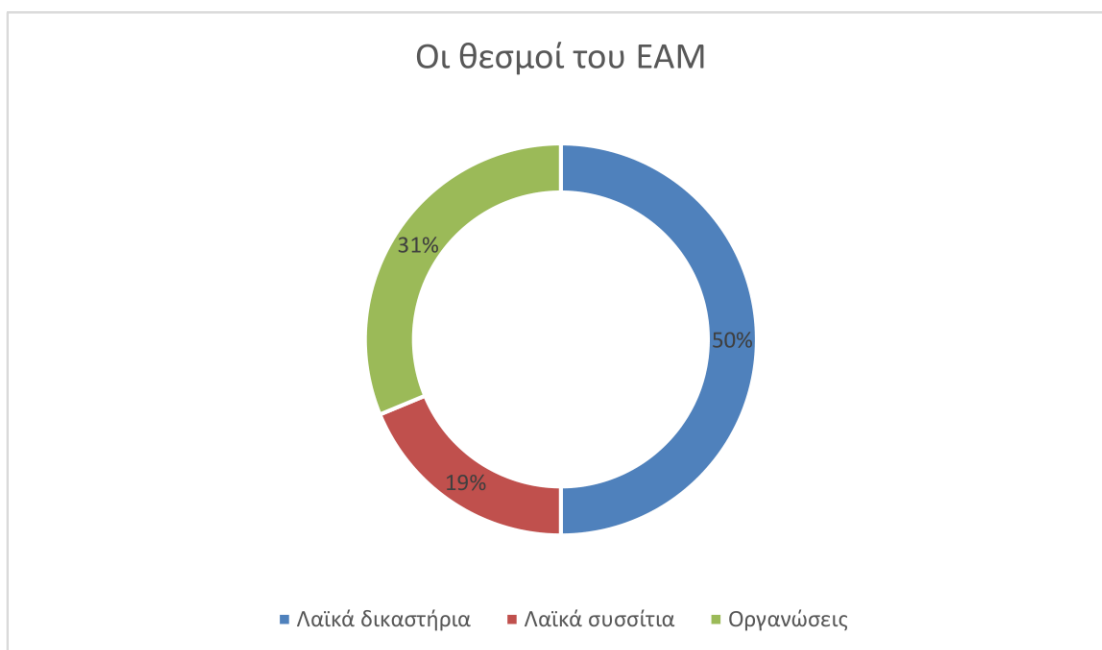
Τέλος, όπως παρατηρούμε στον παραπάνω πίνακα (Πίνακας 2), η κατηγορία «Θεσμοί του ΕΑΜ», διακρίνονται στις υποκατηγορίες : α) Λαϊκά δικαστήρια, που συγκεντρώνει 8 αναφορές (50%), β) Λαϊκά συσσίτια με 3 αναφορές (19%) και γ) «Οργανώσεις» με 5 αναφορές (31%) (Διάγραμμα 2.4).

Διάγραμμα 2.2 Ποσοστά αναφορών κατηγορίας «Ο λαός» ανά υποκατηγορία.

Διάγραμμα 2.3 Ποσοστά αναφορών κατηγορίας «Οι εχθροί του λαού» ανά υποκατηγορία

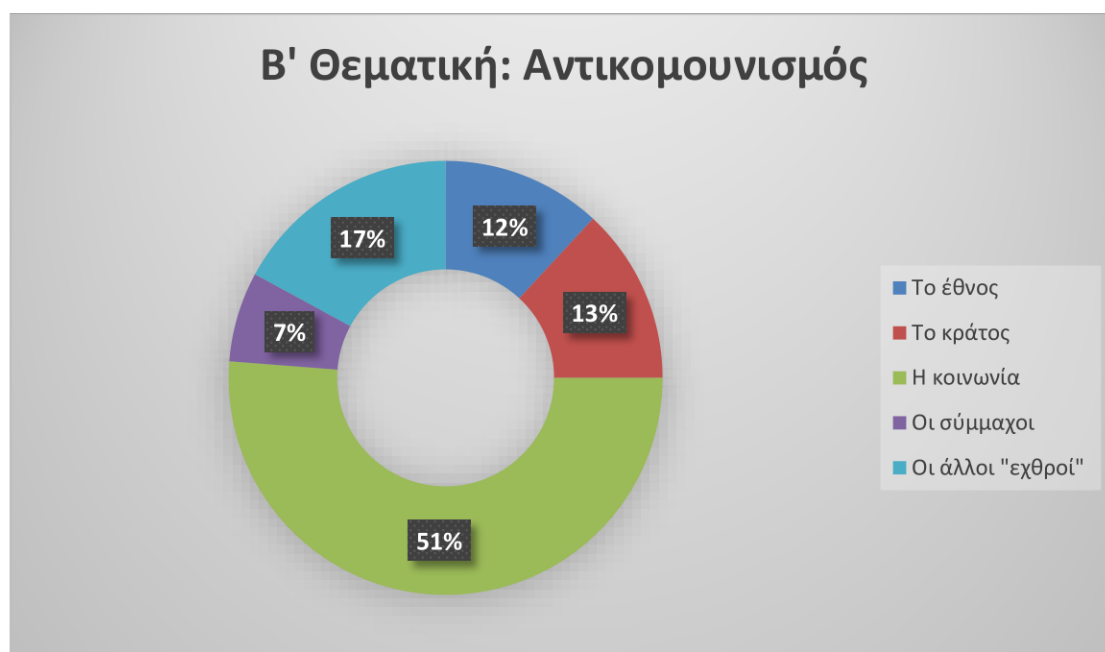
Διάγραμμα 2.4 Ποσοστά αναφορών κατηγορίας «Οι θεσμοί του ΕΑΜ» ανά υποκατηγορία

3.1.2 Θεματική κατηγορία αντικομμουνισμός

Οι αναφορές της θεματικής κατηγορίας «αντικομμουνισμός» ταξινομούνται στις εξής κατηγορίες : α) «Το έθνος», β) «Το κράτος», γ) «Η κοινωνία», δ) «Οι σύμμαχοι» και ε) «Οι άλλοι εχθροί» (Πίνακας 3.1). Σύμφωνα με τον παρακάτω πίνακα και διάγραμμα (Πίνακας 3.1 και Διάγραμμα 3.1), η κατηγορία «Η κοινωνία», είναι εκείνη που συγκεντρώνει τις περισσότερες αναφορές 168 (51%). Δεύτερη έρχεται η κατηγορία «Οι άλλοι εχθροί» με 56 αναφορές και ποσοστό (17%). Ενώ λίγο παρακάτω, με λιγότερες αναφορές, έπονται οι κατηγορίες «Το κράτος» , με 43 αναφορές (13%) , «Το έθνος» με 40 (12%) και «Οι σύμμαχοι» με 22 (7%).

Θεματική	Β' Αντικομμουνισμός				
Κατηγορία	Το έθνος	Το κράτος	Η κοινωνία	Οι σύμμαχοι	Οι άλλοι «εχθροί»
Σύνολο	40	43	168	22	56

Πίνακας 3.1 Κατανομή των αναφορών Β' Θεματικής (αντικομμουνισμός) σε κατηγορίες.

Διάγραμμα 3.1 Κατανομή των αναφορών Β' Θεματικής (αντικομμουνισμός) σε κατηγορίες με ποσοστά

Πιο αναλυτικά, οι παραπάνω κατηγορίες της θεματικής «αντικομμουνισμός», διακρίνονται σε υποκατηγορίες. Όπως μπορούμε να παρατηρήσουμε στον πίνακα και το διάγραμμα που ακολουθούν (Πίνακας 3.2 & Διάγραμμα 3.2), η κατηγορία «Το έθνος» περιλαμβάνει τις υποκατηγορίες α) «Εθνικός σκοπός» που συγκεντρώνει τις

περισσότερες αναφορές 19 (49%), ενώ με λιγότερες αναφορές έρχονται οι υποκατηγορίες β) «Η μνήμη των ηρώων» με 17 (43%) και γ) «Εθνικές γιορτές/επέτειοι» με 4 αναφορές και ποσοστό (8%).

Στην συνέχεια, σύμφωνα με τον πίνακα (Πίνακα 3.1) βρίσκουμε την κατηγορία «Το κράτος» και διακρίνεται στις υποκατηγορίες: α) «Σώματα ασφαλείας» η οποία προηγείται με 20 αναφορές και ποσοστό (46%), και έπονται με λιγότερες αναφορές β) «Στρατός» 17 αναφορές (40%) και γ) «Παλάτι» 6 αναφορές (14%) (Πίνακας 3.3 & Διάγραμμα 3.3).

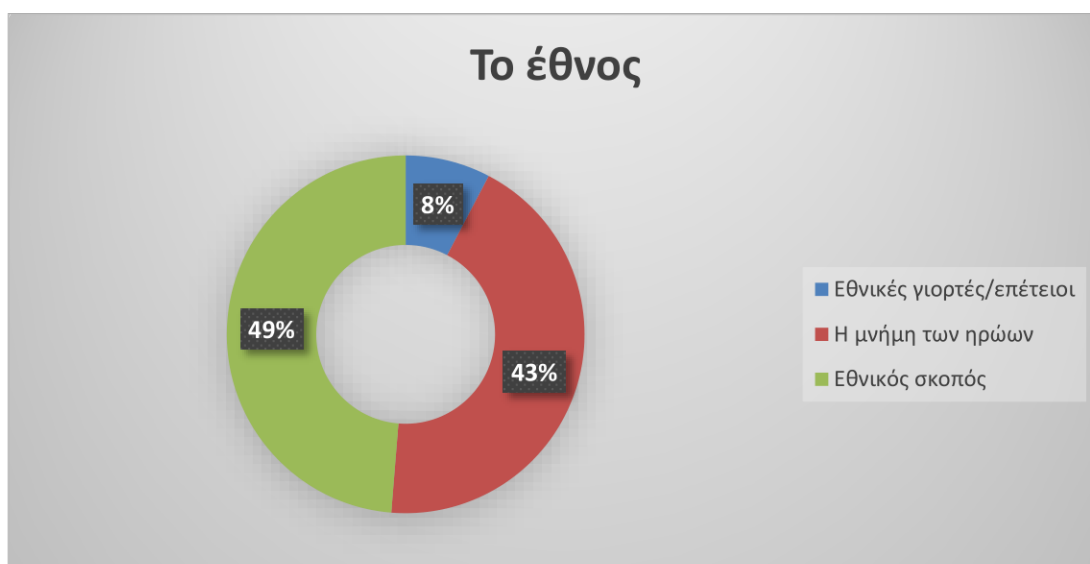
Η κατηγορία «Η κοινωνία», όπως ειπώθηκε παραπάνω, συγκεντρώνει τις περισσότερες αναφορές και διακρίνεται στις εξής υποκατηγορίες: α) «Κοινωνική πρόνοια», έρχεται πρώτη σε αναφορές και συγκεντρώνει 106 (63%), ενώ στην συνέχεια ακολουθούν με πολύ λιγότερες αναφορές οι υποκατηγορίες β) «Οργανώσεις- Σωματεία- Σύλλογοι» 25 αναφορές (15%), γ) «Πολιτισμός» με 15 αναφορές (9%), δ) «Εκπαίδευση» με 13 αναφορές (8%), ε) «Εκκλησία» με 5 αναφορές (3%) και τέλος στ) «Αθλητισμός» με 5 αναφορές (3%) (Πίνακας 3.4 & Διάγραμμα 3.4).

Η κατηγορία «Οι σύμμαχοι» διακρίνεται στις υποκατηγορίες α) «Αγγλία» και β) «Αμερική». Εδώ είναι χαρακτηριστικό ότι από τις 22 αναφορές που συγκεντρώνει η κατηγορία «Οι σύμμαχοι» (Πίνακας 3.1), οι μισές κατανέμονται στην υποκατηγορία «Αγγλία» και οι υπόλοιπες μισές στην υποκατηγορία «Αμερική» (Πίνακας 3.5).

Τέλος, είναι αξιοσημείωτο να επισημάνουμε ότι οι αναφορές της κατηγορίας «Οι άλλοι εχθροί» είναι οι μόνες που κατανέμονται στις περισσότερες υποκατηγορίες. Έτσι, σύμφωνα τις αναφορές δημιουργούνται οι εξής υποκατηγορίες: α) «Οι αντάρτες», β) «Οι εχθροί της πατρίδας», γ) «Οι αναρχικοί», δ) «Συμμορίτες», ε) «Ληστές», στ) «Κομμουνιστές», ζ) «Σλαυόκλητοι /Σλαυοκομμουνιστές», η) «Νοφικοί». Εν συντομία, παρατηρούμε ότι οι υποκατηγορίες «Οι αντάρτες» με 14 αναφορές (25%), «Αναρχικοί» με 13 (23%) και «Συμμορίτες» με 11 (20%), έρχονται πρώτες καθώς συγκεντρώνουν τις περισσότερες αναφορές. Στην συνέχεια, με πολύ λιγότερες αναφορές βρίσκονται οι υποκατηγορίες «Κομμουνιστές» 7 αναφορές (13%), «Ληστές» με 4 (7%), «Εχθροί της πατρίδας» με 3 (5%), «Σλαυόκλητοι /Σλαυοκομμουνιστές» με 3 (5%) και «Νοφικοί» με 1 αναφορά (2%) (Πίνακας 3.6 & Διάγραμμα 3.5)

Θεματική	Β' Αντικομμουνισμός		
Κατηγορία	Το έθνος		
Υποκατηγορίες	Εθνικές γιορτές	Η μνήμη των ηρώων	Εθνικός σκοπός
Σύνολο	4	17	19

Πίνακας 3.2 Κατανομή αναφορών «Το έθνος» σε υποκατηγορίες

Διάγραμμα 3.2 Κατανομή αναφορών «Το έθνος» με ποσοστά ανά κατηγορία

Θεματική	Β' Αντικομμουνισμός		
Κατηγορία	Το κράτος		
Υποκατηγορίες	Παλάτι	Στρατός	Σώματα ασφαλείας
Σύνολο	6	17	20

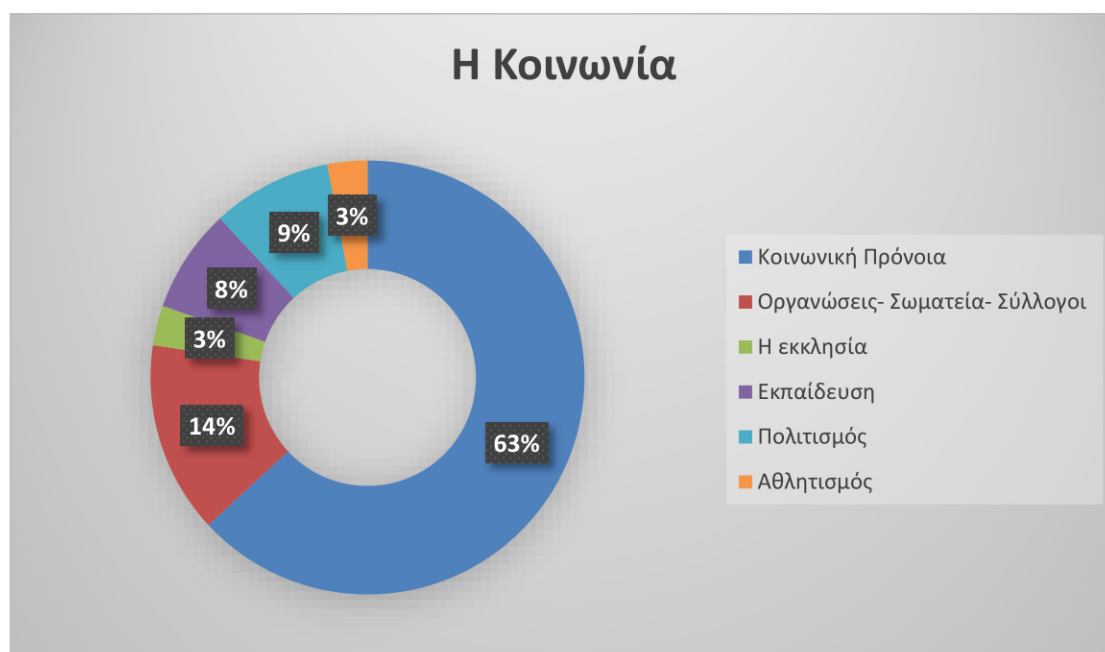
Πίνακας 3.3 Κατανομή αναφορών «Το κράτος» σε υποκατηγορίες

Διάγραμμα 3.3 Κατανομή αναφορών «Το κράτος» με ποσοστά ανά κατηγορία

Θεματική	Β' Αντικομμουνισμός					
Κατηγορία	Η κοινωνία					
Υποκατηγορίες	Κοινωνική πρόνοια	Οργανώσεις-σωματεία-σύλλογοι	Η εκκλησία	Εκπαίδευση	Πολιτισμός	Αθλητισμός
Σύνολο	106	24	5	13	16	5

Πίνακας 3.4 Κατανομή αναφορών «Η κοινωνία» σε υποκατηγορίες

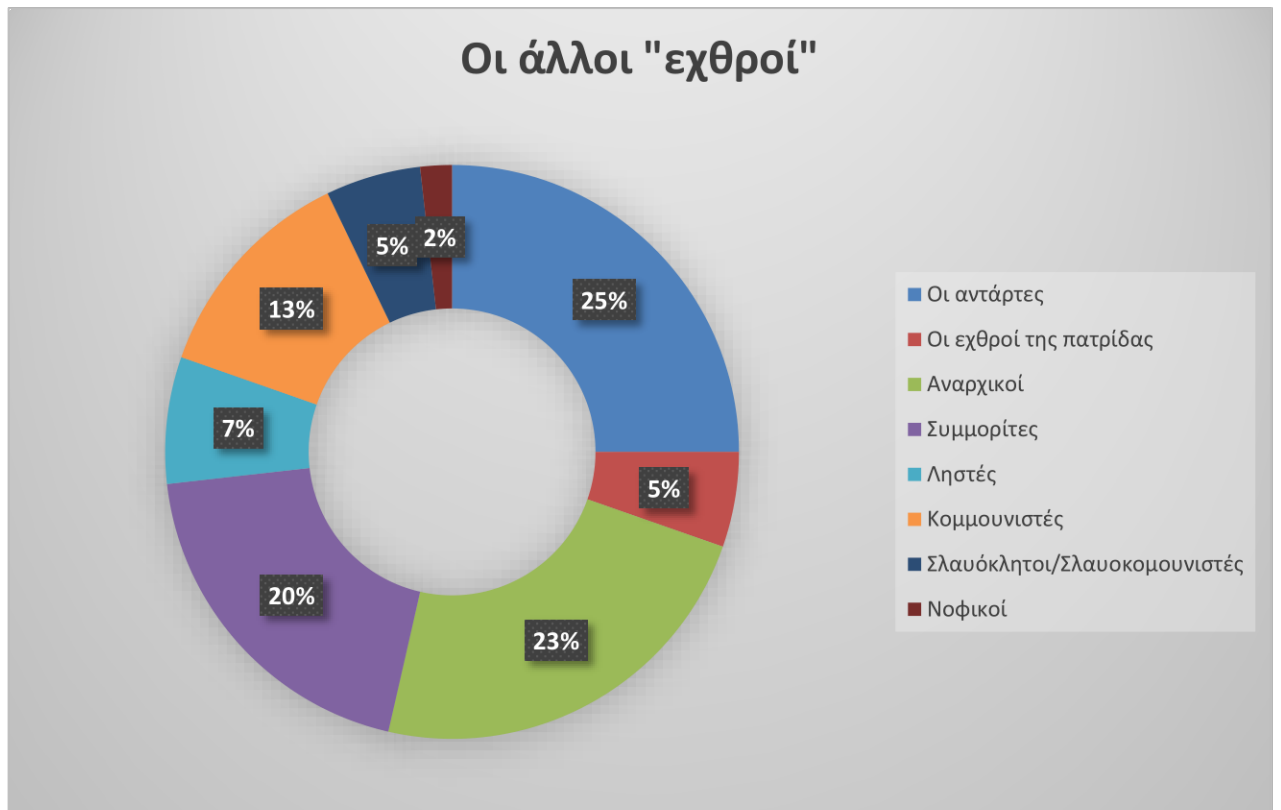
Διάγραμμα 3.4 Κατανομή αναφορών «Η κοινωνία» με ποσοστά ανά κατηγορία

Θεματική	Β' Αντικομμουνισμός	
Κατηγορία	Οι σύμμαχοι	
Υποκατηγορίες	Αγγλία	Αμερική
Σύνολο	11	11

Πίνακας 3.5 Κατανομή αναφορών «Οι σύμμαχοι» σε υποκατηγορίες

Θεματική	Β' Αντικομμουνισμός									
Κατηγορία	Οι άλλοι «εχθροί»									
Υποκατηγορίες										
	Οι αντάρτες	Οι εχθροί της πατρίδας	Αναρχικοί	Συμμορίες	Ληστές	Κομμουνιστές		Σλαυόκλητοι	/Σλαυοκομμουνιστές	Νορφικοί
Σύνολο	14	3	13	11	4	7		3		1

Πίνακας 3.6 Κατανομή αναφορών «Οι άλλοι εχθροί» σε υποκατηγορίες

Διάγραμμα 3.5 Κατανομή αναφορών «Η κοινωνία» με ποσοστά ανά κατηγορία

3.2 Ποιοτική ανάλυση

3.2.1 Θεματική Ενότητα Κομμουνισμός

Οι αναφορές της θεματικής ενότητας «Κομμουνισμός», προέρχονται από τις συνεδριάσεις που πραγματοποίησε το «Προσωρινό Δημοτικό Συμβούλιο Φλώρινης» από τη στιγμή που συγκροτήθηκε σε σώμα μετά την εκλογή του, τον Νοέμβριο του 1944, μέχρι την εγκατάσταση στην πόλη της Φλώρινας των βρετανικών στρατευμάτων και των υπόλοιπων κυβερνητικών αρχών, τον Μάρτιο του 1945.

3.2.1.1 Ο λαός

Όπως έχει ήδη αναφερθεί στο κεφάλαιο 1, «Το τοπικό ιστορικό πλαίσιο», αμέσως μετά την απελευθέρωση της Φλώρινας από τους κατακτητές, οι τοπικές οργανώσεις του ΕΑΜ και του ΚΚΕ αναλαμβάνουν να συστήσουν, σύμφωνα με τις οδηγίες της Εθνικής Κυβέρνησης, νέες διοικητικές δομές. Έτσι, στις 2 Νοεμβρίου 1944 εκλέγεται ««δια βοής υπό του Λαού της πόλης κατά την παλλαϊκή συγκέντρωση της απελευθέρωσης»– το «Προσωρινό Δημοτικό Συμβούλιο Φλώρινης¹⁶⁹». Στο συμβούλιο αυτό, ο λαός έχει τον πρώτο λόγο, όπως γίνεται αντιληπτό μέσα από τις σχετικές αναφορές, στα Πρακτικά του Δημοτικού Συμβουλίου Φλώρινας. Ο λαός, λοιπόν, θα εκλέξει την τοπική διοίκηση της πόλης, κάτι, που στο παρελθόν δεν ήταν συνηθισμένο, καθώς η τοπική διοίκηση καθοριζόταν από την εκάστοτε κυβέρνηση.

3.2.1.1.1 Οι συναγωνιστές

Από την ποσοτική ανάλυση των δεδομένων, η θεματική κατηγορία «Ο λαός», έρχεται πρώτη στη συχνότητα των αναφορών οι οποίες σχετίζονται με τη θεματική ενότητα «Κομμουνισμός». Πιο συγκεκριμένα, στα πρακτικά του δημοτικού συμβουλίου υπάρχει μεγάλη ποσότητα αναφορών οι οποίες ταξινομούνται στην υποκατηγορία «Οι συναγωνιστές». Τα πρακτικά των συνεδριάσεων της πρώτης περιόδου που εξετάζουμε, βρίθουν από αναφορές που αναφέρονται στην έννοια «συναγωνιστής». Αυτό γίνεται αντιληπτό από τις πρώτες κιόλας συνεδριάσεις που πραγματοποιεί το «Προσωρινό Δημοτικό Συμβούλιο Φλώρινης», και ειδικότερα, όταν ανακοινώνονται τα μέλη που το συγκροτούν. Όπως διαβάζουμε:

¹⁶⁹ Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, Πρακτικόν αριθ. 1/44, 3.11.1944, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

«δια την εκλογήν Δημάρχου και αναπληρωτήν... εξελέγην δήμαρχος με 17 ψήφους ο συναγωνιστής Γυμνόπουλος Βασίλειος»¹⁷⁰

«δια την εκλογήν ταμία και γραμματέα... εξελέγην ταμίας συναγωνιστής Σεχίδης Ιάκωβος και γραμματέας συναγωνιστής Μεγαλομάστορα Γεώργιος»¹⁷¹

«δια την εκλογήν Δημορχιακής επιτροπής... τακτικά μέλη η συναγωνίστρια Δημητροπούλου Ιουλία και συναγωνιστής Παπαβασιλείου Αντόνης και τα αναπληρωματικά μέλη συναγωνιστής Κολέτσος Ευάγγελος, εκλογή ενός τακτικού και ενός αναπληρωματικού συναγωνιστής Ζιούπας Νικόλαος και Γρηγοριάδης Μιχάλης»¹⁷²

Στην συνέχεια, η έννοια χρησιμοποιείται κάθε φορά που γίνεται αναφορά στον δήμαρχο, δηλαδή όταν πρόκειται ο ίδιος να παρουσιάσει μια εισήγηση, μια ανακοίνωση ή μια πρόταση για συζήτηση στην εκάστοτε συνεδρίαση. Χαρακτηριστικά, παραθέτουμε:

«Ο συναγωνιστής Δήμαρχος Βασίλειος προτείνει εις το Δημοτικό Συμβούλιο να αποδώσει...»¹⁷³

«Το Δημοτικό Συμβούλιο. Αφού άκουσε την εισήγηση του συναγωνιστή Δημάρχου εγκρίνει...»¹⁷⁴

«Ο Συναγωνιστής Δήμαρχος Βασίλειος Γυμνόπουλος γνωρίζει στα μέλη...»¹⁷⁵

«Ο Συναγωνιστής Δήμαρχος Βασίλειος Γυμνόπουλος εισηγούμενος παρουσιάζει και αναγιγνώσκει την υπ' αριθμον απόφαση...»¹⁷⁶

«Ο Συναγωνιστής Δήμαρχος παρουσιάζει τις αιτήσεις των...»¹⁷⁷

«Εισηγούμενος εν προκειμένον ο Συναγωνιστής Δήμαρχος αναγιγνώσκει...»¹⁷⁸

«Ο Συναγωνιστής Δήμαρχος Βασίλειος Γυμνόπουλος υπομνησκει την υπ' αριθμον απόφαση...»¹⁷⁹

«Το Δημοτικό Συμβούλιο κατόπιν εισηγήσεως του Συναγωνιστή Δημάρχου...»¹⁸⁰.

¹⁷⁰ Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, Πρακτικόν αριθ. 1/44, 3.11.1944, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

¹⁷¹ Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, Πρακτικόν αριθ. 1/44, 3.11.1944, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

¹⁷² Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, Πρακτικόν αριθ. 1/44, 3.11.1944, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

¹⁷³ Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, Πρακτικόν αριθ. 2/44, 10.11.1944, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

¹⁷⁴ Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, Πρακτικόν αριθ. 2/44, 10.11.1944, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

¹⁷⁵ Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, Πρακτικόν αριθ. 2/44, 10.11.1944, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

¹⁷⁶ Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, Πρακτικόν αριθ. 5/44, 29.11.1944, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

¹⁷⁷ Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, Πρακτικόν αριθ. 3/45, 24.1.1945, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

¹⁷⁸ Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, Πρακτικόν αριθ. 4/45, 5.2.1945, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

¹⁷⁹ Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, Πρακτικόν αριθ. 5/45, 17.2.1945, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

¹⁸⁰ Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, Πρακτικόν αριθ. 7/45, 11.3.1945, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

Επίσης, σε άλλες αναφορές, η έννοια «συναγωνιστής» χρησιμοποιείται κάθε φορά που λαμβάνει τον λόγο για να εκφέρει την άποψη του ή να παραθέσει κάποια πρόταση, καθένα από τα μέλη του «Προσωρινού Δημοτικού Συμβουλίου Φλώρινης». Χαρακτηριστικά, παραθέτουμε:

«Ο Συναγωνιστής Τέγος Σαπουντζής ερωτά ποια είναι η οικονομική κατάσταση του Δήμου»¹⁸¹

«Ο Συναγωνιστής Γεώργιος Μεγαλομάστορας λαμβάνει τον λόγο...»¹⁸²

«Ο Συναγωνιστής Ιάκωβος Σεχίδης λέγει ότι...»¹⁸³

Ενώ, τέλος, σε μία συγκεκριμένη αναφορά, η έννοια «συναγωνιστής» αναφέρεται στον Έπαρχο της περιοχής.

«Σύσταση Προσωρινής Δημαρχιακής Επιτροπής υπο την προεδρία του Έπαρχου συναγωνιστή Δημητρίου»¹⁸⁴.

3.2.1.1.2 Οι άποροι

Δεύτερη στη συχνότητα των αναφορών οι οποίες σχετίζονται με τη θεματική ενότητα «Κομμουνισμός», έρχεται η θεματική υποκατηγορία «Οι άποροι». Εδώ, το επίθετο «άποροι» περιγράφει μία μερίδα του πληθυσμού «άπορες τάξεις του λαού»¹⁸⁵, η οποία, λόγω της έντονης οικονομικής δυσχέρειας που βιώνει, αιτείται από τον Δήμο κάποια οικονομική ενίσχυση. Η πλειοψηφία των αναφορών που συναντάμε και αφορούν τη συγκεκριμένη υποκατηγορία, σχετίζονται με τέτοιου είδους αιτήματα είτε μεμονωμένων ατόμων είτε οικογενειών. Παραθέτουμε, ενδεικτικά, κάποιες αναφορές από τα πρακτικά:

«Περί χορηγήσεως βοηθήματος δραχμ. 500 εις την άπορην Γ.Μ»¹⁸⁶

«Περί χορηγήσεως βοηθήματος σε διάφορες άπορες οικογένειες ... οι αιτούντες όλοι είναι άποροι»¹⁸⁷

«Περί χορηγήσεως βοηθήματος ανα 50 οκάδες σιτάρι εις τους άπορους Μ.Π, Α.Α»¹⁸⁸

¹⁸¹ Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, Πρακτικόν αριθ. 2/44, 10.11.1944, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

¹⁸² Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, Πρακτικόν αριθ. 2/44, 10.11.1944, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

¹⁸³ Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, Πρακτικόν αριθ. 2/44, 10.11.1944, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

¹⁸⁴ Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, Πρακτικόν αριθ. 1/44, 3.11.1944, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

¹⁸⁵ Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, Πρακτικόν αριθ. 2/44, 10.11.1944, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

¹⁸⁶ Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, Πρακτικόν αριθ. 1/45, 3.1.1945, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

¹⁸⁷ Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, Πρακτικόν αριθ. 3/45, 24.1.1945, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

¹⁸⁸ Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, Πρακτικόν αριθ. 4/45, 5.2.1945, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

«Περί χορηγήσεως βοηθήματος δραχμ. 4000 στην άπορη και ασθενή Ρ.Σ»¹⁸⁹

Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να αναφέρουμε ότι, κατά τη διάρκεια ταξινόμησης των αναφορών στην παρούσα υποκατηγορία, συναντήσαμε δύο αναφορές οι οποίες διαφοροποιούνται από τις υπόλοιπες, και τις οποίες συγκεκριμένα, παραθέτουμε:

«Περί χορηγήσεως βοηθήματος σε συγκεκριμένο άπορο...»¹⁹⁰

και

«Αποδοχή αιτήματος για την χορήγηση σίτου στην «Βικτορία Κέντρου η οποία πραγματικά δεινοπαθούσε και βρίσκεται σε άθλια οικονομική κατάσταση»¹⁹¹.

Η έγκριση των παραπάνω αιτήσεων για την χορήγηση βοηθήματος σε συγκεκριμένους πολίτες γεννά πολλά ερωτήματα για τον τρόπο αξιολόγησης των αιτημάτων από το «Προσωρινό Δημοτικό Συμβούλιο» της Φλώρινας.

3.2.1.1.3 Ο ίδιος ο λαός

Τέλος, στις συνεδριάσεις του «Προσωρινού Δημοτικού Συμβουλίου Φλώρινης» εντοπίζουμε αναφορές οι οποίες σχετίζονται ευθέως με την έννοια «λαός». Τις αναφορές αυτές τις αντλούμε από τα μέτρα που λαμβάνει το Συμβούλιο για την εξεύρεση πόρων ώστε να ανακουφίσουν τον λαό: *«περί εξευρέσεως πόρων...δια την ανακούφιση του λαού»¹⁹²*. Παράλληλα, υπάρχει μία αναφορά μέσα από την οποία γίνεται ιδιαίτερη μνεία *«στον λαό της Αθήνας και του Πειραιά οποίος αγωνίζεται για την ελευθερία της Ελλάδας από τους Βρετανούς»¹⁹³*. Ενώ, συναντάμε μία αναφορά η οποία περιγράφει τον λαό, συγκλονισμένο από τα γεγονότα του Δεκεμβρίου του 1944 τα οποία λαμβάνουν χώρα στην Αθήνα: *«ο συναγωνιστής Δήμαρχος προτείνει στο Δημοτικό Συμβούλιο να λάβει σχετική απόφαση, διότι όλοι γνωρίζουμε πως τα τελευταία γεγονότα έχουν συγκλονίσει ολόκληρο τον Ελληνικό λαό και συνεπώς η Φλώρινα δεν μπορεί να μείνει αμέτοχος δια τα διαδραματισθέντα αυτά*

¹⁸⁹ Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, Πρακτικόν αριθ. 5/45, 17.2.1945, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

¹⁹⁰ Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, Πρακτικόν αριθ. 6/45, 20.2.1945, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

¹⁹¹ Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, Πρακτικόν αριθ. 5/44, 29.11.1944, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

¹⁹² Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, Πρακτικόν αριθ. 2/44, 10.11.1944, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

¹⁹³ Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, Πρακτικόν αριθ. 8/44, 20.12.1944, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

γεγονότα»¹⁹⁴. Με τις παραπάνω, λοιπόν, αναφορές δημιουργείται μία αυτόνομη υποκατηγορία, την οποία θα ονομάσουμε, γενικά, «ο λαός».

Συμπερασματικά, οι αναφορές που κατατάσσονται και ταξινομούνται στην κατηγορία «Ο λαός», παρέχουν μία εικόνα της σύνθεσης του πληθυσμού την περίοδο αμέσως μετά την απελευθέρωση από τον κατακτητή. Μια περίοδο κατά την οποία ΕΑΜ και ΚΚΕ ήταν κυρίαρχα. Οι έννοιες «συναγωνιστής», «Οι άποροι» και ο ίδιος «Ο λαός», οι οποίες προκύπτουν από τις αναφορές των πρακτικών του Προσωρινού Δημοτικού Συμβουλίου Φλώρινας, επιβεβαιώνουν την άποψη ότι ο λαός είναι κυρίαρχος.

3.2.1.2 Οι θεσμοί του ΕΑΜ

Οι αναφορές που συναντάμε στην παραπάνω κατηγορία, ταξινομήθηκαν ανάλογα με τον θεσμό τον οποίο περιγράφουν ή αναφέρουν. Υπάρχουν, λοιπόν αναφορές οι οποίες εντάσσονται στην υποκατηγορία «Λαϊκά δικαστήρια», έναν χαρακτηριστικό θεσμό του ΕΑΜ. Στην πόλη της Φλώρινας, όπως άλλωστε αποδεικνύεται και από τα πρακτικά, υπήρχαν τα «Λαϊκά δικαστήρια» των Ενοριών Αγίου Νικολάου, Αγίου Παντελεήμονα και Αγίου Γεωργίου.¹⁹⁵ Οι αναφορές σε αυτά, σχετίζονται είτε με την αμοιβή των γραμματέων των εκάστοτε «Λαϊκών δικαστηρίων» είτε με τις δαπάνες που παρείχε ο Δήμος για τα «Λαϊκά δικαστήρια». Ενδεικτικά, παραθέτουμε:

«περί καθορισμού μισθοδοσίας της Ρ.Σ, γραμματέα του Λαϊκού δικαστηρίου της Ενορίας Αγίου Νικολάου»¹⁹⁶

«περί έγκρισης αποδόσεως λογαριασμού δαπάνης εκ δραχμών 2.000 δια προμήθεια ειδών του λαϊκού δικαστηρίου της ενορίας Αγίου Παντελεήμονα»¹⁹⁷

«περί εγκρίσεως απόδοσης λογαριασμού δαπάνης εκ δραχμών 3.500 του υπόλογου και επιτρόπου των λαϊκών δικαστηρίων της Ενορίας Αγίου Νικολάου»¹⁹⁸.

¹⁹⁴ Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, Πρακτικόν αριθ. 7/44, 14.12.1944, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

¹⁹⁵ Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, Πρακτικόν αριθ. 5/45, 17.2.1945, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

¹⁹⁶ Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, Πρακτικόν αριθ. 4/45, 5.2.1945, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

¹⁹⁷ Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, Πρακτικόν αριθ. 7/45, 11.3.1945, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

¹⁹⁸ Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, Πρακτικόν αριθ. 6/45, 20.2.1945, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

Επίσης, σε άλλες αναφορές προβάλλονται οι διάφορες οργανώσεις του ΕΑΜ, όπως η «Εθνική Αλληλεγγύη» και η «Επιμελητεία του Αντάρτη (ΕΤΑ)».

«Περί καθορισμού επιτροπής επισιτισμού...Α.Π εκ μέρους της Εθνικής Αλληλεγγύης»¹⁹⁹

«Περί καθορισμού επιτροπής στεγασεως ...Σ.Μ εκ μέρους της ΕΤΑ»²⁰⁰

Τέλος, εντοπίζουμε αναφορές οι οποίες εντάσσονται στην υποκατηγορία «Λαϊκά συσσίτια», ένας ακόμη θεσμός του ΕΑΜ. Εδώ, οι σχετικές αναφορές, μας παρέχουν πληροφορίες για τη σημαντική αρωγή του Δήμου στα εν λόγω συσσίτια:

«το δημοτικό συμβούλιο αποφασίζει ομόφωνα: εγκρίνει και εξουσιοδοτεί την απόφαση του συναγωνιστή δημάρχου... χορηγηθούν τα απαιτούμενα καυσόξυλα δια τα λαϊκά συσσίτια»²⁰¹.

Μέσα από τις παραπάνω αναφορές, οι οποίες ταξινομήθηκαν στην κατηγορία «Οι θεσμοί του ΕΑΜ», αποδεικνύεται ξεκάθαρα η κυριαρχία του ΕΑΜ στην κοινωνία μετά την απελευθέρωση.

3.2.1.3 Οικονομία

Στην συνέχεια της ποιοτικής ανάλυσης των δεδομένων, ακολουθούν δύο κατηγορίες οι οποίες, αν και δεν υποδιαιρούνται σε επιμέρους υποκατηγορίες και δεν συγκεντρώνουν πολλές αναφορές, παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

Η πρώτη, είναι η κατηγορία της «Οικονομίας». Οι αναφορές σχετικά με την κατηγορία αυτή, έχουν να κάνουν με τις ενέργειες που πραγματοποιεί το «Προσωρινό Δημοτικό Συμβούλιο Φλώρινας» προς την εξεύρεση πόρων προκειμένου να βοηθήσει οικονομικά τον λαό της πόλης. Μία από τις βασικότερες αποφάσεις που λαμβάνει, από τις πρώτες κιόλας συνεδριάσεις, είναι η σύσταση ερανικού καταλόγου. Πιο αναλυτικά, αποφασίστηκε η κατάρτιση «ερανικού καταλόγου»²⁰² καθώς και ο καθορισμός των ποσών τα οποία θα συνεισέφερε ο καθένας από τους δημότες της

¹⁹⁹ Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, Πρακτικόν αριθ. 2/44, 10.11.1944, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁰⁰ Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, Πρακτικόν αριθ. 2/44, 10.11.1944, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁰¹ Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, Πρακτικόν αριθ. 7/45, 11.3.1945, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁰² Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, Πρακτικον αριθ. 2/44, 10.11.1944, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

πόλης της Φλώρινας, «υπό τύπον υποχρεωτικής εισφοράς»²⁰³. Ο καθορισμός του χρηματικού ποσού που αντιστοιχούσε στον καθένα, ήταν ανάλογος με την οικονομική του δύναμη.

3.2.1.4 Εκπαίδευση - Πολιτισμός

Η δεύτερη κατηγορία, είναι η κατηγορία «Εκπαίδευση- Πολιτισμός». Οι αναφορές εδώ κινούνται σε δύο επίπεδα. Το πρώτο επίπεδο, αφορά την προσπάθεια του Δήμου να συνδράμει, με όποιον δυνατό τρόπο μπορεί, στην εκπαίδευση. Ως εκ τούτου, συναντάμε αναφορές κατά τις οποίες το «Προσωρινό Δημοτικό Συμβούλιο Φλώρινας» λαμβάνει αποφάσεις για τη διανομή καυσόξυλων σε διάφορα σχολεία της περιοχής:

«περί εγκρίσεως αποδιδόμενου λογαριασμού δαπάνης 350 οκάδων σίτου, δια προμήθεια καυσόξυλων δια τας ανάγκας των Δημοτικών Σχολείων της πόλης»²⁰⁴ .

Το δεύτερο επίπεδο, έχει να κάνει με αναφορές σχετικά με την απροθυμία που επιδεικνύει το «Προσωρινό Δημοτικό Συμβούλιο Φλώρινας» να βοηθήσει συγκεκριμένους συλλόγους οι οποίοι προάγουν τον πολιτισμό. Έτσι, στις περιπτώσεις κατά τις οποίες παρουσιάζονται αιτήματα βοήθειας από συγκεκριμένους συλλόγους, εκείνο καταφεύγει στην αναβολή της σχετικής συζήτησης:

«περί αναβολής της συζήτησης οικονομικής ενισχύσεως των μουσικών της Φιλαρμονικής του Συλλόγου Αριστοτέλης»²⁰⁵

3.2.1.5 Οι εχθροί του λαού

3.2.1.5 .1 Οι μαυραγορίτες

Η τελευταία κατηγορία της θεματικής ενότητας «Κομμουνισμός» είναι η κατηγορία «Οι εχθροί του λαού». Στη συγκεκριμένη κατηγορία, συναντάμε αναφορές οι οποίες έρχονται σε αντίθεση τις αναφορές της κατηγορίας «Ο λαός». Ειδικότερα, εδώ παρουσιάζονται οι εχθροί του λαού, εκείνοι οι οποίοι δεν διστάζουν να

²⁰³ Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, Πρακτικόν αριθ. 2/44, 10.11.1944, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁰⁴ Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, Πρακτικόν αριθ. 7/45, 11.3.1945, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁰⁵ Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, Πρακτικόν αριθ. 5/44, 29.11.1944, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

προδώσουν το γενικό καλό για να εξυπηρετήσουν προσωπικά τους συμφέροντα. Επίσης, στην κατηγορία ανήκουν και εκείνοι οι οποίοι εισβάλλουν στην χώρα και, λόγω της δύναμης που κατέχουν σε παγκόσμια κλίμακα, επιβάλλονται στον λαό. Πιο συγκεκριμένα, συναντάμε αναφορές οι οποίες μας παραπέμπουν στους «μαυραγορίτες», σε εκείνους που εξαπάτησαν τον λαό κατά την περίοδο της τριπλής Κατοχής. Έτσι, προκύπτει μια νέα υποκατηγορία, «Οι μαυραγορίτες». Βλέπουμε ότι, μέσα από τις αποφάσεις που λαμβάνει το «Προσωρινό Δημοτικό Συμβούλιο Φλώρινας» προκειμένου να βρει πόρους για την αντιμετώπιση αναγκών του Δήμου, αποφασίζει να επιβάλλει έντονη φορολόγηση σε όσους πλούτησαν εις βάρος του λαού, εκμεταλλευόμενη την δύσκολη κατάσταση του. Χαρακτηριστικά, παραθέτουμε:

« Ο Συναγωνιστής δήμαρχος εισηγούμενος για το ζήτημα της εξευρέσεως πόρων για τον Δήμο..... προτείνει να επιβάλλουν φορολογία εις τους εύπορους που λόγω της καταστάσεως εκέρδισαν εις βάρος του λαού»²⁰⁶

«η γνώμη του Δημοτικού Συμβουλίου είναι όπως επιβληθεί ερανική εισφορά εις εκείνους που εκέρδισαν κατά την εμπόλεμη περίοδο και ειδικότερα εις εκείνους που εδημιούργησαν περιουσίες εις βάρος του λαού»²⁰⁷

«.....πολλοι πλούτησαν εις βάρος του λαού»²⁰⁸

«φορολόγηση στους αισχροκερδίσαντες εις βάρος του λαού».²⁰⁹

3.2.1.5.2 Οι ξένοι

Στις αναφορές που συναντάμε στα Πρακτικά, ως εχθροί του λαού αναφέρονται και οι «Ξένοι», δηλαδή οι Άγγλοι. Παρότι υπάρχουν σχετικά λίγες αναφορές οι οποίες μας περιγράφουν την παρουσία των Άγγλων, αυτές μπορούν να σκιαγραφήσουν την κατάσταση:

«Εισηγούμενος ο συναγωνιστής δήμαρχος γνωρίζει εις το Δημοτικό Συμβούλιο της απόφαση των σωματείων και οργανώσεων, με πρωτοβουλία του ΕΑΜ, να λάβει μέρος ο Δήμος Φλώρινας στην εικοσιτετράωρη απεργία συνάμα και στο συλλαλητήριο της 15^{ης} Δεκεμβρίου.. για να διαδηλώσουν την αποδοκιμασία τους προς τα Αγγλικά

²⁰⁶ Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, Πρακτικον αριθ. 2/44, 10.11.1944, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁰⁷ Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, Πρακτικον αριθ. 2/44, 10.11.1944, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁰⁸ Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, Πρακτικον αριθ. 2/44, 10.11.1944, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁰⁹ Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, Πρακτικον αριθ. 2/44, 10.11.1944, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

στρατεύματα που ευρίσκονται στο Ελληνικό έδαφος και να εκφράσουν την απαίτηση να αποσυρθούν αυτά και να αφήσουν τον Ελληνικό Λαό να λύσει μόνος του τα εσωτερικά του ζητήματα»²¹⁰

Από την παραπάνω αναφορά καταλαβαίνουμε την έντονη δυσαρέσκεια του Ελληνικού λαού, σχετικά με την εμπλοκή των Άγγλων στις εσωτερικές υποθέσεις της χώρας. Η αναφορά προέρχεται από τις συνεδριάσεις οι οποίες διεξάγονται τις ημέρες που λαμβάνουν χώρα στην πρωτεύουσα τα «Δεκεμβριανά».

3.2.2 Θεματική ενότητα αντικομμουνισμός

Οι αναφορές της θεματικής ενότητας «αντικομμουνισμός» προέρχονται από τις συνεδριάσεις που διεξάγονται κατά το χρονικό διάστημα που μεσολαβεί από άφιξη των βρετανικών στρατευμάτων και των υπόλοιπων κυβερνητικών αρχών στην Φλώρινα, τον Μάρτιο του 1945²¹¹, μέχρι και τον Δεκέμβριο του 1950.

Η παραπάνω θεματική ενότητα ορίζεται ως «αντικομμουνισμός», επειδή το νέο Δημοτικό Συμβούλιο καθορίζεται από την κυβέρνηση. Όπως αναφέρει και ο ίδιος ο Δήμαρχος στην πρώτη συνεδρίαση:

«Αρχόμενης της συνεδριάσεως ο κ Δήμαρχος λαμβών τον λόγον λέγει οτι δια πρώτην φοράν ματά από τεσσάρων ετών κατοχής της χώρας μας ελεύθεροι πλέον ανερχόμεθα ως νόμιμος Δημοτική Αρχή»²¹²

Με παραπάνω λόγια του Δημάρχου διαπιστώνουμε ότι δεν λαμβάνεται υπόψιν το Προσωρινό Δημοτικό Συμβούλιο της Φλώρινας που συστάθηκε «*δια βοής του λαού*»²¹³ και με την σύμπραξη του ΕΑΜ, αμέσως μετά την απελευθέρωση της Φλώρινας από τον κατακτητή.

²¹⁰ Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, Πρακτικόν αριθ. 7/44, 14.12.1944, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²¹¹ Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, Πρακτικόν αριθ. 8/45, 20.3.1945, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²¹² Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 37, 4.4.1945, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²¹³ Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, Πρακτικόν αριθ. 1/44, 3.11.1944, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

3.2.2.1 Το έθνος

3.2.2.1.1 Εθνικός σκοπός

Η πρώτη κατηγορία της θεματικής ενότητας «αντικομμουνισμός», την οποία θα αναλύσουμε ποιοτικά, είναι η κατηγορία «Έθνος». Εδώ, οι περισσότερες αναφορές που συναντάμε έχουν επίκεντρο το «έθνος. Οι αποφάσεις που λαμβάνονται για ποικίλα ζητήματα του Δήμου, εξιδανικεύουν το «έθνος», τακτική που συναντάμε συχνά την συγκεκριμένη περίοδο.

Αρχικά, υπάρχει μία αναφορά την οποία αξίζει να αναλύσουμε: Το Δημοτικό Συμβούλιο συντάσσει ψήφισμα, σχετικό με τη διεκδίκηση των «εθνικών δικαιωμάτων» το οποίο αναφέρεται στην Συνδιάσκεψη Ειρήνης του Παρισιού ²¹⁴. Το εν λόγω ψήφισμα βρίθεται από αναφορές στο Ελληνικό έθνος.

Χαρακτηριστικά παραθέτουμε:

«Διαδηλούν εν ονόματι του Λαού Φλωρίνης το απαράγραπτων των Εθνικών μας διεκδικήσεων»²¹⁵

Παρακάτω διαβάζουμε:

«κολοσσιαίας θυσίας του Ελληνικού Έθνους όπερ του κοινού αγώνος, αποδεχθώσι και ικανοποιώσι τας εν λόγω Εθνικάς μας διεκδικήσεως»²¹⁶

Σε μια άλλη αναφορά, με απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου εγκρίνεται η απόδοση λογαριασμού για την προμήθεια 18 βιβλίων από την Εταιρία Μακεδονικών Σπουδών, για τον εμπλουτισμό της βιβλιοθήκης του Δήμου.

²¹⁴ Στα πρακτικά των συνεδριάσεων του Δημοτικού Συμβουλίου αναφέρεται «Εν Παρισιού Συνέδριον της Ειρήνης». Η Συνδιάσκεψη Ειρήνης του Παρισιού (1946) είχε ως στόχο να καθορίσει τις μεταπολεμικές διεθνείς συνθήκες που θα διευθετούσαν τις εκκρεμότητες μεταξύ των νικητών και των ηττημένων του 2ου Παγκοσμίου Πολέμου. Στη διάσκεψη συμμετείχε και η Ελλάδα προβάλλοντας ζητήματα εδαφικών διεκδικήσεων και οικονομικών επανορθώσεων. Οι εδαφικές διεκδικήσεις αφορούσαν την ένταξη των Δωδεκανήσων και της Βορείου Ηπείρου στην ελληνική επικράτεια καθώς και τη διαρρύθμιση των συνόρων με τη Βουλγαρία. Η συνδιάσκεψη ξεκίνησε στις 29 Ιουλίου 1946 και συμμετείχε σε αυτή πολυπρόσωπη ελληνική αντιπροσωπεία που είχε ως επικεφαλής τον πρωθυπουργό Κωνσταντίνο Τσαλδάρη και μέλη, μεταξύ άλλων, τους Φ. Δραγούμη, Κ. Ρέντη, Π. Πιπινέλη και Α. Κύρου. Η συνδιάσκεψη ολοκληρώθηκε στις 15 Οκτωβρίου του 1946. Μοναδικό ελληνικό αίτημα που ικανοποιήθηκε σε αυτή ήταν η ενσωμάτωση των Δωδεκανήσων. Οι διεθνείς συμφωνίες που προέκυψαν από τη Συνδιάσκεψη Ειρήνης του Παρισιού υπογράφηκαν στη Συνθήκη Ειρήνης του Παρισιού, στις 10 Φεβρουαρίου του 1947 στο <http://www.greekhistoryrepository.gr/archive/item/8215> [Ανακτήθηκε 11.04.2019]

²¹⁵ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 39, 3.8.1946, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²¹⁶ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 39, 3.8.1946, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

«βιβλίων και δημοσιευμάτων περιστρεφόμενων κατά το πλείστον εις τα Εθνικά μας δικαιώματα επι της Βορείου Ελλάδας γενικώς και ειδικότερα της Μακεδονίας και συνιστά την αγορά τουτων»²¹⁷

Επίσης, εγκρίνεται λογαριασμός και για την προμήθεια άλλων επιστημονικών βιβλίων, από τον Νομάρχη:

«Εθνικού Περιεχομένου»²¹⁸

Επιπρόσθετα, σε άλλες αναφορές η έννοια του «Εθνους» διαφαίνεται μέσα από τους οικονομικούς απολογισμούς του Δήμου, ο οποίος διαθέτει ένα μέρος των συνολικών εξόδων σε συνδρομές για οργανώσεις και σωματεία τα οποία έχουν «εθνικό σκοπό»:

«Περί εγκρίσεως απολογισμού οικονομικού έτους 1946-47 του Δήμου, Εσόδων και εξόδων Κεφαλαίων 28 «ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ ΥΠΕΡ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΚΑΙ ΣΩΜΑΤΕΙΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ. ΣΚΟΠΩΝ»²¹⁹

«Περί ψηφίσεως πιστώσεως δρχ 1.000.000 δι εισφοράν του Δήμου υπέρ του Συνδέσμου 'Φίλοι του Στρατού'...επιβάλλουσι την ενίσχυση του εν λόγω Συλλόγου επιδιωκόμενους Εθνικούς σκοπούς»²²⁰.

Εντοπίζουμε επίσης, αναφορές, μέσα από τις οποίες εξυμνούνται συγκεκριμένοι σύλλογοι για τους εθνικούς τους σκοπούς:

«Περί της Εθνικής Δράσης του Φ.Σ.Φ Αριστοτέλης»²²¹

Παράλληλα, στη συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου που διεξάγεται σχετικά με την επαναλειτουργία της Παιδαγωγικής Ακαδημίας²²², ο «εθνικός σκοπός» είναι το βασικό επιχείρημα στο οποίο στηρίζεται η εκ νέου λειτουργία της Ακαδημίας:

²¹⁷ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 43, 27.10.1948, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²¹⁸ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 44, 17.03.1949, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²¹⁹ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 44, 15.11.1948, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²²⁰ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 44, 27.02.1949, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²²¹ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 43, 23.8.1948, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²²² Η Παιδαγωγική ακαδημία Φλώρινας ιδρύεται το 1941 και λειτουργείσει μόνο κατά τα σχολικά έτη 1941-41 και 1942-43 λόγω αδυναμίας του κράτους και των τοπικών αρχών να ανταπεξέλθουν στις ανάγκες λειτουργίας της. Στην συνεδρίαση που διεξάγεται στις 12.2.1947, το Δημοτικό Συμβούλιο αναφέρει ότι πρέπει να γίνει άμεσα η επαναλειτουργία της Ακαδημίας.

«η εκπαίδευση παράγοντας της εθνικής μας αναστάσεως»²²³

«είναι ανάγκη η Εκπαίδευση να γίνει Εθνική και γι αυτό πρέπει να αποκτήσωμε νέους διδασκάλους με Εθνικής ψυχής»²²⁴

«έναρξιν της Ακαδημίας το συντομότερων δια λόγους Εθνικοκοινωνικούς»²²⁵

Στις αποφάσεις του Δήμου, εντοπίζουμε, ακόμη μια αναφορά, η οποία σχετίζεται με την επανασύσταση της Φιλαρμονικής του Δήμου. Χαρακτηριστικά, αναφέρεται ότι είναι σημαντικό να λειτουργεί στον Δήμο Φιλαρμονική η οποία, εκτός από τον άμεσο σκοπό της, δηλαδή την ψυχαγωγία και την κάλυψη εκδηλώσεων και παρελάσεων, θα έχει και έναν έμμεσο σκοπό, την εξύψωση του εθνικού φρονήματος:

«Περί ιδρύσεως Νομικού Προσώπου παρα το δήμο Φιλαρμονικής υπο τον τίτλο Φιλαρμονική του Δήμου Φλώρινας ο Ορφέας. Η κοινωνία της πόλης μας αισθάνεται της σοβαρή ελλψη οργανωμένης Φιλαρμονικής, και επιθυμεί την επανασύσταση της. Επειδή πραγματικά η πόλη έχει ανάγκην την Φιλαρμονική δια την ψυχαγωγία οσον και δια λόγους συμμετοχής σε διαφορες επίσημες τελετές και παρελάσεις προς εξύψωση του εθνικου φρονήματος... και δια λόγους εθνικής σημασίας»²²⁶

Τέλος, συναντάμε μία αναφορά η οποία αναφέρεται σε ένα αίτημα μιας δημότισσας. Όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά:

«Η Μ.Σ , σύζυγός του Δ.Σ παρακαλεί το Δημοτικό Συμβούλιο να εκτιμήσει την εθνικιστική και αντικομμουνιστική δράση του συζύγου της, την περίοδο της Κατοχής ,προς το Συμβούλιο Χάριτος , απονομή Χάριτος στον σύζυγό της για το υπόλοιπο της ποινής του στο Δικαστηρίου Των Δοσίλογων (επειδή συνεργάστηκε με τους Γερμανούς και φόνευσε έναν κομμουνιστή). Προτείνει την αποδοχή της αίτησης της.»²²⁷

Το Δημοτικό συμβούλιο κάνει αποδεκτή την αίτηση, με τα παρακάτω λόγια:

«εκτιμά την εθνική και αντικομμουνιστική δράση του»²²⁸.

Όλες οι παραπάνω αναφορές που αναλύσαμε, ταξινομούνται στην υποκατηγορία «Εθνικός Σκοπός».

²²³ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 40, 12.2.1947, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²²⁴ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 40, 12.2.1947, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²²⁵ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 40, 12.2.1947, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²²⁶ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 38, 19.11.1945, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²²⁷ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 45, 20.9.1949, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²²⁸ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 44, 20.9.1949, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

3.2.2.1.2 Η μνήμη των ηρώων

Στη συγκεκριμένη κατηγορία, περιλαμβάνονται αναφορές που σχετίζονται με την μνήμη των «εθνικών ηρώων» και σχηματίζουν την αντίστοιχη υποκατηγορία.

Οι σχετικές αναφορές, επικεντρώνονται στις αποφάσεις που λαμβάνει το Δημοτικό συμβούλιο για να τμήσει την μνήμη των «εθνικών ηρώων» οι οποίοι πολέμησαν, και, τελικά σκοτώθηκαν, στη μάχη για το «έθνος». Χαρακτηριστικά, μετά τον θάνατο του ταγματάρχη Μιχαήλ Φουλεδάκη, το Δημοτικό Συμβούλιο, σε ξεχωριστή, έκτακτη συνεδρίαση, εκδίδει ψήφισμα κατά το οποίο αποφασίζεται η κηδεία του αποθανόντος να γίνει δημόσια δαπάνη:

«Περί διατυπώσεως συλλυπητηρίου ψηφίσματος επι τω ηρωικό θάνατο του Ταγματάρχη της Χωροφυλακής Φουλεδάκη Μιχαήλ.. επότισε με το τίμιον αίμα την Μακεδονικήν γην... ο θάνατος αυτού εσκόρπισε την οδύνην και την θλίψιν εις τας ψυχάς των Ελληνων....Ψηφίζει η κηδεία του αείμνηστου να γίνει πάνδημος και δαπάναις του Δήμου, να κατατεθεί στέφανος εκ μέρους του Δήμου και η Φιλαρμονική του Δήμου να συνοδεύει την εκφοράν»²²⁹

Ενώ παρακάτω, με άλλη απόφαση, αποφασίζεται η ανέγερση μνημείου με δαπάνες του Δήμου:

«περί λήψεως αποφάσεως δια την δαπανούς του Δήμου ανέγερσιν μνημείου ... ηρωικώς πασόντος υπέρ πατρίδος»²³⁰

και με άλλη απόφαση η μετονομασία οδού της πόλης της Φλώρινας σε οδό «Ταγματάρχη Φουλεδάκη»:

«Περί μετονομασίας οδών τινών της πόλεως Φλωρίνης, εις οδόν 'Ταγματάρχου Μιχαήλ Φουλεδάκη' προς αποτίποσιν ελάχιστου φόρου τιμής προς πεσόντα τούτων ήρωα εν τω πεδίω της τιμής κατά την συμπλοκήν μετά ληστοσυμμοριτών έξώθι της Φλωρίνης»²³¹

²²⁹ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 39, 28.7.1946, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²³⁰ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 39, 13.8.1946, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²³¹ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 39, 5.1.1947, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

Θα πρέπει να σημειωθεί, πως κάτι ανάλογο γίνεται και μετά τον θάνατο του Νικολάου (ή Λάκη) Πύρζα, οπλαρχηγού του Μακεδονικού Αγώνα. Ο δήμος, με απόφασή του, καλύπτει τα έξοδα της κηδείας του αποθανόντος και εγκρίνει κατά πλειοψηφία τη μετονομασία της οδού Θεσσαλονίκης σε οδό Νικολάου Πύρζα. Τις αποφάσεις αυτές, τις στηρίζει στο πολλαπλό εθνικό έργο του αποθανόντος. Χαρακτηριστικά, διαβάζουμε:

«αναγνωρίζον ότι ευγνώμων ο Δήμος δέον να αναλάβη τα έξοδα της κηδείας του αείμνηστου Οπλαρχηγού του Μακεδονικού αγώνος Νικολάου Πύρζα δια τας πολλαπλές Εθνικάς υπηρεσίας αυτού προς της Ελλάδα»²³²

«Περί μετονομασίας της οδού Θεσσαλονίκης εις οδόν Νικολάου Πύρζα... προς αποτύπωση φόρου ευγνωμοσύνης εις τον πρωταγωνιστή τούτον του Μακεδονικού αγώνος»²³³

Το Δημοτικό Συμβούλιο, για να τιμήσει τους εθνικούς ήρωες που σκοτώθηκαν για την υπεράσπιση της πατρίδας και του έθνους, λαμβάνει και άλλες αποφάσεις σχετικά με τη μετονομασία οδών προς τιμήν τους:

«Περί ονομασίας μίας οδού της Φλώρινας δια του ονόματος Παντελή Γυφτόπουλου... προς τιμήν αυτού, χάρις εις την ηρωικήν άμυναν και αυτοθυσία του»²³⁴

«Περί μετονομασίας οδών τιμών της πόλεως Φλώρινας εις οδόν Ταγματάρχου Ιωάννου Σωτηρίου πεσόντος έξωθι της Βέροιας εν συμπλοκή μετά ληστοσυμμοριτών προσενεγκόντος δε πλείστας εθνικάς υπηρεσίας εις την πόλιν μας κατά τα έτη της Κατοχής»²³⁵

Σε μερικές αναφορές, παρατηρούμε πως ο Δήμος αναλαμβάνει τα έξοδα για την τέλεση μνημόσυνων προς τιμήν πεσόντων σε πεδία μάχης, με την αιτιολογία ότι αυτοί σκοτώθηκαν για το έθνος:

« Έγκριση αποδιδόμενου λογαριασμού για την τέλεση μνημόσυνων για τους πεσόντες στις μάχες στο Γράμμο και στο Βίτσι ... δια την υπεράσπιση του έθνους»²³⁶.

²³² Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 40, 12.2.1947, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²³³ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 40, 12.2.1947, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²³⁴ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 43, 2.8.1948, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²³⁵ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 39, 5.1.1947, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²³⁶ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 45, 20.9.1949, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

Τέλος, είναι σημαντικό να επισημάνουμε την παρακάτω αναφορά. Πριν την έναρξη της συνεδρίασης της 27 Φεβρουαρίου, ο Αντιπρόεδρος του Δημοτικού Συμβουλίου καλεί τα μέλη σε:

«ενός λεπτού σιγήν εις μνήμην πεσόντων αξιωματικών, υπαξιωματικών και οπλιτών της 2ης Μεραρχίας και της χωροφυλακής κατά της άμυνας τους ενάντια των συμμοριτών της 12 Φεβρουαρίου 1949» «νύκτα 11ης Φεβρουαρίου ισχυραί δυνάμεις αντάρτικων ομάδων να καταλάβουν την Φλώρινα»²³⁷

3.2.2.1.3 Οι εθνικές γιορτές - επέτειοι

Η τρίτη και τελευταία υποκατηγορία «Οι Εθνικές γιορτές – επέτειοι», συγκεντρώνει όπως φαίνεται και από τον τίτλο, αναφορές οι οποίες σχετίζονται με τις εθνικές επετείους καθώς και με την επέτειο της Απελευθέρωσης της Φλώρινας από τον Τούρκικο ζυγό:

«Περί εγκρίσεως αποδομένου λογαριασμού δια έξοδα εορτασμού της 25 Μαρτίου 1949 οικονομικό έτους 1948-1949... δαπάνες για τον εορτασμό της Εθνικής Εόρτης»²³⁸

«περί ψηφίσεως πιστώσεως δρχ 1.827.000 δι' έξοδα παραθέσεως τιμητικού γεύματος κατά της εορτήν της Επετείου Νίκης της Φλώρινας»²³⁹

«περί έγκρισης γενόμενης δαπάνης δρχ. 107.150 δια τον εορτασμό της 28^{ης} Οκτωβρίου και 8^{ης} Νοεμβρίου»²⁴⁰

«Περί καθορισμού του τρόπου Εορτασμού της 8^{ης} Νοεμβρίου»²⁴¹

Όπως διαπιστώνεται από τις παραπάνω αναφορές, το Δημοτικό συμβούλιο, διαθέτει ένα μέρος από τα έξοδα για τις Επετείους στην μνήμη όσων αγωνίστηκαν για το «έθνος»:

Εν κατακλείδι, όπως παραθέσαμε παραπάνω, στις αναφορές διαχέεται, είτε άμεσα είτε έμμεσα, η έννοια του «Έθνους».

²³⁷ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 44, 27.2.1949, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²³⁸ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 45, 3.8.1949, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²³⁹ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 45, 1.3.1950, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁴⁰ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 38, 19.11.1945, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁴¹ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 46, 1.11.1950, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

3.2.2.2 Κράτος

3.2.2.2.1 Ο στρατός

Στη συνέχεια της ποιοτικής μας ανάλυσης, έχουμε την κατηγορία «Κράτος», μια έννοια η οποία, αποτελεί έναν από τους βασικούς πυλώνες της αντικομμουνιστικής ιδεολογίας. Στην κατηγορία αυτή εντοπίζουμε αναφορές οι οποίες σχετίζονται με τους επιμέρους κρατικούς θερμούς. Ειδικότερα, οι αναφορές κατανέμονται στην υποκατηγορία «Στρατός», και αναφέρονται σε αποφάσεις του Δήμου σχετικά με την παράθεση τιμητικών γευμάτων στην στρατιωτική ηγεσία, την προσφορά διάφορων ειδών στον στρατό ως ανταμοιβή για το δύσκολο έργο που έχει κληθεί να αναλάβει –δηλαδή την υπεράσπιση της πατρίδας από τον εσωτερικό εχθρό, τον κομμουνισμό–, και, τέλος, στην ανέγερση Στρατιωτικού Νεκροταφείου στη Φλώρινα. Παραθέτουμε παρακάτω, ενδεικτικές αναφορές:

«Εγκρίνει την γενόμενην δαπάνην εκ δρχ 108.520 δια την απ'ευθείας υπό του κ Δημάρχου παρατεθέντων γευμάτων κατά το οικ έτος 1945-46 προς τιμήν των επικευθέντων την πόλιν.... Στρατηγού Δρομάζου»²⁴²

«Εγκρίνει την γενόμενη δαπάνην εκ 614.000 τοις σχετικοί δι'έξοδα παρατεθέντων γευμάτων προς τιμήν των αφιχθέντων εις την πόλιν Υπουργών Στρατιωτικών και Αεροπορίας»²⁴³

«Έγκριση δαπάνης για αγορά σιγαρέτων, τα οποία θα διανεμηθούν στις μαχόμενες δυνάμεις ΣΤΡΑΤΟΣ κ ΧΩΡΟΦΥΛΑΚΗΣ «προς ένδειξις ευγνωμοσύνης δια την προστασία της πόλεως παρα αναρχικών στοιχείων»²⁴⁴

«Έγκριση αποδιδόμενου λογαριασμού για την προμήθεια σιγαρέτων που θα αποδοθούν στις μαχόμενες μονάδες Στρατού και Χωροφυλακής»²⁴⁵

«Έγκριση γενομένης δαπάνης για την αγορά σιγαρέτων και πορτοκαλιών, τα οποία προσφέρθηκαν στους στρατιώτες που τραυματίστηκαν στη μάχη της 12ης Φεβρουαρίου και νοσηλεύονται στο νοσοκομείο Φλώρινας 'εν τη επίθεση των ανταρτών'»²⁴⁶

«Έγκριση αποδιδόμενου λογαριασμού για την αγορά πραγμάτων (τσιγάρων, φρούτων, αναμνηστική κάρτα) για τους στρατιώτες που τραυματίστηκαν στη μάχη του

²⁴² Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 39, 19.7.1946, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁴³ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 41, 2.7.1947, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁴⁴ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 40, 4.7.1947, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁴⁵ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 41, 16.7.1947, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁴⁶ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 44, 27.2.1949, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

Βιτσιού – Γράμμον, προς ένδειξη ευγνωμοσύνης για τον αγώνα τους για την κάθαρση του τόπου από «παντός κομμουνιστικού μιάσματος»²⁴⁷

«Έγκριση της υπέρ του Δήμου αναγκαστικής απαλλοτρίωσης κτήματος, για τη δημιουργία στρατιωτικού νεκροταφείου»²⁴⁸.

Τέλος, σε μία αναφορά ο «Εθνικός Στρατός» εξυμνείται ευθέως από τον ίδιο τον Δήμαρχο.

«Πριν ξεκινήσει η συνεδρίαση ο αντιπρόεδρος του Δημοτικού Συμβουλίου Δημήτριος Τσώγκος προτείνει να γραφεί στα πρακτικά της παρούσας συνεδρίασης «προς τον Εθνικον Στρατον την άπειρου αυτού ευγνωμοσύνη διότι χωρίς επ αυτού και της πεφωτισμένης ηγεσίας η πόλη Φλώρινα απαλλαγή οριστικά από τους συμμορίτες»²⁴⁹.

3.2.2.2 Τα σώματα ασφαλείας

Πέρα από τις αναφορές σχετικά με τον στρατό, υπάρχουν και άλλες, οι οποίες αναφέρονται στα σώματα ασφαλείας και γενικότερα στις αποφάσεις του Δήμου που λαμβάνονται σε συνεργασία με τις τοπικές υποδιοικήσεις της χωροφυλακής και της εθνοφυλακής. Οι αναφορές εδώ, σχετίζονται με αποφάσεις σχετικά με την ασφάλεια και την αντιμετώπιση της κομμουνιστικής απειλής, η οποία όπως θα αναλύσουμε εκτενέστερα παρακάτω, περιγράφεται με διάφορα επίθετα. Ακολουθούν, κάποιες ενδεικτικές αναφορές:

«Περί λήψεως αποφάσεως δια την ανάληψιν υπό του Δήμου των εξόδων κατασκευής οχυρωματικών έργων εν Φλωρίνη...από απόψεως ασφάλειας των κατοίκων Φλωρίνης.. την παρεμπόδισεως της εισόδου αναρχικών στοιχείων εντός αυτής.. παρέχεται ασφάλειαν εις τους κατοίκους»²⁵⁰

«Περί εκρίσεως αποδιδόμενου λογαριασμού δια την κατασκευήν οχυρωματικών έργων προς προστασίαν των κατοίκων Φλωρίνη εξ επιδρομών αναρχικών στοιχείων εναντίον της πόλεως»²⁵¹

«Περί λήψεως αποφάσεως δια την επί αποδόσει λογαριασμού κατασκευήν πολυβολείων εν Φλωρίνη...έγγραφο του Αστυνομικού τμήματος Φλωρίνης δι' ου

²⁴⁷ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 45, 20.9.1949, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁴⁸ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 43, 2.8.1948, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁴⁹ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 45, 20.9.1949, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁵⁰ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 40, 4.7.1947, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁵¹ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 41, 27.8.1947, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

γνωρίζει τούτο την επιτακτικών ανάγκη της κατασκευής εννέα εισέτι πολυβολείων απαραίτητων δια την ασφάλειαν της ζωής και περιουσίας των κατοίκων της πόλεως... της παρεμποδίσεως δια τούτων της εισβολής αναρχικών στοιχείων»²⁵²

«Περί επιβολής προσωπικής εργασίας οικ. έτους 1948-49 δια την εκτέλεσιν υπο 'των Αρχών Στρατιωτικών ,έργων εχόντων σχέσιν με την με την διάνοιξιν οδικών αρτηριών μεγίστης σπουδαιότητας δια την ασφάλειαν της πόλεως αποσκοπούν στην προστασίαν της περιουσίας και της ζωής των κατοίκων της πόλεως υπό πάσης προσβολής αναρχικών στοιχείων»²⁵³

«Περί ψηφίσεως πιστώσεως δρχ. 5.000.000 δι'αντίτιμου ενός προβολέως δια την πόλιν της Φλωρίνης... δια την αποτελεσματικότερα άμυνας της πόλεως κατά των αναρχοκομμουνιστών»²⁵⁴

Τέλος, υπάρχουν αναφορές μέσα από τις οποίες φαίνεται η πολλαπλή στήριξη του Δήμου προς τις δυνάμεις ασφαλείας της περιοχής:

«Περί εγκρίσεως αποδιδόμενου λογαριασμού δια την προμήθεια σιγαρέττων προσφερθέντων εις τας μαχόμενες μονάδες της Χωροφυλακής»²⁵⁵ .

3.2.2.2.3 Το παλάτι

Ακολουθεί η τρίτη υποκατηγορία στην οποία εντοπίζονται αναφορές σχετικές με το «Παλάτι», από τις οποίες πήρε και την ονομασία της. Εδώ, οι αναφορές σχετίζονται με τις αποφάσεις του Δημοτικού συμβουλίου που αναφέρονται στον βασιλιά, για παράδειγμα, την παράθεση τιμητικού γεύματος προς τον βασιλιά, και την προσφορά σε αυτόν δώρων, με δαπάνες του Δήμου. Χαρακτηριστικά αναφέρεται:

«Περί εγκρίσεως γενόμενης δαπάνης εκ δρχ 2.058.000 δι'έξοδα υποδοχής και δεξιώσεως και παραθέσεως τιμητικού γεύματος αφιχθέντος εις την πόλιν Φλωρίνης της Α.Μ Παύλος του Βασιλέως των Ελλήνων»²⁵⁶

«Περί ψηφίσεως πιστώσεως δρχ. 3.970.000 δι'έξοδα παρατεθέντος υπο του Δήμου γεύματος προς τιμήν του Α.Α.Μ.Α Βασιλέως της Ελλάδας»²⁵⁷

«Περί ψηφίσεως πιστώσεως δρχ.750.000 δι'αντίτιμον δύο περσικών ταπήτων δωρηθέντων εις την Α.Μ Βασιλεα και τον Στρατηγό Ρόλλιγζ»²⁵⁸

²⁵² Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 42, 23.1.1948, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁵³ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 44, 31.1.1949, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁵⁴ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 44, 31.3.1949, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁵⁵ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 41, 16.7.1947, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁵⁶ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 41, 6.10.1947, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁵⁷ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 46, 14.7.1950, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

Επίσης, εντοπίσαμε μία αναφορά η οποία προέρχεται από το ειδικό ψήφισμα του Δημοτικού Συμβουλίου για τον θάνατο του Βασιλιά Γεώργιου Β'. Το ψήφισμα βρίθει επιθέτων τα οποία χαρακτηρίζουν τη συνεισφορά του βασιλιά στον «έθνος». Ενδεικτικά, παραθέτουμε:

«εις εκτάκτον συνεδρίασην επι τω θλιβερώ του αδόκητου και πρόωρου θανάτου του Λαοφιλέστατου Βασιλέως Γεωργίου Β'»²⁵⁹

«δια την απώλειαν του Εθνικού Ηρώος, όπως υπηρέτησας μετά πίστεως και αυτοθυσίας την Ελλάδα εις τας κρισιμωτέρας ώρας της υπάρξεως της ανακηρυχθεί Εθνικός Βασιλεύς»²⁶⁰

«εις τον ένδοξον Ελληνικόν θρόνον του αδελφού αυτού Παύλου, ίνα εξακολουθήσει την ένδοξον ιστορία αυτού επ' αγαθώ του Έθνους»²⁶¹

Ένα χρόνο αργότερα, ο Δήμος αναλαμβάνει τα έξοδα για την τέλεση ετήσιου μνημόσυνου:

«Έγκριση αίτησης οικονομικής συνδρομής του Πανελλήνιου Οργανισμού Βασιλοφρόνων (παράρτημα Φλώρινας) για την τέλεση ετήσιους μνημονίου για τον Βασιλιά Γεώργιο Β'»²⁶².

Τέλος, σε μία αναφορά, φαίνεται ο Δήμος να λαμβάνει απόφαση για την αγορά βιβλίων με τον τίτλο:

«Α.Μ Βασίλισσας Φρειδερίκης Μητέρα του Λαού και Στρατού».²⁶³

3.2.2.3 Η κοινωνία

Η επόμενη κατηγορία την οποία πρόκειται να αναλύσουμε ποιοτικά είναι αυτή της «Κοινωνίας». Μέσα στην κοινωνία, ανακαλύπτουμε τις διάφορες εκφάνσεις του «αντικομμουνισμού», τους φορείς που συντελούν στην τροφοδότηση του, τους τρόπους με τους οποίους ασκείται, και τον αντίκτυπό του στα άτομα. Όλα αυτά πάντα, σε συνάρτηση με τον βασικό παράγοντα, το Δημοτικό Συμβούλιο, το οποίο

²⁵⁸ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 41, 6.10.1947, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁵⁹ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 40, 3.4.1947, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁶⁰ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 40, 3.4.1947, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁶¹ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 40, 3.4.1947, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁶² Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 43, 2.8.1948, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁶³ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 45, 25.11.1949, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

μέσα από τις αποφάσεις που λαμβάνει στις συνεδριάσεις του, σχηματοποιεί τις διαστάσεις του «αντικομμουνισμού» μέσα στην κοινωνία της Φλώρινας, στη διάρκεια της χρονικής περιόδου που μελετάμε. Οι αναφορές σχετικά με τη συγκεκριμένη κατηγορία ποικίλουν σε τέτοιο βαθμό, που θα ήταν αδιανόητο να μην ταξινομηθούν σε επιμέρους υποκατηγορίες.

3.2.2.3.1 Κοινωνική πρόνοια

Η πρώτη υποκατηγορία είναι αυτή της «Κοινωνικής πρόνοιας». Όπως φαίνεται και στην ποσοτική ανάλυση που παραθέσαμε παραπάνω, σε αυτή συγκεντρώνονται οι περισσότερες αναφορές. Πιο συγκεκριμένα, πολλές αναφορές προέρχονται από αιτήματα των πολιτών οι οποίοι απευθύνονται στον Δήμο προκειμένου να τους δοθεί κάποια οικονομική ενίσχυση ή να τους παρασχεθεί κάποια άλλη βοήθεια, πάσης φύσεως. Τα αιτήματα αυτά, είτε όπως τα διατυπώνουν οι πολίτες είτε όπως τα παραθέτει στην συνέχεια το Δημοτικό Συμβούλιο προς συζήτηση, έχουν ένα κοινό χαρακτηριστικό: είναι φορτισμένα με επίθετα και εκφράσεις αρνητικά διακεείμενες προς τον κομμουνισμό. Ακολουθούν, ενδεικτικές αναφορές:

«Περί αίτησης Ν.Α κατοίκου Φλωρίνης. Εισηγούμενος εν προκειμένου ο κ. πρόεδρος αναγιγνώσκει την αίτηση του Ν.Α κατοίκου Φλωρίνης, δι'ής αναφέρει ότι κατά την γενομένην υπο των συμμοριτών εισβολήν εντός της πόλεως την νύκτα της 28^{ης} Μαΐου ε.ε υπ'αυτών η οικία τους κατακρεουργήθέντων της μετέρας του αδερφού και της θείας αυτών»²⁶⁴

«Επί αίτησης Ν.Μ κατοίκου Φλωρίνης. Εισηγούμενος εν προκειμένω ο Πρόεδρος αναγιγνώσκει την αίτησιν του Ν.Μ, κατοίκου Φλωρίνης, δι'ής αναφέρει ότι κατά την επίθεσιν των αναρχοκομμουνιστών εναντίον της Φλωρίνης ετραυματίσθη, άπαντα τα μέλη της οικογένειας του, εμπρησθείσης καθ'ολοκλήρου της οικίας του μεθ'όλου του περιεχομένου αυτής... Εγκρίνει την χορήγηση χρηματικού βοηθήματος εις άπορον και ανταρτοπληκτον Ν.Μ δι'έξοδα μεταβάσεως των τραυματισθεισών μητρός και αδελφής αυτού εις Θεσσαλονίκη προς νοσηλείαν»²⁶⁵.

«Επί αιτήσεως Δ.Χ, κατοίκου Φλωρίνης. Εισηγούμενος εν προκειμένω ο κ Πρόεδρος αναγιγνώσκει αίτησιν της Δ.Χ κατοίκου Φλωρίνης,, ανταρτόπληκτου, δι' ης διεκτραδωδούσα την οικιρά κατάστασιν εις ην ευρίσκειται η οικογένεια της πρώτον

²⁶⁴ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 40, 12.6.1947, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁶⁵ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 41, 2.7.1947, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

λόγω της κατά τον παρελόντα Μάιο ότε εγένετο η εισβολή των εαμοκομμουνιστών εις Φλώριναν καθ'ολοκλήρου πυρπολήσεως της οικίας της μεθ'όλων των υπαρχόντων εν αυτή... Εγκρίνει την χορήγησιν χρηματικού βοηθήματος εις την άπορον και ανταρτόπληκτη» ²⁶⁶

«Επί αίτησεως Ε.Τ, κατοίκου Φλωρίνης. Εισηγούμενος εν προκειμένω ο κ. πρόεδρος αναγιγνώσκει της αίτησιν της Ε.Τ διής ζητεί την οικονομική ενίσχυση του Δήμου ίνα να μεταβεί εις Αθήνα... λόγω των τραυματάτων άτινα υπέστη υπό των συμμοριτών κατά την επιδρομήν αυτών εναντίων της Φλωρίνης. Το Δ.Σ εγκρίνει την χορήγησιν χρηματικού βοηθήματος προς χειρουργική επέμβασιν λόγω των τραυμάτων άτινα υπέστη υπο συμμοριτών»²⁶⁷

«Επί αιτήσεως Μ.Τ Α.Τ, Ν.Γ, Μ.Β, Μ.Σ,Α.Β ανταρτόπληκτων γεωργοκτηνοτρόφων δι'ης αναφέρουσιν ζητούν καταλλήλου τόποιου να ενσταλώσουν τα ποιμένα των εκ 244 κεφαλών εν τα παλαιά δημοτικά σφαγεία και ζητούν την έγκριση του δήμου. Κατόπιν σχετικής συζητήσεως λόγω της ιδιότητας των αιτούντων ως ανταρτόπληκτοι, το Δ.Σ εγκρίνει όπως παραμείνουμε τα ποιμένα των αιτούντων»²⁶⁸

«Περί χορηγήσεως έκτακτου χρηματικού βοηθήματος εις τον πυροπαθή Η.Π. Εισηγούμενος εν προκειμένω ο κ Δήμαρχος αναγιγνώσκει αίτησιν του Η.Π κατοίκου Φλωρίνης δι'ης αναφέρει ότι ως γνωστόν κατά την επιδρομήν των ληστοσυμμοριτών ενάντια της πόλεως την νύκτα της 15^{ης} προς 16^{ης} Ιανουαρίου επυρπολήθη παντελώς η οικία του. Το Δ.Σ εγκρίνει την χορήγησιν έκτακτου χρηματικού βοηθήματος εν τονΗ.Π συνέπεια της πυρπολήσεως της οικίας του μεθ'όλων των υπαρχόντων υπό των ληστοσυμμοριτών»²⁶⁹

«Περί ψηφίσεως πιστώσεως δρ 100.00 δια βοήθημα εκ του Α.Τ. Εισηγούμενος εν προκειμένω ο κ πρόεδρος αναγιγνώσκει την αίτησιν του Α.Τ δι'ης αναφέρει οτι τυγχάνει άπορος λόγω τραυματισμού του κατά την μάχην της Φλώρινας την 12.2.1949. Το Δ.Σ εγκρίνει την αίτησιν»²⁷⁰.

Σε μία αναφορά μάλιστα, παρατηρούμε ότι το Δημοτικό Συμβούλιο λαμβάνει την απόφαση να χορηγήσει έκτακτη οικονομικής ενίσχυσης ως βοήθημα σε άπορους

²⁶⁶ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 42, 16.2.1948, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁶⁷ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 43, 23.8.1948, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁶⁸ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 43, 27.10.1948, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁶⁹ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 44, 18.1.1949, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁷⁰ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 46, 18.10.1950, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

δημότες οι οποίοι επλήγησαν από επεισόδια που προκάλεσαν «λησταντάρτες» και «αναρχικά στοιχεία», στις 28-5-1947:

«Περί χορηγήσεως έκτακτου οικονομικής ενίσχυσης ως βοήθημα εις πυροπαθείς Φλωρήνης. Εισηγούμενος εν προκειμένω ο κ Δήμαρχος γνωρίζει εις το Δημοτικόν Συμβούλιον, ότι ως είναι γνωστόν και εις τούτο κατά τα συνταρακτικά γεγονότα της νυκτός της 28^{ης} Μαΐου ε.ε καθ'α εγένετο απόπειρα εισβολής εις την πόλιν ληστανταρτών....Το Δ.Σ εγκρίνει την χορήγηση εκτάκτου οικονομικής ενισχύσεως λόγω της λεηλασίας και πυρπολήσεως υπό αναρχικών στοιχείων»²⁷¹

Επίσης, υπάρχουν ξεχωριστές αναφορές οι οποίες αποτελούν αιτήματα «συγκεκριμένων» πολιτών στα οποία ο Δήμος ανταποκρίνεται θετικά, κάνοντάς τα αποδεκτά:

«Έγκριση χορήγησης επιδόματος ένδειας σε συγκεκριμένο πολίτη του Δήμου Φλώρινας»²⁷²

«Έγκριση δαπάνης για την προμήθεια υποδημάτων, τα οποία θα δοθούν σε συγκεκριμένους δημοσίους υπαλλήλους»²⁷³

«Περί καταβολής δρχ 140.00 δι'αγοραν ενός φερέτρου προς ταφήν του φορευθέντος Σ.Γ υπο ανταρτών...δασοφύλακος»²⁷⁴

«Αποδοχή αίτησης συγκεκριμένου άπορου δημότη για χορήγηση σ' αυτόν χρηματικού βοηθήματος»²⁷⁵

«Αποδοχή αιτήσεων δύο συγκεκριμένων δημοτών (Α.Γ. και Δ.Χ.) για χορήγηση οικονομικής βοήθειας»²⁷⁶

Τέλος, υπάρχουν αναφορές από αιτήματα τα οποία απορρίπτονται, είτε με την αιτιολογία της αβάσιμης αίτησης είτε να χωρίς να αναφέρεται καθόλου ο λόγος της απόρριψης:

«Απόρριψη αιτήματος Γ.Σ για την χορήγηση ύδατος»²⁷⁷

²⁷¹ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 40, 2.6.1947, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁷² Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 37, 6.6.1945, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁷³ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 39, 13.13.1946, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁷⁴ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 39, 13.12.1946, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁷⁵ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 41, 17.12.1947, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁷⁶ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 42, 16.2.1948, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁷⁷ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 38, 26.6.1946, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

«Απόρριψη αίτησης δημότης (Θ.Ν.) για μείωση μισθίου καταστήματος της Δημοτικής αγοράς»²⁷⁸

«Απόρριψη αίτησης δημότη (Π.Σ.) για παραχώρηση σ' αυτόν δημοτικής καλλιεργήσιμης έκτασης»²⁷⁹

«Απόρριψη αίτησης δημότη (Ι.Δ.) για παραχώρηση σ' αυτόν δημοτικού καταστήματος. Η αίτηση απορρίφθηκε ως αβάσιμη»²⁸⁰.

3.2.2.3.2 Οργανώσεις- Σωματεία

Στη συγκεκριμένη υποκατηγορία ταξινομούνται οι αναφορές οι οποίες σχετίζονται με οργανώσεις και σωματεία καθαρά «αντικομμουνιστικά», καθώς στα καταστατικά τους αναφέρεται ότι ο σκοπός τους είναι καθαρά εθνικός:

Πολλές αναφορές γίνονται: στον «Φ.Σ.Φ Αριστοτέλη»,

«Αύξηση του χορηγούμενου κονδυλίου στον σύλλογο Αριστοτέλης»²⁸¹

«Καταγραφή δαπανών παροχή ποσών στον Φ.Σ.Φ Αριστοτέλη»²⁸²

«Έγκριση αποδιδόμενου λογαριασμού για την εκτύπωση σε 100 αντίτυπα της διάλεξης του Γεωργίου Μόδη, σχετικά με την εθνική δράση του ΦΣΦ Αριστοτέλης και την εγκληματική δράση του ΚΚΕ»²⁸³

Στην Επιτροπή Εθνικοφρόνων Νέων,

«Αποδοχής αιτήματος της Επιτροπής Εθνικοφρόνων Νέων, που αφορά γενομένη δαπάνη για την υποδοχή και φιλοξενία Βρετανικών Στρατευμάτων»²⁸⁴

Στην Εθνική Ομάδα Προσκόπων Φλώρινας,

«Το Δ.Σ εγκρίνει την χορήγηση οικονομικής συνδρομής υπέρ της Εθνικής Ομάδας Προσκόπων Φλώρινας»²⁸⁵

«Αποδοχή αίτησης του Σώματος Ελλήνων Προσκόπων περί χορήγησης χρηματικού βοηθήματος»²⁸⁶

Στο Σωματείο Ελλήνων Οδηγών,

²⁷⁸ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 42, 8.3.1948, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁷⁹ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 43, 23.8.1948, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁸⁰ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 43, 27.10.1948, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁸¹ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 37, 11.7.1945, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁸² Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 38, 25.4.1946, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁸³ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 44, 15.11.1948, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁸⁴ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 37, 4.4.1945, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁸⁵ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 37, 26.7.1945, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁸⁶ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 44, 17.3.1949, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

«Το Δ.Σ εγκρίνει την χορήγηση οικονομικής συνδρομής υπέρ του Σωματείου Ελλήνων Οδηγών»²⁸⁷

«Αποδοχή αίτησης του Σωματείου Ελληνίδων Οδηγών για χορήγησης οικονομικής ενίσχυσης είναι «εθνική ανάγκη»²⁸⁸

Στον Εθνικό Σύνδεσμο Εφέδρων Πολεμιστών 1940-41,

« Έγκριση χορήγησης συνδρομών για τον Εθνικό Σύνδεσμο Εφέδρων Πολεμιστών 1940-1941»²⁸⁹

Στον Πανελλήνιο Οργανισμό Βασιλοφρόνων,

«Έγκριση αίτησης οικονομικής συνδρομής του Πανελλήνιου Οργανισμού Βασιλοφρόνων (παράρτημα Φλώρινας) για την τέλεση ετήσιους μνημονίου για τον Βασιλιά Γεώργιο β'»²⁹⁰

Στον Σύνδεσμο «Φίλοι του Στρατού»,

Το Δ.Σ εγκρίνει την ψήφιση πίστωσης υπέρ του συνδέσμου «Φίλοι του Στρατού». Αναφορά στον «ιερόν σκοπό» «υπεράσπιση της πατρίδας»²⁹¹

«Έγκριση χορήγησης εισφοράς στο σύνδεσμο «Οι φίλοι του στρατού». «επιδιωκόμενους Εθνικούς σκοπούς των μελών»²⁹²

Καθώς και στο ίδρυμα «Η φανέλα του στρατιώτη».

«Το Δ.Σ εγκρίνει την ψήφιση πίστωσης υπέρ του ιδρύματος «Η φανέλα του στρατιώτη»²⁹³

3.2.2.3.3 Η εκκλησία

Η εκκλησία, τη χρονική περίοδο που μελετάμε, αναδείχθηκε σε στυλοβάτη του αντικομμουνιστικού στρατοπέδου και διέθεσε στον αγώνα αυτό, όλη την επιρροή και τα μέσα που διέθετε, επιθυμώντας μια κοινωνική δόμηση με βάση τη θρησκεία και όχι την ταξική διαστρωμάτωση. Στα πρακτικά, συναντάμε αναφορές οι οποίες συνδέονται με την εκκλησία. Ωστόσο, δεν διακρίνονται για κάποιο αντικομμουνιστικό λόγο. Οι αναφορές αυτές σχετίζονται με αποφάσεις του Δήμου για την έκδοση δαπανών τις οποίες δωρίζει σε διάφορες εκκλησίες της περιοχής για την κάλυψη έργων αναστήλωσης:

²⁸⁷ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 37, 26.9.1945, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁸⁸ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 44, 7.12.1948, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁸⁹ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 38, 19.10.1945, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁹⁰ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 43, 3.8.1948, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁹¹ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 44, 21.12.1948, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁹² Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 44, 27.2.1949, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁹³ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 44, 21.12.1948, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

«Έγκριση καταβολής χρηματικού ποσού για την αποπεράτωση εργασιών στο κτήριο της Μητρόπολης Φλώρινας, μετά από αποδοχή σχετικού αιτήματος του Σεβασμιότατου Μητροπολίτη»²⁹⁴

«Περί διαθέσεως της εν τω προϋπολογισμό του Δήμου εγγεγραμμένης εισφοράς εκ 2.000.000 δρχ υπέρ της αναστηλώσεως του Ιερού Ναού Αγίου Γεωργίου»²⁹⁵

Επίσης, σε άλλη αναφορά γίνεται λόγος για την σπουδαιότητα της εκκλησίας για το έθνος:

«το έθνος δίδει την δέουσα σημασία και προσοχήν προς την εκκλησίαν.. εις τους βασικούς παράγοντες της Εθνικής μας αναστάσεως»²⁹⁶

Σε άλλο σημείο, γίνεται αναφορά στον σεβασμό τον πρέπει να δείχνουν οι πολίτες προς τους Ιερείς:

«Δάσκαλοι και ιερείς απήλανον του δεόντως σεβασμού παρά πάντων»²⁹⁷

3.2.2.3.4 Η εκπαίδευση

Είναι χαρακτηριστικό ότι το βασικό επιχείρημα των αντικομμουνιστών ήταν το έθνος, το οποίο προέβαλαν με κάθε δυνατό τρόπο. Ένας από τους τρόπους αυτούς, είναι η εκπαίδευση. Στα πρακτικά εντοπίζουμε αναφορές οι οποίες είτε αναφέρονται ξεκάθαρα στον εθνικό σκοπό που πρέπει να επιτελεί η εκπαίδευση είτε απλά πρόκειται για αποφάσεις που λαμβάνει το Δημοτικό Συμβούλιο για δαπάνες των σχολείων όλων των βαθμίδων.

Ιδιαίτερη μνεία γίνεται σε αναφορές που σχετίζονται με την Παιδαγωγική Ακαδημία της Φλώρινας:

«Επί του υπ' αριθ. 97/46 εγγράφου της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Φλώρινης δια την χορήγησην οικονομικής ενισχύσεως. Εισηγούμενος εν προκειμένω ο κ πρόεδρος αναγιγνώσκει εις το Δ.Σ...το έθνος δικαιολογημένα δίδει την δέουσα σημασία και

²⁹⁴ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 40, 27.2.1947, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁹⁵ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 41, 27.8.1947, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁹⁶ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 40, 12.2.1947, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁹⁷ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 40, 12.2.1947, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

προσοχήν προς την εκπαίδευσιν.. εις τους βασικούς παράγοντες της Εθνικής μας αναστάσεως»²⁹⁸

«Είναι ανάγκη η Εκπαίδευσιν να γίνη μόνον Εθνικής και γι'αυτό πρέπει ν'αποκτήσωμεν νέους διδασκάλους με Εθνικήν Ψυχήν»²⁹⁹

«Περί διαθέσεως την εισφορά του Δήμου υπέρ της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Φλωρίνης οικ. έτους 1948-49»³⁰⁰

Επίσης, υπάρχουν αναφορές σχετικές με τις άλλες βαθμίδες της εκπαίδευσης, για αποφάσεις δαπανών του Δήμου προς αυτές.

«Περί ψηφίσεως πιστώσεως δια την καταβολή εισφορών του Δήμου υπέρ των Σχολείων της Στοιχειώδους Εκπαιδεύσεως»³⁰¹

«Περί διαθέσεως πιστώσεως εκ δραχμών 6.000.000 δι'ειφοράς του Δήμου υπέρ των σχολικών Ταμείων των Δημοτικών και Νηπιαγωγείων»³⁰²

«Περί διαθέσεως της εισφοράς του Δήμου υπέρ των Σχολείων της Μέσης Εκπαίδευσης»³⁰³

Εντοπίζουμε, επίσης, μια αναφορά η οποία σχετίζεται με την ανάγκη ίδρυσης στην Φλώρινα, Δημόσιας Μέσης Εμπορικής Σχολής. Ο πρόεδρος του Δημοτικού Συμβουλίου, αναφέρει τους λόγους:

«ως αναγκαία δια την καταπολέμησιν της ξένης προπαγάνδας...αλλά και ίνα η Ακριτική αυτή περιοχή προικισθεί με μίας Σχολήν εμφανίζουσαν την Πατρίδα ημών πρωτοστατούσα και εν την παιδεία και την οικονομοτεχνικήν μόρφωσιν»³⁰⁴

Τέλος, σε άλλες αναφορές γίνεται λόγος για την πίστωση εισφορών που σχετίζονται με την εγγραφή άπορων μαθητών σε σχολεία.

«Περί ψηφίσεως πιστώσεως δρχ. 125.000 δια την εγγραφήν άπορων μαθητών τις το Γημνάσιον Θηλέων»³⁰⁵

²⁹⁸ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 40, 12.2.1947, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

²⁹⁹ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 40, 12.2.1947, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³⁰⁰ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 43, 10.9.1948, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³⁰¹ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 41, 6.11.1947, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³⁰² Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 45, 19.10.1949, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³⁰³ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 43, 10.9.1948, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³⁰⁴ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 44, 31.3.1949, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

«Έγκριση χορήγησης εκπαιδευτικών τελών για άπορο μαθητή (Μ.Κ.)»³⁰⁶

3.2.2.3.5 Ο πολιτισμός

Οι αναφορές που ταξινομούνται σε αυτήν την κατηγορία παρουσιάζουν διάφορες εκφάνσεις του πολιτισμού, ο οποίος αποτέλεσε βασικό αντικομμουνιστικό μέσο. Συναντάμε αναφορές οι οποίες σχετίζονται με την αγορά, από τον Δήμο, βιβλίων για τον εμπλουτισμό της βιβλιοθήκης του Δήμου, τα οποία ασχολούνται με ποικίλα θέματα, κεντρικό όμως όλων, αποτελεί το έθνος:

«Περί προμήθειας βιβλίων προς πλουτισμό της βιβλιοθήκης του Δήμου.το Δ.Σ εκκρίνει την επί αποδόσεως λογαριασμού προμήθειαν των κατώθι βιβλίων και δημοσιευμάτων από την Εταιρία Μακεδονικών Σπουδών περιστρεφόμενων κατά το πλείστον εν τα εθνικά μας δικαιώματα επί της Βορείου Ελλάδας γενικώς και ειδικότερα της Μακεδονίας»³⁰⁷

«Περί περί προμήθειας επιστημονικών βιβλίων και άλλων συγγραμμάτων Όπως προμηθευσόμεν τούτου 'Αυτοί είναι Σλαύοι, εθνικού περιεχομένου προς πλουτισμού της βιβλιοθήκης του Δήμου»³⁰⁸

«Το Δημοτικό Συμβούλιο εγκρίνει την προμήθειαν δέκα αντίτυπων του βιβλίου 'Οι Έλληνες Σλαυόφωνοι Μακεδόνες και Ελληνόβαλχοι' του Δώρου Πεφάνη Δημοσιογράφου»³⁰⁹

«Έγκριση πίστωσης για την αγορά 10 αντίτυπων της Α.Μ Βασίλισσας Φρειδερίκης . Με τίτλο «Α.Μ Βασίλισσας Φρειδερίκης Μητέρα του Λαού και Στρατού»³¹⁰

«Έγκριση προμήθειας δέκα αντίτυπων του βιβλίου «οι Νικηταί» Φλωρινιώτη συγγραφέα (Χ.Γ.) για τη βιβλιοθήκη του Δήμου»³¹¹

Επίσης, ορισμένες αναφορές σχετίζονται με τα καλλιτεχνικά τεκταινόμενα, και αφορούν κυρίως αποφάσεις του Δημοτικού Συμβουλίου για οικονομική ενίσχυση:

³⁰⁵ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 40, 12.2.1947, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³⁰⁶ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 45, 19.10.1949, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³⁰⁷ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 43, 27.10.1948, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³⁰⁸ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 44, 17.3.1949, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³⁰⁹ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 45, 20.9.1949, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³¹⁰ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 45, 25.11.1949, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³¹¹ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 45, 22.12.1949, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

«Επί αιτήσεως Ηλία Βυζάντη κατοίκου Φλωρίνης ζωγράφου.. ζητεί την οικονομική αρωγήν του δήμου δια της αγοράς 3-4 εικόνων προκειμένου να εκθέσει τα έργα του εν Θεσσαλονίκη και Αθήνας και να συντελέσει ουτος εν την πνευματική και καλλιτεχνική γνωριμία της ακριτικής Φλώρινα μετά των κέντρων της Ελλάδος... Το Δ.Σ εγκρίνει την αγορά παρά του ζωγράφου Ηλία Βυζάντη δύο συνθέσεων (ελαιογραφιών) μετά κορνίζας 1) Απόμαχος ΟΧΙ 1940- 1941 και 2) Η πορεία του 33 Συντάγματος .. προς στολισμόν των Γραφείων του Δήμου»³¹²

«Επί την υπ αριθ 142 ε.ε αποφάσεως του Αδελφάτου του Δημοτικού Νοσοκομείου Φλωρίνης δια την δοθείσαν υπέρ του Νοσοκομείου Θεατρικήν Παράστασιν»³¹³

«Περί προμήθειας αντίτυπων του εμβλητίου "Ύμνος εις την Φλώρινα του μουσικού Μ. Παπασταθοπούλου, εξ αφορμήν την νίκη της 2^η Μεραρχίας κατά την διενεργηθείσα την 12^η Φεβρουαρίου 1949 επίθεσην κατά της Φλωρίνης των Σλαβοκομμουνιστών»³¹⁴

«Περί ιδρύσεως Νομικού Προσώπου παρα το δήμο Φιλαρμονικής υπο τον τίτλο Φιλαρμονική του Δήμου Φλώρινας ο Ορφέας. Η κοινωνία της πόλης μας αισθάνεται της σοβαρή έλλειψη οργανωμένης Φιλαρμονικής, και επιθυμεί την επανασύσταση της. Επειδή πραγματικά η πόλη έχει ανάγκην την Φιλαρμονική δια την ψυχαγωγία όσον και δια λόγους συμμετοχής σε διάφορες επίσημες τελετές και παρελάσεις προς εξύψωση του εθνικού φρονήματος... και δια λόγους εθνικής σημασίας»³¹⁵

3.2.2.3.6 Ο αθλητισμός

Η τελευταία υποκατηγορία της «Κοινωνίας» είναι αυτή του «αθλητισμού». Ο αθλητισμός αποτέλεσε ένα αξιόλογο μέσο του αντικομμουνισμού. Οι αναφορές που συναντάμε εδώ, αφορούν διάφορα αθλητικά δρώμενα της εποχής που μελετάμε, που σκοπό είχαν την ενίσχυση του ενικού φρονήματος:

«Περί ψηφίσεως πιστώσεως δρχ. 1.750.000 ως συνδρομή του Δήμου υπέρ ενισχύσεως των εν Καστοριά τελουμένων Πανδυτικομακεδονικών αθλητικών

³¹² Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 43, 20.9.1948, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³¹³ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 44, 21.12.1948, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³¹⁴ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 44, 30.5.1949, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³¹⁵ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 38, 19.11.1945, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

αγώνων εις μνήμην του θρυλικού ήρωος υπέρ απελευθερώσεως της Μακεδονίας Παύλου Μελά»³¹⁶

«Επί του υπ' αριθ 53 ε.ε έγγραφου της εφορίας του Εθνικού Γυμναστηρίου Φλωρίνης δι' ης ζητεί την οικονομικήν ενίσχυσιν του Δήμου δια την τέλεσιν των Ηρακλείων αγώνων εν Φλωρίνη... Ψηφίζει την καταβολήν εις την εφορία του Εθνικού Γυμναστηρίου Φλωρίνης»³¹⁷

Συναντάμε επίσης, άλλες αναφορές, οι οποίες σχετίζονται με τις αποφάσεις του δήμου για την κάλυψη εισφορών διάφορων αθλητικών συλλόγων:

«Περί διαθέσεως της υπό κεφ 27 αρθρ.2 πιστώσεως εισφοράς του Δήμου υπέρ του Γυμναστηρίου Φλωρίνης... Το Δ.Σ εγκρίνει την διάθεση της εκ δρχ ενός εκατομμυρίου πιστώσεως ...δια την καταβολήν εις την Εφορίαν Εθνικού Γυμναστηρίου Φλωρίνης»³¹⁸

«Περί χορηγήσεως οικονομικής ενισχύσεως εις τον Αθλητικό Σύλλογο Φλωρίνης "Ο Μέγας Αλέξανδρος"...ίνα συνεχίσει την γνωστήν μεγάλην δράσιν του τόσο επι της πλευράς του Αθλητισμού όσο και της πλευράς του Εθνικισμού»³¹⁹

3.2.2.4 Οι σύμμαχοι

Η αρωγή των συμμάχων, αρχικά της Αγγλίας και έπειτα, μετά το 1947, της Αμερικής, αποτέλεσε έναν βασικό παράγοντα, σύμφωνα με τον οποίο το Ελληνικό Κράτος μπόρεσε να επαναφέρει την κατάσταση της χώρας σε φυσιολογικούς ρυθμούς, αμέσως μετά την απελευθέρωση από τον κατακτητή. Η βοήθεια ήταν πολύπλευρη και επιλεκτική, απευθυνόταν δηλαδή μόνο σε μία μερίδα ανθρώπων, κυρίως σε εκείνους που επικροτούσαν το κράτος και μάχονταν τον αντικομμουνισμό. Οι αναφορές που συναντάμε σε αυτήν την κατηγορία, παρέχουν μια εικόνα για την παρουσία των σύμμαχων στην περιοχή της Φλώρινας, μέσα από τις αποφάσεις των συνεδριάσεων του Δημοτικού Συμβουλίου Φλώρινας. Είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι μέσα από τις αναφορές, δε γίνεται κάποια άμεση αναφορά στον αντικομμουνισμό. Η επιλογή μας να εντάξουμε στην έρευνα μας και την κατηγορία

³¹⁶ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 39, 29.8.1946, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³¹⁷ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 46, 22.9.1950, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³¹⁸ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 40, 27.2.1947, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³¹⁹ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 44, 27.2.1949, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

«Σύμμαχοι» οφείλεται στο γεγονός ότι τόσο η Αγγλία όσο και η Αμερική λειτούργησαν φανερά και έμπρακτα ενάντια στον κομμουνισμό, προσπαθώντας να τον καταπολεμήσουν με κάθε τρόπο.

3.2.2.4 .1 Η Αγγλία

Όπως έχει γίνει ήδη σημειωθεί παραπάνω, τα Βρετανικά στρατεύματα φτάνουν στην Φλώρινα τον Μάρτιο του 1945.³²⁰ Από εκεί και πέρα, το Δημοτικό Συμβούλιο λαμβάνει κάποιες αποφάσεις με τις οποίες δείχνει την συμπαράσταση του σε αυτά, και, γενικότερα, στην Αγγλία. Ως εκ τούτου, συναντάμε αναφορές οι οποίες αφορούν δαπάνες για την υποδοχή και τη φιλοξενία των βρετανικών στρατευμάτων και για την αγορά γλυκισμάτων για τους στρατιώτες της μονάδας του Αγγλικού Στρατού στη Φλώρινα, για τις γιορτές των Χριστουγέννων:

«Περί εγκρίσεως γενόμενης δαπάνης εκ δραχμών επί της υποδοχής και φιλοξενίας των Βρετανικών Στρατευμάτων»³²¹

«Περί εγκρίσεως γενόμενης δαπάνης εκ δραχμών για την αγορά γλυκισμάτων τα οποία θα προσφερθούν στους στρατιώτες της μονάδας του Αγγλικού Στρατού της Φλώρινας, για τις γιορτές των Χριστουγέννων»³²²

Επίσης, συναντάμε αναφορές οι οποίες σχετίζονται με δαπάνες του Δήμου για την παράθεση γευμάτων προς τους Βρετανούς επισκέπτες:

«Περί εγκρίσεως γενόμενης δαπάνης εκ δραχμών για παράθεση επίσημου γεύματος προς τιμή Αγγλων αξιωματικών της Αγγλικής Στρατιωτικής Μονάδας Φλώρινας και αγορά αναμνηστικών δώρων (ένα σερβίτσιο τσαγιού), τα οποία θα δοθούν στους αξιωματικούς κατά τη διάρκεια του γεύματος»³²³

«Έγκριση χορήγησης ποσού σε συγκεκριμένο εστιατόριο της πόλης για παράθεση γευμάτων σε επίσημους επισκέπτες : αντιπρόσωπο του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού, Αντιπρόσωπο της Ούγγρα, καθώς και του εδρεύοντος στη Φλώρινα Άγγλου υποπρόξενου»³²⁴

³²⁰ Πρακτικά ΠΔΣ-Φ, Πρακτικόν αριθ. 8/45, 20.3.1945, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³²¹ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 37, 4.4.1945, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³²² Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 38, 19.11.1945, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³²³ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 37, 11.7.1945, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³²⁴ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 38, 19.11.1945, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

«Περί εγκρίσεως δαπάνης δρχ δι'έξοδα παρατεθέντων τιμητικών γευμάτων προς τιμήν του αποχωρήσαντος εκ της πόλεως μας Άγγλου Πρόξενου λόγω των πολλάπων υπηρεσιών αυτού προς την πόλιν μας»³²⁵

3.2.2.4.2 Η Αμερική

Οι αναφορές που συναντάμε εδώ προέρχονται, αρχικά από την επείγουσα συνεδρίαση που διεξήχθη στις 14 Απριλίου 1945, μετά τον θάνατο του Προέδρου των ΗΠΑ Φραγκλίνου Ρούσβελτ. Χαρακτηριστικά αναφέρεται:

«Περί καθορισμός ενεργειών του Δήμου Φλώρινας για το θάνατο του Προέδρου των ΗΠΑ Φραγκλίνου Ρούσβελτ... .συγκεκριμένα το Δημοτικό Συμβούλιο αποφαινεται ομοφώνως: α) να συνταχθεί σχετικό συλλυπητήριο κείμενο προς τον Γενικό Πρόξενο των ΗΠΑ στη Θεσσαλονίκη, β) να κηρυχθεί μονοήμερη αργία των γραφείων του Δήμου Φλώρινας, γ) να τελεστεί επιμνημόσυνη δέηση στον Μητροπολιτικό ναό, με πρόσκληση όλων των Αρχών της πόλης, δ) να αναρτηθούν μεσίστιες σημαίες για τρεις μέρες, στα Δημοτικά γραφεία, καθώς και σε όλα τα καταστήματα και τις οικίες της πόλης, ε) να μετονομαστεί η πλατεία Ερμού σε πλατεία Φραγκλίνου Ρούσβελτ και στ) να δημοσιευθεί το παρόν ψήφισμα στον τοπικό τύπο»³²⁶

Υπάρχουν και άλλες αναφορές, οι οποίες σχετίζονται με το σχέδιο «Μάρσαλ», όπως αναφέραμε και στο Κεφάλαιο (). Οι αναφορές προέρχονται από την ενημέρωση του Δημάρχου σχετικά με τη μετάβασή του στην Αθήνα, την επίσκεψή του σε αρμόδια υπουργεία για την γνωστοποίηση προβλημάτων και την αναζήτηση ευνοϊκών λύσεων για τα θέματα της περιοχής, καθώς και την κατάθεση του υπομνήματος προς τον πρόεδρο της Κυβέρνησης αναφέρει :

«την άμεση κρατική αρωγή για την εκτέλεση των αναγκαϊότερων έργων και την υπαγωγή των έργων στο εις το σχέδιο «Μάρσαλ»³²⁷

«δια την απόσπασιν μεγαλύτερου χρηματικού ποσού εκ του σχεδίου Μάρσαλ»³²⁸

³²⁵ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 40, 21.1.1947, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³²⁶ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 37, 14.4.1945, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³²⁷ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 45, 20.7.1949, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³²⁸ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 46, 26.11.1950, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

Τέλος, υπάρχουν αναφορές που σχετίζονται με δαπάνες του δήμου για την παράθεση γευμάτων προς τον πρόεδρο της πρόνοιας της Αμερικανική αποστολής στην Φλώρινα:

«Περί εγκρίσεως δαπάνης εκ δραχμών δι'έξοδα παραθέσεως υπό του Δήμου γεύματος προς τιμήν του προέδρου της Πρόνοιας Αμερικάνικης Αποστολής Μ. Τσόμσον»³²⁹

3.2.2.5 Οι άλλοι εχθροί

Στην κατηγορία «Οι άλλοι εχθροί» ταξινομούνται αναφορές οι οποίες σχετίζονται με την «αντικομμουνιστική ορολογία», δηλαδή διάφορες ονομασίες που αποδίδονται στους κομμουνιστές, προκειμένου να παρουσιαστούν οι πράξεις τους μέσα από τις Συνεδριάσεις του Δημοτικού Συμβουλίου Φλώρινας. Το περιεχόμενο των αναφορών ποικίλλει, όπως ποικίλλουν και τα επίθετα και οι εκφράσεις που χρησιμοποιούνται κάθε φορά, παρότι η κατηγορία στην οποία αναφέρονται είναι πάντα η ίδια. Έτσι, κάθε υποκατηγορία και διαφορετικό όνομα για τον χαρακτηρισμό των κομμουνιστών. Οι αναφορές λοιπόν, κατανέμονται στις εξής υποκατηγορίες.

3.2.2.5.1 Οι αντάρτες

Στην υποκατηγορία αυτή συναντάμε αναφορές οι οποίες κυμαίνονται σε δύο επίπεδα. Στο πρώτο επίπεδο έχουμε αναφορές στις οποίες γίνεται λόγος για τους ίδιους τους «αντάρτες» και τις πράξεις τους στην κοινωνία της Φλώρινας:

«ο Δήμος ανέλαβεν την κατασκευήν φερέτρου προς ταφήν του φονευθέντος υπό ανταρτών δασοφύλακα Σ.Γ εν τη εκτέλεση του καθήκοντος του»³³⁰

«αίτησης (Ε. Ε) κατά την εισβολή ανταρτών εν τον ακραίων σημείον της πόλεως παρα την οδόν Λαχανά» η οικία της υπέστη καταστροφή και ζητάει την οικονομική βοήθεια του Δήμου»³³¹

«νύκτα 11ης Φεβρουαρίου ισχυραί δυνάμεις αντάρτικων ομάδων να καταλάβωσιν την Φλώρινα»³³²

«κατά την επίθεση των ανταρτών κατά του χωριού του εγένετο παρανάλωμα του πυρός»³³³

³²⁹ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 45, 20.9.1949, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³³⁰ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 39, 13.12.1946, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³³¹ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 44, 25.1.1949, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³³² Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 44, 27.2.1949, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

«δια την επιδιόρθωσιν του υπ' αριθ 5 Δημοτικού Μαγαζείου της Δημοτικής αγοράς καθότι τούτο κατόπιν την καταστρογήν ην υπέστη εκ των οβίδων των ανταρτών»³³⁴

Επίσης, σε μία αναφορά η οποία προέρχεται από την απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου για την παράθεση τιμητικού γεύματος για τη Νίκη της Φλώρινας, σημειώνεται ότι η πόλη της Φλώρινας σώθηκε από τον κίνδυνο των «ανταρτών»:

«τιμητικών γευμάτων κατά την εορτή της Νίκης της Φλωρίνης..εσώθη η Φλώρινα εκ του κινδύνου της καταστροφής εκ της γενόμενης επιθέσεως των ανταρτών»³³⁵

Στο δεύτερο επίπεδο, εντοπίζονται οι αναφορές εκείνες οι οποίες περιγράφουν τις πράξεις των «ανταρτών». Ωστόσο εδώ, η λέξη «αντάρτης χρησιμοποιείται ως πρώτο συνδετικό, ενώ ως δεύτερο συνδετικό περιγράφεται το άτομο και το τι υπέστη από τους «αντάρτες»:

«εγκρίνει την χορήγησιν οικονομικής βοήθεια εις τον άπορο και ανταρτόπληκτον(Ν.Μ)»³³⁶

«ο πρόεδρος αναγιγνώσκει αίτηση της Δ. Χ κατοίκου Φλωρίνης, ανταρτόπληκτη»³³⁷

«αιτήσεων έξι ανταρτόπληκτων γεωργοκτηνοτρόφων»³³⁸

«Αποδοχή αίτησης του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού για χορήγηση οικονομικού βοηθήματος ...ιατροφαρμακευτική περίθαλψη ανταρτόπληκτων»³³⁹

«Περί χορηγήσεως εκ του Δήμου ,εφόδια όπως ζάχαρη, ρύζι σε σάκους, καθώς και γάλα σε σκόνη, κονσέρβες . Εις διάφορα ιδρύματα του Δήμου και άλλους ανταρτόπληκτους»³⁴⁰

³³³ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 45, 25.11.1949, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³³⁴ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 46, 26.11.1950, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³³⁵ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 45, 1.3.1950, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³³⁶ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 41, 2.7.1947, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³³⁷ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 42, 16.2.1948, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³³⁸ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 43, 27.10.1948, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³³⁹ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 44, 31.1.1949, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³⁴⁰ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 45, 20.7.1949, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

3.2.2.5.2 Οι αναρχικοί

Στην επόμενη υποκατηγορία συναντάμε πολλές αναφορές σχετικά με τον χαρακτηρισμό των κομμουνιστών ως «αναρχικούς». Όπως στην προηγούμενη υποκατηγορία έτσι και εδώ οι αναφορές προέρχονται από τις αποφάσεις του Δημοτικού Συμβουλίου οι οποίες περιγράφουν τις ενέργειες τους. Στις συγκεκριμένες αναφορές, γίνεται λόγος για τα μέτρα που λαμβάνει ο Δήμος σχετικά με την ασφάλεια από «αναρχικά στοιχεία» ενώ σε άλλα σημεία, αναφέρονται ως «αναρχοκομμουνιστές»:

«δια της κατασκευής των οχυρωματικών τούτων έργων εντός και εκτός της πόλεως και συνέπεια του της παρεμποδίσεως της εισόδου αναρχικών στοιχείων εντός αυτής παρέχεται ασφάλεια εις τους κατοίκους»³⁴¹

«προστασία κατοίκων αυτής εξ επιδρομών αναρχικών στοιχείων ενάντια της πόλεως»³⁴²

«επιτακτικήν ανάγκην της κατασκευής εννέα εισέτι πολυβολείων εντός της πόλεως απαιτήτων δια την ασφάλειαν της ζωής και περιουσίας των κατοίκων της πόλεως... δια της παρεμποδίσεως δια τούτων της εισβολής αναρχικών στοιχείων εις την πόλιν »³⁴³

«Περί ψηφίσεως πιστώσεως δρχ διαντίτιμου ενός προβολέως... δια την αποτελεσματικότερα άμυναν της πόλεως κατά των αναρχοκομμουνιστών»³⁴⁴

Παρατηρούμε επίσης, παρόμοιους χαρακτηρισμούς σε αποφάσεις που παρουσιάζουν τις επιθέσεις τους ενάντια στους κατοίκους της Φλώρινας:

«Περί χορηγήσεως εκτάκτου οικονομικής ενισχύσεως ως βοήθημα σε κατοίκου που επλήγησαν κατά τα συνταρακτικά γεγονότα της νυκτός της 28^{ης} Μαΐου ε.ε καθ'α εγένετο απόπειρα εισβολής εις την πόλιν αναρχικών στοιχείων»³⁴⁵

«Περί αιτήσεως Ν.Μ, δια την χορήγηση οικονομικής βοήθειας....λόγω επιθέσεως που δέχθηκε εν τη οικία του υπό αναρχοκομμουνιστών ... η οικία κάηκε ολοσχερώς, και ετραυματίσθηκαν πολύ σοβαρά η μητέρα του και η αδερφή»³⁴⁶

³⁴¹ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 40, 4.6.1947, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³⁴² Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 41, 27.8.1947, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³⁴³ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 42, 23.1.1948, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³⁴⁴ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 44, 31.3.1949, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³⁴⁵ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 40, 2.6.1947, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³⁴⁶ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 41, 2.7.1947, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

«ο κ πρόεδρος ανακοινώνει εις το Δημοτικό Συμβούλιο ότι μετά την καταστροφήν των δημοτικών Σφαγείων υπό των αναρχοκομμουνιστών λαβούσα χώραν την νύκτα της 6^{ης} προς 7^{ης} Ιανουαρίου η πόλις εστερήθη των σφαγείων...»³⁴⁷

Σε άλλο σημείο των πρακτικών αναφέρεται ο θάνατος του Ταγματάρχη Μιχαήλ Φουλεδάκη να αποδίδεται σε συμπλοκή του ίδιου με «αναρχικές συμμορίες»:

«Περί πιστώσεως γενομένης δαπάνης για την ανέγερση μνημείου του φονευθέντος Ταγματάρχη Μιχαήλ Φουλεδάκη πεσόντος σε συμπλοκή μετ' αναρχικής συμμορίας»³⁴⁸

Τέλος, υπάρχει μία απόφαση σχετικά με τη δαπάνη του Δήμου για την αγορά ειδών προς τα σώματα του Στρατού και της Χωροφυλακής προς ένδειξη ευγνωμοσύνης για τις υπηρεσίες που παρέχουν για την προστασία της πόλης από τα αναρχικά στοιχεία»:

«προς ένδειξις ευγνωμοσύνης δια την προστασία της πόλεως παρα των αναρχικών στοιχείων»³⁴⁹

3.2.2.5.3 Οι συμμορίες

Οι κομμουνιστές, αναφέρονται συχνά μέσα στις αποφάσεις του Δημοτικού Συμβουλίου ως «συμμορίες». Στην εν λόγω υποκατηγορία, όπως και τις προηγούμενες, οι αναφορές προέρχονται από τις αποφάσεις των Συνεδριάσεων του Δημοτικού Συμβουλίου για διάφορα θέματα. Τις εντοπίζουμε λοιπόν, κυρίως σε αποφάσεις μέσω από τις οποίες ο Δήμος εκφράζει την ευγνωμοσύνη του απέναντι σε όλους εκείνους που ήρθαν αντιμέτωποι με τους «συμμορίες»:

«Το Δ.Σ εγκρίνει την ονομασία της ανώνυμης οδού ως Παντελή Γυφτόπουλου εις ένδειξιν τιμης και ευγνωμοσύνης προς αυτού λόγω του ηρωϊκού θανάτου του υπό των συμμοριτών εν Σουφλίου κατά την επίθεσιν αυτών εναντίον της πόλης ταύτης »³⁵⁰

³⁴⁷ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 44, 14.1.1949, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³⁴⁸ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 40, 21.1.1947, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³⁴⁹ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 40, 4.6.1947, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³⁵⁰ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 43, 2.8.1948, ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

«ο πρόεδρος του Δ.Σ : Δι'ο προτείνω εις ένδειξιν τιμήν και ευγνωμοσύνης εις αιωνίαν μνήμην των πεσόντων αξιωματικών, υπαξιωματικών και οπλιτών της 2^{ης} Μεραρχίας και της Χωροφυλακής κατά την άμυναν εναντίον των συμμοριτών την 12 Φεβρουαρίου»³⁵¹

«Ο Δημαρχος πριν εισέλθη το Συμβούλιο εν την ημερήσιαν διάταξιν προτείνει όπως το Δημοτικό Συμβούλιο ως Σώμα εκφράσει δια την αναγραφή εν τα πρακτικά της παρούσης συνεδριάσεως προς τον Εθνικόν Στρατόν της άπειρου αυτού ευγνωμοσύνης διότι χάρις αυτού και εις την πεφωτισμένην ηγεσίαν του η πόλις Φλωρίνα απηλλάγη οριστικώς από του συμμοριτισμού»³⁵²

Άλλες αναφορές σχετικά με την χαρακτηρισμό «συμμορίτες», προέρχονται από τα αιτήματα των κατοίκων της πόλης που ζητούν τη βοήθεια του Δήμου, δηλώνοντας πως έχουν πέσει θύματα επιθέσεως συμμοριτών:

«Περί αιτήσεως Ν.Α κατοίκου Φλωρίνης δι'ης αναφέρει ότι κατά την γενόμενην υπό των συμμοριτών εισβολήν εντός της πόλεως την νύκτα της 28^{ης} Μαΐου ε.ε εκάη υπ'αυτών η οικία του κατακρεουργηθέντων της μητρός, του αδελφού και της θείας αυτού»³⁵³

«Επί αιτήσεως Ε.Τ κατοίκου Φλωρίνης, δι'ης ζητεί την οικονομικήν ενίσχυση του Δήμου ίνα μεταβή εν Αθήνας λόγω τραυματισμού άτινα υπέστη υπό των συμμοριτών επιδρομήν αυτήν εναντίον της Φλωρίνης γενόμενην κατά το παρελθόν έτος»³⁵⁴

3.2.2.5.4 Κομμουνιστές

Στην υποκατηγορία αυτή, εντάσσονται οι αναφορές εκείνες, στις οποίες γίνεται ευθέως λόγος για τους κομμουνιστές και, γενικότερα, για τον κομμουνιστικό κίνδυνο. Οι αναφορές εδώ είναι λίγες ποσοτικά, ωστόσο έχουν βαρύτατη σημασία, καθώς γίνεται ξεκάθαρος ο αντικομμουνιστικός λόγος του Δημοτικού Συμβουλίου χωρίς υπαινιγμούς:

³⁵¹ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 44, 27.2.1949,ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³⁵² Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 45, 20.10.1949,ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³⁵³ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 40, 12.6.1947,ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³⁵⁴ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 43, 23.8.1948,ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

«Το Δ.Σ αποφαινεται ομοφώνως. Εγκρίνει την εκτύπωσιν της δοθείσας διαλέξεως υπό του Γεωργίου Μόδη εν Φλωρίνη και εν τη Κινηματοθέατρον 'Νεα Ελλάς' λίαν διαφωτιστικήν διάλεξιν περί της Εθνικής Δράσης του Φ.Σ.Φ ΑΡΣΙΣΤΟΤΕΛΗΣ καθώς και περι της εγκληματικής δράσεως του Κ.Κ.Ε...διανομήν αντίτυπων εις το κοινόν της πόλεως»³⁵⁵

«Περί ψηφίσεως πιστώσεως εκ δρχ 750.800 δι'αντίτιμον σιγαρέτων, φρούτων και άλλων ειδών προσφερθέντων εις τους τραυματισμένους των τελευταίων μαχών εις ένδειξην ελάχιστης ενγνωμοσύνης δια το αίμα που έχυσαν εν τα βουνά Βιτσίου συντελέσαντες εν τη κάθαρσιν του τόπου μας από παντός κομμουνιστικού μιάσματος»³⁵⁶

Χαρακτηριστική είναι η αναφορά που γίνεται στους «κομμουνιστές» μετά τον θάνατο του Ταγματάρχη της Χωροφυλακής Μιχαήλ Φουλεδάκη. Ο Δήμαρχος αναφέρει:

«εισηγούμενος εν προκειμένω ο κ Δήμαρχος γνωρίζει εις το Δημοτικό Συμβούλιον ότι την 26 Ιουλίου 1946 ο αείμνηστος Φουλεδάκης Μιχαήλ Ταγματάρχης της Χωροφυλακής, επικεφαλής στρατιωτικής δυνάμεως καταδικών συμμορίαν αναρχικών Νοφικών- Κομμουνιστών έπεσεν ηρωικώς μαχόμενος »³⁵⁷

3.2.2.5.5 Οι ληστές - λησταντάρτες

Σε άλλες αναφορές, οι κομμουνιστές χαρακτηρίζονται «ληστές» ή, με τη σύνθετη ονομασία, «λησταντάρτες»:

«Περί λήψεως αποφάσεως περί εγκρίσεως υπό του Δήμου γενομένης δαπάνης δια την ταφήν απόρων δημοτών ... κατά τα συνταρακτικά γεγονότα της νυκτός της 28 Μαΐου ε.ε καθ'ης εγένετο επίθεσις ληστανταρτών κατά της Φλωρίνης »³⁵⁸

«Περί λήψεως αποφάσεως δια την επί αποδόσεως λογαριασμού κατασκευήν οχρωματικών έργων εν Φλωρίνη... προς πρόληψιν ενδεχομένης βιαίας ή λαθραίας εισόδου ληστανταρτών»³⁵⁹

³⁵⁵ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 43, 23.8.1948,ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³⁵⁶ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 45, 20.9.1949,ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³⁵⁷ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 39, 13.8.1946,ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³⁵⁸ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 40, 2.6.1947,ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³⁵⁹ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 41, 27.10.1947,ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

3.2.2.5.6 Οι εχθροί της πατρίδας

Υπάρχουν επίσης αναφορές, στις οποίες γίνεται λόγος για «εχθρούς της πατρίδας». Από τα συμφραζόμενα, καταλαβαίνουμε ότι ο χαρακτηρισμός αυτός μας παραπέμπει, για ακόμη μια φορά, στους κομμουνιστές:

«Ψήφισμα αναγγείλοντος μεθ'αυτού την απάντων θλίψεως της άγριας δολοφονίας διαπραχθείσα παρά μυσαρών και άνανδρων δολοφόνων εχθρών της πατρίδας»³⁶⁰

«ο αείμνηστος Φουλεδάκης Μιχαήλ Ταγματάρχης της Χωροφυλακής επότισε με το τίμιον είμαι του την Μακεδονική γην της το ιερόν έδαφος δεν ηνήχετο... βάρβαροι εχθροί της πατρίδας μας»³⁶¹

3.2.2.5.7 Οι Σλαυόκλητοι- Σλαυοκομμουνιστές

Επίσης, σε άλλα σημεία, οι κομμουνιστές, χαρακτηρίζονται ως «Σλαυόκλητοι» ή Σλαυοκομμουνιστές»

«Το Δ.Σ ανακηρύσσει ως επίτομον δημότη του Δήμου Φλώρινας τον Στρατηγό ΝΙΚΟΛΑΟΝ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟ της 2^{ης} Μεραρχίας διότι χάρις εν τη θαυμαστήν ηγεσία αυτού αι Εθνικαί δυνάμεις εχάρισαν εν το Πανελλήνιον την ιστορικήν και λαμπεράν νίκη της Φλωρίνης ενάντιαν των επιτεθέντων κατ'αυτήν την 12^{ην} Φεβρουαρίου Σλαυόκλητων αναρχοκομμουνιστών»³⁶²

«Περί προμήθειας αντίτιμου του Εμβατηρίου Ύμνου της Φλώρινας, εξ αφορμήν της νίκης της 2^{ης} Μεραρίας μετά την διενεργηθείσα την 12^{ην} Φεβρουαρίου 1949 επίθεσην κατά της Φλωρίνης των Σλαυοκομμουνιστών»³⁶³

3.2.2.5.8 Οι Νοφικοί

Τέλος, σε μία αναφορά συναντάμε τον χαρακτηρισμό των κομμουνιστών ως «Νοφικοί»:

³⁶⁰ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 37, 18.6.1945,ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³⁶¹ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 39, 28.7.1946,ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³⁶² Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 44, 27.2.1949,ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

³⁶³ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 44, 30.5.1949,ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

«εισηγούμενος εν ποροκειμένω ο κ Δήμαρχος γνωρίζει εις το Δημοτικό Συμβούλιον ότι την 26 Ιουλίου 1946 ο αείμνηστος Φουλεδάκης Μιχαήλ Ταγματάρχης της Χωροφυλακής, επικεφαλής στρατιωτικής δυνάμεως καταδικών συμμοριάν αναρχικών Νοφικών- Κομμουνιστών έπεσεν ηρωικώς μαχόμενος »³⁶⁴

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η ανάλυση των πρακτικών των συνεδριάσεων του «Προσωρινού Δημοτικού Συμβουλίου Φλωρίνης», με την οποία ασχοληθήκαμε στην έρευνα αυτής της εργασίας, καλύπτει δύο χρονικές περιόδους. Η πρώτη, διαρκεί από τον Νοέμβριο του 1944 μέχρι τον Μάρτιο του 1945, ενώ η δεύτερη, από τον Μάρτιο του 1945 μέχρι τον Δεκέμβριο του 1950. Τυπικά, πρόκειται για τα πρακτικά συνεδριάσεων του ίδιου δημόσιου φορέα, ενός φορέα Τοπικής Αυτοδιοίκησης, στην πραγματικότητα όμως, οι ενέργειες του φορέα αυτού, έχουν εντελώς διαφορετική φιλοσοφία και κατευθύνσεις. Ειδικότερα:

Κατά την πρώτη χρονική περίοδο, το «Προσωρινό Δημοτικό Συμβούλιο Φλωρίνης» εκλέγεται «*δια βοής*» και εμφορείται από τις ιδέες του Κομμουνισμού. Ως εκ τούτου, τον πρώτο και κυρίαρχο λόγο σε όλες τις πράξεις και αποφάσεις του τον έχει «*ο λαός*». Ο «*κυρίαρχος λαός*» αποτελεί την πρώτη και πιο σημαντική μέριμνα του Συμβουλίου. Ένας λαός, ο οποίος αγωνίζεται ενάντια στους εχθρούς τους, –τους ξένους και τους μαυραγορίτες–, σε έναν κοινό αγώνα, με έναν κοινό σκοπό, γεγονός από το οποίο προκύπτει και ο χαρακτηρισμός «*συναγωνιστής*». Μέσα από τις αποφάσεις του Δημοτικού Συμβουλίου, παρατηρούμε να ανθίζει το κομμουνιστικό ιδεώδες, σύμφωνα με το οποίο, βασική μέριμνα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης αποτελεί η φροντίδα για τους άπορους και η οικονομική βοήθεια στους πολίτες που έχουν ανάγκη αρωγής. Μια αρωγή, η οποία ξεπερνά το τοπικό επίπεδο και φτάνει μέχρι την Αθήνα. Σε αυτό το πνεύμα, οργανώνονται από το Συμβούλιο οι σχετικοί έρανοι – ανάλογα με την οικονομική επιφάνεια του καθένα δημότη– και η υλική βοήθεια στα σχολεία (*καυσόξυλα*), ενώ παρατηρείται μια μερική αποχή από τον πολιτισμό, ένα «*ακανθώδες*», και δύσκολο διαχειρίσιμο θέμα.

³⁶⁴ Πρακτικά ΔΣ-Φ, ΣΑΕ 39, 13.8.1946,ΓΑΚ-Αρχ. Φλώρινας

Κατά τη δεύτερη χρονική περίοδο, το «Δημοτικό Συμβούλιο Φλωρίνης» αλλάζει ηγεσία και μέλη, και εκλέγεται μετά από την εγκατάσταση στη Φλώρινα Αγγλικών και κυβερνητικών δυνάμεων. Ταυτόχρονα, αλλάζει άρδην προτεραιότητες και κατεύθυνση. Η *Εθνικοφροσύνη* είναι πλέον ο θεμέλιος λίθος των αποφάσεων και των πράξεών του. Έτσι, πρωταρχική του μέριμνα αποτελεί πλέον το κυρίαρχο «*Έθνος*». Ένα «*Έθνος*», το οποίο αποτελεί πρωταρχική ευθύνη του Συμβουλίου, το φρόνημα του οποίου υποστηρίζεται με πάθος ακόμη και στην παραμικρή λεπτομέρεια, αφού, για παράδειγμα, ένας από τους λόγους για τους οποίους επαναλειτουργεί η Φιλαρμονική του Δήμου, είναι η εξύψωση του «Εθνικού φρονήματος». Έτσι, η προώθηση του αντικομμουνιστικού ιδεώδους, πραγματοποιείται μέσα από μια πληθώρα πράξεων. Καλύπτει πλέον όλες τις πτυχές της καθημερινής ζωής, όχι μόνο για να τιμηθούν αυτοί που έπεσαν στον αντικομμουνιστικό αγώνα, φροντίζοντας με επιμέλεια τις Εθνικές γιορτές και τις επετείους, αλλά, ακόμη περισσότερο, για να οργανωθούν και να υποστηριχθούν συγκεκριμένες τιμητικές αναφορές στα στοιχεία που απαρτίζουν το ίδιο το κράτος, όπως ο στρατός και τα σώματα ασφαλείας. Επίσης, αποδίδει τον «φόρο τιμής» που απαιτείται απέναντι στο παλάτι –με την παράθεση γευμάτων, δεξιώσεων και με την προσφορά δώρων– καθώς επίσης και στην Εκκλησία, δύο φορείς οι οποίοι αποτέλεσαν τους βασικούς πυλώνες της εφαρμοζόμενης αντικομμουνιστικής πολιτικής.

Ενεργώντας όπως και το προηγούμενο Συμβούλιο, συνδρομητικά και προστατευτικά απέναντι στους ομοϊδεάτες δημότες, το παρόν Συμβούλιο προχωρά ένα βήμα παραπάνω, ασκώντας στην πράξη μια κοινωνική πρόνοια εστιασμένη στον αντικομμουνισμό τόσο με θετικό, όσο και με αρνητικό πνεύμα, ήτοι βοηθώντας ενεργά όσους επλήγησαν από ενέργειες κομμουνιστών, και επομένως παλεύοντας ενεργά εναντίον του κομμουνισμού.

Θα πρέπει εδώ να σημειωθεί πως η εξύψωση και η τόνωση του «εθνικού φρονήματος» αποτελεί τον βασικό παράγοντα και το πρωταρχικό μέλημα του συνόλου των δραστηριοτήτων με τις οποίες ασχολείται ενεργά το Δημοτικό Συμβούλιο, είτε αυτές αφορούν τον πολιτισμό –επιλέγοντας αντίστοιχα βιβλία–, είτε τον αθλητισμό και την εκπαίδευση, στην οποία προχωρά πέρα από την υλικοτεχνική βοήθεια, συνδράμοντας ενεργά στο «χτίσιμο» του «εθνικού» φρονήματος, της «εθνικής» ψυχής και στην καταπολέμηση της ξένης προπαγάνδας.

Ιδιαίτερη μνεία, όπως είναι αναμενόμενο, γίνεται στις «προστάτιδες Δυνάμεις», την Αγγλία και την Αμερική, καθώς δηλώνεται ρητά και έμπρακτα η αρωγή του Συμβουλίου στους συμμάχους στον κοινό αγώνα, ο οποίος δεν είναι άλλος από τη μάχη ενάντια στον κοινό εχθρό, τον κομμουνισμό.

Τέλος, ενώ υπάρχει και σε αυτό το Συμβούλιο, όπως και στο προηγούμενο, η κατηγορία των «εχθρών», την περίοδο αυτή, η συγκεκριμένη κατηγορία εμφανίζεται αρκετά διευρυμένη –στοχευόμενη, φυσικά, στη μάχη κατά του κομμουνισμού–, αφού μια πληθώρα εχθρών του «έθνους» κατονομάζεται λεπτομερειακά, όπως οι αντάρτες, οι αναρχικοί, οι συμμορίτες, οι κομμουνιστές, οι ληστές-λησταντάρτες, οι «εχθροί της πατρίδας», «οι Σλανόκλητοι- Σλαβοκομμουνιστές», και, τέλος, « οι νοφικοί».

Ξεκάθαρα λοιπόν, μέσα από την έρευνά μας, μπορούμε να παρακολουθήσουμε στην πράξη, τον τρόπο σκέψης, λειτουργίας και δράσης και των δύο πολιτικών κατευθύνσεων –του κομμουνισμού και της Εθνικοφροσύνης–, όπως αυτές αποτυπώνονται στις ενέργειες ενός Φορέα Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Λειτουργίες και δράσεις οι οποίες, έχουν κοινό κάθε φορά σκοπό –την προώθηση του κομμουνιστικού ή αντικομμουνιστικού ιδεώδους αντίστοιχα– και μας δίνουν μια καθαρή εικόνα της πραγματικότητας κατά την ιδιαίτερη και εξαιρετικά μελανή εκείνη σελίδα της Ελληνικής Ιστορίας.

Βιβλιογραφία

Αθανασιάδης,Α.(2017). *Όψεις της πολιτικής και κοινωνικής συγκρότησης στην πόλη της Φλώρινας την περίοδο της «εαμοκρατίας», Νοέμβριος 1944- Μάρτιος 1945.*Αδημοσίευτη μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία, Φλώρινα: Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας. Ανακτήθηκε στις 12 Μαρτίου 2020, από <https://dspace.uowm.gr/xmlui/bitstream/handle/123456789/631/Athnasiadis%20Andreas.pdf?sequence=1>

Αθανασιάδης,Α Γρούιος, Η (2016) *Το «Λεύκωμα Εκπαιδευτικών Φλωρίνης 1945-1947» και ο ιδιότυπος «εμφύλιος» των εθνικοφρόνων Φλωρίνης κατά την περίοδο του εμφυλίου,* μεταπτυχιακή (δευτερεύουσα) εργασία, ΠΔΜ, Φλώρινα 2016 Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας Ανακτήθηκε στις 12 Δεκεμβρίου 2019, από https://www.academia.edu/Ανδρέας_Αθανασιάδης_Ηλίας_Γρούιος_Το_Λεύκωμα_Εκπαιδευτικών_Φλωρίνης_19451947_και_ο_ιδιότυπος_εμφύλιος_των_εθνικοφρόνων_Φλωρίνης_κατά_την_περίοδο_του_εμφυλίου_μεταπτυχιακή_εργασία.2016

Αλβανός,Ρ. *«Το Μακεδονικό ως πολιτικό και "εθνικό" ζήτημα κατά τη δεκαετία του 1940»*, στο Ψηρομηλίγκος,Α. Λάζο,Β (επιμ.), Μακεδονικό. Η περιπέτεια ενός ονόματος από το 1850 έως σήμερα, Ε-Ιστορία, Ελευθεροτυπία, Φεβρουάριος 2011

Αλιβιζάτος, Ν. (1995). *Οι πολιτικοί θεσμοί σε κρίση 1922-1974: Όψεις της ελληνικής εμπειρίας.* Αθήνα: Θεμέλιο.

Βακαλόπουλος Απόστολος Ε. (2005). *Νέα ελληνική ιστορία (1204-1985).* Θεσσαλονίκη: Βάνιας.

Βάμβουκας, Μ. Ι. (2007). *Εισαγωγή στην ψυχοπαιδαγωγική έρευνα και μεθοδολογία,* Η' έκδ. Αθήνα: Εκδ. Γρηγόρης.

Βόγλης, Π. (2004). *Η εμπειρία της φυλακής και της εξορίας. Οι πολιτικοί κρατούμενοι στον εμφύλιο πόλεμο.* Αθήνα: Αλεξάνδρεια.

Βουρνάς, Τάσος.(1999). *Ιστορία της Νεότερης και Σύγχρονης Ελλάδας. Εμφύλιος.* Τόμος Δ'.(3η εκδ.) Αθήνα:Πατάκη.

Βόγλης,Π.(2014).*Η αδύνατη επανάσταση. Η κοινωνική δυναμική του εμφυλίου πολέμου,* Αλεξάνδρεια, Αθήνα: Αλεξάνδρεια.

- Berstein,S, (2001) *Δημοκρατίες, αυταρχικά και ολοκληρωτικά καθεστώτα στον 20ο αιώνα*, Αθήνα: Ποιότητα.
- Boll, H., Kopelew L., Vormweg H. (1990) *Αντικομμουνισμός Σ'Ανατολή και Δύση*, Αθήνα: Δωρικός.
- Cohen, M., Manion, L. & Morrison, K. (2008). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Close,David H. (2000).*Ο Ελληνικός Εμφύλιος Πόλεμος 1943-1950. Μελέτες για την πόλωση*. Αθήνα: Φιλίστωρ.
- Close, David H. (2003). *Οι ρίζες του εμφυλίου πολέμου στην Ελλάδα*. Αθήνα:Φιλίστωρ.
- Γεροζήσης,Τ.(1996),*Το σώμα των αξιωματικών και η θέση τους στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία 1821-1975*, τ. 2-3, Αθήνα-Γιάννινα :Δωδώνη.
- Γιαγγιώργος,Κ.(1990). *Σκιαγράφηση της Εθνικής Αντίστασης στη Φλώρινα*, Αθήνα: Σμυρνιωτάκης.
- Γιανουλόπουλος,Γ. (1992) *Ο μεταπολεμικός κόσμος Ελληνική και ευρωπαϊκή ιστορία 1945-1965*, Αθήνα: Παπαζήση
- Γκόλια, Π. (2003). *Η εκπαίδευση των Ελλήνων μαθητών στην Ε.Σ.Σ.Δ. (1917-1938)*. Εκδοτικός οίκος Αντ. Σταμούλη.
- Γούναρης,Β,(2005).*Εγνωσμένων Κοινωνικών Φρονημάτων Κοινωνικές και άλλες όψεις του αντικομμουνισμού στη Μακεδονία του Εμφυλίου Πολέμου* ,Επίκεντρο Θεσσαλονίκη.
- Γρηγοριάδη,Σόλων, Ν.(1984), *Δεκέμβρης- Εμφύλιος 1944-1949 ,Συνοπτική Ιστορία*, Κ. Καπόπουλος, Αθήνα.
- Γρηγοριάδης, Σ. (2010). *Ιστορία της Σύγχρονης Ελλάδας 1941-1974. Εμφύλιος-Ανένδοτος 1945-1967(τ. Β')*. Αθήνα: POLARIS.
- Διαφωνίδης,Κ, (1994) «*Στρατόπεδα και φυλακές, στοιχείο της νεότερης ελληνικής ιστορίας*», στον τόμο Κώστας Διαφωνίδης – Λουίζα Γρηγοράκου – Ρένα Λευκαδίτου (επιμ.), Μακρόνησος: Ιστορικός πολιτιστικός τόπος, Ο Πολίτης, Αθήνα.

Δορδανάς,Σ. (2011).*Η γερμανική στολή στη ναφθαλίνη. Επιβιώσεις του δοσιλογισμού στη Μακεδονία, 1945-1974*,Αθήνα:Εστία.

Ελεφάντης,Α, «*Εθνικοφοροσύνη: Ηιδεολογία του τρόμου και της ενοχοποίησης*», στο Μας πήραν την Αθήνα... ξαναδιαβάζοντας μερικά σημεία της ιστορίας 1941-50, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2003.

Ηλιάδου-Τάχου Σ.(2017), *Τα χρώματα της βίας στη Δυτική Μακεδονία 1941-1944*, Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.

Fleischer,H, (2003). *Η Ελλάδα 36-49: Από τη δικτατορία στον εμφύλιο. Τομές και συνέχειες*, Αθήνα: Καστανιώτη.

Ιατρίδης, Ι.Ο.,(2013) *Εξέγερση στην Αθήνα*, Αθήνα:Λιβάνη.

Ιατρίδης,Γ,Ο.,«*Το διεθνές πλαίσιο του Ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου*» στο: Η. Νικολακόπουλος Α. Ρήγος-Γρ. Ψαλίδας (επιμ.), *Ο Εμφύλιος Πόλεμος. Από τη Βάρκιζα στο Γράμμο Φεβρουάριος 1945Αύγουστος 1949* .Θεμέλιο: 2003.

Ιωσηφίδης Θ.,(2003). *Ανάλυση Ποιοτικών Δεδομένων στις Κοινωνικές Επιστήμες*, Αθήνα: Κριτική.

Καλλιανιώτης,Θ. «*Η λευκή τρομοκρατία στη Δυτική Μακεδονία, 1945-46*», στο Βασίλης Γούναρης (επίμ), Έθνος, κράτος και πολιτική. Μελέτες Νεοελληνικής Ιστορίας αφιερωμένες στον Γιάννη Σ. Κολιόπουλο, Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη 2009.

Καλογρηάς Βάιος, «*Η πολιτικο-ιδεολογική ταυτότητα της εθνικοφοροσύνης στην ταραγμένη δεκαετία του '40*» ανακοίνωση στα πλαίσια του 4ου Πανευρωπαϊκού Συνεδρίου Νεοελληνικών Σπουδών (Γρανάδα 9-12 Σεπτεμβρίου 2010) ανάκτηση από https://www.eens.org/?page_id=1834 28-12-2020

Κέντρος, Ν. (2011). *Ο Εμφύλιος στη Φλώρινα*. Αθήνα: Βιβλιόραμα.

Κολιόπουλος, Ι. (1995β). *Ληλασία Φρονημάτων Β'. Το Μακεδονικό ζήτημα στην περίοδο του Εμφυλίου πολέμου (1945-1949) στη Δυτική Μακεδονία*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Βανιάς.

Κούνδουρος, Σ Ρούσσοσ ,(1976) *Η ασφάλεια του καθεστώτος Πολιτικοί κρατούμενοι-Εκποπίσεις και τάξεις στην Ελλάδα 1924-1974*, Αθήνα: Καστανιώτη.

Κουτσορής,Δ.(2014). *Δίκες των Δοδιλόγων 1944-1949, Δικαιοσύνη, συνέχεια του κράτους και εθνική μνήμη*, Αθήνα: Πόλις.

Κωστόπουλος,Σ(1981), *Η Εθνική Αντίσταση στη Δυτική Μακεδονία*, αδημοσίευτο δακτυλογραφημένο κείμενο, χ.ε., Σόφια 1981.

Κωστόπουλος, Τ. (2016) *Κόκκινος Δεκέμβρης: Το ζήτημα της επαναστατικής βίας*, Αθήνα:Βιβλιόραμα .

Κωφός,(2000), *Σύγχρονος Ελληνισμός από το 1941 έως το τέλος του αιώνα*, Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών,σ.

Κεppα,Μ,(2004).*Η κοινωνική οργάνωση της εξορίας: Πολιτικοί κρατούμενοι στον μεσοπόλεμο* (μτφρ. Γιάννης Καστανάρας), Αθήνα:Αλεξάνδρεια.

Λαμπροπούλου,Δ.,(1999), *Γράφοντας από τη φυλακή: Όψεις της υποκειμενικότητας των πολιτικών κρατουμένων 1947-1960*, Αθήνα: Νεφέλη.

Λυμπεράτος, Μ. (2006) *Στα πρόθυρα του Εμφυλίου Πολέμου: Από τα Δεκεμβριανά στις εκλογές του 1946*,Αθήνα: Βιβλιόραμα.

Λυμπεράτος, Μ. «Οι οργανώσεις της Αντίστασης», στο Χατζηιωσήφ Χρήστος-Παπαστράτης Προκόπης (επιμ.), *Ιστορία της Ελλάδας του 20ούαιώνα. Β' Παγκόσμιος Πόλεμος. Κατοχή-Αντίσταση 1940-1945, Γ' τόμος (μέρος 2ο)*, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2007.

Μαργαρίτης, Γ. (2002).*Ιστορία του Ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου 1946-1949*.Αθήνα:Βιβλιόραμα.

Μαρκεζίνης, Σ. (1994). *Σύγχρονη Πολιτική Ιστορία της Ελλάδος (1936-1975)*, τόμος Δεύτερος (1944-1951). Αθήνα: Εκδοτικός Οργανισμός Πάπυρος.

Μαρκέτος,Σ.,«*Η ελληνική Άκρα Δεξιά τη δεκαετία του 1940*», στο Χρήστος Χατζηιωσήφ (επιμ.) *Ιστορία της Ελλάδας του 20ού αιώνα*, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2002.

Μαυρογορδάτος,Γ.,Θ, «*Οι εκλογές και το δημοψήφισμα του 1946 προοίμιο του Εμφυλίου Πολέμου*»,στο Γιάννης Ο. Ιατρίδης (επιμ.), *Η Ελλάδα στη δεκαετία του*

1940-1950. Ένα έθνος σε κρίση, μτφρ. Μαργαρίτα Δρίτσα Αμαλία Λυκιαρδοπούλου, Θεμέλιο: 2006.

Μητσοπούλου,Α,(2013). *Ο ελληνικός αντικομμουνισμός στο «σύντομο 20ο αιώνα»: Όψεις του δημόσιου λόγου στην πολιτική, στην εκπαίδευση και στη λογοτεχνία*, Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή ανακτήθηκε στις 2 Νοεμβρίου 2019, από <https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/29059>

Μιχαηλίδης, Δ.,Ι.(2007). *Τα πρόσωπα του Ιανού. Οι ελληνογιουγκοσλαβικές σχέσεις την περίοδο του ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου (1947-1949)*. Αθήνα: Πατάκη.

Mazower, M.(2004). *Μετά τον Πόλεμο. Η ανασυγκρότηση της οικογένειας, του έθνους και του κράτους στην Ελλάδα, 1943-1960*, μτφρ. Ειρήνη Θεοφυλακτοπούλου, 2η έκδ., Αθήνα: Αλεξάνδρεια.

Mazower,M.,«*Η Συγκρότηση Του Αντικομμουνιστικού Κράτους*», 'Ιστορ τεύχος 3,1991

Νικολακόπουλος,Η.(2001). *Η καχεκτική δημοκρατία-κόμματα και εκλογές 1946-1967*, Αθήνα: Πατάκης.

Παπαδημητρίου,Δ.(2009). *Από τον λαό των Νομιμοφρόνων στο έθνος των Εθνικοφρόνων, Η συντηρητική σκέψη στην Ελλάδα 1922-1967*,Αθήνα: Σαββάλας

Πασχαλούδη,Ε., (2010) *Ένας πόλεμος χωρίς τέλος: Η Δεκαετία του 1940 στον πολιτικό λόγο, 1950-1967*,Θεσσαλονίκη :Επίκεντρο.

Ραζάκος, Θ. (2008). *Η Λευκή Τρομοκρατία στην Ελλάδα (1945-1946): Ο κόσμος της Εθνικοφροσύνης και η αντιμετώπιση του «Ερυθρού Κινδύνου»*. Αδημοσίευτη μεταπτυχιακή εργασία, Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών. Ανακτήθηκε στις 12 Φεβρουαρίου 2020, από <http://pandemos.panteion.gr/index.php?lang=el&op=record&type=&q=&page=0&pid=iid:3952>

Ριζάς,Σ. (2008). *Η ελληνική πολιτική μετά τον εμφύλιο πόλεμο: κοινοβουλευτισμός και δικτατορία*, Αθήνα: Καστανιώτη.

Ριζάς,Σ.,(2011). *Απ' την απελευθέρωση στον Εμφύλιο*, Αθήνα, Καστανιώτη

Ριζάς, Σ. (2012). *Η Συμφωνία της Βάρκιζας. Το προλούδιο του εμφυλίου*. Ελλήνων Ιστορικά, 7.

Richter, H.(2003) *Η επέμβαση των Άγγλων στην Ελλάδα*, Αθήνα:Εστία.

Σακελλαρόπουλος,Τ., «*Το σώμα των Ελλήνων αξιωματικών στον πόλεμο και την πολιτική*», στο Χρήστος Χατζηιωσήφ (επιμ.), *Ιστορία της Ελλάδας του 20ού αιώνα. Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, Κατοχή-Αντίσταση 1940-1945*, Αθήνα:2007, Βιβλιόραμα.

Σακκάς ,Ι., «*Η Βία της Εξουσίας. Το Κράτος, και η Λευκή Τρομοκρατία στην Ευρυτανία, 1946 1949*», στο Κουτσούκης Κλεομένης, Σακκάς Ιωάννης (2000) (επιμ.), *Πτυχές του Εμφυλίου πολέμου, 1946 -1949*, Αθήνα: Φιλίστωρ.

Σελεμίδου, Σ. (2017).*Ο θεσμός του επιθεωρητή δημοτικής εκπαίδευσης ως μηχανισμός εκπαιδευτικής αξιολόγησης και κοινωνικού ελέγχου: Η περίπτωση του επιθεωρητή Κ. Μπεντά (1950-1951)*, Αδημοσίευτη μεταπτυχιακή εργασία. Φλώρινα: Πανεπιστήμιο Δ. Μακεδονίας ανακτήθηκε 19-02-2020 από <http://dspace.uowm.gr/xmlui/bitstream/handle/123456789/618/Selemidou%20Sophia.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Σκαλιδάκης,Γ.(2014). *Η Ελεύθερη Ελλάδα. Η εξουσία του ΕΑΜ στα χρόνια της κατοχής "1943-1944"*, Αθήνα: Ασίνη.

Στρατής Μπουρνάζος, «*Το κράτος των εθνικοφρόνων: αντικομμουνιστικός λόγος και πρακτικές*», στο Χρήστος Χατζηιωσήφ (επιμ.), *Ιστορία της Ελλάδας του 20ού αιώνα Ανασυγκρότηση – Εμφύλιος – Παλινόρθωση 1945-1952*, Αθήνα:2009 Βιβλιόραμα.

Στρέζου, Ε. (2014). *Η Εκπαίδευση και ο πολιτισμός στη Φλώρινα την περίοδο της Κατοχής και του Εμφυλίου μέσα από τον Τοπικό Τύπο (1940-1949)*.Αδημοσίευτη Μεταπτυχιακή Διπλωματική εργασία), Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Φλώρινα ανακτήθηκε 19-11-2019 από <http://libcatalog.uowm.gr/griza/florina/Strezou.pdf>

Σωτηρόπουλος,Δ,Π (2002). *Η πολιτική εξουσία στην Ελλάδα 1946-1967*. Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή , Αθήνα-Κέρκυρα. ανακτήθηκε 12-02-2020 από <https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/14147>

Τζεργιάς,Π,(1991). «*Οι φιλελεύθεροι στην Ελλάδα και ο εμφύλιος πόλεμος: Ανάμεσα στα μέτωπα*» στο Ο Φιλελευθερισμός στην Ελλάδα, Φιλελεύθερη Θεωρία και Πρακτική στην Πολιτική και στην Κοινωνία της Ελλάδος, Εστία, Αθήνα 1991.

Τσουκαλάς, Κ. (1974). *Η ελληνική τραγωδία. Από την απελευθέρωση ως τους συνταγματάρχες*. Αθήνα: Ολκός

Τσουκαλάς, Κ., «*Η ιδεολογική επίδραση του Εμφυλίου Πολέμου*», στο Γιάννης Ο. Ιατρίδης (επιμ.), *Η Ελλάδα στη δεκαετία του 1940-1950. Ένα έθνος σε κρίση*, μτφρ. Μαργαρίτα Δρίτσα Αμαλία Λυκιαρδοπούλου, Θεμέλιο: 2006.

Τζώρτζη Ν., (2014) *Η Αντίσταση και ο Εμφύλιος στη Μακεδονία: Τα πρόσωπα και οι ιστορίες τους*, Μεταπτυχιακή εργασία ΠΔΜ, Φλώρινα, Ανακτήθηκε 25- 01-2020 από <https://dspace.uowm.gr/xmlui/handle/123456789/163>

Ψυρούκης, Ν. (1991-β). *Η ιστορία της σύγχρονης Ελλάδας (1940-1974)*, Τόμος Γ', Αθήνα: Ηρόδοτος.

ΑΡΧΕΙΑ

Γενικά Αρχεία Κράτους - Αρχεία Νομού Φλώρινας: Πρακτικά Δημοτικού Συμβουλίου Φλώρινας: 3 Νοεμβρίου 1944 έως Δεκέμβριο 1949.